Biekorf. Jaargang 17

bron
Biekorf. Jaargang 17. De Plancke, Brugge 1906

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_bie001190601_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m. BIEKORF

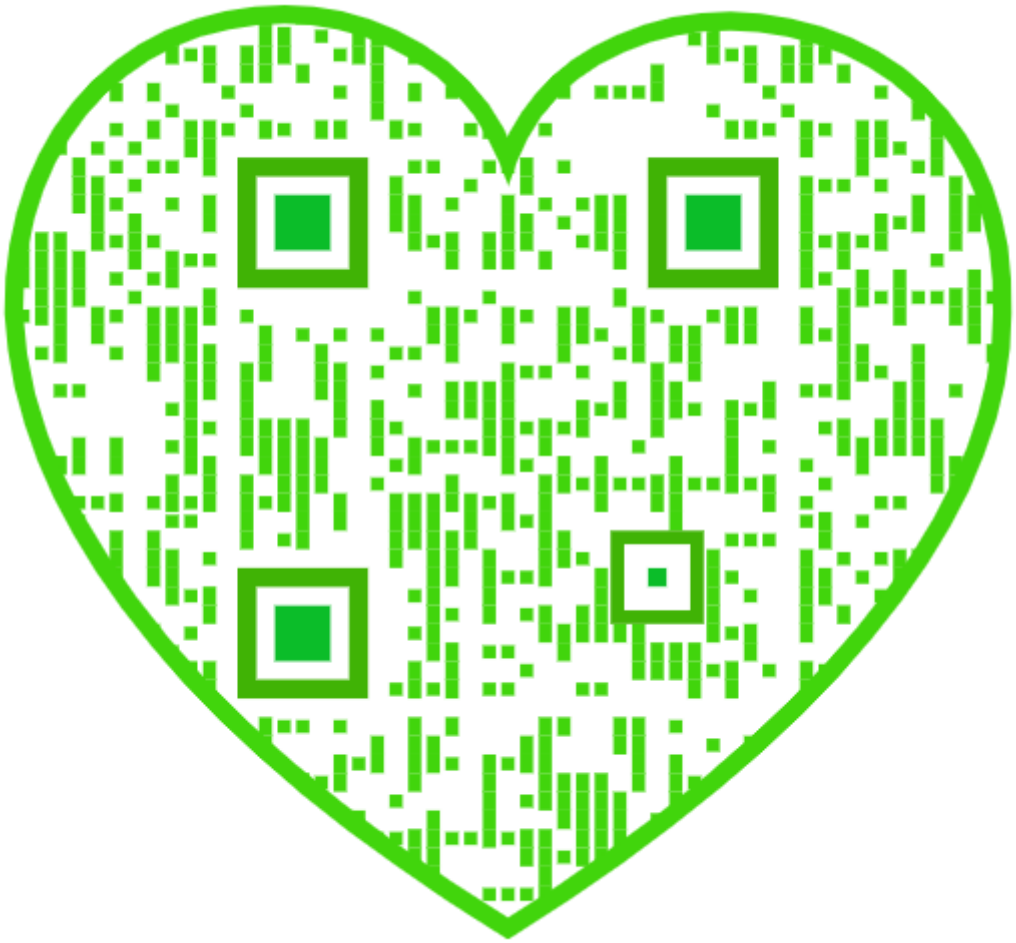

[Nummer 1]

De Telegrafoon Poulsen

AL buiten de schors, en al binnen de kern...

Zoo is het ook wellicht gelegen, met de zaak waar ik even over handelen wil. Want, bij een eerste opzicht, moet zeker als een aardig ding voorkomen, wat zoo drollig een naam draagt. Te meer, daar dezen die ietwat met oudere talen bekend staan, in dit uitheemsch woord te veel reeds zullen gelezen hebben, om er klaar in te zien, en juist te weten of er spraak is van telegraaf, telefoon of fonograaf. Zulks hebben wij te danken, aan die vaste algemeene neiging van onze tijd, om alles wat wetenschappelijk is of niet, aanstonds met een wetenschappelijk hulsel in te kleeden, ofschoon dikwijls de benaming zoowel op de zaak past, als een oud peplum op eenen mensch van onze dagen.

Nu, tegen die ankervaste gebruiken wil ik geenszins stormloopen, en ik zal maar zeggen, dat die keus toch zoo kwalijk niet is, om reden dat bedoelde uitvinding

voor velerlei toepassing vatbaar blijkt. 'k Verhoop nochtans te kunnen toonen, hoe zij niettemin in haar eigen eenvoudig genoeg is, om ten voordeele van Poulsen bewijs te leveren van schranderheid en vernuft.

Vooreerst dient gezeid, dat Poulsen een Deensch natuurkundige is, die, met zoeken en scherpzinnig zijn, een wonderbaar stelsel tot ver spreken uitdacht, en tot het leven hielp. Zijn kind kreeg dus die vreemde naam.

Voor 't eerst werd het in de wereld binnengeleid op de tentoonstelling te Parijs in 1900, zonder echter veel de aandacht aan te trekken 't zij van geleerden, 't zij van nieuwsgierigen. Toch heeft het sedert genoeg gebleken leefbaar te zijn; en daarom ook mag er van gesproken worden.

***

Doch, om klaar te zijn en duidelijk, moet ik den lezer doen verstaan, wat Poulsen bij zijne uitvinding *betracht* heeft.

Zonder den man van dichtbij te kennen, meen ik wel dat hij somwijlen, zooals het op onze dagen niet zeldzaam is, met den hoorn van zijnen telefoon in zijne hand, ongeduldig zal gestaan hebben, omdat M^{r} X... dien hij spreken moest, niet 't huis was, of omdat M^{r} Z... 't huis zijnde, toch maar doof bleef. En met spijt zal hij gedacht hebben op het spreekwoord: ‘Verba volant scripta manent’.

Doch, het een gedacht brengt het ander bij; en daar een spreekwoord toch maar een spreekwoord is, zal hij er zeker geen erg in gezien hebben, dat het bij de werke gewijzigd werd, en misschien ook zal hij gewild hebben dat het korter luidde: ‘Verba... manent.’

Wat er van zij, zijne pogingen kwamen toch daarop uit. Was het nu van zijnen kant vermetel of niet, anderen zouden het misschien gevreesd hebben; hij niet, en hij ging aan 't zoeken.

Zijn doel was dus om, bij 't spreken, de stem zooals vroeger langs den telefoondraad over te zenden, maar ze,

eens ter bestemming, dáár neer te schrijven. Anders gezeid, wilde hij den gewonen telefoon in eenen *schrijf*-telefoon veranderen.

***

Als *stelling* was dit geheel wel en schoon genoeg; maar *hoe 't aan boord geleid* om daarin te slagen?

Ik en gij, wij zouden voorzeker gezocht hebben en gezind op ievers een electrische pen, vermits er te *schrijven* viel; maar Poulsen meende 't anders.

Zijn gedacht vestigde hij eerst op het doodeenvoudig en toch wonderlijk verschijnsel van de *magneetnaald;* dat is, die stale naald die, magnetisch gemaakt, altijd en zonder missen op het noorden wijst.

Geen enkel zeevaarder, die ze niet kent; geen enkel ook die het zou wagen om zonder kompas de onmeetbare watervlakte van den Oceaan te trotseeren; want zonder magneetnaald is 't onmogelijk tusschen klippen en rotsen de veilige baan te houden.

Iets echter dat de zeeman soms onwetend zou blijven, en dat Poulsen wel wist, was dat zulk eene naald altijd twee polen bezit: een noordpool en een zuidpool; waarvan de eerste wijst op het noorden, de andere op het zuiden; en dat zulks het geval is met ieder zeilsteen, 't zij dat hij vrij is om naar 't noorden te keeren, 't zij dat hij vast zit. Even wel wist hij, dat een ijzer staafje, een sleutel bijvoorbeeld, tijdelijk in aanraking gebracht met zeilsteen, tijdelijk ook een invloed ervan ondergaat, insgelijks twee magnetische polen opneemt, en met dezelfde aantrekkingskracht bedeeld wordt. Zelfs met afstand werkt het ijzer op magneten; zoodat de stale bekleeding der huidige pantserschepen maar al te dikwijls een stoorenden invloed heeft, die de vrije bewegingen van de magneetnaald verhindert.

Dat was bij hem een eerste punt; maar toch nog niet genoeg.

Immers was 't zaak den electrischen stroom van den

telofoon te gebruiken, en hem niet alleen tot spreken te benuttigen maar ook tot *overschrijven*. Hier nog eens, diende niet ver gezocht.

Want, iedereen weet, die ooit een electrische bel aan 't werk gezien heeft, hoe de electrische stroom bekwaam is om *op het ijzer te werken*, zoodanig dat het, tijdelijk ten minste, bij zijnen doortocht magnetisch gemaakt wordt.

Zoo neemt men bijvoorbeeld eenen ijzeren nagel, men windt er eenen koperdraad op, die met katoen besponnen is, en laat dan eens den electrischen stroom er door vloeien. Oogenblikkiglijk verandert de nagel tot magneet, en zou hij een ijzeren plaatje aantrekken, dat in de nabijheid ligt. Legt men den stroom af, zoo komt de nagel weer op zijn pas; en dit zal gebeuren hoe dikwijls en hoe rap ook men wil. Intusschen moet de nagel als hij magneet wordt, aan het een einde zijn noordpool hebben, aan het ander zijn zuidpool. Maar, wat er op te merken valt is, dat de plaats der polen afhangt van de richting bij den stroom, 't is te zeggen verwisselt, volgens dat de stroom den koperdraad doorloopt van rechts naar links of van links naar rechts.

Laat men dus eenen stroom *afwisselend* heen en weer door den draad varen zoo wordt hetzelfde uiteinde van den nagel *afwisselend* noord- of zuidpool, telkens de stroom zijne richting verandert.

Heel wonderlijk zeker moet het iedereen voorkomen, hoe onder invloed van den *electrischen stroom* het magnetisme in het ijzer kan verwekt worden; maar het valt evenzeer te bewonderen, hoe, *omgekeerd*, een electrische stroom eensklaps in eenen draad kan ontstaan, onder den invloed van *het magnetisme*.

Inderdaad, nemen wij eenen koperdraad, rondom een ijzeren staafje opgewonden tot eene electrische klos en laten we een zeilsteen met snelle beweging overhand toenaderen en verwijderen van het ijzer. Daardoor doen wij in het ijzer magnetisme ontstaan, dat opkomend afkomend werken

zal op de omwindingen van den draad en er eenen stroom doen doorvloeien, nu van rechts naar links, dan van links naar rechts, naarmate het magnetisme zelf in krachten toeneemt of verzwakt. Bovendien, moest in de klos een staafje zitten, dat vorenaf reeds magnetisch gemaakt was, dan zouden de minste bewegingen van den magneet voldoende zijn om in den draad korte maar sterke stroomstooten voort te brengen.

Zulk eene klos, waarin die electrische zoowel als magnetische verschijnsels opgewekt worden, noemt men in de wetenschap een *electro;* en wanneer het staafje *magnetisch* gemaakt is, en bijgevolg met magnetische polen voorzien, een *gepolariseerd electro*.

Daar zijn wij nu reeds eenen eersten en grooten stap vooruit naar de uitvinding van Poulsen. Evenwel, zijn wij er nog niet, ofschoon wij er toch eer zullen zijn dan Poulsen er was; laten we dus, maar voorzichtig, nog eenen tweeden stap doen, en ditmaal, zullen wij er zijn.

***

Daartoe echter hoeven wij eens van bij te onderzoeken, wat er al gebeurt, wanneer wij *spreken in den telefoon*.

Vooreerst doen wij de luchtgolvingen, door onze stem teweeggebracht, nedervallen op een dun ijzerplaatje, dat wel is waar vast zit in den microfoon, maar toch op zulke wijze, dat het gemakkelijk aan de opgevangen trillingen kan beantwoorden, en met hen evenmatig trillend bewegen moet. De snelheid dier beweging, en de breedte van het overentweer gaan, stemmen juist overeen met het getal trillingen in de lucht, en met de breedte dier trillingen.

Welnu, die bewegingen van het plaatje, bij middel van een bijzonder stelsel ingericht bij ieder telefoon, hebben voor laatste uitwerksel eenen electrischen stroom te verwekken in den draad, die den spreker met den aangesprokene verbindt. Nogmaals is deze stroom heen en weer vloeiend; bovendien, nu eens sterk dan weer flauwer, en dat, met zoo snelle afwisseling, dat hij waarlijk als zot door den

draad loopt. Echter is hij verstandig zot, daar hij niets anders doet als de juiste weêrschets geven van de ingewikkelde trillingen onzer stem.

En waar loopt hij alzoo naartoe?

Wel, nievers als naar den hoortelefoon om daar, door toedoen van een klein electro, weer op een ijzerplaatje te werken, dat even snel zal aangetrokken en afgestooten worden en alzoo gedwongen de stem weer te geven.

Maar hier, heb ik reeds eenen voet te ver gezet. 't Is immers juist dien hoortelefoon, welken Poulsen van kante legt, daar eigentlijk zijn doel is, de stem *eerst* neer te schrijven, *vooraleer* ze te laten hooren.

Doen wij dus zooals hij. En vermits hier juist de hond gebonden ligt, vragen wij aan Poulsen wat hij bezigen zal; want, zooals iedereen, wil hij schrijven, zoo schrijft hij wel met een pen en ook niet op zijn hand.

Welnu, de electrische *pen* voor Poulsen is enkel een zeer klein electro of electrisch klosje: al binnen zit een ijzer pinnetje, iets als eene naald; erom loopt een lange maar zeer dunne koperdraad, zóó dat geheel 't bobijntje misschien een centimeter lang is, en dik als mijn potlood. 't Is al....

En 't *papier*? Dat is nog minder ingewikkeld: niets als eene stalen draad, die misschien 1/10 van een millimeter dik is; en lang?... Zoo lang gij wilt. Immers hoe langer blad, hoe meer geschrift.

Die draad nu is gansch opgewonden op een wieltje, en het vrij uiteinde vastgehaakt op een tweede wiel, even groot, dat, op eenigen afstand van het eerste, er nevens staat.

Veronderstelt eens dat een horlogiewerk of nog een electrische stroom de wielen aan het draaien zet; dan loopt de draad afrollend van 't eerste, opgerold door 't ander; en houdt gij uwen wijsvinger naar den draad toe, zoo vliegt de draad den top van uwen wijsvinger voorbij, met eene regelmatige snelheid. In plaats van uwen vinger, zet ievers het klein electro vast, waarvan zooeven spraak

was; en zorgt, dat het klein pinnetje wel dicht bij den draad en op diens breedte uitkijkt.

Alzoo zal alles in regel zijn.

Doet nu eens uwen vriend spreken, ginder, op eenige kilometers van hier, en laat den zotspartelenden stroom in den telefoon maar afkomen. Denkt ook niet dat gij lang zult moeten wachten; want, vooraleer gij daarop gepeisd hebt, is hij er al, daar hij langs den draad reist met eene snelheid van slechts 300,000 kilometers per seconde. Aanstonds dus zal het pinnetje lichtelijk maar toch genoeg magnetisch gemaakt worden; en het puntje dat uitkijkt op den draad zal nu een noordpool worden, dan een zuidpool, nu wat sterker dan wat flauwer, volgens de afwisselingen zelf van den opkomenden stroom.

En vergeten wij niet, wat wij vroeger zeiden, dat die afwisselingen ook eigenlijk door de stem zelf geregeld worden.

Intusschen is de draad gedeeltelijk reeds dat pinnetje voorbij geloopen, en, gevoelig aan zijn magnetisme, is ieder deeltje van den draad, hoe klein ook, in 't voorbijvliegen magnetisch gemaakt geworden, volgens den aard en de kracht van den pool, dien het tegenkwam.

Zoo een vogel: hoe snel hij ook drijve boven een rustige waterspiegel, zal hij toch, ten iederen stonde, de minste bewegingen zijner varende vlucht op het water nederschrijven; ofschoon het geteekende beeld evenvluchtig met den vogel verdwijnt. En zoo ook ware 't geval met ons draadje moeste het uit ijzer gemaakt zijn; maar wij hebben reeds laten opmerken dat *de draad uit staal was*; en daar is geheel de knoop. Immers, is week ijzer zeer gewillig om de magnetische kracht aanstonds op te nemen, maar gansch ongeschikt om die te bewaren; staal integendeel is meer wederspannig om de aantrekkingskracht op te vatten, maar ook hardnekkig om ze naderhand te behouden. Zoo dus, zal onze draad zijn verworven magnetisme onveranderd bewaren, en spraak of zang zal er op staan, in magnetische letters, raag ik zeggen, neêrgeschreven.

Wilt gij daar een bewijs van? wel, wanneer de draad is afgerold, laat hem weer oprollen door 't horlogiewerk of door den electrischen stroom, hetgeen u twee seconden tijd zal vragen; en, vooraleer hem nogmaals in dezelfde richting als vroeger te laten afkomen, neemt het klein electro weg, dat wij zooeven gebezigd hebben, en dat ik klaarheidshalve den *schrijver* zal noemen: zet in de plaats een nieuw electro, aan het eerste gelijkend, maar gepolariseerd en even wel geplaatst, dat wij den *aflezer* zullen heeten, en dat met eenen hoortelefoon verbonden ligt. Legt nu dezen aan uw oor, en indien gij niet doof zijt als een pot, zult gij duidelijk hooren en verstaan wat op den draad werd gezongen of gesproken.

En waarom? Eenvoudig omdat het magnetisme door den stalen draad opgevangen onder invloed van den electrischen stroom, op zijne beurt nu, in 't voorbijloopen werkzaam is, en in den koperdraad van den *aflezer* evenmatige stroomverwisselingen opwekt, die den hoortelefoon worden toegezonden.

Daar hebben wij nu het toestel van Poulsen zooals hij het vóór vijf jaren te Parijs kenbaar miek.

* * *

Maar sommigen wellicht zouden mij willen doen opmerken, dat zij nog niet heel klaar zien, hoe deze telegrafoon aan den eenen kant volmaakt genoeg is om als *fonograaf* te mogen opkomen, aan den anderen kant eenvoudig genoeg en handig, om als een praktisch *telefoon* te kunnen dienen.

Daarover nog eenige woorden uitleg.

Vooreerst, bij 't toestel van Poulsen gaat het juist als bij den *fonograaf*. Maar in plaats van wasrollen te bezigen of schijven uit eboniet, bezigt men eenen langen stalen draad. Nu die draad is zeker wel minder kostelijk en ook veel gemakkelijker om bewaren, daar een bobijntje stalen draad toch maar weinig of geen plaats neemt. Daarbij 't bewaart zoo lang gij wilt; duizendmaal moogt gij het

afspelen, zonder dat het iets van zijne duidelijkheid zal verliezen; want op den draad komt er bij 't spelen geen de minste slete, zooals het maar al te wel het geval is bij de schijven van den grammofoon of de rollen van den fonograaf. Bovendien hoort men den schravelenden metaalklank niet meer, die overal elders onvermeden blijft; immers valt hier dat wrijven of schrepen weg, dat altijd iets onaangenaams bij de stem brengt. Diensvolgens, wordt deze veel zoeter en minder krijschend weêrgegeven.

Ook nog zult gij onzen telegrafoon zonder moeite, eene groote zaal dóór, laten hooren. Daartoe, kan men den *draad* vervangen, door eenen smalen stalen *band* van slechts twee millimeters breed; erop, zal men niet meer één electro als schrijver zetten en één als aflezer, maar wel twee schrijvers alsook twee aflezers of meer nog, hetgeen de werkingskracht merkelijk vermeerdert; en den gewonen hoortelefoon zal men vervangen door eenen luidsprekenden telefoon, die met een breed paviljoen voorzien is. Alzoo zal ons toestel voor welken fonograaf ook, niet moeten onderdoen.

Wat meer is: 'k veronderstel dat men eenen zang heeft neêrgeschreven op de wasrol van den fonograaf, en dat men daarna op dezelfde lijn waar de zang in staat, eene redevoering zou willen opzetten. 't Is zeker wel een aardig gedacht, maar vermits het opschrijven toch maar weinig moeite kost, laten we 't doen, en luistert nu eens naar de uitvoering, om dan uw oordeel te strijken over dat gebabbel... over die redevoering met begeleiding van zang.

Ons stalen draadje echter zal gewillig zijn. Schrijft er de eene na de andere twee redevoeringen op, de eene zoo genomen tegen de verschansingen van Antwerpen, de andere er voor, zóó dat zij beiden op 't zelfde draadje *dooreenloopen;* maar zorgt om twee verschillige schrijfpennen te bezigen, dat wil zeggen twee electros, enkel verschillend door het aantal omwindingen van den koperdraad. Welnu, zoo gij daarna twee hoortelefoons aanlegt met elk een verschillend electro, zal hetzelfde draadje

op hetzelfde oogenblik, aan twee personen de twee redevoeringen duidelijk laten hooren. Dat is toch wel eigenaardig en schoon.

Laat ons nu zien hoe onze fonograaf tot praktisch *telefoon* zal dienen.

Misschien zal het den lezer reeds geschenen hebben, dat er bij onzen schrijftelefoon maar te spreken viel, zoolang de draad niet geheel was afgeloopen. Dat is waar, echter is daar een middel tegen.

Nemen we een halfmeter stalen draad, die *ringswijze* met de twee uiteinden gesloten is, en spannen we hem op twee wielen zooals vroeger. Wanneer deze nu draaien, zal hij medegesleept worden, en altijd voorbijloopen zonder ophouden, vermits er aan eenen ring toch geen einde is. Boven den draad zetten wij twee electros: eenen schrijver, en eenen aflezer. De draad loopt van den schrijver eerst, naar den aflezer toe, en van daar weer naar den schrijver en zóó voort. Maar willen wij zorgen dat de spraak niet dooreenloopt, wanneer hetzelfde deel van den draad voor de tweede maal onder den schrijver komt, dan zullen wij op den ondersten draad, achter den aflezer, een nieuw electro zetten, dat eenen regelmatigen stroom opvangt uit eene electrische zuil. Dat electro noem ik den *uitveeger*, omdat het, regelmatig gemagnetiseerd, een regelmatig magnetisme over den draad zal neerleggen, waaronder 't vroeger opgeschrevene zal verdwijnen.

Daardoor is alles wederom in den haak. De draad zal bij den *schrijver* de spraak opnemen, deze aan den aflezer overzetten, ze dan weder bij den *uitveeger* afgenomen worden, en alzoo na een toer draaiens weerom in staat zijn de woorden op te schrijven, bij een langdurig gesprek. En zoo komen wij weder tot een gewoon telefoonn maar wel fijnder en veel beter; en alleszins schooner opgevat.

Zetten we nu eindelijk dit tegenwoordig stelsel met het vroeger uiteengedaan stelsel bijeen; 't is te zeggen, maken we een tuig op met 4 wieltjes; de twee eerste dragen den

ringvormigen draad, de twee laatste dienen om den langen draad, die van het eene afgerold komt, aan het ander op te rollen; en schikken wij de zaken zóó, dat ieder deel naar believen kan in werking gesteld worden.

Er wordt gebeld: M^{r} die 't huis is, neemt zijn telefoon, en de ringvormige draad alleen begint te draaien. Men vraagt, men antwoordt, en de zaak is klaar.

Maar M^{r} moet uitgaan; hij zal het deel afleggen dat zooeven in werking kwam, legt het ander aan en vertrekt gerust te moede. Nu hij vertrokken is, belt men. Een eerste draad loopt af, waarop geschreven staat dat 'M^{r} afwezig is, maar alles in regel blijft'. En inderdaad de lange draad komt afgerold van het eene wiel en opgerold door het ander; hij neemt de zaak op die M^{r} moet voorgeleid worden; en wanneer het vertelsel uit is, valt stil, wachtend op verdere bevelen. Intusschen is een wijzer te voorschijn gekomen die M^{r} bij zijne wederkomst zal konde doen, dat er bij zijne afwezigheid op den telefoon gesproken werd.

Overigens kan onze telegrafoon tot een ware schrijfdienst ingericht worden. Op onze dagen, zoo vol van drukke doening en rustelooze bedrijvigheid, gevoelt eenieder, die met handelszaken zich bezig houdt, hoe pramend noodig het is, tijd te sparen om geld te slaan. Daaruit ontstonden reeds veelsoortige schrijfmachienen, maar onlangs nog eene eigenaardige toepassing van ons stelsel, die ze in Duitschland den *staalbrief* noemen. 't Is enkel eene stalen postkaart, waarop de afzender zijne mededeeling gesproken heeft bij middel van den telegrafoon; en welke, op dezelfde wijze, bij den bestemmeling, zoo duidelijk kan afgeluisterd worden, dat de spraak zelf als een handteeken geldt.

Daarbij nog, met verschillige zulke staalbrieven boven elkander te leggen, kan de stem in eenen wenk op allen neêrgeschreven worden, als bij de beste der *copieer-machienen*.

***

Is alles nu in deze zaak genoegzaam klaar om den lezer voldoening te geven? 'k Verhoop het. Verder nog zouden wij kunnen uitwijden over die wondere uitvinding van Poulsen; en bijvoorbeeld uiteendoen, hoe er middel ware om met denzelfden draad, en binst denzelfden tijd, twee of vier personen en meer ook, zonder de minste verwarring met elkander voor eenen onbepaalden duur te laten spreken. Maar 'k wil het op mij niet nemen mijne lezers te vermoeien of met die wetenschappelijke goochelarij hunne zinnen op hol te brengen.

Enkel, om te eindigen, zal ik er nog bijvoegen, dat het stelsel van Poulsen een vraagstuk heeft klaar gemaakt, waarvan men vroeger te vergeefs de oplossing zocht: te weten, het ver spreken op *tamelijk groote* afstanden. Zóó, bij den telegraaf kan men van ver af teekens geven, in geval dat men de zoogenaamde *relais* bezigt; 't is te zeggen, indien men tusschenposten wil aanleggen, die den afgewrochten stroom opvattende, eenen nieuwen en sterkeren stroom zullen uitzenden, om den vereischten weg ononderbroken voort te zetten. Zulks echter, was bij den telefoon niet mogelijk, om reden van de mindere stroomkracht die er gebruikt wordt.

Nu, volgens deskundigen en geleerden staat de hoop erin te gelukken zóó vast, dat zij niet geaarzeld hebben, bijzonderlijk in Duitschland, den telegrafoon van Poulsen als eene ware geniale uitvinding te begroeten.

Kortrijk

J. EGHELS

Treseke Pastors

GIJ hebt Treseke Pastors gekend, niet waar?

Neen?

Ik wille u, in lichten photo, zijn beeld teekenen. Het is immers een van die oude menschen die uit ons jongere jaren binnen eens leven blijven, in den ouden dag met een stillen glans voor de oogen staan, en een klare blijheid in

de ziel dalen doen, gelijk een verre beeld met licht bestraald in den dumsterenden avond.

Het woont daar in de Hoogstraat in een kleen kleen huizeken: - Een witgeluwe voormuur, een groene deur van twee bladen, en de onderste halve-deur alleen toe, in den zomer. Wederzijds eene venster met groene luiken; de eene, links, breed, met een zwaar kruishout en kleene ruitjes; de andere, rechts, een nauw vensterken, ook met kleene ruitjes; net. De dakpannen steken leege en verre vooruit, stratewaarts.

Doet gij de halve deur open, gij terdt in huis: De vloer in roode tichels met witte biezekes schijnt altijd versch geschuurd; de muren zijn wit; de gordijntjes ook; de stove blinkt, en de borden op de hooge schouw, nevens het zwart plat kruisken met koperen Christus, glimmeren van netheid. Langs achter is het waschhuis, en rechts een minder kamerken en een voutje.

Treseke zit te spinnen voor de breede leege venster, en wint daarmede zijn dagelijksch brood.

Het is schoon!

Zijn gezicht, met fijnen neus en scherpen kin, is bleek, geluwachtig bleek, en met lichte rimpelkes doorrimpeld. Onder zijn groot, glad en mat voorhoofd, onder zijn verstreuvelde grijsde wenkbrauwen stralen twee donkerblauwe, goede, lieve oogen.

Zijn hair is wit, sneeuwwit, net gestreken wederzijds, onder zijn wit plat mutsken, dat met breeden stijven kantzwaai over de schouderen keert.

Van tijd tot tijd legt Treseke zijne vingeren op zijn natte lippekes en strijkt wederzijds zonder het te weten zijn glimmend hair effen.

Er ligt over Treseken een glans van geluk en stille genegenheid, die geheel zijn binnenste innig wezen doortintelt, en daar diepten legt en hoogten in heldere morgendklaarte en verre blijde vlakten, en die weder door zijn katoenen kleedje, door zijn hoofdeken, door zijne vingeren, door zijnen voet en stap, naar buiten

straalt, in zijn kamerken koel zonnelicht legt en in zijn leven eene stilte hangt van vrede en goedheid en liefde.

Een geur van zoete zielelucht.

Het werkt neerstig, altijd voort, en prevelt veel gebedekes. Tegen avond alleen neuriet het zuutjes naar den zwang van hand en voet met oude versleten stem een liedeken:

Wees gegroet vol van genaden....

Als er menschen komen, het ontvangt ze vriendelijk en dankbaar dat ze hem in zijn ouden dag nog niet vergeten hebben en peist: De menschen zijn toch goed!

Achter de school komen altijd de kinderen; en eerst en meest die drie meiskes daar van den armmeester, die vol onbewuste bewondering Treseke komen bezien en ondervragen, en aan Treseke vertellen van de school en van de kinderen. Treseken horkt daar naar, en knikt, en monkelt, en weet altijd het juiste kinderlijk woord te zeggen.

Als het zaterdag is, de kinderen zeggen 't hem: Treseken en mag niet vergeten van 's anderdags te komen eten ten noene.

En dat ontroert Treseken, en: Neen, neen, Kinderkes, ik en zal dat niet vergeten, zegt het, zoo lange het God gelieft dat ik een voetje verzetten kan.

En Treseke peist: wat zijn de menschen toch brave!

Alle dage gaat Treseke naar de kerk.

Het is zoo innig godvruchtig; maar stille godvruchtig, en 'n spreekt daar nooit aan niemand van. Maar de menschen beletten het wel, en peizen en zeggen: dat is eene heilige of 't en zijn geene meer.

Zij zeggen: Het peist altijd op God; - het bidt altijd voor zijnen overleden Heere; - het is zoo goed en gedienstig; - het en spreekt nooit geen woord kwaad van niemand.

Als het in de kerke is, het en zit nooit. Het knielt altijd, daar, bachten den eersten pilaar tegen den choor; en het en knielt op den stoel niet, maar op den arduinen vloer.

En inderdaad, ik zie het nog daar uit het verste onthoud van mijne kinderjaren, ik zie het nog geknield,

in diep, innig en stil gebed; gelukkig, omstraald in- en uitwaarts voor mijne verwonderde kinderoogen, met, daarbinnen mijn hoofd, eene bewonderende, halfbenauwde, onbepaalde ondervraging.

Treseken is ziek geworden en gaat sterven.

Het is berecht en ligt daar, bleek, wit, op een wit beddeken, in dat wit zijkamerken, tusschen de witte stralen van de zonne die, gedempt, door de gordijntjes vallen, en Treseke nog bleeker en witter, maar helder schingen doen.

Licht van buiten, licht van binnen.

Het is zoo gerust en blijde en bezig inwendig met iets daar vóór en rond hem, en 't roert, bijna onmerkbaar, zijn dunne lippekes.

En Oda, 't oudste meisje van den armmeester, gaat bij het beddeke staan, want de kinders zijn van die naderende dood niet benauwd, en daar het kind zijne handekes op het beddelaken legt, verduistert Tresekes aangezicht en zuutjes, zuutjes zegt het: maar Odatje wat doe-je toch! ge legt juist uwe handekes op hulder gezichtjes! en daar het kind verwonderd en ontsteld, zijne handekes wegtrekt, komt een blijde monkel, - neen: een stille glans, - neen: een stil licht over het aangezicht van dat arm, dat gelukkig, dat schoon, dat heilig Treseken.

En de kinderen, zonder te weten waarom, weenen.

HUGO VERRIEST

Mengelmaren

Bijgeloof

I. Kleine gebedekens

't Was op Goeden Vrijdag nacht,
Als Heer Jesus met bitter lijden lag;
d'Heilige Sint Jan kwam daar gegaan;
Hij vroeg: ‘Is dit voor mij alleene?’
- ‘Niet voor u alleene,
Maar voor heel de wereld in 't gemeene,

't Zij voor leven, 't zij voor dood,
't Zij voor klein, 't zij voor groot.'
Die dit gebed zal lezen
's Morgens driemaal voor zijn eten,
En driemaal voor zijn dood,
Zijn zonden worden vergeven,
Al waren zij nog zoo groot.
***
Sinte Barbara, maagd,
Die de schoone kroone draagt,
De kroone des hemels,
Martelaresse,
Boven allen bid ik u
Om te hebben
Een goede biecht en een goed berouw,
Eer ik van deze wereld scheiden zou.

II. Varia.

'k Ging voorbij een kerkhof;
'k Zag daar een blauw zerk staan.
Op dat zerk stond geschreven:
'Mensch, aanziet mijn leven;
'k Heb geweest lijk gij,
'k Lig hier erger als slijk;
'k Kan noch vliegen noch loopen:
Mijne arme ziele moet 't al bekoopen.
***
Er was een kindje geboren
Op 't opperste van 't huis;
't Had zijn kornetje verloren
En 't ging al krijschen naar huis.
't Was zoo'n zoet mannetje;
't Drinkt uit zijn vaders kannetje;
Lekker wijntje, bom, bom, bom,
't Is zijn vaders zoet kanon.
***
't Zat een katje bij de zee,
't Vong een vischje met zijn teën;
Een vischje in de panne,
Goed bier al in de kanne,
Wittebrood op moeders schoot.
Koekeloere mijn haantje is dood.
Mijn haantje met zeventien jongen;
'k Heb erover gezongen;
Jan de Witte en Jan de Blauwe
Ze vochten om den kabeljauw,
De kabeljauw was levende:
Ze vochten om de lever;
De lever was van binnen vort,
Ze vochten om den springstok;
De springstok die kraakte,
't Was 'n man die waakte,
't Was 'n man die den trommel sloeg,

En een die 't katje door de gote joeg.

Vreemde visschersvriend.

[Nummer 2]

Onstandvastigheid

‘Paulo minora canamus’

VELEN van u weten nog al wel wat er in hun hoofd, maar weinig weten wat er in hunnen buik zit.

Is dat geen schande?

't Argloos kind dat met een dooske of een zakske uitgezonden wordt, en is nog geen strate verre of 't is al betinteld en beneteld om open te doen en te kijken; en wij, of liever gij, ge doolt en tjoolt zestig zeventig jaar lang met uw buikdoze aan uw eigen lijf zonder te vragen of te zoeken wat er van bin zit.

Dat dezen, die op mijnen raad willen luisteren, eens gaan kijken, met 't vallen van 't blad, op een van die malsche, versch-geschoeperde, net geschreepte zwijntjes die daar hangen, kop omleege, met hunnen balg vooruit en bereid om opengeript te worden. Met de eerste sneê rolt er de beuling uit, te weten een drendel derm, twintig voet lang, die, navolgens gedaante en hoedanigheid, din,

dik of blind genoemd wordt. Als maag en derm geweerd zijn, ziet gij, wederzijds der uitstekende wervelzuil, de bruine nierkes blinken. Rechts, uitpuilend van onder den ribbenrand, ligt de zware, groote, glimmende lever; en links zit zijn weêrga, de milte.

't Zitten nog veel andere dingen in den buik van menschen en dieren, maar gij zult genoeg hebben, indien ik mij op het wikkelen en ontstandvastig-zijn van maag, dermen, milt, lever en nieren, voor vandage beperke.

Voor 't gemak, zal ik mijne vrecht in koopkes leggen. Even als de temme musschejongen met kleene bollekes gekuweld brood, op een stokske gesteken, gevoed worden, zoo zal u dus ook de geestelijke spijze van deze korte voordracht, bij kleene mondsvullen teenegader toegediend worden: sicut parvulis in Domino.

Talrijke wijvekes komen den maandag voormiddag bij mij, die op mijne vraag: ‘Wat schilt er met u, vrouwken?’ antwoorden:

‘'k En weet het niet, maar 't wikkelt lijk al dat in mijnen buik zit’.

Daar zijn inderdaad van die ongelukkige buiks, waar alles beweeglijk is en wankelbaar, waar de mage brobbelt en opsmijt, waar de milte snokt, de lever klutst, de nieren verspringen en de dermen over malkaar robbelen; en waarin, bij de minste beweging van 't lichaam, een roeringe en een schermutselinge moet ontstaan van al de duivels. God spare mij van zulk eenen buik, en u ook.

Het loshangen van de *maag* is zeldzaam. Als men ziet welken schelf boterhammen 's morgens, welk eenen hoop aardappelen 's middags, welk eenen schotel pap 's avonds sommige kerels binnenspelen; als men peist op het gewicht dat de maag van sommige groote eters en drinkers overlast, en bijna aanhoudend de banden spant en rekt die de maag aan 't gebuurte gebonden houden, is het nog te verwonderen dat er niet meer magen gevonden worden die luts en onttodderd tot diep in den onderbuik gezonken liggen. Om de waarheid te zeggen, overdaad in ate en

drank en trekt maar zelden de mage los; gezonkene magen worden veel eer gevonden bij weeke, zwakke lieden, waar al de bindsels, stringen en pezen die mage, lever, milte en nieren vasthouden, uittermaten zwak en overrekbaar zijn.

Dat de *derm* wikkelt en zal niemand verwonderen: hij is immers voor 't wikkelen geboren, en buiten onze wete, 'n doet hij van 's morgends tot 's avonds niet anders dan krempen en vringen. Dat hij niet en wikkelde, wij zouden er 't schaap van zijn: ons eten zou blijven liggen, oftewel het zou er door gejaagd worden, ongeteerd en onveranderd. Al dat wij dus van onzen derm mogen verhopen en begeren, is dat hij zoude wikkelen zonder pijn voor ons eigen en zonder te veel gedruisch voor onzen evennaasten.

't Moet zijn dat de *milte* niet veel te klagen heeft en haar wel gevoelt in haren t'huis, want 't en gebeurt maar zelden dat zij verkruipt. Maar als zij 't in haren zin steekt van te verspringen, zij springt verre. En zoo komt het dat de schavijster-milt gewoonlijk gevonden wordt door heelmeesters die op zoek waren van geheel wat anders. Maar 't ongeluk is kleene: men mag ze zonder achterdenken uitsnijden, gezien de mensch, God zij gedankt, geen milte noodig heeft om te leven.

De *lever* is een stevige, lijvige klomp van bij de 2 kilos. Zij is dus te zwaar om te verspringen en kunsten te maken lijk milte en nieren. Al dat zij kan - 't is nog te veel - is losgeraken, zinken en zwakken, hangen en klutsen. Een duwke is genoeg om eene gezonkene lever weêr in haar oude zate te steken; maar met een stuikske of een snokske valt zij er weêr uit. Om ze vast te leggen, zijn er die de lever doorsteken, optrekken en ophouden met eenen sterken zijdedraad, die dan aan de onderste ribben vastgehecht wordt. Andere, al te stoute bliksems, vinden dat de lever min zou klutsen, indien de buikholte verminderd en vernauwd ware, en zij snijden een deel van den buikwand uit. Ik, die geduldiger en vreedzamer van complexien ben, en die, voor geen goed van de wereld

't verwijt van den H. Paulus op mijnen nek zou willen halen, als hij zegt: ‘Veloces pedes ejus ad effundendum sanguinem’, ik trachte liever mijn zieken te verhelpen met eenen goed-passenden buikband, die wel spant en 't schudden van de lever verhindert.

Maar een *nierke* naaie ik geren vast. Daarmêe kan ik overgaan tot de loshangende niere, ‘rein mobile’ in 't fransch, ‘Wanderniere’ in 't duitsch, ‘floating kidney’ in 't engelsch. Die kwale bestaat eigentlijk hierin dat de niere - 't is bijna altijd de rechte niere - haren nest beneden de lever verlaat en ievers elders kruipt. Sommige losse nieren zijn kwaad om vinden, ten eerste omdat de polk, waarin de gezonde niere rust, diep en boos gedoken zit, en ten tweede omdat de beweeglijke niere in alle hoeken en kanten van den buik kan verschoven of verkropen zijn. Maar eens dat gij ze vast hebt, is het moeilijk om nog te missen: eerst omdat gij ze voelt ontglippen en verspringen, tweeds omdat de eigenaar van den buik waarop gij duwt, en van de niere die verspringt, ook verspringt en zegt ‘aaie!’

Over eenige jaren, stond de losse niere hoog in eeren. Maar sedert dat de mode overgegaan is tot den ‘appendix vermicularis’ - een kleen drendelke derm, dat ook zijn deel kan wikkelen, en veel meer beslag maakt dan het in den grond weerd is - is de zwakkende niere min of meer versteken gerocht; en die er nu van aangedaan is en boft er niet meer mêe, maar zwijgt of klaagt in 't stille.

Over tijd van jaren, was de losse niere eene onbekende plage. Maar nu weten wij dat de straten vol menschen loopen met loshangende nieren.

‘Wie weet of mijn nieren ook niet los en zijn?’ zegt menigeen van u misschien, in zijn eigen.

Stelt uw herte gerust. De zwakkende niere is eigen aan 't vrouwvolk. En 't is alzoo best.

D^{r} LAUWERS

‘Keuninksvlemsch’

TISJE TASJE'S KORF *opgevuld met de vijf eerste jaren van zijne almanak* (1900-1905). Uitgegeven door ‘Het Vlaemsch Comiteyt’ van Frankrijk. Hazebrouck, drukkerij Debreyne-Looten.

Tisje Tasje was de wijdvermaarde liedjeszanger van Fransch-Vlaanderen en zijn naam alleen was genoeg om den bijval te verzekeren van den almanak die, sedert vijf jaar, de eenige letterkundige voortbrengst geworden is van het land waar *Michiel De Swaen*, den Vondel van Fransch-Vlaanderen.

Tisje Tasje's korf is wel voorzien. Wij vinden er aan 't hoofd het lied *Mijn Vlaanderland* (Kent gij de streek...) met muziek en Fransche vertaling. Daarop volgen bemerkingen over de gewestsprake van Fransch-Vlaanderen, zedelessen en christelijke gedachten, ‘Boere-voorzeggingen en spreekwoorden op 't weêr, maenden en dagen’, Tisje Tasje's daden, Fabelen en dichtstukjes, waarin wij *Boerke Naes* vinden van Guido Gezelle en fabelen van J.B. De Corte, vertellingen en zeisels, ‘Prullen en koddiges’, spreekwoorden, raadsels, voordeelige kruiden of planten, nuttige recetten voor menagien, ‘remedien en geneesmiddels’ en liedjes met muziek.

Wij gevoelen ons thuis, in dien *Korf*, want wat wij er uithalen is eigen Vlaamsche kost.

> Beter jong gestorven
> Als oud bedorven.
>
> Lichtmisse schoon en klaer
> geeft een vruchtbaer roggejaer.

Meldensweerdig is de echt West-Vlaamsche snede der taal. Wilt ge een staalken? Wij zullen u overschrijven ‘Hoe dat Corniltje 't water broedede’.

‘Corniltje Bierbuik was in onverschil met zyne wettige huisvrouwe Wantje Teutters om twee gebrekens: 't eerste was dat hy alle zondage dat God verleende dronke naer huis kwam. 't Tweede gebreek was dat Corniltje den maendag neuchten geern wat lange sliep.

> ”Dat stak Wantje tegen, want zeurgewonnen geld verdrinken en den maendag niet werken, dat was dobbel in de keeringen. Al wat Wantje konde zeggen om Corniltje's bekeeringen was beuter aan de galge.
> ”Maar peisde ze, 't zal wel een keer mynen toer zyn en ze wachte met goê patentie. Op zekeren zondagavond, Cornil kwam nog eens peerde criminel dronke t'huis en 's anderdags nuchtens hy(1) bleef volgens gewonte in zyn bed. Algelyk uit erlyke schamte over zyne leêgheid, hy zei aan zyn vrouwtje: 'k en zyn niet wel; 't is al twee, dry daegen dat ik het voelen opkomen en 'k geloof waarachtig dat ik 't water broên.
> ”Wantje en zei nog ja nog neen daerop en ging uit de slaepkamer. - 't Is 'elukt, peisde Corniltje ...maer zyn gepeis was mê ruzie voorby of dat Wantje weer was met eene ploempende seule koud water: - “Nè, Corniltje zei Wantje, - en ze kletste d'heele seule op zyn lyf - binst dat gy aen 't water broeden bezig zyt, broed dit ook!” Corniltjes broedziekte was genezen en 't wonderbaerste van al, hy genaes van zyne slaepziekte en van zyne drooge lever.’

In het *Jaarboek der Koninklijke Vlaamsche Academie* (1891, blz. 127-131) heeft Guido Gezelle eenige bijzonderheden geschreven nopens de taal van den Franschen Westhoek. ‘Het landsvolk spreekt daar eene andere tale als wij, die schoolvlamingen zijn en die *keizersvlemsch* spreken; zij spreken *keuninksvlemsch* en dat hebben zij niet in scholen, in boeken en bij der ooge, maar bij der oore en van moeder *elleerd*.’

De voornaamste eigenaardigheden worden in *Tisje Tasje's Korf* aangewezen.

I. *Algemeene eigenaardigheden*.

1. In veel woorden wordt de *o*-klank vervangen door den *eu*-klank. Voorbeeld: *meugen, weunen* in stede van mogen, wonen.
2. *Uw* wordt bijna overal *yeu* uitgesproken: *yeu* vader, *yeu* knecht of *yunen* knecht.
3. Men voegt *der* aan wij, gij, zij: *wijder, gijder, zijder*, of *wulder, yulder, zulder*.
4. De uitgang *ing* wordt *in'he* uitgesproken: *voldoenin'he, vergrootin'he*.

(1) De lezer zal bemerken dat hier, gelijk op alle bladzijden van *Tisje Tasje*, de opstellers van den almanak dikwijls den Franschen draai der zinsnede volgen: *hij bleef* in stede van *bleef hij, hij zei* in stede van *zei hij.*

5. De uitgang *gen*, in de deelwoorden, wordt gewoonlijk *hen* of *ien* uitgesproken: *gevan'hen* of *gevan'ien*.
6. Dikwijls wordt de *d* in *ander* niet uitgesproken: *an'her*.
7. Somtijds wordt *or* als *eur* uitgesproken: *zeurgen* in stede van zorgen.
8. De ondervraging *wat* wordt *wine* en op sommige plaatsen *weuk:* wine *zeg-ye* of *weuk zeg-ye?*
9. *Gij* wordt *ye*: *ye ziet*.
10. Wanneer de woorden die eindigen met eene *t* gevolgd worden van een woord dat begint met eenen medeklinker, valt de *t* weg in de uitsprake: Gij moet niet vallen, wordt: *ye moe nie vallen*.
11. Voor de *n* wordt *i* als *u* uitgesproken: Winnen = *wunnen*. Hoevele *wun-je?*
12. Het hulpwerkwoord *zullen* wordt in den toekomenden tijd vervangen door *gaan*: Ik zal gaan = *Ik gaan gaan*. Zult gij gaan = *Ga ye gaan*.
13. Voor de werkwoorden worden de voornaamwoorden *wij* en *gij* vervangen door *me* en *ye:* Wij gaan loopen = *me* gaan loopen; gij zijt goed = *ye* zijt goed.
14. In het voorvoegsel *ge* der deelwoorden valt de *g*-klank weg en wordt de korte *e* als zware *e* uitgesproken: 't Is gedaan = 't is *èdaan*.
15. *D* valt weg tusschen twee klinkers: Hij is *meê ègaan; ye broere*.

II. *Plaatselijke eigenaardigheden*.

A. *Te Belle* (Bailleul).

1. *E* voor *l* wordt *a* uitgesproken: Te B*a*lle bachten de kap*a*le, men verkopt m*a*lk voor g*a*ld.
2. In meest al de woorden waar de *r* op eene *e* volgt, valt de *r* weg in de uitsprake en wordt de *e* zwaar uitgesproken.
   De kerk = de *kèke*; den berg = den *bèg*.
3. In eenlettergrepige of samengestelde woorden wordt *a* als *o* uitgesproken; Afdoen = *of*doen; alleen = *o*lleen.
4. In eenige woorden wordt *a* als *oa* uitgesproken: Karel = *Koarel*.

B. In eenige dorpen tusschen de Kolme en den Kassel-

berg (Capellebroek, Millam, Looberghe, Drincham, Lederzeele, Bollezeele, Rubroek enz.) wordt de eindletter *n* van den onbepaalden tijd niet uitgesproken. Die zoo spreken staan gekend onder den naam van *n-eters*: Loopen = *loope*; spelen = *spele*.

C. In de omstreken van Duinkerke zegt men *zoe* voor zij: 't Is zij die gaat = 't is *zoe* die gaat..

D. Te Hazebroek wordt het woord *kinders* uitgesproken kinoels.

E. In Noordland (Flandre maritime) waar de taal zuiverder gesproken wordt en meer gelijkende is aan de taal van het Houtland, zijn eenige woorden eigen: *Hofstêe* te Bergen en *pachtgoed* te Hazebroek. *Meesen* (servante) te Bergen en *maarte* te Hazebroek. De dochter van den huize heet *meesen* te Hazebroek, *dochter* te Bergen.

F. De verkleinwoorden eindigen:

1. te *Belle* met *tse: Katrintse*.
2. te *Hazebroek* en omstreken met *ge: mannege*.
3. te *Kassel* en omstreken met *ke: manneke*.
4. te *Bergen* en omstreken met *tje: mannetje*.

Daar zijn eenige eigenaardigheden van het *keuninkvlemsch* van Fransch-Vlaanderen. De West-Vlaming zal er weinig nieuws in vinden, want al die eigenaardigheden zijn, op weinig uitzonderingen na, ook West-Vlaanderen eigen.

Tisje Tasje's korf was ons een genoegen om lezen en 't is met droefheid en spijt dat wij bedenken hoe wij hier te doen hebben met de laatste overblijfselen eener letterkunde die tijden van voorspoed en grootheid beleefde en nu versmacht en verpletterd ligt onder onrecht en dwang!

L.D.J.

Winterzicht

Grijze neveldamp waarin de zonne
glansloos-bleek 'lijk vastgevrozen zit;
ginds een reke stammen, kromme strepen
in den mist; en hier een vlakte wit,

wit als watte... Een bende knapen, roepend,
stoot een zware rolle sneeuw vooruit,
en de wakke wolle plakt al dikker
aan de rol met gers en aardekluit.

Tenden zijne groene kronkelbane
wordt de sneeuwman met gekuim getild;
krijgt een klakke, een neus en oogeputten
ende strekt zijn stokken-armen wild.

Al de guiten dansen in de ronde,
lachend om den goeden winterreus;
dra ze drukken sneeuwen ballen die ze
joelend gooien naar zijn pinneneus.

THEO BRAKELS

Wee

VAN hier gij valsche levensdroom! Uw huichelhand
Schiep gouden werelden vol liefde en zomerprachten,
En nauw heeft mijne ziel uw killen drank geproefd,
Of warlend vliegt dooreen mijn wellende verwachten.

Mijn hart verkrimpt onmachtig in den vollen nacht.
Met wild gesarden drift heb ik aan boord gesprongen,
Vooruit op dolle zee, naar gouden zonnelaai....
't Zijn rauwe smarten slechts die 't lijf zijn bin'gewrongen.

Ik huil in zwarten nacht mijn vloekend weegeschreeuw,
Wijl rondom mijne kaan de bange smarten joelen,
Die, woest vooruitgestuwd door 't grijnzend menschenlot,
in 't stukgereten hart hun wreede prikkels woelen.

Rondom mijn siddrend lijf de menschendrommen vliên
In 't jamren van hun wee door grauwe zwangre luchten,
Hun doffe tranenoog zoekt strak naar liefde en hoop...
In wilde woeling steeds de gure stormen vluchten.

Aan wien, aan wien geschreeuwd de wrangheid van mijn wee?
O! om end omme hoor ik de opgebruiste branding,
En lijken paars en bleek, die 't joelend rot verslond,
Gaan botsen ginds in 't schuim op diep doorwoelde zanding.

Mijn oog is uitgeweend. Mijn knokken stijf en stram
Onmachtig bevend, staan in 't loeien van de winden.
Het lillend schuim bespat mijn neêrgebukten kop,
Die eenzaam sukkebolt op 't dorre rif der vrinden.

O, welde een enkle traan in 't droge berstend oog,
O God, en kwam Uw woord mij steunen op de baren,
Ik zou, o 'k zou met moed, in 't prangen van mijn wee,
Bij 't wenken Uwer hand, nog hopend verder varen.

Leuven.
J.S.

Wiegeliederen
IV Avonddeuntje

O kindeken waarom slaapt ge niet?
Ik ben het douwen moe.
Mijn lippen, die weigren 't wiegelied
Mijn oogen vallen toe.
- Douw derideine douw douw. -

Het zonneke's bed is al gemaakt
Een wip - en 't ligt erin.
Geen vogel of windje die nog waakt:
Te rusten is hun zin.
- Douw derideine douw douw. -

Ook stil in zijn stal ons schaapke rust
En 't vinksken in zijn kooi.
En hebt gij alleen geen slapenslust?
Kapoen, dat is niet mooi.
- Douw derideine douw douw. -

We spelen te morgend zeker wel
Maar nu niet: 'k ben te moe;
Ook strakskes begint de slaap zijn spel
En streelt uw oogskes toe.
- Douw derideine douw douw. -

Oostende, 12/9/05.
A.B.

Een Reiezichtje

't **V**OER een zwane door de reie,
in haar blanke maagden-weelde,
traag statig, en het water
een tweede zwane beeldde.

't Water beeldde nog een kopken
van een meisken, wonderzachte,
dat geleund lag op een scheepsboord
en dat gul in 't water lachte,

Lachte in 't helder reiewater,
lachte in blijde lente een traantje,
lachte en 't lief wit handjen uitstak
naar het lieve witte zwaantje.

't Meiske schetterde, en de zwane
keek, en statig, trage keerde,
kwam nabij, en 't meisken halsde,
wijl zich 't lief wit handjen weerde...

Trage reikte d'hals der schuchtre
zwane hooger.... 't handjen streelde
vederzachte..... en maagdlijk teeder
over 't sneeuwwit kopken dreelde.

F. DE JONGHE

Tafelrijmen voor de vuist

I

MIJNHEER van St Eloy, hoort ende verstaat
wat dat hier vandage al is ende ommegaat:
Madam Verriest de fraaiste ten minste onder al de advokatenvrouwen
is over tijd van jaren komen met M^{r} Verriest te trouwen.
Zij is van Leuven van geboorte,
en 't en zijnder te Kortrijk niet veel van die soorte.
Zoo Mijnheer Verriest, hij was hij tot Leuven student;
en als zij de zaken ne zekeren tijd besproken hadden, juffrouw Leonie was content.

en sedert heeft zij heuren echtgenoot al dikkens besteken
Somtijds met een meiske - somtijds met een knechtje - somtijds met geheele reken.
Daarenboven, telkens dat het zijn naamdag en zijn feest is,
't is ton dat het bij madam, en bij de kinders en de vrienden, vreugd om ter meest is.
Ze komen al te male zoo oude als jonge;
en ze meenen 't in hun herte, 't gene dat ze zeggen met hun tonge:
Proficiat - lang leve - God verleen u - en zoo voort...
G'en hebt van uw levensdagen zulk geen wekkerspel gehoord,
Mijnheer Pastor! en 't is daarom dat wij lieden zijn vergaderd.
Vooreerst de advokaat hij aleen is 't die hier vadert,
en zittend in het midden van dit vriendlijk onthaal,
het hoofd is en de vonnisvinder van deze tafeltribunaal.
Daar zit hij geerne 't mes in d'hand, het zweerd van zijn justicie
en kerft voor elk zijn deel, ofwel hij dwingt tot compositie,
met menig hand- en woordgedraai en 't duurt somtijds nog al een langen termijn
eer hij gereed is met zijn conclusien van olie en azijn.
Hij heeft ook assesseurs - die dikkens neffens hem gezeten,
of voor hem alzoo 't past, daar 't recht vonnis helpen meten,
en toogen waar het zweerd dat al twee kanten somtijds niet en snijdt,
een kiekenbille moet scheiden of een hazenschoudere. Wel in tijd
moet Marie, - die hun de beul en procureur is vanden hove -
de plichtigen eerst ondervragen op den pijnbank van heur stove,
ontbloot van hunne kleeren, en gebonden met fatsoen,
opdat de tribunaal met minder moeite, en beter recht zoude kunnen doen.
Vandage is 't een proces schier ongehoord: een geheele bende
van water-, land- en boschbewoonders zijnder die betrapt zijn tot Oostende
of gevangen hier en elders, achter straat alhier aldaar -
en dat ze gaan veroordeeld zij nen gerecht zijn dat is klaar;
zij doen al dat zij kunnen om te zwijgen - bovendien, 't zijn er vele
die met opgezetten zin, staken een kork in hunne kele.
Maar de waarheid moet er uit - en met den korketrekker zal
Marie ze doen bekennen hunne schuld zoo een zoo al.

't Is wat! Juffrouw Julie die is gekomen voor getuige
Met den principaalsten rechts- en slinksgeleerden van geheel Ipere, meester Huge
benevens eenen melkbaard van nen jongen advokaat
die onlangs nog in heur huis woonde - n^{o} 1 in de Groeninghestraat,
en die al geheel de weke, in zijn langgesteerten tabbaard ende witte rabatte
pleit gelijk een katte!
maar ten hielp niet, hoop ik, - en bovendien
't zal recht geschien.
Kort recht dat eisch ik om de schuld en al de schandelijke daden,
waarvan de corpus delicti heel de tafel overladen.
Messen, vorken, beenderen, afgekapte leden; en Marie,
zij weet zij van de reste, want zij was er aan en bij.
Kort recht dat eisch ik in den naam des konings en ter eere
van den geduchten rechter die hier zetelt. Zeere, zeere
het glas omhooge - 't stuk is uit- en afgepleit,
en al de tegensprekers van het recht zijn plat geleid.
Voortaan zal 't nageslacht door dit exempel weten
als dat er hier te Kortrijk nog rechters zijn gezeten,
en 't hof zal constateren - zoo ik doe - en daarmee eindigt het proces,
dat er op het half hemdeke van mijnheer den avokaats rechtveerdigheid nog geen
plekke en es.

II.

Gevrienden - die met mij aan tafel neergezeten,
hier welgekomen zijt om neerstig soupe te eten
benevens al hetgeen de wijze keukenmeid
- met kunsten haar bekend - daarbij heeft toebereid,
aanhoort mij, en verneemt den tijd van twee minuten,
hetgene ik spreken zal, en wil uw monden sluiten:
geen advokaat ben ik, welsprekend en geleerd
gelijk die fraaie man - wiens tafel ons vereert:
ik ben geen muziekant, kan geen piano spelen
gelijk gij allen kunt, al zijt gij hier met velen,
ik heb noch huis noch land - dat 't mijne is, en voortaan
is d'helft van mijnen tijd al lang voorbijgegaan.
Het Pastor zijn, is ook niet in mijn lot gevallen;
daar toe behoort een hoofd lijk Pastor Vande Walle, en
'k en heb zulk geen eilaas - en leefde ik 100 jaar,

op gasten zoo als ik groeit er geen pastorhaar.
Om principaal te zijn, en durve ik niet verlangen,
en 't principaalste van mijn werk is: uilen vangen.
Toch ben ik iets, en dat en neemt geen dood mij af,
omdat God zelf mij hier en daar nog vrienden gaf.
Adolf is een van die, al vele en lange jaren
en jaarlijks - moge God hem nieuwe vrienden sparen,
totdat zijn huis te kleen, zijn tafel, kelder al
van zijner vrienden macht en kracht getuigen zal.
Proficiat, mevrouw, van eenen man te hebben
met hersens in zijn hoofd en goedheid in zijn rebben.
Proficiat, juffrouw Gabrielle medeen,
volgt vaders wijzen stap met brave kinderteen.
Proficiat, Hugo, en wordt gij 't principalen
Soms moe, komt dan naar hier een weinig asem halen.
Proficiat, juffrouw, en in uw name laat
mij zeggen overluid: Mijnheere de advokaat,
uw vrouw en kind, en huis en vrienden al te samen
en ik: Wij wenschen u nog lang te leven. Amen.

G. GEZELLE

Over den Cederboom

GEEN boomgewas wordt in onze gewijde boeken en kerkgetijden zoo gevierd als de Ceder. Die is nochtans onder de boomen de hoogste niet van stam; trouwens de reus '*Sequoia Gigantea*' door de geleerden genoemd, '*Wellingtonia*' bij de Engelschen geworden, en '*Washingtonia*' bij de Amerikaanders, groeit den Ceder wel zeventig meters te boven; immers, op de gebergten van Kalifornië striemt hij tot honderd meters en hooger nog door de lucht. Hij is ook het zinnebeeld der sterkte niet zooals de eik, noch praalt hij, opgepronkt met welriekende reuzenbloemen, als de Magnolia, zelfs niets als de Virginiaansche lelieboom, door ons Belgen tulpenboom geheeten, naar het fr. *tulipier de Virginie*, in de wetenschap onder den naam van '*Liriodendrum tulipifera*' bekend; noch staat hij

overladen met eene vlage neerhangende gouden bloemtrossen gelijk de goudenregen, '*Citisus laburnum*'. Maar toch, hoogstammig en schaduwrijk is de Ceder, edel en schilderachtig van uitzicht, en weerd gevierd zoo hij bij de alouden gevierd werd.

Altijd brachten onze gewijde zangers dat edel gewas te stade, wanneer ze iets af te beelden hadden dat hun grootsch en eerlijk voorkwam.

In het verdichtsel, waar joathan de boomen voorstelt die een koning kiezen, (Jud. IX-15) staan de Ceders daar als de grooten en de machtigen. Om zijn lang leven, zijn eeuwig groen gebladerte is de Ceder het zinnebeeld van den rechtveerdige. (Ps. XCI-13). De geroemde bruidegom uit het Hooglied (V-15) is als een Ceder zoo sterk en edel. De priesters rond den hoogpriester Onias geschaard, gelijken op een koninklijken kring van cederboomen (Eccl. L-13). De goddelijke wijsheid zelf wordt in de Godsboeken met den Ceder vergeleken (ald. XXIV-17). Bij 't verschijnen op aarde van den Messias, zoo voorspelt het de Ziener Isaïas, (XLI-19) zal de woestijn eensklaps gewassen voortbrengen als Ceders zoo machtig en prachtig. Ezechiel zag den Messias door de hand Gods op een hoogen berg geplant tot een machtigen cederboom opgroeien, (XVII, 3, 4, 22-23).

Dit zij genoeg om te bewijzen hoe hoog de Ceder in achting stond bij onze gewijde dichters. Nu nog wordt hij zoo geschat, dat zijn name, kwistig zelfs, aan andere gewassen toegekend wordt, alsof men dusdoende, de heerlijkheid van die boomgeslachten wilde verheffen.

Zoo staan als ceders, - zoogezegde ceders, - bekend: de Cedrela, fr. cèdre-acajou, (niet te verwarren met de Swietonia Magohomi, fr. acajou à meubles), de witte ceder, fr. *Cyprès, faux Thuya*, de ceder van Busaco of van Goa, fr. *Cyprès pleureur*, de spaansche ceder, fr. *Génévrier à l'encens*, de ceder van Jamaïca, fr. *Guazuma à feuilles d'orme*, de roode ceder, fr. *Génévrier* of *cèdre de Virginie*, enz.

Al die zoogenoemde ceders zullen wij maar laten

varen, om enkel te handelen over den waren ceder.

Tot grooter duidelijkheid dienen echter eerst, vooral nopens den ceder van den Libanon, twee vragen besproken die door de geleerden tegenstrijdig opgelost worden. We zullen in 't onderzoek van die twee voorloopige vraagstukken, stap voor stap, den zeer geleerden Vigouroux volgen, schrijver bij het berek van bijbelkunde te Rome, in zijn vermaard werk, *Dictionnaire biblique*. Eens los en vrij van deze ingewikkelde bespreking, zullen wij den cederboom beschrijven, zijn verscheidenheden aangeven, en er een woord bijvoegen over de geschiedenis van den ceder, die in Europa, in ons Vlaanderen namelijk, inheemsch geworden, er volop burgerrecht gewonnen en verkregen heeft.

Eerste vraagstuk: Is het boomgewas, heden ten dage Ceder van den Libanon genoemd, wel het eigenste en hetzelfde als de Eréz uit de H. Schrift?

Tweede vraagstuk: Zoo ja, bezit de door de aloudheid zoo hooggeschatte Ceder wel degelijk de hem toegekende hoedanigheden, nl. de onbederflijkheid en de welriekendheid?

Deze verhandeling schrijven wij met het oog op het streven van de boomteelt tot het verrijken van ons vaderlandsch plantenrijk, streven dat we ten volle toejuichen. Is het immers dat het invoeren van uitheemsche woorden en wendingen een tale verarmt en haar veel van hare eigenaardigheid ontrooft, het inbrengen integendeel van uitheemsche gewassen om ze tot inheemsche te doen bedijgen, zet eene streek fraaiheid en rijkdom bij. We mogen er dus niet van zeggen wat in 1699 Petrus Francius te Amsterdam, boekte nopens de ontleening van vreemde woorden: ‘Daar we op onze eigene beenen staan kunnen, gaan we liever op krukken... en ontleenen we van anderen buiten noodzakelijkheid’[(1)].

(*'t Vervolgt*)

P. HYAC. O.K.

(1) *Loquela*, door GUIDO GEZELLE, t[k] 11.

[Nummer 3]

Théo Botrel!

Na een Botrel-liederavond

‘**E**ENE keurig voorname, een uitgelezen schaar toehoorders, uit het Walenland en uit Vrankrijk,... en tot Parijzenaars toe waren er te zien!...’ zoo schreven nadien verslaggevers in de nieuwsbladen.

Tal van Vlamingen waren daar ook aanwezig: maar, o! de kracht van het voorbeeld, en groote natiën bij kleine! De Vlamingen kwetterden en snaterbekten meê, zoo vlug en zoo luchtig, zoo veerdig in hun nadoen dat men, - daargelaten hun woordenkeus, hun zinbouw, hun accent, hun .... wat nog al, - ternauwernood nog merken kon dat ze uit Vlaamschen stam en in Vlaamschen lande waren. Jammer genoeg is Botrel er nu van onder, met de overtuiging dat hij *hier* het *hertje* van Vlaanderen heeft voelen kloppen.

Zulk een vermogen tot aanpassing van alles wat vreemd is, tot achterhouden en duiken van alles wat eigen

is, gepaard met de kieskeurig onberispelijk-echt zuidersche snede der voyante toiletten bij de onrustig roerende dames; met de even echt zuidersche correctheid, de ‘glitter’ van de haarlijn, het witglinsterend vóórhemd, de strenge ‘smoking’ of de officieele ‘pit’ bij de stijfbuigende heeren; met de corsagetuiltjes op een speiering van wit, veel wit, meestal wit, en rood en blauw en groen en alle regenboogkleuren, net een zuidersche tuin vol bloemhofschoonheden; met, over alles de teergouden dag, verspreid uit menigvuldige lichtende Auërzonnen; dat alles bleek zoo eigenaardig aan boord gelegd om iemand weerdig te ontvangen die komt zingen ter verheerlijking van *eigen* vaderlandsche godsdienst, *eigen* taal en *eigen* zeden, dat alles miek een niet onaardige tegenstelling. En zou Botrel in het hertje van zijn hert, bij 't heengaan niet gedacht hebben: hier zijn we ‘*chez nous*’ of ‘*en pays conquis*?’

***

Meenden we iets beters, of zij waren voor immer verleden en voorbij die gulden tijden van weleer, als in *bardiet* en *sagen* nog het lied der dichteren lood; honderden van jaren voeren heen over dier zangeren graf, slijtend hun doodsbericht weg uit den tijdzerk, strooiend hun naam en hun werk in den wind. Nog meldt de geschiedenis, dat, bij 't krieken der beschaving, de wereld met een ras van *Bard* en *Skald, Trovador* en *Menestreel* begiftigd was, dat ze reisden van stad tot stad, van dorp tot dorp, van burcht tot burcht, zingend hunne leisen ‘tot jolijt, leeringhe ende dachcortinghe, van vrijman en graef, burgher en landvolk, koene kamper, edele burghtheer ende scone edelvrouwe.’

We waanden hem voorbij en in dien waan berustten wij, met een glimlach, gelukkig omdat hij er eens was geweest, die tijd, voldaan met af en toe eene herinnering eraan in romantische dichten en spelen. Ze waren immers op hunnen tijd gekomen, Bard en Skald en Minnezinger, en

we twijfelden er niet aan of hun bestaan in onze moderne tijden was onmogelijk. We waren 't geleerd geworden te gelooven dat hunne stem nu zou te loor gaan in den roes van de jachtig joelende menigte, we meenden dat hun zoete keelgeluid te zacht zou bevonden worden voor onze ooren nu gegroeid naar de stemme van ijzer en staal, de trilling van hun hertgevoel te teeder voor ons overspannen gemoed, hunne eenvoud te kinderlijk voor onze albewustheid; we twijfelden er niet aan of hun lied zou te zwak zijn om te slaan boven 't geronk van vluchtende raderen over de ijzeren schenen, boven 't gedaver van jachtwielen, 't gesteen van den stoom, en de huilende syrenen; hun oud geloof te zeer versleten om nog te beroeren onzen twijfelzuchtigen hoogmoed en onze waanwijsheid.

Met één woord, ten hoogste konden ze nog dienst doen, als altijd gereede en geriefelijke stof tot droomen in jongelingspoezie.

En toch, dat zulke dichters bij ons mogelijk zijn, dat ze er *zijn* en dat hun schoon eenvoudig lied zoo diepen weerklank vindt, bewijst dat er in ons iets leeft dat nimmer sterft en dat '*a thing of beauty is a joy for ever*.'

* * *

'Echo!' is een van Botrel's liefste stukjes, en een beeld van zijn eigen wezen:

Rodant triste et solitaire,
Dans la forêt du mystère,
J'ai crié, le coeur très las:
'La vie est triste, ici-bas!
..... L'écho m'a répondu: *Bah!*

'Écho, la vie est méchante!'
Et, d'une voix si touchante,
L'écho m'a répondu: *Chante!*

'Écho! écho des grands bois,
'Lourde, trop lourde est ma croix!'
L'écho m'a répondu: *Crois!*

‘La Haine en moi va germer:
‘Dois-je rire? ou blasphémer?’
Et l'écho m'a dit: *Aimer!*

Comme l'écho des grands bois
Me conseilla de le faire:
J'aime, je chante et je crois.....
..... Et je suis heureux sur terre!

Met die drie oude snaren op zijne lier is hij tot ons gekomen en hij wist ze een zoo gansch nieuw, een zoo heel frissche lied te doen zingen, dat we hem toejuichten en in geestdrift opgingen in hem, omdat hij ons toeroepen dorst wat alles in de wereld ons zoekt dood te zwijgen: gelooft opdat ge minnen kunt en daarbij zingen.

‘Echo!’ is Botrel geheel, of toch zijn zang geheel, een lied uit liefde en geloof, en uit die drieëenheid een sterke persoonlijkheid. Wie is er die hem hoort en hem niet van stonden aan lief krijgt omdat hij zingt zoo helder en zoo nieuw, omdat hij bemint zoo innig en diep, omdat hij gelooft zoo sterk.

Mevrouw Botrel, een raadsel bij haar eerste verschijnen krijgt hare beteekenis, wanneer ze bij het voordragen, zijn echo wil zijn, en telkens haren grooten kunstenaar van een man, de weerslaande woorden tegenroept: zingt, gelooft, bemint. Zij helpt hem zingen, maakt hem 't minnen zoet en 't gelooven dierbaar. Vroeger moet ze een echo in zijn leven geweest zijn zoowel als nu, en, zou men niet denken dat hij bij haar, in hare waardeering en meegevoelen het eerste en het beste loon vindt voor zijn werk, een levende bron die zijn kunst gestadig voedt en jeugdig leven geeft?

Zoo trekken ze getweën op zegetocht, al zingen door het leven.

Echo is Botrel ook van het beste deel in ons, van dat deel dat geene beschaving, geen verwording hoegenaamd zal dooden. Bij 't ondergaan der zonne van ons onbegrensd oorgeluk, is een late straal achtergebleven, eene liefde

voor alles wat schoon is en goed. Somtijds wel liggen we in weemoed neergeketend, treurig en troosteloos, omdat het rondom ons nevelduistert: we vergeten dat er een zon bestaat en gevoelen ons geneigd om te klagen alsof het leven 't leven niet weerd was.

Het leven in werkelijkheid *is* wel somtijds derf en treurig, en 't leven uit de boeken is niet om het op te helderen. Weinig om op te beuren is de zwarte stroom akeligheid met daarop de dampen der verpesting, die ons dagelijks uit de boeken voorbijstroomt. 't Is om te stikken in die lucht van hospitaal, bordeel, gevang of kroegen, die opgaat uit sommige, uit vele werken, ook over het oude Armorique en de eenvoudige Bretoenen.

Maar deugdoend is 't, wanneer ze allen uitgezongen hebben hun sombere ravengeluid, eene heldere stem daarachter te vernemen die betrouwend roept, gelooft en lieft en zingt. Dat brengt de zon weer aan den hemel, en we vliegen buiten in de opene gezonde lucht, en de vrije natuur met God, daar wij ons weêrom t'huis gevoelen, in 't ééne groote vaderland.

***

Een Bretoensche dans voor klavier, leidt den avond in en de sobere stille melodie, die door de dansmaten henen trippelt, brengt u in eene gewenschte stemming: 't is de weemoedige, eenigzins eentoonige melopée van het berggeluid. Twee deurvleugels vliegen open, en daar is hij zelf de Bard, met ‘au petit doigt’ deze die hij in 't verloop van den avond ‘ma douce’ zal heeten.

Beide staan van hoofd tot voet in hun Bretoensche dracht, een innemende verschijning. Hij in een kort blauw vestje, met groote koperen knoopen, een breede witleeren riem in de lenden en zwartpanen broek. Zij in een zwart bestikte kleed, met witte kanten vlindervlerken op de schouders, witte kant op de borst, een licht gesteven witkanten mutsjen op. Binst het daverend handgeklap dat hun opkomen begroet, heeft hij met zwierigen zwaai

zijnen ronden hoed met wapperende linten van zijn kalmschoon hoofd gerukt; zij buigt, en wij wachten.

Een kort woord laat hij zijn gezang voorafgaan, en daar is hij, daar zijn zij aan den gang.

Rijk afgewisseld als keus, kloek van voordracht en licht van zang, onvergelijkelijk frisch en nieuw was alles wat we ten gehoore kregen; telkens, bij ieder nieuw lied een verschontluiken van treffende dichtervondsten, en edele kristengevoelens. Niets te zwaar, nergens overlast en de vorm kleedt de gedachte zoo pakkend sober en juist, meestal met een stildroevige klaagtint gewonnen door overwegende mineurtoonen. Zijn muziektrant is eenvoudig, een echte volkstrant.

Beurtelings waren 't boerenliederen, zeemansgezangen, liederen aan den heerd, hymnen van geestdriftig blakende vaderlandsliefde, krijgsliederen, wiegedeuntjes en zangen der liefde of godsdiensthymnen.

Nu eens alleen, waar het mannenkracht behoefde, droeg hij voor, uit volle longen en uit de geheele ziel, met een ronde barytonstem, brengend zijn gedichten door zijn gezang tot volmaking. Wie ook kon ze beter opvoeren tot die hoogere uitdrukking der poezie, met echter gevoelen, met vaster zeggen, dan hijzelf die ze had opgevat, gedragen en gekoesterd tot rijpdom en leven?

Bij de eerste slagen van zijn heldere keel, is er voorzeker bij een groot gedeelte der toehoorders onwillig een traan in 't stille en verdoken weggevreven geworden; één voor één immers, werden daar de edelste gevoelens, die bij velen van ons in een gewoonlijke sluimerslaap vergeten liggen, vastgehaakt en naarboven opgehaald, vertolkt, en mild te genieten geworpen onder de trillende menigte.

Gepaard zongen ze, M^{r} en M^{w} Botrel eene liefdeidylle, of zong zij alleen, de lieve verrassende kinderlijke vondsten waarmee haar man's veelzijdig talent de liefde vertolkt van een moeder bij 't nestje van haar kind. Wat een teederheid, wat een liefdevol babbelen van moederlippen, om den kleinen dwingeland in slaap te wiegen, een uitvinden

met en door liefde van balladen en spookvertelsels, om bengels die niet slapen willen hunne oogen te doen luiken.

Hare stem is niet meer het helder frissche geluid, klaar lekend recht uit de bron, maar theatraal opgeleid, en wat er gekunsteld aan is, mag meer ‘up to date’ zijn, maar doet onaangenaam aan voor eenvoudigen wier gehoor niet is gevormd of bedorven.

Haar draagt men bloemen op, hem schenkt men onverdeelde bewondering, en terwijl hij aan 't zingen is, droomt men zich weg, tusschen de deinende heuvelneggen bij de grijze Menhirs en aan de grimme kuste van het oude Bretagne; men verbeeldt zich wat een lieveling hij moet zijn bij zijn volk, hun Botrel; hoe de mannen onder de wapens, de boeren, de zeebonken, hunne vrouwen en hunne ‘*gas*’ hem moeten liefhebben, omdat hij is hun stem, omdat hij hun brengt het beste woord voor ieder innigste klop huns herten, omdat hij hun voorenzingt en hen zingen leert.

Als alles over is, trekt men huiswaarts, niet overspannen, niet vermoeid, niet ontzenuwd, niet verslecht vooral of ten gronde gepletterd, maar omhooggevoerd en veredeld: maar voldaan, meer mensch, en men denkt: Wat een macht heeft die kerel in handen voor het goed, wat sticht hij!

Kortrijk, 17/1/06

CAES. GEZELLE

De volgende antwoorde hebben wij, bij gebrek aan plaats, niet vroeger kunnen overnemen.

Borstelbie'n
Tweede antwoorde aan Eerw. Heer Dumez

IN talmerk 24 (1905), bl. 404, vraagt Eerw. Heer Dumez aan de Lezers van *Biekorf* de *betwiste reken* te willen weglaten niet om... *zijnentwille*, zegt hij, maar... om aan *mijn* begeerte te voldoen.

Die begeerte 'n heb ik nooit uitgedrukt, en ik haalde de reken aan, zuiver om te bewijzen dat Eerw. Leeraar mis was.

De lezers zullen dus die reken onverlet laten om de wille van de *waarheid*.

Eerw. Boeksteller bekent zelve dat hij mistast heeft, maar hij zoekt de schuld daarvan op mij te leggen, omdat mijn beschrijvinge onvoldoende was, en onnauwkeurig.

Inderdaad, ik sprak van *geluwachtig* en 'k moest *oranjebruin* gezeid hebben, zoo is 't *voorlijf* immers bij de borstelbie; 't *achterlijf* eventwel, is en blijft *zwart* met witte ringeltjes, en de die had ik vergeten.

'k En had de borstelbie maar *terloops* gezien en onder handen gekregen in 't spoorhof van Heule en van Thorhout, en geen wonder of kon ik naderhand entwat overschrikkelen of onnauwkeurig opgeven. Maar 't *voornaamste kenteeken* was er toch, te weten de *borstels*, die meer als *voldoende* waren om alle misgrepe te doen vermijden. Welnu Eerw. Heer Dumez verwarde, al wist hij, dat de *Cerceris* of *Graafwespe* geen borstels 'n heeft. - Ja, hij zocht bij mijn bie 't bestaan van de borstels te loochenen, en daaruit mocht ik toch wel besluiten dat Eerw. Leeraar nooit geen borstelbie gezien 'n had, anders moest hij evelinge zeggen: ‘dat 'n kan geen *Cerceris* zijn, 't is de *Dasypoda*.

Thysse, de leidsman van Eerw. Heer Dumez, getuigt dat de *Dasypoda plumipes* een *wit* behaard aangezicht heeft, en *witte* bakkebaarden; - wilt Eerw. Heer Dumez de *Borstelbie* bezien die ik hem toezond, hij zal ontdekken dat het *wit* van Thysse bij ons bleek *muishaarde* is; of heeft dat aanzichte, hebben die bakkebaarden in Holland hun verwe *geschoten??*

't Woord *Borstelbie* achte ik alleszins beter als *Pluimpoot* of *Pluimvoet*, dewijl men uit het woord zelve weten kan dat er sprake is van èn *bie*, en dat het bijzonderste kenmerk erin uitkomt. - *Pluimpoot* of *Pluimvoet* 'n bedieden geen bie, en kunnen gelden ook voor *kiekens* en *duiven*.

Orangebie 'n spreekt maar van de verwe van 't *voorlijf*, en 't is de verwe van 't *achterlijf* deurgaans, waarbij 't volk, als't de verwe wilt uitdrukken, den name geeft. 'K mocht dus zeggen dat de borstelbie ook zwart was, en de witte ringeltjes van 't achterlijf doen de zwartigheid nog beter uitkomen, - den buik is teenemaal zwart.

Zoo noemen de vlaamsche Biemelkers ons inlandsche korfbie, *zwarte* bie, en d'Italiaansche heeten ze *roste* bie, meest om de wille van 't achterlijf.

Eerw. Heer Dumez zegt dat ik, om zijn misvattinge te voorkomen, mijn *Borstelbie* wat vroeger had moeten zenden.

't Vleugeldiertje 'n heb ik zelve maar later ontvangen, en had ik het eer gekregen, nog 'n zou ik er aleens niet op gedacht hebben, om aan Eerw. Leeraar dat geschenk te laten geworden; - Men had mij medegedeeld, ja, dat hij èn antwoorde gereed miek op mijn eerste bijdrage, maar 'k en wist nog niet wat die antwoorde inhield; 'k verwachtte 't leven van de *Borstelbie*, (dat had ik gevraagd), en hij sprak van de *Cerceris* of *Graafwespe*. - 't Was *na* 't lezen van zijnen opstel, dat ik de zende noodig achtte.

We blijven in vriendelijk onverschil nopens het *straal* van de *Cerceris* of *Graafwespe*.

Eerw. Boeksteller zegt:

't Schijnt dus dat de Eerw. Onderpastoor van Aertrycke nooit 't lijf van eene graafwesp op zijnen duimnagel geduwd en heeft, om te zien of zij e straal had, lijk hij deed met de borstelbie te Heule, anders, 't straal zou er ook wel uitgekomen zijn.

't Doet! - dat heb ik met de graafwespe gedaan, en menigmaal hergaan; - 'k en betrouwde nog mijn zelven niet, daarom heb ik het laten doen deur ander liefhebbers, en nooit 'n hebben we 't straal gezien, maar wel e slag van kort hoornachtig tangsken, e stamperke zou men bij den eersten meenen, waarmeê de graafwespe duwt

en nijpt[1]. - Wilt Eerw. Leeraar mij op zijn beurte overtuigen, hij kan mij e straal *zenden*.

'k Heb mijn vermoeden veranderd aangaande 't *stuifmeel*, omdat ik rechtzinnig aannam, na 't lezen van Eerw. Heer Dumez zijn eerste bijdrage, dat de borstelbie'n lijk de graafwespen vliegskes en kevertjes vingen, om hun jongskes te voeden. 'k Was immers op zoek, 'k vroeg uitleg, Eerw. Heer Dumez gaf uitleg en loochende 't stuifmeel bij de cerceris, en daar de borstelbie evenals de cerceris onder de graafbie'n komt, zoo is 't gemakkelijk om vatten, dat ik voor leven en doeninge, de borstelbie op gelijken voet stelde met de graafwespe, en dat ik mijn eerste *gissinge* schieten liet; nu toch mag ik ze voor *waar* aanveerden, aangezien Thysse ons leert dat de *Dasypoda plumipes*, dat de *Pluimvoet* of *Borstelbie* ook honing en stuifmeel verzamelt.

Maar Thysse *overdrijft:*

'*Als je*' - zegt hij - '*de bij zelf met meer ziet, dan zie je nog de twee gele stuifmeelproppen*.'

Die proppen moeten dus meerder zijn als de bie zelve!! - en... als ge de bie niet meer 'n bemerkt, dan ziet ge nog, - wie kan 't gelooven! - dan ziet ge nog dat het GELE stuifmeelproppen zijn[2].

't En is allichte in Holland maar dat men zulk e wonder beschaffen kan!

(1) Is 't daar misschien wat *Oudemans* bedoelt als hij zegt: De *legboor heeft hare functie van eierleggen verloren*; *de eieren komen aan hare basis te voorschijn. Zij is daarentegen een krachtig wapen voor aanval of verdediging geworden, en wordt angel* GENOEMD (!!)
't Gene bij ons *straal* heet, 'n heeft vroeger, gelijk bij welke bie, nooit gediend voor *legboor*.

(2) De bie moet tamelijk dichte zijn, en redelijk trage vliegen vooraleer men entwat kan onderscheên; dat gaat bijvoorbeeld, als ze dichte bij d'halle gekomen, wiegend en ramend ten korve wendt, of als ze vreedzaam van d'een blomme naar d'ander zweeft. Maar neemt de bie heur vlucht, in nen oogpink is ze weg, en al dat men van bie en stuifmeel voor 't laatste te ziene krijgt, is e *zwart onduidelijk stipke*, dat rechtuit verdwijnt.

Wilt Eerw. Leeraar toekomende zomer met mij naar Holland gaan, - 't vraagt nen dag verlet, - en kunnen we daar dat wonder aanschouwen, 'k betale de reize, en 'k zende bovendien nog 100 frank voor de verzamelinge van veugels en kerfdieren in 't klein Seminarie van Rousselare.

Zoo iets ware voor mij van meer belang, als nen tocht naar de Noordpool!

Ten slotte noodigt Eerw. Leeraar de liefhebbers uit om... *met Thysse gewapend* (*!!*) de gedaante en de werkinge van de borstelbie te komen nagaan, want... zegt hij:

'*Eerw. Heer Mervillie wijst vier plaatsen aan waar de Borstelbie werkzaam is; te Heule en te Thorhout bij 't spoorhof, en te Aertrycke voor 't huis van Filip Dupon, en de kinders Wittezaele*'.

Waar heeft Eerw. Boeksteller dat gespeurd?

Nieverst 'n staat er in mijn bijdrage of antwoorde, dat de *borstelbie* te Aertrycke vóór de twee bovenvermelde huizen te vinden is: 'k spreke *alderduidelijkst*, met name en toename van de *Graafwespe*[1], en Eerw. Boeksteller verwart opnieuw! - Wiens schuld is het nu?

Zaten er hier borstelbie'n, 'k had ze zelve ter plekke en op mijn gemak, kunnen onderzoeken, en 'k ging Heule meugen daarlaten. - De bie die ik naar Eerw. Heer Dumez gezonden heb, 'n was van Aertrycke niet, maar kwam uit het spoorhof van *Thorhout*.

Nu! tot daar!

Kreegen de liefhebbers gadinge om op 't zeggen van Eerw. Leeraar te komen *kijken naar iets dat niet te ziene 'n is*, toch zullen ze, *gewapend* of *ongewapend*, goedjonstig onthaald worden bij nen overtuigden biemelker.

(1) Ziet talmerk 21 (1905) (bl. 354).

Met Eerw. Heer Dumez wille ik kennisse blijven; 't is wezentlijk ne geleerde man, en van hem kan ik nog nuttige dingen vernemen.

'k Hope dat ons broederlijk samenspreken, de bietjes van *Biekorf* niet gestoord 'n heeft.

A. MERVILLIE

Aertrycke, den 6^{n} in Nieuwjaarmaand 1906.

De Cederboom

EERSTE VRAAG: Is de 'Erez' der Hebreeuwen wel huidige libanonceder?

Vigouroux, in zijn *Dictionnaire biblique* op het woord *Cèdre* antwoordt ja en geeft er de volgende bewijzen van.

a) Uit de taalkunde: 't Is geweten dat het Araabsch en het Hebreeuwsch beiden semietsche talen, dus nauwverwante talen zijn; welnu de bewoners van het libanongebergte bezigen nooit een andere benaming tot het aanduiden van den Ceder, dan het Araabsch woord Arz, dat buiten kijf de weersplete is van het Hebreeuwsch Erez; bijgevolg de overeeuwsche Hebreeërs en de hedendaagsche Libanonbewoners geven aan den op den eigensten groud gewonnen boom dezelfde benaming uit een gemeenschappelijke oortale gesproten, 't gene wel tot bewijs dienen mag dat die boom ook dezelfde is.

b) Uit beider eigenschappen. Al de hoedanigheden welke in de Godsboeken den 'Erez' toegekend worden, beantwoorden wonderwel op de hoedanigheden welke men in den huidigen Cederboom aantreft:

De Erez is zeer hoog gestamd (Is. II, 13, Ezech. XXI, 3, 8. Amos II, 9); hij heeft menigvuldige en wijduitstrekkende takken en is een allerschaduwrijkste boom (Ezech. XVII, 23) die wijds en zijds een aangenamen harsgeur uitwasemt (Hoogl. IV, 11. Os: XIV, 7;) hij is de roem en de luister van den Libanon (Is. XXXV, 2, XL. 13)

waar hij weelderig op groeit en bloeit (Ps.: XCII, 13, CIV, 16. Is: XIV, 8.) Assur wordt bij Ezechiel met de 'Erez' vergeleken; onmogelijk in die beschrijving den Cederboom niet te erkennen.

> 'Assur was een Erez op den Libanon geplant; prachtig waren zijn uitgespreide takken,
> Weeldrig zijn geblaarte, zijn stam hoogverheven,
> Zijn hooge spil ontspringt te midden dikke takken,
> Zijn takken waren vermenigvuldigd
> Zijn zijtakken wijduitgebreid' (XXXI, 27).

Geen gewas toch is prachtiger dan de edele Ceder met zijn takken, als boomen zoo dik, en links en rechts van onder tot boven waterpas wijduitschietend. Ja, de Ceder is de koning der oostersche boomgewassen, hij is de boom Gods, (Ps. LXXX, 11); hij werd door God zelven geplant, door God zelven besproeid (Ps. CIV. 16). De Erez is God dank schuldig, zijnde Gods fraaiste gewrocht, (Ps. CXLVIII, 9).

Niet allen echter, zooals boven gezegd, stemmen met die meening in. De 'Erez' zegt *Olof Celsius, Hierobotacum I bl. 106-134, Amsterdam 1748*, is de huidige Ceder niet; hij zal veeleer een pijnboom zijn; tot bewijs: Ezechiel XXVII, 5, verhaalt dat de inwoners van Tyr met de 'Erez' van den Libanon masten voor hunne schepen verveerdigden, en daar kan de Ceder niet toe dienen omdeswille dat hij zelden pijlrecht opwaarts stijgt, daarenboven groeit hij op ten allen kante met machtige takken omzet, die van tegen zijn voet tot in zijn kroon op kwasten in den stam schieten; maakt mij nu masten met zulke boomen!

Dat dergelijke Ceders en zelfs niet weinig in getal gevonden worden, onbruikbaar dus tot het verveerdigen van masten, ja wel; doch antwoordt *H.B. Tristram*, (*Dict. of the Bible*, andere uitgaaf bl. 549) ik heb op het Taurusgebergte, Libanonceders bewonderd die tot zulk doel allerbest geschikt waren. In de omstreken van Batua, in Algeriën, vindt men ingelijks Ceders te midden

van drukbegroeide bosschen, gedwongen naar licht en lucht uit te zien, schieten zij er kaal van takken pijlrecht naar omhoog. Overigens brengt de aanhaling uit Ezechiel geen bezwaar bij; is 't immers dat de Vulgaat hier het woord Cedrus bezigt, de Septuaginta vertalen door *ιστους ἐλατινους*, masten van pijnboomhout.

Edoch 't is daarmêe niet effen; in het boek Leviticus XIV, 46, 49-52, en in het boek der Getallen, wordt het Erezhout voorgeschreven tot een zuiveringsmiddel tegen de melaatscheid en tegen de besmetting veroorzaakt door het aanraken van lijken. Deze ontsmetting moest gepleegd worden gedurende het veertigjarig verblijf in de woestijn evenals daarna. Is nu de Erez onze Ceder, hoe gerochten de Joden aan cederhout, dewijl de Ceder noch op het schiereiland van Sinaï, noch in de nabijgelegen araabsche streken gevonden werd. Dus is de Erez de Ceder niet.

Daar valt op te antwoorden dat in zooeven aangehaalde boeken geen spraak is van den grooten Libanonceder, maar wel van het op Sinaï's schiereiland zeer gemeen gewas, kleine Ceder genoemd en in de wetenschap onder den naam van *Juniperus oxycedrus* bekend. Bij de alouden heerschte de gewoonte het hout van dezen Juniperus als reukstof te barnen in de brandoffers en plechtige uitvaarten of lijkstoeten. (Homerus Odyss. v. 60. Ov. Fast. II, 558). En geen wonder daarin, ingezien de besmettingwerende eigenschappen van dit Juniperushout. Dat hier die Juniperus bedoeld wordt, kan men door Plinus H.N. XIII, 1, 30 bevestigen dewelke, van deze plechtigheden sprekende, het Juniperushout ook cederhout noemt.

TWEEDE VRAAG. Bezit de door de aloudheid zoo gevierde Libanonceder wel de onbederflijkheid die hem toegekend wordt?

Cederhout, zegt Desmarets, is roodwendig, geurig en onbederflijk.

Cederhout is, leeren de H. Hieronymus ad Hos. 14, 8; Is. 41 en Theodoretus ad Ezech. XVII, 22, droog en hard en wordt voor onbederflijk aangezien. Vele schrijvers, uit

de vorige eeuw, zijn van deze zienswijze afgeweken. Cederhout is volgens hen sterker, duurzamer dan 't gemeen sperrehout, maar bij verre zoo sterk en duurzaam niet als de boschpijn. Daarom meenen zij dat de Ceder uit de oudheid wel een Cypres zou kunnen zijn of een Juniperus.

Zoo leeren zij, oppert Vigouroux, maar ze dolen. Hun onderzoek, meent hij, liep over Cederhout dat gewonnen en gegroeid was in Europa, of wel op Cederhout dat te jong nog was om degelijk hout te zijn. Iedereen weet het toch dat de gesteltenis van de lucht en de aard van den grond grooten invloed op de gewassen uitwerken, en daarenboven dat menig boomgewas maar deugdelijk hout oplevert als het veroud is en verstout.

Wilt ge een bewijs van de deugdelijkheid van het cederhout? Onder 't opdelven van Assurnasirhabal's paleis te Nimroud, dus ongeveer twee duizend en zevenhonderd jaar na den bouw ervan, vond Layard cederbalken zoo gave en ongeschonden dat hij het hout opnieuw kon opblinken. Men kan er stukken uit, hooggeel van verwe, in het Britisch museum te bewonderen vinden. (Nimroud Gallery, Vitrine A). In 't vuur geworpen wasemen zulke stukken overvloedig dien goeden harsgeur uit, den Ceder eigen, en vroegertijds zoo hoog geroemd. Eneis VII. 13. Plin. H.N. XIII. 1, (Layard, Ninive and Babylon, bl. 357).

Het cederhout, zegt Mislin, (*les SS. Lieux*, Bruxelles 1852, I, 207) is gesloten en zwaarder dan het hout onzer harsboomen. Het bezit een bitterheid waar het gewormte wers af is en die bijgevolg oorzaak is van zijn onbederflijkheid.

‘Een cederenbosch, zegt hij nog, spreidt een aangenamer geur uit dan onze sperrebosschen’.

Waarom echter David en Salomon cederhout gaan zoeken in een vreemd oord, zij die over den Jordaan uitgestrekte eikenbosschen bezaten, daar kan ik geen bescheed over geven. Misschien ten deele, zoo Salomon het koning Hiram maarde, omdat de Joden maar onbekwame boomvellers waren. Maar wij zelf, waarom gaan wij den rooden en witten deel opzoeken in de streken

langs de Baltische zee, daar wij er nochtans groote bosschen van bezitten in Luxemburg. Misschien omdat het vervoer te water beterkoop is dan 't vervoer op den spoorweg. Alles heeft zijn waarom hier op de wereld.

P. HYAC. C.D.

Mengelmaren

Paescheboom

De Paescheboom der O.L. Vr.-kerk van Nieuwpoort had op verre den rijkdom en de pracht niet die wij ter andere plaatsen zien[(1)].

Evenwel, daar het tot nut kan strekken voor de geschiedschrijving van den paaschboom in onze streken, laten wij hier het weinige volgen dat ons de kerkrekeningen des aangaande mededeelen.

Het was een ‘mootalen boom’ met ‘loveren’ versierd. Te paaschen stelde hem de kerkbediende op een staan bij het hoogaltaar; en met Sinksen moest het Paaschsieraad de plaatse ruimen voor een zeventakkkig kandelaar, ‘de zeven candelare’ of ‘de zeven mootaelen candelaren’. Op dien *hoogen* ‘boom’ brandde de zinnebeeldige ‘paeschekerse’.

Den ‘Paesscheboom’ krijgen wij het eerst in de rekening van 1458. (De oudste-bewaarde dagteekent van 1456), eene laatste maal in die van 1491.

1457-8: Clays Allem van saudeerne an de paesscheboom de loveren bet..... 4 s.

1477-8: item eenen luudekenare van dat hij heift vermaect ende ghesaudeert den haerne den evangiliaris. ende de paesscheboom bet..... 24 s.

1481-2: Herman janss. van dat hij heift of ghedaen te Paesschen de zeven candelaren ende up ghestelt den paesscheboom ende voors. boom te Synschen of ghedaen ende weer up ghestelt de zeven candelaren bet..... 4 s.

Clays Wouters van dat hij heeft ghelevert de kerke... 't was dat men barrend up de zeven candelaren ende voor de reliquien ende de paescheboom, te 7 s. tpond es bet..... 20 1. 9 s.

1482-3. Pieter Blonckebile van dat hij heeft verspart een ledere daer meede men up ende of doet de paesscheboom bet..... 6 s.

1487-8: Willekyn Lancelood van dat bij heeft besleghen met ysere eene driehouc ome de zeven mootaelen candelaren up en af te doene ende de mootaelen paesscheboom up en of te doene bet... 14 s.

R.D.P.

(1) Vgl. W.H. James Weale. *Les Êglises du doyenné de Dixmude*. II D. bl. 9, 11, 14 (en andere).

[Nummer 4]

De oude Klokkenluider
Eene russische lente-idylle

HET was donker.

't Kleine dorp lag weggeborgen in de schaduwe van het sparrebosch, aan den oever van het stil-wegvloeiende beekje, in den sterreklaren lentenacht. Slechts een fijne smoor steeg uit de aarde op, die juist uit haren langen winterslaap ontwaakt was, en deed de schaduwe van het bosch sterker uitkomen en bedekte de effente van de beek niet mat-zilveren glans. Stille, heimnisvolle rust overal.... De inwoners van het dorp slapen... Met moeite zijn de omtrekken van de armtierige hutten te bespeuren; hier en daar vlamt een ver verwijderd lichtje op; zelden hoort men het geruisch van geopende deuren, het bassen van waakzame honden; en dan weder die zelfde zalige rust.... Nu en dan komen gestalten van eenzame voetgangers uit het donkere bosch te voorschijn; daar is een ruiter, zie, en daar rijdt een boerenwagen met knarrende wielen

voorbij: dat zijn nu allen inwoners van 't dorp, die naar de kerk spoeden, om daar den aanbrekenden feestdag weerdig te beginnen.

Midden in 't dorp staat het kerkje op eenen eenzamen heuvel. Helder blinken de vensters, en daarboven, hooge, verzinkt het van-ouderdom-grauwe torentje in den fijnen smoor. Hoor! daarbinnen kraakt de versletene trap. Met onzekere terden bestijgt de oude klokkeluider den trap, en korts daarop zendt eene nieuwe sterre haar licht uit de hoogte: de lanteern in de hand van den klokkeluider.

't Wordt den grijzen man lastig op die hooge trappen te klimmen. Zijne oude voeten willen niet meer gehoorzamen; sterk heeft hem het leven meêgenomen, en zijne oogen kijken ook zoo flauw... Tijd is het voor den oude ter eeuwige ruste te gaan - maar de dood komt niet! Zonen, kleinkinderen zag hij daar wegdragen, voor oud en jong heeft hij de eindeklokke geluid: hem alleen schijnt de dood vergeten te hebben; - doch het leven wordt er hem niet te lichter om.

O, zoo dikwijls heeft hij reeds ‘Paschen’ geluid; hij weet ook niet meer hoe dikwijls hij den bestemden oogenblik hierboven op den klokketoren afgewacht heeft.

En nu, vandaag zal het nog eens gebeuren, als 't God belieft...

Met zware schreden nadert de oude man de gebrekkelijke gelenden van den toren en leunt er hem op.

Rondom in de schaduwe bekijkt hij zwaarmoedig de graven van 't kerkhof. De zwarte kruisen met hunne uitgestrekte armen schijnen als wachters hunne dooden te bewaken. Hier en daar ook sidderen nog onbebladerde berken met hunne glanzend-witte stammen.

Van beneden stijgt, als warme lenteweelde, de frissche reuk van de jonge botten der boomen en de stille vredesadem van het kerkhof op, naar den ouden Makar... Wat zal hem wel het nieuwe jaar brengen? Zal hij - vandage en één jaar - hier boven, lijk altijd, Paschen met plechtige

klokkenslagen begroeten, ofwel zal hij daar beneden... ginder verre in dien hoek van 't kerkhof slapen? En zal er ook een kruis op zijnen heuvel staan? Als 't God belieft... Hij is bereid; maar nu moet hij weder den grooten feestdag verkonden. ‘God zij eere en dank!’ fluisteren zijne lippen; hij kijkt omhooge, hooge, naar den hemel, waar millioenen sterren blinken; en - hij maakt zijn kruis...

***

‘Micheitsch!’ roept van beneden eene bevende, grijze stemme. De oude koster kijkt naar boven, naar den toren; ja, houdt zijne hand voor zijne oogen, die van de moeite tranen, en toch kan hij nog den gezochte niet bespeuren.

‘Wat is er? Hier ben ik!’ antwoordt de klokkeluider en hij buigt hem dieper over de gelenden van den toren. ‘Ziet gij mij dan niet?’

‘Neen! is het nog geen tijd om te luiden? Wat meent gij?’

Beiden kijken omhooge naar de sterren. Duizenden van die sterren flikkeren van hunne hoogte neder. Ginder hooge, hooge, glanst de vurige ‘hellewagen’.

Micheitsch overlegt.

‘Neen, nog niet! - Ik weet het genoeg...’

***

Ja, hij weet het wel. Hij heeft geen uurwerk noodig. De sterren Gods zeggen hem, wanneer zijn tijd gekomen is.

Hemel en aarde, en die witte wolke die daar in het luchtruim langzaam heenzweeft, en het donkere sparrebosch, dat daar beneden ruischt en weg en weder wiegt, en het onzichtbaar beekje dat hoorbaar murmelt, - ja, dat alles is hem oud en lief en bekend, een geheel leven hangt daaraan. Lang vervlogene dingen komen voor zijnen geest op: hoe hij met zijnen vader voor de eerste maal op dezen klokkentoren klauterde... Heere God, hoe lange is dat al geleden... en toch hoe kort! Hij ziet zijn eigen

zelven als knaap, met zijnen blonden streuvelkop, met glanzende oogen, en hoe de wind - niet die wind, die het stof van de straten op- en wegrobbelt, neen; een bijzondere, veel hooger waaiende wind - zijne blonde lokken spelend verwart. Diep beneden daar, ziet hij vele kleine menschen, en de hutten van 't dorp schijnen hem ook zoodanig nietig, en het bosch ginder ligt zoo verre, en de ronde vrije plaats, waarop het dorp staat, schijnt zoo groot, zoo oneindig groot.

u En toch is het zoo dicht!' monkelt de grijze klokkeluider en wijst naar het dorp beneden.

Zoo ook het leven! zoo lange men jong is, schijnt het oneindig te zijn; daar ligt het nu voor hem, als ware 't op zijn hand, van zijne geboorte tot, ja, bijna aan zijn graf, dat hij ginder in dien hoek van 't kerkhof besproken heeft... Nu, God zij gedankt, tijd is 't te rusten! Eerlijk is hij zijnen zwaren lastigen gang door het leven gegaan; de mulle aarde is hem eene moeder. Welhaast, als 't God belieft, zal hij in haren schoot rusten...

* * *

Maar 't is tijd! Nog eens kijkt Micheitsch omhooge, naar de sterren; ontbloot zijn hoofd, bekruist hem en grijpt de strengen van de klokken vast.

Daar klinkt reeds door de lucht een heldere klokkenklank... Nu een tweede, derde, vierde... de eene na den andere en door de plechtige nacht smelten deze zware, zwellende, nu heldere, dan lijze tonen in een harmonisch klokkenspel ineen...

De klokken zwijgen, nu begint de plechtige dienst...

In vroegere jaren daalde Micheitsch de trappen af en bleef in den hoek van de kerk aan de deur staan, om den dienst bij te wonen en te bidden. Nu blijft hij boven; zwaar wegen de jaren van den ouderdom op hem. Vandaag bijzonderlijk voelt hij eene eigenaardige zwaarte in zijne ledematen. Hij laat hem op eene bank nedergaan, en binst dat hij de wegstervende tonen van de klokken

naluistert, laat hij zijne gedachten rondzwerven. Waarop? Hij zelve zou daar nauwelijks kunnen op antwoorden. De klokketoren is schaars door zijnen lanteern verlicht. De klokken zelve ziet men haast niet in de heerschende donkerte; van beneden uit de kerk hoort men den gedempten zang der geloovigen; en de wind vaart lijze door de strengen, die aan de ijzeren klokslaanders vaste zijn.

De grijzaard laat zijn hoofd op zijne borst zinken, binst dat onsamenhangende beelden uit het verleden leven elkander afwisselen. Men zingt... en hij ziet zijn eigen zelven in de kerke. Op den autaar klinken stemmen van zingende kinderen; de oude priester, Vader Naum zaliger, doet zijne luide stemme galmen. Honderden boeren buigen en heffen hun hoofd op en maken hun kruis... Allen, bekende gezichten, en allen dood! Dáár het strenge uitzicht van zijnen vader; nevens hem zijn oudere broeder, die ijverig zijn kruis maakt en zucht; daar staat hij zelve, bloeiend van gezondheid, jeugd en kracht, vol onbewuste aanspraak en hoop op geluk en vreugde en toekomst.

En waar is het, dat geluk? De gedachten van den grijzen mau vlammen in eens helder op, lijk een stervend vuurtje dat doen kan, en verlichten alle verdokene hoeken en kanten van zijn verleden leven. Overdanige moeite, lijden en zorgen... Waar is het, dat verwachte en verhoopte geluk? Een zwaar lot rimpelde dat jong gezicht, boog dien krachtigen rug, leerde zóó zuchten, lijk de oudere broeder gezucht had...

En daar links, midden onder de vrouwen van 't dorp, staat ook zijne vrouw, aandachtig biddend, haar hoofd gebogen. Zij wras voor hem eene goede, trouwe vrouw; God geve haar de eeuwige rust. Ook zij, had niet weinig te zorgen. Moeite en arbeid en lijden hebben haar ook zoo vroeg doen oud worden. Hare eertijds heldere, glanzende oogen verloren hunnen glans en de stempel van vrees en schrik voor de onverwachte slagen van 't leven kwam in plaats van het vroegere zelfbewustzijn en de fierheid van de jonge schoone vrouw. En haar geluk,

waar was het? Een zoon was hun gebleven, de vreugde en de hoop zijner ouders en ook dien heeft de leugen der menschen overmand!...

En ginder staat de rijke dorpswoekeraar, en hij buigt zijn lijf haast ten gronde; ijverig kust hij den grond en slaat een kruis, om de tranen van beroofde weezen door een schurkengebed te drogen, en lijk de menschen, zoo ook God te beliegen....

Het bloed van den ouden Micheitsch kookt; ernstig en toornend kijken de heiligenbeelden van de muren neêrwaarts op menschelijke ellende en menschelijken leugen - ja, dat alles bleef verre, o zoo verre achter.... Nu bestaat zijne wereld alleen nog in den donkeren klokketoren hier hooge, waar de wind huilt en door de klokkestrengen vaart. ‘God zal oordeelen, aan Hem is de wraak!’ fluistert de grijze man, en stille vloeien de tranen over de gerimpelde wangen van den ouden klokkeluider.

***

‘Micheitsch, zijt gij in slaap gevallen?’ roept men van beneden.

‘Wie roept er?’ vraagt de oude en springt haastig op. ‘Heere God, was ik dan waarlijk in slaap? Nooit heb ik die schande onderstaan!...’

Haastig, met kennershand, grijpt hij den streng vast en werpt nog eenen oogslag naar beneden, waar lijk mieren op hunne hoopen, de boeren in benden uit de kerk stroomen.... Daar begint de feestelijke stoet, met het kruis en de heiligenbeelden voorop, de kerk uit en rond te gaan; en tot aan Micheitsch, ginder hooge, galmt de blijde roep: ‘Christus is opgestaan uit de dooden!’ Bevredigend weêrklinkt die roep in het overvol hert van den oude... 't Dunkt hem dat de kerklichten nu klaarder branden, dat de boeren veel opgewekter voortgaan, - hij luidt - en de weerontwaakte wind grijpt in de lucht die zwellende tonen mede en met breede vleugelslagen

draagt hij ze hemelwaarts voort, en de weêrklank versmelt hem gedurig met dat heerlijk, plechtig klokkenmuziek....

* *

Nog nooit had de oude klokkeluider zijne klokken zoo wondervol doen spelen. Zijn overstroomend gemoed scheen leven in het koude metaal gegoten te hebben, en het scheen te zingen en in lust en vreugde te lachen en te weenen; ten hemel stegen die levende tonen, ten hemel, hooge op, naar die glanzende sterren... Klaarder flikkeren deze, nu de tonen van langs om meer weêrklinken en van de aarde tot den hemel galmen in liefde en lust en wonnegevoel... Zwaar dreunt de diepe basklokke en machtig stijgen hare tonen op en laten hemel en aarde 't gezang herhalen: ‘Christus is verrezen!’

hn de twee mindere, sidderend onder den regelmatigen slag der ijzeren slagers stemmen in den blijden roep in: ‘Christus is verrezen!’. Ja, ook de kleinste schellen, van klare haast holderbolder vliegend in de vlucht der tonen om toch niet achter te blijven, vlechten ook hun spel in de akkoorden der grooten en machtigen; 't schijnen kinderen, die juichend lispelen: ‘Christus is verrezen!’.

Zelfs de oude klokketoren schijnt de vreugde der menschen mede te gevoelen, en ook de wind, die de gestalte van den ouden luider omwaait, alles, ja alles zingt en jubelt: ‘Christus is verrezen!’

Het oude hert vergeet zijn leed, een leven van alle zorgen en moeite... Vergeten heeft de oude klokkeluider, dat zijn leven en zijne hoop op geluk niets dan een ijdele droom was, en dat hij op de wereld moederziel alleen staat. Hij hoort de tonen die zingen en weenen, opstijgen dooi de duistere ruimte naar den met sterren bezaaiden hemel en nederzinken op de armzalige aarde; hij ziet zijn eigen omgeven van zonen en kleinkinderen, hoort hunne blijde stemmen - de stemmen van grooten en kleinen - samensmelten in één koor en hem zingen van geluk en

blijdschap, waarvan hem zijn lang, donker leven niets gegeven heeft. Trekken doet hij, altijd maar trekken doet de oude luider aan de klokkestrengen; tranen vloeien over zijn gerimpeld wezen, machtig klopt zijn hert in verwachten jubel...

***

Beneden staan de menschen en doen elkander opmerken dat de oude klokkeluider Micheitsch nog nooit zoo heerlijk geluid heeft.

Plotselings dreunt de groote klokke in machtigen slag - en zwijgt. De kleine klokken, verwilderd, sluiten hun spel met eenen schrillen mistoon, als wilden zij zwijgend met den wegstervenden toon hunner machtige zuster meêvaren, die nu nog immer voortsiddert en zindert en weent - en in de ruimte verloren gaat.

Krachtloos zinkt de grijze man op de bank neder en twee laatste tranen vloeien lijzer en lijzer over zijne bleeke, koud wordende wangen...

Laat ons voortgaan! De oude klokkeluider heeft gedaan met luiden...

Uit de '*Sibirische Novellen*' vertaald van W.G. Korolenko[1].

MANUÉL MATTE

Ridder, Dood en Duivel[2]

't **Z**IJN bergen te allen kant, 't zijn ruwe rotsgewanden,
't zijn boomen wild gegroeid, 't zijn struiken ongetemd...
De ridder doolt vergeefs in onbekende landen;
de weg is ongebaand, de kim voor goed gestremd.

(1) Wladimir Galaktionovitch Korolenko is geboren te Jitomir (Volhynie) in Russisch Polen ten jare 1853. Tien jaren bracht hij door, als politiek balling, te Permet, in Oostelijk Siberië. Nu is hij bestuurder van een maandschrift, de 'Rouskoië Bogatsvo' te Sint-Petersburg.

(2) Naar de koperets, van Albrecht Dürer, 1513.

Daar wast hem boven 't hoofd een woud vol gruwzaamheden,
met hellend vallend hout, op d'hoogen heuvelrand,
met uitgegroeiden eersch, en afgeknotte leden
niet dreigend kruingewelf, en kelderend ingewand.
De lange ridderspeer blijft haperen aan de klissen
van 't vezelig wortlenlijf, dat in de kloven wast.
Het edele ros stapt heen door vuige hagedissen
in 't nauw en donker pad, en botst er in den tast
op berg en rotsesteen en nare doodenschedels.
De ridder voelt zijn nood; toch blijft hij onversaagd.
Waar is de strijdgezel, zoo koen en ook zoo edel
die niet hem tot der dood zijn stoute zending waagt,
en lief en leed in 't spel vernoegd met hem kan deelen?
Doch, vijand is 't hier al. Hoog is de kim bestaan
met sterkten breed beschansd, met burchten en kasteelen,
die dreigend in de lucht hun scherpe naalden slaan.
Waar is de strijdgezel?... Daar komt genei weêrschallen.
Het drooge rijshout kraakt; daar blaft de trouwe hond.
Verraads wordt voor en na de ridder aangevallen,
en kluttrend dokken drie paar hoeven op den grond.
De dood rijst vorenaan op een oud ros verheven,
met bellen aan den hals, met diepgeneigden kop.
't Is greinzen dat hij doet; en, 't tijdglas van het leven
houdt hij voor 's ridders oog, met 't uurwerk boven op.
Een sprietelende baard bedekt zijn kin en wangen;
Rond zijn ontvleeschden hals, rondom zijn koningskroon,
daar krinklen onverpoosd venijnige adderslangen,
vertrouwelingen van dien naren doodentroon.
Ten hoofde staat de dood, doch boven de achterwenden
van 't ros, daar steekt Satan zijn vledermuizenvlerk
en reikt zijn duivelsklauw naar 's ridders stalen lenden.
Hij snorkt met open muil; en, boven 't achterwerk
van 't eedle dier verschijnt zijn log wanhebbelijk wezen...
De dreigende eenhoorn klimt op vlammend streuvlig haar.
De kale bokkenbaard daalt neêr in vuile pezen
met kwabben breed en vet en tressen door malkaar,
met ezelooren lang en rostgeverfde lokken,

waartusschen glarend rond twee uilenoogen staan.
Beschermd is gansch de wroet met hoorns van geitenbokken,
die dubbel omgekruld, van zijden opengaan.
Langs 't ingekrompen lijf en langs de knokkige kooten
slaat krullend de apensteert, waarbij de duivelshaak
dokt op den grond en steunt twee kromme geitenpooten,
die hinkend hankend gaan, en glibbren buiten raak.
De ridder rijdt gerust en houdt de speer gebogen
met 't rechter hand, het linker drukt het zweerd.
Hij licht het voorstuk op van zijnen helm; zijn oogen
aanschouwen nog de dood en duivel onverveerd.
Doch over 't landschap is de navond nu aan 't vallen;
de roode zon zinkt weg, en door de takken gloort,
en op de rotsen hoog en op de hooge wallen
verft er een streep van bloed het spookig duivelsoord.
En, nader komt de dood, de duivel ook komt nader...
De ridder blijft gestand en kloek en onbeschroomd,
en drukt bij 't stalen kleed en speer en zweerd te gader...
't Wordt aaklig op de baan, en dumster in 't geboomt.
't Wordt de ure van 't geheim, van 't kwaad, van d' helsche machten.
De ridder zwijgt en wacht; 't zwijgt al, 't wordt huivrend stil.
De dood ligt hem op 't hert; de duivel raast al bachten.
Daar rijst het riddersbloed: dat kamp die kampen wil!
't Is strijd; de trits staat pal. Wie krijgt het nu ten euvel?
Wie eerst begeven zal, of ridder, dood of duivel?

HORAND

Uit ‘den Levene der Dieren’
VII. Moederlijk beminnen

LAUW en zacht en krachteloos had het gewinterd, een eendelijk langen slenter dóór van verdrietige neveldagen. 't En wilde of 't en kon niet vriezen, noch viel daar ooit, al was 't verganklijkst oogengenot van eene milde bakte sneeuw.

En de winter was aan een keeren. Zomer en was 't nog niet, geen lente nog, geen bottenstijd; 't was amper tijd voor 't zwellen en allenthenen stond het houtgewas nog schamel, naakt en slapen.

Mijn hof rondom lag het ommeland nog ongerept en opgezet in zijn winterwerk en 't sliep, in lange bedden waterig bruin, doorweekt en doorzopen met slegge en regen, of in wijde stukken schuchter blauwendig groen, met de vroege belofte erop van de kiemende koornvrucht.

't Was de tijd dat de spreeuwen ontwekken, en 'k zag ze vliggeren 's morgens al door de koude lucht, bij vluchten, van een hooge boomspille, over 't land, naar eene andere, om er te hangen ratelbekken en kwetteren en fluiten vliemende scherp, als wilden ze in hun snijdend geluid de nijdige vinnigheid vertolken van 't voorjaarsche buienweer. Te snoepen zaten ze aan af-en-toe een verschgewassen zonnelonk die dóórviel tusschen vuile drijfwolken; te fladderen, te kijven en te plagen malkaar, in eene eerste verbroedering, bij die allervroegste voorboodschap van herwordend leven.

Dagen achtereen blies het koppig uit het Noorden en vóór de wind en door de schiere lucht vaarde een drijvende schof van dreigende wolken, zwanger vol sneeuw en vocht en hagel en vuiligheid, en alle vijf stonden striemde 't neêr in geeselende vlagen. Of sloeg de wind in geen tijd zuidwest en 't was dan een gieten zonder verbei of genade, almaardoor een neerstig neêrkomen, loodrechte uit het luchtgewelf van zijpelende leken lauwe nattigheid, genoeg, genoeg en te veel. zoodat de verdronken aarde zoop al wat ze zuipen kon, alles wat stroomen kon stroomde, 't was vloed op de leege landen, alle voren stonden vol en de wegen lagen onbegaanbaar.

Maar tusschenin die dompe weken was 't dat, als bij tooverwerk, er uit het Oostén gemorgend kwam een van die gulden dagen waarop elk blij is dat hij leeft en levend uit den winterdood verrijzen mocht.

Het heerlijk dagend morgenlicht al vroeg, bant het uit

en bazuint het, dat 't een zonnedag zal zijn, en medeenen, al dat poot of vlerk heeft rept en roert, breekt buiten in der haaste, om mede deelachtig te zijn aan 't bedrog van nakende zomerweer, om te genieten die eerste jonste van open licht en streelende zon, immers daar 't morgen weer bederven kan en uit zijn.

Zoo ineens zet zich de lucht eenmalig blauw zonder 't minste vermoeden van een wolkske, en 't louter zonnelichten valt uit eerster hand, recht den hemelboge uit, op de blijdzaam verraste huizen en velden en boomen en menschen en dieren.

Door de verzoelende lucht huivert een nog onbepaald doch wellustig aandoend vooruitgevoelen van een uit de verte aankomend heropleven, een ontwakende groei; vroege vogels beproeven 't, al hun kele herspannen, of 't gaan zal om weer van liefde te orgelen; de dieren roeren ongeduldig, de mensch rijst uit zijn lang weemoedig krankgevoelen en speurt het aanbreken van 't weêr jeugdig welzijn. Hem grijpt een onduidelijk verlangen en een dankbaarheid tot God, die, 't al niettegenstaande, weêrom openstellen wil zijn vernieuwende prachtwaranden.

***

Met nieuwe lust had ik mijn oude werk heraangevat, 't bezorgen van al mijn bloemgewas, en 't deed mij deugd daarbij in blijgezind gemijmer, de dingen door mijn kop te laten varen en mijn denken te voeden uit alles rondom mij.

Het baarde mij wonder hoe, bij de zachte koestering van die kriekjonge warmte, er eene wriemelende wereld losging van vliegend en loopend, van kruipend en krevelend gedierte, te voren niet vermoed en schielijk oplevend uit holen en hoeken en kanten, van hier en daar en van God-weet-waar.

Een zonnebalke viel door het glas van mijne oranjerij op mijne handen, op mijn wezen, om mijn haar en hals en ze warmde en wekte een wordend verlangen van al het bewuste en onbewuste in mij, een verlangen lijk 't wenden

van den bloemkelk naar den lichtglans, een zoete wee om me heim te weten weêr in al het overheerlijke der lieve lentedagen, zoeter voorsmaak dan 't genieten zelf.

Licht schoof het werk en lustig door mijne handen: een zegen zulke werk en dat ik immer liefheb om de gemeenzaamheid en al 't gedurig verkeer met den wasdom en den bloei van alles wat keent en groent en bloeit en vruchten draagt, in den milden akkergrond; om den veien geur der vruchtbaarheid, orn 't aanschouwen in genot van den welvaart en 't bedijgen van alles wat ik zelf aan de eerde heb bevolen, begaan en bezorgd, besnoeid en besneden.

***

In 't najaar had ik de kliesters of bloembollen van mijne zweerdleliën uit den grond gedolven, waar ze den zomer lang milde hadden gebloeid al wat ze maar bloeien konden en geschetterd met al de verwpracht van hunne gloedroode kelkrijen.

Nu lagen ze daar, moegedregen en tendengebloeid, uitgeput voor dezen keer, op een tamelijk grooten hoop.

Te groen waren ze nog van lisch en, om ze tijd tot rijpen te laten, had ik ze binnen onder 't glas gebracht en neêrgelegd op eene lage oudversleten huidevettersmul van eikenschorse, gansch verteerd en verworden tot iets als mulle heigrond. Den winter dóór hadden ze er gelegen en nu had ik er nie toe gezet om ze te kuischen en te verlezen: het lisch plooschte ik af, de oude uitgediende kliesters werden geweerd en de drie vier versch bijgewassen schietelingen vergaard en op 't drooge gelegd, om een al te ontijdig schieten te voorkomen.

Het grootste gedeelte ervan was af en door mijne handen en ik roerde in de opperlage grond, om de kleinste kliesters uit te zoeken die met vuiligheid en afval vermengeld lagen.

Gansch onverwacht kwam ik op een tamelijk groote bloembol, en zoo veraard, zoo vermold zag hij eruit dat ik amper nog uitmaken kon wat ik eigenlijk voorhanden

had, een verstorven leliekliester of een eerdknol. Zoo katijvig bleek hij, zoo duffelachtig verkrompen, zoo flets bij 't bepootelen: doch opeens, daar ik hem tamelijk ruw overwreef en hem de warmte van mijne handen meêdeelde, kwam die eerdknol tot beweging, roerde vier pooten, uitte een nauw verneembaar gekriep en bevochtigde mijn palm en vingers.

Ik verschoot en droop het ondier met een gruw, immers zag ik nu dat mijn kliester was een afzichtelijke padde, met geteerde schors besmeurd en onkennelijk gemaakt, die haar daar verdoken had gehouden in haren winterslaap en er waarschijnlijk haren thuis hield.

Een afkeer doorhuiverde mij voor al 't weerstootelijke van dit wanstaltige schepsel, en een reeuwkoude bleef me onweerbaar in mijne handpalm, eene koude als bij 't betasten van een lijk, en die me liep, al rillen, door merg en beenderen.

Waarom toch, zoo dacht ik, loopt gij en uws gelijken over Gods lieven aardbodem, tot schennis van dien heerlijken dag voor mij? Hoe liebt gij 't bestaan weerd geweest, gij, schijnbaar eene gewordenheid en uitgroei van het giftwalmende, gistende, goor waarin gij woekert; gij kind van de klamkoude duisterheid der nacht in de onderaardsche gewelven, waar ge 't helder daglicht vlucht; weerzinwekkende uitbloei van rottende vuilnis waarin gij ploetert; onnuttig, onedel, verwe- en vormeloos, in 't ongerief van middelen zelf tot schaden; met pooten te onhandig, te traag en te zwak om meer als over den grond te krevelen, of om uw te groot en te plomp lijf te heffen uit alles wat het schepselendom met walg van hem wegwerpt; met in uwe oogen de triestige uitdrukking van al de onbewust domme dwaasheid bijeen; met stomheid voor alle geluid, met, voor alle macht, eene taaiheid tot het uitzien van lange en veel slagen, met voor verweer de stramheid, van de ‘klei uit het dal’ en die u 't tijdelijk vluchten belet; en daar nog de koppigheid bij van al wat immer dwaas hiet.

Wat kunt ge beter, zoo meende ik medelijdend, dan

schuw uw schenen te rekken en den aanblik te vluchten van alles wat leeft, en 't louter licht te zuiveren van uw aanzijn; gaat en verdwijnt, latend uw wezen vergeten, tusschen puine en greis, in de kankergaten van rotse of steen.

Blijft daar en 'n roert niet meer uit, want wat is er in u om uwe afzichtelijkheid te vergoeden, gij verstekeling, veronrechte schamele onderling van de schatrijke natuur.

Zoo ging niijn gepeis, en middelerwijl lag ze waar ik ze laten vallen had, geschoord tusschen twee brokken eerde, overeinde en deerlijk in den angst om haar om te draaien, met haren bleeken buik omhoog en met hare vier openvamende pooten lastig te roeien en kringen te trekken, zoo een dronkaard, die omgekanteld in eene gracht, zijn nood ligt te klagen tot de sterren.

Mijn medelijden werd leute, daar ik de stumperd zag liggen keeroogen in de hopeloosheid van zijnen neteligen toestand, en 'k werd ten slotte bewogen om hem eruit te helpen, immers deed ik mijn best om te gelooven dat padden nog ééne gave hebben, en ons, te weten, van veel ongroei en schadelijk gedierte verlossen.

Zoo hielp ik dus mijnen grauwen bloed uit de nesten en plantte hem weêr op zijn vierkante, met zijn gestriepte puiloogen van mij weg, om hem aldus te verstaan te geven dat hij weer de breede bane had en 't leven vrij om zijnen treuzelenden gang te gaan.

Doch neen, en als ik mijn werk en mijn lust hernemen wou, en die padde en alle padden vergeten, bleek het dat zij het anders op had. Bewust als het ware, dat ze van mij geen vrijwillig leed te duchten had, miek ze rechtsomkeer en bleef daar gehurkt mij zitten te bezien, vlak in mijn wezen, met een kijk, doelloos als die van een blinde, met dwaze oogen waar ze nu en dan de schelen over look, zeker om 't zand eruit te weren.

Bij stonden, als een zielloos zelfwerkend tuig, verporde zij hare pooten en tord een paddestapje nader in de richting naar haren ouden polk.

Ik had er mijn beschot in dat die stakker mijne

onteedere behandeling zoo weinig kwalijk name en er nog minder pijne of letsel scheen van te dragen, en voorts zifte ik door mijne vingers de mulle grond, op zoek naar de laatste, de kleinste kliesters.

En nu ontdekte ik ten laatste, waarom het arme dier er zoo noode van onder trok. 't Was uit angst en genegenheid, doch niet voor mij, en uit zijn oogen had ik 't niet kunnen lezen.

Tusschen de kleine bloembollen, de schilfertjes lisch en de klompkes eerde die door mijne vingers reuzelden, vond ik een klein klein paddeke, een hazelnootje groot, en dat op zijn eerden bedde waar 't gevallen was, al dezelfde gebaren lag te maken, in 't kleine, lijk moeder een stondeke geleên.

Ik rechtte 't op en zette 't bij zijn ouder die weêr nader tord.

Stapaans nu en zonder tijdverliezen, spanden ze in, moeder en dochter rechte naar den vermolmden muur. Ze en verletten niet meer, en langs de steenen kropen ze, angstig zoekend, tot aan eene eerste gaping. Hier trok het kleintje binnen zonder ommezien, verlaan en verlegen, en moeder plantte 't beschut van haar paddelijf voor de opening, en ze zat daar voldaan waarschijnlijk, en te zinnen misschien hoe of waar ze een nieuwen t'huis zou gaan pachten.

CAES. GEZELLE

Mengelmaren

WAT eene Waalsche gazet, de ‘Hainaut’, van Bergen, op derden Februari 1.1. aan zijne lezers wist te vertellen:

Traduction officielle. - L'Académie flamande vient d'arrêter la traduction définitive du mot automobile. C'est assez long, il y a 41 lettres. Voici: *Snellpaardelooszonderspoorwegpetrolrijting*.

Répété quinze fois de suite et rapidement, cela devient très joli et même fort harmonieux.

En nog twee spelfouten er bij! ‘snell! rijting’! voor ‘snel, rijtuig’! En zeggen dat een van de bijzonderste opstellers, een Vlaming is van Etichove (Oost-Vl.)!

[Nummer 5]

Op d'inhalinge

van Z.E.H. Deken Fr. Mervillie *te Thorhout, 20n in Schrikkelmaand 1906.*

ALS bloedverwant, en uit
   den zelfsten groud gesproten,
heb ik hier vreedzaam weg,
   de vreugde meêgenoten
van 't volk dat u ontving;
   mijn herte wipt van bin
en 't roept: ge blijft te stil!..
   Maar zwijgen is de zin
als hier bij 't vriendenmaal,
   zooveel bevoegde monden
lijk één te gare doen,
   en uwen lof verkonden.
En toch mijn herte herhaalt:
   'n hebt ge niets voor hem?
e rijmke, nu of nooit!..
   hij is... van Wonterghem!

Van Wonterghem dat juicht,
dat rilt gelijk èn snare
bij 't vliegend speelgeluid
van d'onverwachte mare
die ruischte en zong alom
hoe gij nu, hooggeschat,
tot Deken wierdt benoemd
van Thorhouts oude stad;
tot Deken van 't gewest
waar zooveel dorpen prijken
die breed en welbebouwd
op kleine steên gelijken;
waar 't volk vol eigen kracht,
met eigen vlaamschen aard
sinds eeuwen zijn geloof
manhaftig heeft bewaard;
waar 't kristen onderwijs
zijn deugdlijk nut laat vloeien,
waar kunst, waar handel heerscht,
en kristen gilden bloeien;
alwaar in lenteleute
't slapend veld ontwaakt,
en waar bij 't zomerwerk
de mennende wagen kraakt;
waar men in 't herfstgetij
den appelboom moet schooren;
waar 's winters uit den stal
men 't loeiend vee kan hooren. -
O 't uitgelezen land,
o 't eerlijk volk dat gij
als Herder overneemt! -
Ja 't herte klopt ons blij
daar Wonterghem u hier
zijn eigen kind kan noemen,
e kind waarop het hem
met recht nu mag beroemen;
En 't was op Wonterghem,
op dien geliefden grond,
dat g'ook van eersten af,
den boek uws levens vondt.

Huppelend gingt ge visselkes vangen
daar in de '*Zoetewee*'
lachende gingt ge blommekes trekken
blommekes wit lijk snee.

Blommekes blinkende beeld van uw zielke,
dat zijn krachten ontvouwde
binst dat stille uit den geurigen hemel
's Heerens genade er op dauwde.

Aan den oever van *Gothem-buize*,
dáár ook stond uwe voet
diepe in 't zand, op den boord van de beke,
bij de jacht van den vloed.

't Was lijk 't malen en 't woelen van 't leven,
dat vol konkels en mokken,
draaide met lisch en met gers die de stroom, al
spelen had medegetrokken.

't Donker vertoog van *Van Heckens Motte*,
zeisel en spookverhaal,
schonken ne kern van *Folklore*, gaven
veerdigheid aan uwe taal.

't Dampende diep van de Vondelmeerschen
met zijn voren en perken,
toogde u in 't kleine de ruimte waarin ge
later als priester gingt werken.

Ook te Wonterghem zaagt g'op de *Route*(1)
't daverend wielgedrocht,
zuchtend en sprekend van al dat voorbijvliegt
hier op den levenstocht.

Menigmaal mocht g'aan barm en gracht, de
wilde zoetigheid smaken

(1) *Route*, volksname voor den spoorweg die Wonterghem deursnijdt (tusschen Thielt en Deynze).

van de bruinende brame die bijt, en
troost al die ze genaken.

Ja, de stekkers en bezen bedieden
droef heid en zoetheid waaruit,
voor het kristen en blijmoedig herte,
zeer en zaligheid spruit.

Oh! ge weet, al is 't lange geleên, ge
weet nog van *Grammengulde*,[1]
waar Sint-Jan in zijn speitende bloed, uw
hert met godvruchtigheid vulde.

Grammene waar ge nog vreemde aan de menschen,
onder het middenjaarsch groen,
tusschen de kramen, met vader, den eersten
stap in de wereld mocht doen.

Wonterghem kerke, 't was dáár dat ge thuis waart,
dáár, met kinderlijke handen,
kwaamt ge den Schepper uw zielken opdragen,
binst dat ge wierook deedt branden.

Dáár was 't, dat men u, geestelijk eens, met
kennisse en deugden belaân,
lijk ne middelaar onder de menschen
aan den autaar zag staan.

En *Sinte-Agnesse* en *Paster Van Hulle*
schemeren nog in de verte,
lijk twee namen die bovenkomen
uit den grond van uw herte.

En God die 't al beschikt,
had u nen Oom gegeven,
die u van kindsbeen af
zijn machtige hulpe schonk,

(1) Grammengulde met geestelijken ommegang voor geheel de streke. Sint-Jans onthoofdinge staat afgeschilderd in de kerke: - *Grammene* ligt tusschen Wonterghem en Deynze.

ne vrome wijze man,
voorbeeldig in zijn leven,
en op wiens weerde borst
het kruis van *Stiftheer* blonk[1].

Nen tweeden Oom nam u
als leidsman in zijn handen,
hij richtte uw eerste jeugd,
en g'horktet naar zijn stem;
Hij heeft den weg gebaand
langst waar ge moestet landen,
en *dood*, toch *leeft* hij nog,
dien *Oom van Denterghem*[2].

Ge wildet priester zijn,
en trokt naar *Rousselare*,
waar God u rijpheid gaf
en sterkte in uw besluit;
met lichten vasten voet,
èn trapke teenegare,
zoo gingt ge naar omhoog,
en klomt tot tenden uit.

En *Brugge* nam u aan
als leerling in den *Duine*[3]
waar 't machtig groot gesticht
op d'oude Reie schouwt;
g'aanveerddet 't zwarte kleed,
g'ontvingt de witte kruine,

(1) Kanonik of Stiftheer LECOCQ, wierd geboren te Meulebeke, maar 't huisgezin was naderhand woonachtig te Wonterghem alwaar AMELIA LECOCQ trouwde met josef Mervillie, vader van den nieuwen Deken. JOSEF MERVILLIE had twee broeders: J. BAPTISTE MERVILLIE, onderwijzer te Denterghem, en Pieter Mervillie, mijn vader zaliger, geboren te Wonterghem, en aldaar overleden in 1883. - Kanonnik LECOCQ overleed te Brugge in 1876.

(2) J.B. Mervillie, onderwijzer aldaar, geboren te Wonterghem, en overleden te Denterghem op Nieuwjaaravond in 't jaar 1880.

(3) *Dume:* behouden volksname voor 't *Seminarie:* vroeger was 't e klooster van de Cisterciënsers (Citeaux), ook *Duinheeren* genoemd; hun klooster in de *duinen* wierd deur de geuzen verwoest, en te Brugge kwamen de Vaders dat nieuw verblijf stichten.

en wierdt met lood en zweê
tot priester Gods volbouwd.

Besteden gingt ge nu
al 't goede en al 't verheven
van ziele en van vernuft
aan d'oude *Breydelstad;*
Als *Leeraar*[1] mocht ge daar
den zaligen tijd beleven
waar reeds de kloeke kiem
van later werk in zat.

Ook *Sint-Salvators*[2] zag
den onderherder zwoegen,
en nooit 'n viel hij zwak,
'n week hij voor den last;
Sinte-Anne zocht er dan
èn beetje bij te voegen,
hij bleef bij werk en strijd,
bedaard en wortelvast.

En zoo nu komt g'hier toe;
ge vindt ne wijden akker
vol opbrengst en vol hope
en wonderwel bedricht,
want *Deken Stroom* heeft hier
zoo schrander en zoo wakker,
sinds vijf en twintig jaar
zijn edel werk verricht.

Thorhout 'n mag noch 'n zal het vergeten
hoelang Deken Stroom hier gestaan heeft;
Thorhout 'n zal met geen tongen vermelden
wat goed Deken Stroom hier gedaan heeft.
Hij *ruste* dan
de weerdige man

(1) In 's Heiligen Lodewijks.
(2) Sint-Salvators, d'Hoofdkerke van Brugge.

en smake nog *troost* en *vrede*
bij 't volk van zijn dierbare stede[1].

Geniet ge nu zijn werk
dat weegt van 's Heerens zegen,
blijft wakker zooals hij
en volgt de zelfste wegen.
Bezaait dien veien grond,
besproeit hem met uw hand,
vooruit lijk Deken Stroom!
en houdt zijn werk in stand!
Lijk '*vooruit*' ook,
wilt gloed en licht verspreiden
alover 't hemelveld,
waar zielen u verbeiden!
Ge zijt Gods afgezant,
schept moed, en steunt op Hem!
Houdt aan met vasten wil,
ge zijt... van Wonterghem.

A. MERVILLIE, Aertrycke.

Felix Rutten's Eerste Verzen

We weten het reeds, men heeft het gezegd en herhaald, dat hier een dichter aan 't woord is; ook verwachten we bij 't openen van het fraaie en lijvige boek iets meer dan gewone verzen, en zoo is het moeilijker den lezer volkomen te bevredigen.

Naar mijne meening zullen toch maar eenigen het boek onvoldaan van kant gelegd hebben: de onwilligste zelf moet met ons instemmen, alswe zeggen dat F. Rutten een

(1) Z.E. Heer Deken, Kanonik ALBRECHT STROOM, Doktor in de Godheid, en gewezen Bestierder van 't Groot Seminarie, wierd geboren te Stuivekenskerke, en had in 1905 de 25ste verjaringe gehouden van zijn Dekenschap te Thorhout; - krank en afgewrocht, heeft hij onlangs zijn ontslag genomen, en verblijft op heden onder ziju gewezen en dankbare parochianen.

dichter is. Dit blijkt reeds hieruit dat hij in niet één zijner menigvuldige stukjes alledaagsch is, dat hij elk onderwerp poëtisch weet in te kleeden, weze dit dan nog zoo afgezaagd; en daaraan erkent men den dichter, voor wien niets is uitgeput, die overal den stempel zijner eigenaardigheid weet in te drukken, want vorm en inkleeding, opvatting en gedacht, schoonheid en platheid komen niet uit het onderwerp maar uit den dichter.

Daaruit kunt ge verstaan, dat hier niet lang moet rondgezocht worden naar mooie versjes, naar prachtige sonnetten - want de dichter, een leerling van de Perk's en de Kloos, beeldt bij voorkeur zijne gevoelens uit in sonnetten. - Met kwistige hand strooit hij zijn lieve beelden, zijn treffende gedachten op elke bladzijde, - soms voert hij met wondere vaardigheid een versje uit in een mooi beeld gegoten dat daar rank en opvallend zich voor uwe blikken teekent. Hier geef ik een staaltje:

Hooge Liefde - bladz. 48.

Der menschen lage driften zijn
Als 'n donkre stad in de avondstond,
Wanneer de gouden zonneschijn
Verzwond.

Maar 't marmerblank tempelfront
Houdt fier zijn witheid hooggericht
En schittert heel den avonstond
In 't licht.

Zoo staat mijn liefde slank en schoon
Met gloriestralend aangezicht
Hoog boven passie's donkere woon
in 't licht.

Vooral is hij onuitputtelijk in 't uitbeelden en beschrijven der natuur - overal en altijd zien wij en hooren wij ze - de drie vierden zijner beelden komt hij hier zoeken, in zijn gedichten is het een bont dooreenwemelen van

boomen en bloemen, velden en vogels. En meesterlijk heeft hij de natuur geschilderd in al haar al jaargetijden, in haar verrijzen en haar verkwijnen, in haar winterslaap, in haar lentebloei en meieweelde. Zie eens zijn Caecilia geschilderd:

.... Een meiwei in witte bloesempracht:
Veel blanke boomen strooien bloesem-zacht,
En buigen de armen rank vol hermelijn,
Tot zilvren zegeboog en baldekijn,
Waar statig schrijdt, in slepend witte wâ,
Mijn blanke, heilige Caecilia,
Die 't kuisch symbool der meiepracht bemint...
En door de boomen waait de lentewind.

Of liever schrijf ik hier een heel stuk over waarin al zijn liefste gewaarwordingen zijn samengevat en dat daarbij nog een puik stukje is van schakeering, in zijn droomerige zachtheid en eenigszins in-de-lucht-zwevend gevoel -

Een lied - bladz. 63.

Een lied ligt zwijgend in mijn ziel te slapen,
Als bloemenknoppen diep op vijvergrond;
Wel zag 'k zijn pracht er scheem'ren stond bij stond,
Maar 't stijgt tot bloem niet op mijn dichterwapen.

Een lied van zonneschijn en kinderoogen,
Van bloemen, lentegeur en zomerloof,
Van meiheil, blanke liefde en blauw geloof
Te schoon, dan dat ik 't nimmer zingen moge.

Als kussen zacht en teer, en maagdedroomen,
Als lisplend beekgeruisch in lentewoud,
Als avondluwte in zwijgend zonnegoud,
Als nachtegalenzang in bloesenboomen.....

Ik lieb 't gezocht met weemoedkrank verlangen,
En aldoor zie 'k zijn schoon, dat voor mijn hand
Wijkt, als een waterbloem van d'oeverkant....
Ik kan in toon noch tint in mijn visie vangen.

Maar als ik sterf zullen 't de sterren hooren;
Op blauwe, blankbebloeide lotosgracht
- Wanneer mijn ziel den dag des lichts ziet gloren -
Zingen 't de zwanen in den stillen nacht.

Daar hebt gij al zijne geliefkoosde zangmotieven, zon en wind en veld en woud, de gansche natuur. Hoe hij ze bemint, en hoe hij ze bewondert, ze afloert en afluistert in al haar verschijnselen en geruchten, het valt in 't oog op bijna elke bladzijde. Hoe dikwijls stelt hij zich niet voor ofwel: (bladz. 12).

Daar droomend liggen naar 't geplas
Des regens steeds op straat (te) luistren.....

of, in zijn DICHTAVONDGANG - 71 - wandlen door de velden bij 't ondergaan der zon,

..... en morgen zal die hemelzegen
Goudglanzend in zijn lied te bloeien staan.

of in BUITEN - bladz. 45.

.... En zingend gaat een dichter zacht
Er langs bij 't avondvallen ...

En zoo stellen wij hem ons voor, een minnaar der natuur, in hare onuitputtelijke poësie; gevoelend wat wij allen gevoelen bij een schoonen avond, in een klagend herfstwoud, maar begaafd met eene ongewone zeggenskracht die er hem toe bekwaam maakt om al zijne gewaarwordingen te uiten, en heerlijk in te kleeden.

Dat alles is gezegd vooral met het oog op 't eerste deel jaargetijden. - Is dit nu een zuiver juweel, vraagt gij? - Over een zoo degelijk boek kan men zonder schroom zijn gansche meening uitdrukken. Die schilderingen zoo rijk in kleur, in beelden, in gedachten, laten toch hier en daar te wenschen over. Tegen 's dichters talent zullen wij natuurlijk niets inbrengen; maar zijn gemak, zijn veelvuldig uitdrukkingsvermogen laat hem soms wel wat uitspattend te werk gaan. Zijn vruchtbare kop loopt zijn

gevoelen vooruit, en die kleurrijke beschrijvingskunst, hoe eigen ook, wordt wel eens machtsvertoon en we schudden niet het hoofd en zeggen ‘die heeft er de kneep van’ en ontgeven het ons weer bij 't herlezen dier heldere schetskes zoo fijn in 's dichters ziel weerspiegeld, en die 's dichters geest ademen: lees zijn gouden ‘Dageraad’ - bladz. 94; of zijn ‘vroegere Ochtendhemel’ - bl. 58 - of zijn ‘Mondschein-sonate - bladz. 78. En niet alleen in die subjectieve natuurzichtjes, maar ook waar hij ons objectief zijn beelden voorstelt kan hij onze bewondering afdwingen. Hier verwijs ik u naar de drie sonnetten waarvan de lof niet meer te maken is ‘Maaier’, ‘Ploeger’ en ‘Zaaier’ als hij ons den forschen landman toont die in den vroegen morgen, gaat:

> ‘over zijn veld den daagraad te gemoet.’

En eens dat wij aan 't aanhalen gaan is ophouden moeilijk; hier hebt gij nog schier niets anders dan uit zijn jaargetijden, maar zeker bieden ons ‘voor de Liefste’ en ‘uit het boek der bruid’ niet minder bewonderenswaardige klinkdichten; als ‘Mijn droom bouwt om uw ziele majesteit...’ bladz. 150 en volgende, of bladz. 162,

> ‘Gij hebt mij lief! laat ik nu dankbaar reven
> De breede zeilen van mijn snel begeer...’

En nochtans zijn zeker de sonnetten het beste niet dat ons Rutten opdischt; niet alle zijn onvoorwaardelijk te prijzen; meer dan één is nog stram en stug en van een dichter die reeds meesterschap over taal- en verstechniek bewijst te bezitten, zouden wij meer vloeiendheid verwachten, zelfs zijn ze niet altijd van stopwoorden vrij. In dit opzicht staat de eene bladzijde merkelijk hooger dan de andere. Misschien heeft de dichter zich wel eens wat overijld, men zou zeggen, dat hij somwijlen haast had om maar vele stukjes te leveren.

Geen woord heb ik tot nog toe gerept over ‘In memoriam’. Dit is mijns inziens het beste uit het boek. Echt gevoel, stille weemoed, die soms in een angstige strofe uitbreken;

verscheidenheid en gedachtenrijkdom, overvloed van kleurige beelden, hier vinden wij alles vereenigd in een vormschoon vers, dat ons aan Perk en Kloos herinnert. Soms ook ziet men dat den dichter een vers van die meesters in 't hoofd speelt; maar oorspronkelijk is hij genoeg, en hoeft zeker bij niemand op leening te gaan; en zijn klankrijke, smedige taal, zijn sterk- stafrijmend vers doet ons wel eens aan Gezelle denken. Maar gelijk reeds gezegd, is hij niet overal dezelve.

Hoor hoe hij 't vers zacht en zingend kan handhaven:

De witte zwanen zwijgend zacht
De witte zwanen
Langs 't blinkende blauw der waterlanen
In witte pracht.

En om toch ook iets uit dit deel over te drukken geef ik nog uit HERDENKEN - bladz. 247.

Het stille woud zoo blank van anemonen
En mijne ziel van droomenbloemen blank -
Die beiden hebben heel een leven lank
Elkaar verstaan: in 't woud wou 'k immer wonen.

Geliefde was mij roze- en varenrank,
En broedren zangbevolkte beukenkronen:
Zij kenden 't lied, mij lief vóór alle tonen,
En wisten wat 'k hun zei met zachten klank.

En nu is 't lieve woud mij plots zoo vreemd:
De boomen schudden 't hoofd stom heen en weêr
En schuchtre bloemen, zien mij vragend aan.

Alom is kille leegte en koude leemt',
'k Voel overal gemis - en niets is meer
Als 't vroeger was... sinds gij zijt heengegaan.

En nu is men geneigd nog eens die eenigszins zonderlinge vraag te stellen: Is dat nu onze katholieke Kloos?

Daarom heeft men vroeger eens getwist - en wij herhalen het enkel om er op te wijzen hoe men over

tijd reeds kon vaststellen dat er iets zou groeien uit den jongen dichter. Evenals Kloos - maar ook evenals Perk en nog anderen, - toont hij eene voorliefde tot stemmingstukjes, die hij tracht kunstig uit te beelden vooral in een klinkerd - en als dat een reden is om hem met Kloos te vergelijken, dan is 't maar een onbeduidende. Zijn taal is hij meester maar dikwijls is hij er nog ver van af de onberispelijke vormschoonheid der huidige Hollandsche meesters te evenaren. Een beginneling kan niet in eens de kunstenaars ter zijde streven, - ook zijn het vooral de jonge krachten welke het boek verraadt die het ons dierbaar maakt en hoogschatten doet: wij vinden er immers echter gevoel, inniger waarheid en gezonder stemming dan bij onze terecht hooggeschatte maar onkatholieke jongeren. En daarom weze 's jongens dichters bloesemvolle, beeldrijke boek iedereen aanbevolen; het is er een dat men met, als zooveel eerste-verzen-boeken, na lezing in een verloren hoekje stopt, neen, maar wel een dat prijken zal in de rij onzer schoonste nieuwere gewrochten, dat recht heeft op eene voortreffelijke plaats, daar onder de bevoorrechten... der dichters.

J.F. VAN OLMHOF

Pangermanen

TOEN ik nog op de ezelbanken
van de lager schole zat,
stond in ons historieboekje,
boven aan het eerste blad:

Caesar wilde de Germanen,
op hun eigen grondgebied,
onder 't vreemde juk verdrukken,
doch zijn poging lukte niet.

Ach! het waren deze regels,
die de meester ons, als straf,
- in zijn mildheid - bijna daaglijks,
duizend maal te schrijven gaf.

En - het zal u niet verwondren -
dat ik, op mijn schaliebord,
't eindelooze woord *Germanen*,
somtijds, wat heb ingekort.

Sedert, heeft de duitsche spelling
- naar de politieke wet -
Vóór die lange lettergrepen,
nog 'n griekschen '*pan*' gezet.

Ook, beklaag ik elken jongen,
die, voortaan, te weinig zwijgt
en als pensum, in de schole,
't oude Caesar-thema krijgt!

En ik geef - persoonlijk - hier in
't openbaar bericht ervan,
dat ik voort het woord *Germanen*
zal gebruiken, zonder '*pan*'.

OM. K. DE LAEY

Aan Hugo Verriest[1]

UW blijde komste is als een lentezegen,
Uw stemmeklank als loutre dichtmuziek,
Uw schalksch gebaar als rhythmisch vers-bewegen,
Uw speelsch verbeelden vlinderengewiek!

Het bloesemt, waar uw woorden nederdroppen
Als klaar geparel uit doorzonde bron.....

(1) Uit Holland.

Geuren uitstroomen bij der harte-knoppen
Wondere breken.... Gouden rijst de zon!....

Gij zingt van Dichters... maar de dichters zwijgen
En wijken.... Poëzie, de Al-eeuw'ge, lacht.....
Een woud ontwaakt.... wijd wiegen tengre twijgen
Van voog'len, orglend uit hun zangenpracht!

Een roes van juub'ling komt alom gevaren,
Bedwelming van onsterfelijke jeugd....
En lippen lachen, oogen glanzend klaren
Extatisch van de nieuwe lentevreugd!

Gij zijt de toov'naar uit aloude Sage;
Opwekkend wat zijn tooverroe raakte aan,
Heraut van Haar, wier Aanschijn stralend daget
Zoo wijd uw schal Haar roep doet ommegaan!

EDUARD BROM

Mengelmaren

Brugge - Kunstnieuws

Het jaar 1905, mag, evenals 1904, als zeer vruchtbaar aanzien worden te Brugge, in opzicht van bouwkunde en kunstgevoel; de korte opsomming der gevels en huizen, in het jaar hersteld of nieuwgebouwd, zal meer bewijzen dan breedvoerige bewoording.

Werden hersteld of gebouwd:

in 1sten *Brugschen bouwvorm*: gevels, in de Smedestraat, langs de Spiegelrei, en een pakhuis in de Zilverstraat. In de Zuidzandstraat, werd een toograam gemaakt in dien zelfden trant opgevat;

in 2^{den} *Brugschen trant:* een winkelhuis in de Noordzandstraat;

in 1ste *herwordings type:* een huis in de Eeckhoutstraat, en het hoekhuis der Langerei en Goudenhandstraat;

in 2de *Renaissance:* de pastorij van het begijnhof, een huis in de Braambergstraat en een op de Walplaats, de boekerij der zondagschool en eene woonst in de Groeninghestraat;

in gemengde Renaissance: Een huis in den Nieuwen Meersch en een op de Burgplaats. Verders werd *in gemengden Brugschen bouwtrant* eene reeks godshuizen gebouwd langs de Hendrik Conscience laan; en een uitstelraam *in Lodewijk XIV*^{e} *trant* werd in de S^{t} jacobsstraat gestoken.

Verscheidene ontwerpen liggen gereed om uitgevoerd te worden.

Een woord moeten we ook zeggen over de 50e verjaring van de afkondiging der onbevlekte ontvangenis van Maria, en namen ij M over de talrijke O.L.V. Beelden te dier gelegenheid opgericht:

in Gothischen trant aan het hoekhuis der Korte Ridder-en Engelsche straat; aan dit der Nieuw-en Oudenburgstraat, in de Moerstraat nevens het gebouw der HH. kerkmeesters van St Jacobs, in de ledige nis op de Gentpoort; in de gasthuisstraat, en nog, en wel het voornaamste, werd tegen aan O.L. Vrouwkerk langs den Noordkant opgericht;

in Renaissance trant werden er ook gekapt; onder andere voor de St Niklaasstraat, voor een huis op het O.L.V. kerkhof, zuidkant, voor het godshuis in den Nieuwen Gentweg, en het prachtig beeld geplaatst boven de ingangdeur van het Goderickx couvent in de Moerstraat, te dezer gelegenheid hersteld.

Er werd ook ontworpen het O.L.V. beeld op den Halletoren geplaatst, verleden winter zoo heerlijk versierd, te herstellen doch tot hier toe werd aan dit ontwerp geen gevolg gegeven.

Hier blijven onvernoemd verscheidene beeldekens, met smaak en kunstgevoel hersteld of nieuw geplaatst langs verscheidene kanten der stad.

R.d.S.

Eerweerde Pater Jos. Rosseel

IN Nieuwjaarmaand II. overleed te Loekoeloe in Oeroea (Opper-Congo), Eerw. Pater Josef Rosseel der Witte Paters van O.L. Vrouw van Afrika. Hij was geboren te Westroosebeke den 19 Juli 187. Hij ging ter schole te Rumbeke waar hij met zijn vader, broeder en zuster woonde; deed zijne latijnsche studiën aan het klein Seminarie te Rousselaere tot en inbegrepen den dichtersleergang, en vertrok dan naar het zendelingshuis der Witte Paters te Mechelen (nu naar Antwerpen overgebracht) in 1894. Hij werd priester gewijd te Carthago, den 29 Juni 1901, en vertrok uit Rumbeke naar Congo den 12 Oegst van 't zelfde jaar alwaar hij in Mei 1904 overste werd van Loekoeloe en in deze bediening stierf.

Pater Rosseel was een Vlaming van 't rechter bedde; aangenaam van omgang, vaderlijk en zachtaardig, zeer eenvoudig en uiterst godvruchtig. In een schrijven van 18 Februari 1906 van Zijne Hoogw. Roelens, bisschop van Djerba, lezen wij de volgende reken die den zendeling naar het leven afschetsen: '.... ik verlies in hem een zoon, een broeder, een vriend en een moedigen medewerker!'

Zijne ziel ruste in vrede.

J.B.

[Nummer 6]

Uit ‘Koning Lear’
(*Ziet bladz. 351, 1905*)

Derde Bedrijf.

Eerste tooneel.

Eene heide. Storm, met donder en weerlicht.

Kent en een edelman ontmoeten malkaar.

KENT.
- Wie daar, behalve 't leelijk weder?

EDELMAN.
- Een, wiens gemoed ontsteld is, zoo als 't weder.

KENT.
- 'k Herken u. Waar is de koning?

EDELMAN.
Aan 't worstelen met de vreeslijke elementen. Hij heet den wind het land in zee te blazen of 't bulderend zeerot de aarde te overrompelen dat alles keert of stort; zijn witte haren ontrukt hij, en 't onstuimig windgeweld neemt ze op en drijft ze in blinde woede uiteen;

en, met zijn schamele macht van mensch zijn, zoekt hij 't gebots van wind op regen te overschreeuwen. Door zulk een nacht, dat de afgezogen beerin haar duikt, dat leeuw en uitgehongerde wolf hun pels in 't drooge steken, loopt hij, blootshoofds, en heet vernieling welkom.

KENT.

Wie 's met hem?

EDELMAN.

De zot alleen, die 't hertetreffend leed zoekt spottend weg te gekken.

KENT.

Heer, ik ken U; en durve u, met die wetendheid gewaarborgd, zwaar nieuws vertrouwen. Tusschen Albany en Kornwall broedt er twist, onthier omsluierd door wederzijdsch bedrog. Zij zijn - zoo elk die door 't geluk hoog op een troon gezet wierd omringd van dienaars die er trouw uit zien, maar die, verstandig naziende en bespiedend, aan Frankrijk melden al 't geen hier te zien viel: de grimme oneenigheid van beide vorsten, hun ruwzijn met den ouden goeden koning, of zelfs een diepere kwaal nog, waar die teekenen niaar vóórboden van zijn. Want zeker is 't en vast dat fransche legermacht is bingevallen in dit verbrokkeld rijk, en, ons verzuim benuttigend, heimlijk vasten voet gezet heeft in onze beste havens, om welhaast huu vlag vrij op te steken. Hoor nu goed: indien gij kloek betrouwen op mijn woord hebt, spoed nu naar Dover; 'k weet daar iemand die u dank zal weten, zoo gij recht bericht geeft van het onmenschlijk, zinverbijsterend leed waarvan de koning klagen mag.

Ik ben een edelman van 't rechter bedde en 't is met vaste wete en zekerheid dat 'k u die boodschap doe.

EDELMAN.

- We spreken daar eens later over.

KENT.

Neen, nu En tot bewijs dat ik veel meer ben dan mijn uitsteekberd, zorg voor die beurze, en neem al wat er in zit. Zoo gij nu Cordelia te zien komt, - en dat zult ge, - toog haar dien ring; zij zal u zeker zeggen wie de maat was dien gij nu nog niet kent. - Foei! welk slecht weder! Ik ga den koning zoeken.

EDELMAN.

Greef me uw hand Is 't al wat gij moet zeggen?

KENT.

Bijna al; 't is kort van woorden, maar 't blijft al te doen. Gij gaat alhier nu; ik aldaar. Wie eerst den koning tegenkomt van beiden, roepe luidop den anderen.

Tweede tooneel.

Een ander gedeelte der heide. 't Stormt voort.

Lear en de zot komen op.

LEAR.

Blaast, winden, dat gij berst! Raast! Blaast! Stortvlagen, stormorkanen, giet en spuwt tot dat de torens versmoord, d'haans overzopt zijn! Gedacht-gezwind en sulfer-laaiend lochtvier dat eiken-klievende donder-ratels voorspelt, brand mijn wit hoofd! En, donder, gij die 't al plettert, sla de opgepuilden buik in van den aardbol? Vergruis de vorms, vernietig al de kiemen waar mensche uit groeit, en ondank!

DE ZOT.

- O me nonkel, wijwatersproeisel in een droog huis is beter dan al dat regenwater buiten. Noom-lief, kom bin en vraag een kruiske aan uwe dochters; zulke nacht heeft deernis noch met wijzen, noch met zot volk.

LEAR.

Laat al uw ratels los! Vier, spuw! Rein, spettert! Wind, rein, noch vier noch donder zijn mijn dochters. U, hemelmachten, betichte ik niet van ondank;

nooit gaf ik u mijn rijk, noch noemde u kinderen, 'k en vrage u naar geen liefde: ontbindt uw gruwelen zoo veel 't u lust; hier ben ik, ziet, uw slaaf, een oude man, die arm, krank en veracht is: en toch en zijt gij maar verslaafde dienaars die, in verbond met twee ontaarde dochters, uw hoog-geboren benden tegen een hoofd jaagt, zoo oud en wit als dit. O! 't Is afschuwelijk!

DE ZOT.

- Die een huis heeft om zijn hoofd in te bergen, heeft een goe pullenmuts.

Hij die zijn sleppen in 't drooge steekt
aleer ziju hoofd op schuil zit,
zal trouwen met de beestjes, waar
een luizigaard van vuil zit;
en die voor zijne teenen doet
hetgeen zijn herte vraagt,
zal aksteroogen kweeken, daar
hij dag en nacht van klaagt.

Want nooit en was er een snelle vrouw die niet en stond muilen te maken voor haren spegel.

LEAR.

Neen, 'k wil een voorbeeld van verdraagzaamheid zijn, en niets meer zeggen.

Kent komt bin.

KENT.

- Wie daar?

DE ZOT.

- Wel, een Hoogmogendheid en een voddeman; ik meene een wijze man en een dwaashoofd.

KENT.

Ach, heer, gij hier? Zelfs wezens die de nacht zoeken en zoeken zulk geen nacht; het grimmig luchtgruw verschuwt de dolaards van de nacht, en houdt ze geborgen in hun holen. Sinds ik man ben, en zag ik zulke speiten vuurs, en hoorde ik zulk gruwzaam donderslaan, zulk zwepend loeien van wind en regen. Zooveel schrik en angst gaat menschenmacht te boven.

LEAR.

Groote goden,

die dit benauwlijk rammelen over ons hoofd hangt, zoek ze uit nu, al uw vijanden! Sidder, schelm, die bin u gruwelen bergt, nog ongestraft en ongegeeseld. Duikt u, bloedige hand; gij ook, meineedige en gij, die leeft in bloedschande en die den heiligen uithangt. Beef te bersten gij schurk, die deugdzaam in den schijn, op doodslag zijt losgevaren. Diep-verholene misdaden, komt uit uw kot vooruit, genade smeeken aan die verbolgen vrekers. 'k Ben een man min schuldig dan veronrecht.

KENT.

Lacy! Blootshoofde! Genadige heer, hier dichtbij is een stroodak dat in den storm u zal behulpzaam zijn. Rust daar, wijl ik naar dat versteende huis - nog harder dan het steen waarmeê 't gebouwd is en dat mij even, toen ik vroeg naar u, bleef toe - weêrkeere om zijn onhoflijkheid geweld te doen.

LEAR.

Mijn zinnen gaan aan 't dolen. Kom, kind. Hoe gaat het? Hebt gij koud, mijn kind? 'k Heb zelve koud. Waar staat die hutte, vriend? 't Is aardig dat de nood de laagste dingen doen kostbaar worden kan. Waar is dat stroodak? Arm, pertig spook, er zit iets in mijn hert dat treurt om uwentwille.

DE ZOT

(*zingt*):

Die met een oordje zin voorzien is - door wind en regenvlagen - zoekt troost in 't geene hem uit de lucht valt, en 't regent g'heele dagen.

LEAR.

- Zoo is 't, mijn keppe. Leid mij naar die hutte.

(Lear en Kent af.)

DE ZOT.

- Gepast weder om een roksneppe af te koelen.
'k Wil nog een profetie doen, eer ik heenga:

Als de tijd daar is
dat pastors en papen meer praten dan werken,

dat brouwers hun bier met water versterken,
dat kleermakers door de edelen geleid en geleerd zijn,
dat de leuren verbrand en de ketters vereerd zijn,
dat alle geding beslist wordt na recht,
dat de schulden betaald zijn van ridder en knecht,
dat op de kwatongen geen leugen meer ligt,
dat de beurzensnijder de menigte zwicht,
dat woekeraars hun goud aan de dieven vertrouwen,
dat slempers en slooren de kerken gaan bouwen,
dan is 't dat 't rijk van Albiom
geweldig in rep en in roere komt,
en dat de lieden, om te gaan,
op hunne voeten zullen staan.

Merlijn zal nog prophetie doen; want ik leve vóór zijnen tijd.

.....

Vierde tooneel.

Eene heide, met eene hutte. Ongeweerte.

Lear, Kent en de Zot treden op.

KENT.

Hier is het, heer. Treed binnen, lieve heer. Geen mensch kan zulke wilde, woeste nacht in de open lucht verdragen.

LEAR.

Laat mij gerust.

KENT.

- Kom, goede heer.

LEAR.

Wilt gij mijn herte breken?

KENT.

- Eer brake ik 't mijne. Lieve heer, ga binnen.

LEAR

Het dunkt u lastig dat die woeste storm tot bin uw vel dringt; en voor u is 't zoo. Maar hij die erger leed verdraagt, voelt schaars een mindere kwaal. Gij zoudt een beer ontvluchten, maar dreef die vlucht u naar het brullend meer, dien beer liept gij de muile in. Is de ziel vrij het lijf is lichtgevoelig. In mijn hert woedt een ongeweert dat alle zingevoel

verdooft: de ondankbaarheid van mijne kinderen! Is 't niet alsof mijn mond de hand in twee'n beet die haar het voedsel brengt? Maar 'k wil ze straffen. Nu is 't genoeg geweend. Mij buiten sluiten in zulke nacht! Ja, giet maar; 'k zal 't verdragen. In zulke een nacht als deze! O Regan, Goneril! Uw ouden goeden vader, die 't breedhertig u al gaf! Doch genoeg of 'k word krankzinnig. Genoeg daarvan.

KENT.

Kom bin hier, lieve heer.

LEAR.

Believe 't u, ga zelf; zoek uw gemak, gij. Dit ongeweert laat mij niet toe te denken op leed dat zwaarder weegt. Nu, 'k zal maar ingaan.

(Tot den zot:)

Ga eerst bin, knaap. O armoe zonder dak, - Neen, ga maar bin. Eerst bid ik en dan slaap ik.

(De zot treedt in de hutte.)

Doodarme, halfnaakte djolen, door dit onweer gegeeseld ongenadig, die nu ievers met ijdele mage, zonder thuis op dool zijt, hoe kan een gapende, stukgereten lijfrok in zulke nood u helpen? O! Te weinig heb ik daarop gedacht! Pracht, smaak het kruid der armoe, lijd eens 't geen het schamel volk lijdt dat g'hun de brijzels uwer weelde uitstrooit en 's hemels recht aanschouwen doet.

EDGARD[1].

-(Van uit de hutte):

Vadem en half! Vadem en half! Arme Tom!

DE ZOT.

-(Komt uit de hutte geloopen):

Komt hier niet in, noom! 't Zit een spook in! Help mij! Help mij!

KENT.

- Geef mij uw hand. Wie daar?

DE ZOT.

- Een spook! Een spook! 't Heet ‘arme Tom!’

(1) Gloster's zoon, valschelijk door zijn broeder Edmond beschuldigd van aanslag op zijn vaders leven en ten onrechte het ouderlijk huis uitgedreven.

KENT.
Wie zijt gij die daar ligt in 't stroo te grollen? Kom uit!

(Edgar komt uit, verkleed als een waanzinnige.)

EDGAR.
Van hier! De booze geest vervolgt mij!
'De koude wind blaast door de scherpe doornhaag'.
Hu! Ga naar uw koud bedde om u te warmen.

LEAR.
Hebt gij 't ook al gedeeld aan uw twee dochters dat gij zóóver gerocht zijt?

EDGAR.
- Wie geeft iets aan den armen Tom! De kwâ geest heeft hem door vuur en vlamme gedreven, over wade en draaikolk, door modderpoel en zompe. Hij heeft messen geleid onder zijn oorkussen en strikken op zijnen kerkbank; en rattevergif heeft hij in zijn haverpap gedaan. Hij heeft hem grootmoedig doen zijn, en op een baaiden draver, over vier-duim-breede bruggen doen rijden om zijne eigene schaduw, die hij als een verrader aanzag, te achtervolgen. God zeegne uw vijf zinnen! Tom is verkoud. O, do die, do die, do die! En beware u van draaiwinden, kwade sterren en brandsmoor. Hebt medelijden met den armen Tom, dien de kwade geest plaagt. Nu zou ik hem kunnen pakken, hier zie, en daar zie, en ginder!

(De storm houdt aan.)

LEAR.
Hoe, wierd hij door zijn dochters tot daar gebracht?
Blijft u niets over? Hebt gij 't al gegeven?

DE ZOT.
- 't Doet. Hij heeft een laken gespaard: anders zouden wij beschaamd staan kijken.

LEAR.
Dat alle kwaal, die dreigend uit het luchtruim op 's menschen gruwelen hangt, uw dochters trefte!

KENT.
Hij 'n heeft geen dochters, heer.

LEAR.
Zwijg. schurk! Wat kan een schepsel zoo diep vernederen

tenzij de ondankbaarheid van zijne dochters. Is 't de gewoonte dat verloochende ouders hun eigen lijf zoo ongenadig pijnigen?

Te recht gestraft is 't vleesch dat die pelkaan-dochters verwekt heeft.

EDGAR.

Pillik-haan zat op pillik-haan-heuvel:

Hallo, hallo, lo, lo!

DE ZOT.

- Die koude nacht zal ons nog al zot en razende maken.

EDGAR.

- Zwicht u van den kwâ geest; zijt uw ouders onderdanig; weest man van uw woord; vloekt niet; misgaat u niet met andermaus echte vrouw; tooit uw lief niet met ijdele praal. Tom is verkoud.

LEAR.

- Wat waart gij overtijds?

EDGAR.

- Een beslagmaker, preusch van zin en gemoed: die zijn haar krulde en handschoen op zijnen hoed droeg..... die zooveel eeden uitbracht als woorden, om ze te schenden in 't minzaam aanschijn des hemels; die wellusten verzinnende in slape viel, en wellust-genietende wakker schoot. 'k Was liefhebber van wijn, groote liefhebber van teerlingspel, en met het vrouwvolk lei de Turk mij den duim. Valsch van herten, weetgierig in 't luisteren, moorddadig met de hand; lui als een verken, dief als een vos, gulzig als een wolf, verwoed als een hond, roofzuchtig als een leeuw. 'n Lever uw arm hert eener vrouw niet, om 't gekraak van een schoetje, of om 't ruisschen van een zijden kleed. Houd uw voet uit slechte huizen, uw handen van 't vrouwvolk, uw penne af woekeraarsboeken en verdreeg dan den geest des euvels.

'De koude wind blaast door de scherpe doornhage.'

Zeggende: Woe! Woe! Zoum! Zoum!

Dolfijn, mijn manneke, pakt hem! laat hem voorbij!

(*De storm houdt aan.*)

LEAR.

Wel! Gij zoudt beter in uw graf zijn, dan met uw

halfnaakt lijf 't razen des hemels te moeten uitstaan. Is een mensch maar dat? Aanschouw hem goed!

Gij zijt den worm zijn zijde niet schuldig, noch het beest zijn pels, noch 't schaap zijn wolle, noch de reukkatte haren geur. Wij staan hier met drie'n, vervalscht. Gij, ge zijt het echte schepsel zelf: de mensch in zijn eigen is maar een arm schepsel, naakt en gespletvoet als gij.

(zijn Kleederen losscheurende:

weg van mij, geleend goed! Weg van mijn lijf!

DE ZOT.

- Believe 't u, noom, houd u gerust. 't En is geen nacht om in te gaan zwemmen. Een klein vierke hier, in 't open veld, ware als het hert van een ouden wulpschaard: een klein vonkske in een ijskoud lijf. Kijkt! Daar wandelt een doodkeerske!

(*Gloster komt in met een fakkel.*)

EDGAR.

- 't Is het zwart spook Flibbertigibbet: 't leurt roud van den taptoe tot aan 't eerste hanegekraai: 't strooit perels en vlekken op de oogen, 't doet scheelzien, en 't komt met den hazemond; 't zaait grijmtauwe in 't wit koorn en 't doet ons, menschenkinderen, kwaad. Sint Vijt stapt driemaal over het veld; en hij botst op de mare met al haar geweld; krachtdadig luidt zoo zaan 't besluit:

'Van hier, gij liekse, gij hieruit!'

KENT.

- Hoe vaart uwe hoogheid?

LEAR.

- Wie is dat?

KENT.

- Wie daar? wat hebt gij van doen?

GLOSTER.

- Wie zijt gij, en hoe heet gij?

EDGAR.

- Arme Tom ben ik, die den plompenden puid inslikt, en de padde en den vischworm, en de steenen de waterhagedisse; die, in de verwoedheid zijns herten, als de kwâ geest hem vast heeft, koeidrek nut voor sala, oude ratten en verdronkene honden inzwelgt, en 't groen rek van de zompen afzuigt; die van keer tot keer gegeeseld, gevoetstokt en gekerkerd wordt; en

die, in den tijde, drie stel kleeren om zijn lijf, drie paar hemden om zijn vel, een peerd onder hem, en een degen op zij had.
't Is zeven jaar nu dat Tom verwoed is, en dat hij met muizen en ratten gevoed is.
Zwicht u, die mij achtervolgt. Koest u, Smolkin! Stil, kwaad spook!

GLOSTER.

- Hoe! Heeft uedele geen treflijker gezelschap?

EDGAR.

- De vorst der duisternis is edelman: Modo heet hij en Mahu.

GLOSTER.

Ons vleesch en bloed is zoo bedorven, heer, dat 't gruwt van die 't verwekt heeft.

EDGAR.

- Tom is dood van de koude.

GLOSTER.

Kom in met mij: mijn plicht kan mij niet dwingen het vreed gebod te volgen uwer dochter: al gaf zij mij bevel mijn huis te sluiten en u dit nachtlijk wanweêr prijs te geven, ik heb u durven zoeken, en geleiden waar vier en voedsel veerdig op u wachten.

LEAR.

Gedoog dat ik eerst spreke met dien wijsgeer.
Van waar is 't dat de donder komt?

KENT.

- Aanveerd zijn aanbod, heer, en ga in huis.

LEAR.

Neen, eerst een woord met dien Thebaanschen wijsgeer.
Wat leert gij?

EDGAR.

- Den kwaden geest te weêrstaan en 't ongroei dooddoen.

LEAR.

- Laat mij u, in 't geheim, iets vragen.

KENT.

Dring nogmaals aan, dat hij met u ga, of zijn zinnen gaan aan 't dolen.

GLOSTER.

En geen wonder.
Zijn dochters zoeken zijn dood. Die goede Kent, hij had het wel voorzien, die arme balling!

De koning doolt, zegt gij; ik ook, voorwaar, vriend, 'k ben half waanzinnig: 'k had een zoon, die onlangs, pas onlangs naar mijn leven stond; nu is hij verjaagd uit mijnen stam: ik zag hem geren, geen vader ooit van meer: en in der waarheid dat leed verkrankt mijn zinnen. Welke nacht toch! 'k verzoek uedele....

LEAR.
Ik smeek u om verschooning. Houd mij gezelschap, hooge wijsgeleerde.

EDGAR.
- Tom is dood van de koude.

GLOSTER.
- Treed in die hutte, vriend, en houd u warm.

LEAR.
- Komt mede, al t' hoope.

KENT.
- Alhier, heer.

LEAR.
- Ik met hem: van dezen wijsgeleerde en scheid ik niet.

KENT.
- Heer, wees toegevend: laat dien knape mêegaan.

GLOSTER.
- Heer, leid hem mede.

KENT.
- Kom, knaap; ga meé met ons.

LEAR.
- Kom, beste Athener.

GLOSTER.
- Gezwegen! Stil! Geen woord meer.

EDGAR.
Als Roeland in den toren kwam, Hij kermde en kreunde: ‘O wi, o wach! Hoe riekt het hier naar Britisch bloed!’
.....

Mengelmaren

Plovijsten

WAT is dat?

Overal gezocht en herzocht, in oude en nieuwe woordenboeken, in woordenlijsten en glossaria, doch vruchteloos.

Verdam, op het woord mutsaert, zet er een ondervragingsteeken achter: van den houte, walmacken, plovijtssen? mutsaerts die gemaect waren up tkeerckhof van den snouckelinghe van den boomen XLI. sc., Ann. Em. 20, 161. (a. 1469).

Op het woord zelve, geeft hij: plovijtse, znm. De beteekenis van het woord is niet duidelijk. Daarna, dezelfde aanhaling als hierboven, en nog deze: Van II hondert LXVI plovijtssen die quamen van den toppen vanden boomen in M's busch, te XLVI sc. VI. d. paris. thondert, ald.

Uit deze twee aanhalingen kan men nochtans wel gissen dat plovijtse een slag van mutsaert is; doch welk een slag, en met welk verschil?

Aan het uitschrijven van een hs. waarvan het titelblad ontbreekt, doch dat ons de oude keuren geeft van de casselrie van Ypre, van den doorpe van Werveke in Yperambacht, eenige bijzondere keuren van ‘den steide van Ypre, (1415)’ en de ‘kueren die ghecuert zyn int ijpersche ambacht, bijden heren bij der wet bij vassalen ende biden ghemene vanden castelrie den XX^{sten} dach van novembre, anno XXII, (1422) vinden wij bl. XIV, keerkant, het volgende lid:

Van plovijtsen.

Item up tpoint van den cheinsleiden, die van der voorseider casselrie beclagheden dat zij daghelijcx ghene plovijtsen binden steide leveren of te venten brijnghen mochten bij zeikeren keure der up ghemaect, so es gheappointiert dat de voorseide van de castelrie alle daghe van den jare voortan brijnghen moghen binder voorseider steide, also veile plovijtsen als hemleiden ghelieven zal, maer dat zij zijn binnen also goet als buten, ende die te venten stellen of leveren zonder te verbueren, behouden altoos den steide de kennesse van den langhe ende van der wyde ende andersins, daer of naer den inhoudene van haren kueren ende statuten der up ghemaect.

Hieruit mogen wij reeds besluiten dat de plovijtse een slag van mutsaert is; wat meer is, wij weten al iets over den aard zelve der plovijtse.

De plovijtse moet meerder geweest zijn dan de gewone mutsaert, dien men moeilijk vervalschen kon zonder dat het bemerkt wierd. Volgens de keure mocht de plovijtse daarom ook niet te groot zijn, hetgeen het vervalschen al binnen vergemakkelijkte. Daarom moest men de grootte (langde en wijdde) er van aangeven. De plovijtse moest gelijkig hout bevatten: van binnen zoo goed zijn als van buiten. De reden van het stellen dier keure was juist de grootte der plovijtse die tot alle vervalsching zoo wel gelegenheid gaf; men kon ze immers, met minderachtig hout en afval opvullen. Wellicht was de plovijtse van dun hout en takkelingen gemaakt, terwijl de mutsaert tot heden toe zwaar hout bevat. Of nu het woord van dietschen of van romaanschen oorsprong is, en van waar het ook moet afgeleid worden, laat ik den geleerden over.

J.V.

IEMAND die Camille heette en zaliger eerw. heer Guido Gezelle vroeg per briefkaart hoe hij zijnen naam diende te verdietschen kreeg, ook op een brief kaart, het volgende tot antwoord:

Cabiri, Kabeiroi, dii ab AEgyptiis et Phaenicibus culti, septem

fratres, quorum quartus *Cadmillus, Casmillus, Camillus*, deorum minister, quem propterea eumdem ac *Mercurium* ceusebant. Vox *Camillus* etiam de pueris ingenuis usurpatur, qui in sacris ministrabant. Nativa forma (Gesenio) videtur *Kasmilos*, unde per Dorismum *Kadmilos* (ut ODMÊ pro osmê [flandrice adem, asem.]) Illam explicat Gesenius *q*^{a}*s m*^{i}*j* / *äl*, oraculum / Dei, abstractum pro concreto *interpres* / *Dei!!*

Ex Gesenij scripturae linguaeque Phaeniciae monumenta, Lipsiae (Leipzig) chr. Guil. Vogel, 1837, pag. 404-405. Die eenen name uit Spanjen dragen, schrijven *Carlos, Juan* enz. die een uit Engeland toegevoegd zijn, zetten *John, William;* hadde mijn peter mij *Camille* geheeten, ik zou *Camille* teekenen; *Camil, Kamiel, Camijl* etc. schijnt mij kinderachtig, uitgezocht en belachelijk. *Camillo* zage ik liever, omdat *San Camillo* een Italiaander was, maar liefst van al: *Camille*.

Camillus = *Théophon, Théologua, Godemar, Goemar, Gomar, Gomer, Godemond, Godsmond, Gosmond, Gomond, Gomundus, Goymond, Goymar* (Ghémar?) *Z. Loquela 1882 bl. 93*.

Leuvense Tekstuitgaven
Bestuurder: Prof. L. Scharpé

ALS eerste deeltje van een reeks *Leuvense Tekstuitgaven* is verschenen, bij Bomans, Parijsst., 81, Leuven, ESOPET, naar het hs. opnieuw uitgegeven en met aantekeningen voorzien, door Prof. J. De Cock, (68 blz. blz. fr. 2.00).

Spoedig volgen andere deeltjes.

Onder ander zijn onder druk of in bewerking:

tSpel van tReyne Maecxsele, en de Spelen van den Verloren Zoone, door Lawet, een Roeselaars Rederijker uit de tweede helft der 16^{e} eeuw; - Castelein's Const der Rhetorycken; - een overzicht over Houwaert's leven en werken, bewerkt als bloemlezing uit die werken; - Anthonis de Roovere's Rethoricale werken; - De Dene's Warachtige Fabulen der Dieren; - een ontleding, tegelijk als bloemlezing opgevat, uit De Dene's Testament Rethoricael; - een bloemlezing uit Poirters; een herdruk van den bundel 'Oudvlaemsche Liederen en andere Gedichten', naar het hs. verbeterd en volledigd; - Abraham De Koningh's Bijbelspelen; - de zes historiaelspelen uit het hs. der Hasseltse Rode Roos; het Leven van de H. Godelieve, naar de verschillende hss.; - Veldeke's Servatius; een keus van oude geestelike liederen; enz.

Onder de aangeworven medewerkers noemen wij, naast Prof. DE COCK, D^{r} D. STRACKE, S.J., D^{r} Kannunik EVERS, O.S.N., P. SALSMANS, S.J., D^{r} A. SMETS, D^{r} A. MATTHYS, D^{r} E. VAN FRAECHEM, D^{r} st. VAN PASSEL, D^{r} K. CEYSSENS.

Het doel is, in een handig formaat en tegen billiken prijs, zeldzame oude Nederlandse teksten, die belang opleveren voor de geschiedenis onzer letterkunde, toegankelik te maken. - In zake van Kollewijn-

of van De Vries-spelling zal voor ieder medewerker volkomen vrijheid bestaan.

Verdietschingen

OP het w. *sluitrede* zegt Kramers' Ndl.-Fr. woordenboek (te Gouda, 1881) als volgt:

'Sluitrede = syllogisme. Argument composé de trois propositions, savoir *de meerderterm of 't hoofdvoorstel*, la majeure; *de minderterm of 't ondervoorstel*, la mineure; *'t besluit of de gevolgtrekking*, la conclusion, qui se déduit nécessairement des deux autres'.

'Meerderterm' en 'minderterm' duiden dus bij Kramers een *voorstel* aan, terwijl de Latijnsche bewoordingen '*terminus* major' en '*terminus* minor' - waarvan de eerstgenoemde blijkbaar een vertaling zijn - uitsluitend wijzen op een *begrip*. Dat moet noodzakelijk verwarring teweegbrengen, vooral bij iemand die op de hoogte is van de gebruikelijke Latijnsche vaktaal.

Meer aanbeveling verdienen 'hoofdvoorstel' en 'ondervoorstel'. Deze beantwoorden werkelijk aan de Latijnsche benamingen '*propositio* major' en '*propositio* minor', alsmede aan de Duitsche 'Obersatz' en 'Untersatz'. Toch komt mij 'Obersatz' - het Duitsche Hauptsatz heeft een anderen zin - als vakwoord hier geschikter voor dan 'hoofdvoorstel'. Overigens blijken deze Nederlandsche benamingen geenszins gevestigd te zijn door 't gebruik, want in andere boeken heb ik er vergeefs naar gezocht en onder de vele woorden, die met *hoofd*-en *onder*-beginnen, staan ze zelfs bij Kramers niet vermeld.

De eenvoudigste en duidelijkste verdietsching van lat. *propositio major* - d.i. het voorstel waarin de 'terminus *major*' met den 'terminus medius' vergeleken wordt - zal wel *meerdervoorstel* zijn, (en van lat. *propositio minor* - d.i. het voorstel waarin de 'terminus *minor*' met den 'terminus medius' vergeleken wordt - *mindervoorstel*.

Deze twee voorstellen samengenomen heeten in 't Latijn *praemissae*. in 't Duitsch *Vordersätze*, dat ware in onze taal *vooropstellingen*. Het werkw. 'praemittere' beteekent immers: a) eigenlijk: vooruitzenden; b) oneigenlijk, bij liet spreken: laten voorafgaan, vooropstellen. Vgl. wat J. Th. Beysens, hoogleeraar aan het Groot-Seminarie te Warmond, zegt op blz. 76 van zijn *Denkleer* (bij Théonville te Leiden, 1902): 'Maior en minor te zamen noemt men de *praemissen*, omdat zij worden *vooropgesteld*'.

De *termini* in een sluitrede zijn bij ons de *begrippen*, Vgl. Dr. J.P.N. Land, *Inleiding tot de Wijsbegeerte* (bij Mart. Nijhoff te 's-Gravenhage, 1900) blz. 176: '*Term* beteekent van ouds een welomschreven denkbeeld, bij ons een *begrip* geheeten, en de *naam* in een gebruikelijk teeken daarvoor'.

Het begrip dat in het besluit als gezegde dienst doet, de zoogenaamde 'terminus major', is dus het *meerderbegrip*; het begrip dat in het

besluit als onderwerp dienstdoet, de ‘terminus minor’, is het *minderbegrip;* en het derde begrip, waarmee de twee eerste vergeleken worden, de zoogenaamde ‘terminus medius’. het *middel-* of *middenbegrip*. Vgl. bij Dr. Schütz, *Thomas-Lexikon* (Paderborn, 1895) blz. 810: ‘Terminus maior, terminus medius, und terminus minor = der *Ober-*, der *Mittel-*, und der *Unterbegriff* eines Schlusses’.

(Uit *Goddelijke Beschouwingen,* bl. 546-547, aanmerking.)

Belgische Jezuïeten die stierven voor hun geloof of hunnen roep

1. E.V. *Theodoor Mantels*, geboren te Tongeren of te Luik, den ..... 1560, in het Gezelschap getreden in 1578, vergiftigd te Arima (Japan), gestorven den 5 Mei 1593.

2. E.V. *Niklaas Montagne.*, in België vermoord door de kettersche krijgslieden in 1595, in België geboren.

3. Br. *Filippus Nottin*, geboren te Leuven in 1599, gepijnigd te Maestricht (Holland), gestorven den 14 Juli 1638.

4. E.V. *J.-B. Boddens*, geboren te Brugge den 20 April 1596, in het Gezelschap getreden in 1613, met kogels en pijlen doorschoten bij den Parana (Paraguay) den 20 Aug. 1638.

5. Br. *Balthasar Dubois*, geboren te Doornijk in 1653, ingetreden in 1674, door de wilden vermoord te Tinian (Marianen) of te Guahan, den 23 Juli 1684.

6. E.V. *Ignaes Toebast*, geboren te Gent den 28 Nov. 1648, ingetreden den 26 Sept. 1667, vermoord door de wilden te Hidda (Nieuw Grenada), den 7 Oct. 1684.

7. E.V. *Pieter Coomans*, geboren te Antwerpen den 30 Jan. 1638, ingetreden den 19 Sept. 1656, met pijlen doorboord te Saypan (Marianen) in Juli 1685.

8. E.V. *Jozef Cortyl*, geboren te Yper, gedood op de Palaoseilanden (Oceanie) in Sept. 1711.

9. E.V. *Bartholomeus de Blende*, geboren te Brugge den 24 Aug. 1675, ingetreden in 1694, vermoord door de Payaguas (Paraguay), op het einde van Nov. 1715.

10. E.V. *Jacobus Vander Zyppe*, geboren in Vlaanderen in 1585, gestorven ten gevolge van zijne wonden te Cinaloa (Mejico) den 7 Jan. 1651.

11. E.V. *Bartholomeus Noël*, geboren in Vlaanderen in 1641, ingetreden in 1663, vermoord door de krijgslieden te Douaai, den 22 Mei 1674.

(Uit den ‘*Catalogue des Martyrs de la Compagnie de Jésus*’, uitgegeven door E.V.I.H. Dugout. G.J., Parys, drukkerij M.R. Leroy, 1905, in-S^{o}, 89 bl.).

[Nummer 7]

David en Goliath op Zee

SEDERT het vermaarde tweegevecht tusschen den Filistijnschen reus en den herdersknaap uit Israël, is er nu al een tijdeke verloopen, en Eva's kinderen liggen nog altijd aan de slag. Hoe ouder de kinders worden, zoo zei vader en moeder dikwijls, hoe meer geld ze kosten. De speer en het zweerd, de kei en de smijtlap, golden te weinig duur, en doodden bij lange niet dapper genoeg: ten koste van veel tijd, veel geld en veel vernuft, is men er toe gekomen om te moorden met de machien, zoo de menschen zeggen, en, moesten de twee bovenvermelde nog eens weerkeeren, men zou ze nu een paar andere wapens in hunne vuisten steken

Maken wij eerst kennis met eenen modernen

Goliath.

Het groote huidige *pantserschip*, door de Engelschen '*battleship*' geheeten, is waarachtig bij uitmuntendheid

het strijdschip en in eenen zeeslag geldt het zooveel als een legerkorps bij eenen veldslag.

Een reusachtig vaartuig is het, van rond de 15000 ton of, in gewone menschentaal, een schip dat met al zijne bijbehoorten: machienen, vuurmonden en voorraad, 15 millioen kilos weegt. De ‘Mikasa’, admiraalschip van den vermaarden Japanner Togo, is er een van 15440 ton. Engeland is de grootste zeemacht en houdt eraan om die te blijven, om ook op dit gebied te kunnen zeggen: ‘*We are the best shop in the world* - ons is de beste winkel in de wereld. Daarom liet men op 10^{en} in kortemaand laatstleden, te Portsmouth, de *Dreadnought* van stapel loopen, het grootste pantserschip dat ievers bestaat en ooit bestaan heeft; een schipke van 18000 ton, 163 meters lang, met aan boord 10 twaalfduim kanonnen in plaats van de gewone 4, met 18 snel vuurmonden, zonder 't kleiner geschut; vroeger, om zulk een drijvende versterking klaar te krijgen, had men van 34 tot 56 maanden noodig, de *Dreadnought* werd gereed en geredderd in 4 maanden tijds. En kostelijk is zulk moordtuig; men zegt ons immers dat men een groot pantserschip omtrent de 30 millioen frank betaalt; dat zal ook niemand verwonderen, als men zal zien, hoe wel het beschut is tegen de slagen der vijanden, en terzelvertijd hoe sterk gewapend om rondom hem dood en vernieling te plegen.

Welk is zijne *beschutting?*

Zijn bijzonder *maaksel, zijn vorm* zijn voor hem reeds eene eerste bevrijding. Inderdaad, het is een zeer kloek schip gansch uit ijzer en staal verveerdigd. Zijne buitenwanden zijn dubbele, ijzeren holle muren. Die holte of tusschenruimte in de buitenmuren, rond geheel het vaartuig, is verdeeld in daaromtrent 200 afgeslotene vakken of verdeelingen. Wordt er bijgevolg eene opening geschoten in het buitenste deel van eenen wand, dan kan het water nog in het schip niet vloeien maar alleen in de tusschenruimte van het gekwetste deel. Daarbij zitten die enge muurkamertjes volgepropt met kolen of andere stoffen die ook het water zullen beletten binnen te dringen.

In uitwendigen vorm verschilt het ook grootelijks met de slanke en rilde strijdschepen van vroegere eeuwen. Daar deze hoog en statig boven het water uitrezen, zit het huidig pantserschip, voor het grootste gedeelte, in de golven verdoken. Zijne wanden rijzen uit den waterspiegel niet loodrecht naar omhoog, maar hellen, naar boven toe, sterk naar binnenwaarts, om alzoo maar eene schuinsche en bijgevolg min kwetsbare oppervlakte aan het geschut van den vijand te bieden.

Is dit kloek schip nu reeds veerdig om ten strijde te trekken? Zekerlijk neen, want met het zwaar geschut dat de krijgsmachten hedendaags in handen hebben, ware het een kinderspel om het te doorschieten en in den grond der zee te boren. Men zal het dus bekleeden met een stevig *pantser* dat bestaat uit groote stalen platen van 20 of 30, ja zelfs 40 en 45 cm. dikte, bestand tegen bijna alle kogels en bommen; want nu bezigt men een gansch bijzonder staal met nickel of chrome vermengd, die het staal nog steviger maken. In dit beschuttingswerk dient maat gehouden te worden; zulke stale platen immers kosten peperduur en daarbij zijn het geene lichte pluimpjes; moest men geheel het vaartuig onder en boven beslaan met zulke vrechten, 't ware nutteloos dat de vijand kwam om het te bestrijden; het pantserschip, bezwijkende onder zijne eigene last, zou zijn ruste gaan zoeken op den bodem der zee. Dus genoeg beschut maar niet te veel!

Welke deelen verdienen dat meest? De vlotlijn, de machienen en het grof geschot.

De vlotlijn of de plaats tot waar het schip in het water zit, moet eerst en vooral beschut; want iedere bom of houwitsergranaat, die daar doel treft zou er eenen wijden weg boren voor het water. Men bezigt hier dus de dikste schutsplaten, vooral in het midden der zijkanten waar bachten het kloppend hert van het schip, zijne machtige machienen zitten. Bij vele oorlogschepen is het pantser daar 35 tot 40 cm. dik; op het fransche oorlogschip ‘*Amiral Baudin*’ zijn zij zelfs 54 cm. dik, doch zijn 't slechts ijzeren en geen stalen schutsplaten.

Deze beschuttingsplaten zitten maar tot op 1,20 meter diep in het water; en waarom wordt het vaartuig niet dieper beslegen? Het ware nutteloos; want de bommen of houwitsergranaten met ontplofbare stoffen gevuld, dringen doorgaans in het water niet; zij bersten open wanneer zij tegen de oppervlakte der zee stooten, andere springen wederom op, om verder, reeds krachteloos, neer te vallen. Ten anderen, moest het gebeuren dat een kogel door het water dringt, daar hij van zeer ver bijna plat naar zijn doel komt gevlogen, zou hij moeten verscheidene meters ver door het water boren om de kwetsbare deelen van het vaartuig te treffen; en het water, door zijnen weerstand, zou hem zoo wel weten te temmen, dat hem als hij aan het oorlogschip komt, kracht zou te kort schieten om het grootelijks te deeren. Het water zelf speelt hier dus de rol van schutsplaat, en alzoo heeft niets van hetgeen onder water zit te vreezen voor de kannonnen.

Boven de waterlijn zijn de noodige schutsplaten 10 tot 15 cm. dik. Het dek boven de machienen heeft een pantser van 10 cm. dikte. En als het gebeurt dat eene welgerichte bom dit dek doorboort en met geweld zijne scherven langs alle kanten rondslingert, zullen deze toch de machienen niet kunnen beschadigen. want op $1^{m}50$ onder het eerste is er een tweeden stalen dek van 3 tot 4 cm. dikte om scherven en stukken tegen te houden.

Boven op dit dubbel dek staan twee leege, dikke, draaibare torentjes, de bergplaatsen der groote kanonnen; ze hebben een pantser van 45 cm.

Eindelijk achter het eerste torentje staat het ‘blockhaus’ of de schuilplaats van waar de opperbevelhebber, gedurende het gevecht, alles gadeslaat en met telephonen, spreekbuizen, electrieke bellen en andere toestellen zijne menigvuldige bevelen aan den man brengt. Het blockhuis heeft hetzelfde pantser als de torentjes.

Welk is nu de *strijdmacht* van zulk een oorlogpantserschip?

De ‘*Kniaz Potemkine*’ (sedert zijn vreezelijk muitspel op de Zwarte Zee, gedurende laatsleden zomer, herdoopt tot ‘*Panteleimon*’) heeft 4 reuzenkanonnen van 12 duim of 30,5 cm., 14 van 15 cm., een twintigtal kleine snelvurende kanonnen van 7 cm. 5; daarbij nog 30 of meer mitrailleusen en eindelijk 6 torpedowerpbuizen.[(1)] Voor manschap heeft het boven de 700 soldaten; De ‘*Mikasa*’, Togo's schip, heeft er 741 en Rodjeswensky's ‘*Kniaz Souvaroff*’ in den beroemden zeeslag van Tsouchima omgekomen, had er 782.

De hierboven vermelde kanonmaten duiden de doorsnede aan van de muil van het kanon of de dikte der bommen.

De 4 groote kanonnen die ten minste 12 meters lengte hebben, (want er zijn er van 18 m.) liggen twee en twee in die draaibare torentjes waarvan boven spraak was. Hunne lange muil steekt door eene opwaarts loopende spleet van het torentje, waarin zij zich op en neerwaarts kunnen bewegen.

't Zijn waarlijk schrikbarende monsters, oordeelt liever: Het kanon van 32 cm. en 12,20 meters lang, dat op verscheidene japaansche oorlogschepen gebruikt wordt, weegt rond de 70,000 kgr. en kan zijne bom, 450 kgr. zwaar, 18 km. ver werpen met eene aanvankelijke snelheid van 900 meters per seconde. In de wereldtentoonstelling te Dusseldorf, in 't jaar 1902, stelde Krupp een kanon ten toon, van 30,5 cm. dat 110.000 kgr. weegt en zijnen kogel 26 km. ver kan jagen! meer dan genoeg om uit Frankrijk al over de ‘Mont Blanc’ in Italie te schieten. En daar een zeeslag gewoonlijk geschiedt op eenen afstand van slechts 2000 of 3000 meters, is 't begrijpelijk met welk vreeselijk geweld de kanonballen hun doel treffen.

Eene opwerping komt hier natuurlijk voor den geest: die schrikkelijke kanonnen zijn toch te zwaar en te weinig

(1) Zie boven de beschrijving van de ‘*Dreadnought*’.

handelbaar om daarmede naar een bewegend doel, zooals een vijandig schip, te mikken! Voor menschenkracht zou dit waar zijn; voor machienen niet. En vergeet niet dat een hedendaagsch oorlogschip eene geheele machienenwereld bevat. Daarbinnen, te midden, zuchten en zwoegen statig en machtig de overgroote stoommachienen van 16000 peerdekracht. Zij zijn het die de twee groote schroeven onder den achtersteven in het water doen schijveren en het schip vooruitdwingen met eene snelheid van 18 knopen of bij de 10 meters per seconde. Zij zijn het die, na hunne macht in de dynamos tot electriciteit verdraaid te hebben, al de binnenzalen en gangen met een zoet electrisch licht overgieten; of bij de groote kanonnen het ‘blockhaus’, op den vóór- en achtersteven en in den strijdmast de sterke ‘reflectors’ of weerkaatslichten aansteken, die gedurende den nacht mijlen ver hunne helderklare lichtstralen, over de zee schieten; of wel nog ten allen kante de kleine windmolentjes doen draaien om de bedorvene lucht met den machienengeur naar buiten te jagen; of ook nog in alle hoeken en kanten electrische toestellen, naar 's menschen wil, in gang steken om al het lastige werk te verrichten.

Alzoo is 't dat eene electrische machien de gepantserde torentjes met hunne zware kanonnen rechts of links draait, naar beliefte van den kanonnier. Eene andere steekt den loop van het kanon naar omhoog of duwt hem naar beneden. Eene machien is het ook die de zware bommen in de diepe magazijnen van het schip gaat zoeken, ze, door eene gepantserde buis naar boven bij het kanon brengt, en ze zelfs in het kanon duwt.

Nu kunt gij verstaan hoe de kanonnier zijn reuzenkanon naar alle mogelijke punten, hoog of leeg, links of rechts richt, met hetzelfde gemak en bijna zoo rap als gij 't zoudt doen met uwen wandelstok.

Om een volledig gedacht te geven van die monsters, mag hier bijgevoegd worden dat het zeer kostelijke stukken zijn, en die geenen langen dienst kunnen doen. Ziehier een

rekeningske voor een kanon van 32 cm. Het kanon zelf kost 400,000 frank, zijne beweegmachienen en andere toebehoorten 500,000 frank en zijn pantsertoren 300,000 frank. Dat maakt te zamen 1,200,000 frank. Het komt daarbij zeer kostelijk met zulk een kanon te schieten. Inderdaad, daar het kanon versleten is na 100 scheuten, mag men iederen keer 4000 frank rekenen voor de slete; iedere bom kost 3000 frank en vermits men daarbij nog iederen keer 140 kgr. kostelijk rookloos poeder verbrandt, zoo stijgt iedere scheut tot den prijs van rond de 8000 frank!

Hoe komt het dat zulke machtige kanonnen versleten zijn na een hondertal scheuten?

Bij iedere scheut worden kleine deeltjes van het kanonstaal afgesmolten of afgeëten: hetzij door de groote warmte, veroorzaakt bij het losbranden van die zware hoeveelheid buskruit; hetzij door de bijtende gazen van het verbrande poeder; ze krijgen immers bij het ontploffen in het kanon eene schrikkelijke drukking die kan stijgen tot bij de 3 duizend atmospheren. Alzoo komt het dat na een zeker getal scheuten, de schoonglimmende en regelmatig gereefde binnenkant van het kanon gelijk wordt aan het ruw vel van eene oranjeappel; zelfs de noodige reven worden uitgevaagd.

Een kanon van 30,5 cm. is versleten na 124 scheuten. Dit van 24 cm. na 250; dit van 15 cm. kan boven 400 keeren gebezigd worden en dit van 7,5 cm. meer dan 2000.

De 14 kanonnen van middelbare grootte zitten alhier en aldaar met hunne dreigende muilen door de ijzeren wanden van het schip te gapen. Onder deze is er een dat bijzonder onze aandacht dient op te wekken. Het is een kanon van 10.000 kgr. dat op het uiteinde van het schip, aan den voorsteven geplaatst is. Moeilijk moet het zijn om juist te schieten met dit kanon! want ziet: bij iedere der zeebaren die gestadig malkaar opvolgen, gaat de voorsteven op en neder. Het kanon blijft dus geen oogenblik op hetzelfde punt gericht:

het is een gedurig op- en neerwaarts wijzen. En nochtans kan nien daarmede met zekerheid een aangewezen doel treffen; want bij het wispelturig voor- en achterwaarts hellen van het kanon is het de geheimzinnige hand der tooverende electriciteit die op het gepast oogenblik, zonder iemands liulp, het kanon zal doen losbranden! 't Is wonderbaar en nochtans doodeenvoudig.

Iedereen kent het waterpas der metsers: een driehoek uit drie latjes gevormd, aan den bovenhoek hangt een koordeken met een stukje lood. Wanneer het waterpas plat staat, hangt dit juist vóór het schreefje in het midden van het onderste latje gesneden; op eene hellende oppervlakte hangt het ernevens en duidt de helling aan.

Vastgemaakt aan het kanon van den vóórsteven, zal het stukje lood gedurig de verschillende helling ervan aanwijzen. Iederen keer dat het kanon de vereischte helling heeft zal het loodje op dezelfde plaats hangen. Veronderstelt nu dat de kanonier op die plaats eenen nagel slaat; het loodje zal er komen tegenrusten iederen keer dat het kanon door de bewegingen van het schip de aangeduide helling bekomt.

Daar is gansch het gedacht hier te werke gesteld. Natuurlijk zult gij hier geen metsers waterpas vinden. Het koordeke met zijn loodje is vervangen door eenen zwaren slinger, die, in plaats van te komen leunen tegen eenen nagel, twee electrische geleiders samenduwt en alzoo de electrische stroom voorbij laat snellen die oogenblikkiglijk het vuur aan het poeder steekt. En daar vliegt een kogel van 50 kgr. de muil van het kanon uit, met eene snelheid van 800 meters per seconde, die misschien den genadeklop aan zijn getroffen slachtoffer zal geven.

De kanonkogels zijn nu niet meer gelijk eertijds, groote of kleine *ronde* ballen. Het zijn stalen rolletjes, 2 of 3 keeren zoo lang als dik, waarvan het vorenste uiteinde scherp afgerond is. De kogels zijn dus, voor hetzelfde gewicht dunner maar langer dan eertijds. Daarbij zijn de kanons langs binnen met schuinsch loopende reven,

en de kogels vliegen al snel draaien in de lucht. Dit alles maakt dat zij minder tegenstand in de lucht ontmoeten en bij hetzelfde geweld als eertijds zullen zij veel verder vliegen of met meerder kracht tegen hun doel stooten.

Onder de groote kanonkogels bestaan de eene bijna heel en gansch uit een stuk staal. Zij hebben alleenlijk in het onderste deel een kleine holte met eene soort dynamiet gevuld. Deze boren gemakkelijkst door het pantser der oorlogschepen. Andere zijn geheel holde en die binnenruimte is in twee deelen verdeeld: het grootste deel zit vol ballen of ook scherpe stukjes staal in gesmolten sulfer vastgezet; daar boven of daaronder zit de andere ruimte vol dynamiet, dat zal ontploffen wanneer de kogel met geweld tegen een hinderpaal stoot. Daardoor springt de kogel aan stukken die te zamen niet de ballen en andere scherven met groot geweld ten allen kante rondgeslingerd worden. Dit kan verschrikkelijke uitwerksels hebben. Alzoo, gedurende den veldslag op den Yalou tusschen de Chinezen en de Japanners, viel een kogel van 30 cm. op het japaansch admiraalschip, doodde er 30 man en kwetste er 70!

De *strijdmast*, die omtrent te midden boven op het schip geplant staat, is eene holde ijzeren kolom waarboven een of twee groote ijzeren kuipen gespit zitten. Deze bevatten verscheidene der kleine snelvurende kanonnen van 7.5 cm., eenige mitrailleusen en ook electrische weerkaatslichten of zoeklichten. Daarboven staat nog een lichtere mast, gebezigd voor den draadloozen telegraaf, voor de licht- en vlagsignalen waardoor het schip in gesprek komt met andere schepen.

De *mitrailleusen* waarvan zooeven spraak was, zijn een soort van zelfwerkende geweren op eenen driepikkel vastgemaakt die in ééne minuut 5 tot 6 honderd kardoesen achtereenvolgend kunnen losbranden. Zulke zijn, bij voorbeeld, de mitrailleusen *Maxim, Nordenfeldt, Hotchkiss*. Veronderstelt eenen revolver, groot als een geweer, waar-

van het trommeltje met 7 kogels, vervangen is door eene lange riem hekeldik voorzien met geweerkardoesen zooals de kardoesenriem der Boeren in Transvaal. Het is de achteruitstoot van het geweer, dien de jagers bij het schieten gevoelen tegen hunnen schouder, die hier gebezigd wordt om de riem eene kardoes verder te duwen en dezen te doen losbranden. De soldaat moet dus enkel een eerste maal den haan overtrekken; want het geweer zal zelf en bliksemsnel de andere kardoesen losbranden. Om de verhitting van het geweer, door dat herhaald schieten veroorzaakt, te bestrijden, doet men water rond den geweerloop vloeien of wel voorziet men hem met kleine rechtstaande ijzeren plaatjes, gelijk men aan de verwarmbuizen ziet.

Een laatste wapen en niet het minste zijn de 6 torpedokanons in de wanden van het schip verdoken, en die zullen, als de gelegenheid er toe gunstig is, de wonderbare en alvernietigende torpedos uitwerpen. Ziedaar nu onzen Goliath strijdveerdig: zijns gelijken mag hij uitdagen; maar David met zijnen werpsteen, 'k wil zeggen de kleine torpedoboot moet hij vreezen, en vreest hij inderdaad: getuige daarvan de schrik der russische matroozen op de Noordzee in de nacht tusschen 21 en 22 October 1905, en de betreurensweerdige ongelukken die zij teweeg brachten onder de Hullsche visschers.

(*'t Vervolgt*)

H. CALLEWAERT

Eerste Voorjaarsdag

ER zweeft een voorjaarsadem om mij heen...
En 'k weet niet, wat mijn harte plots doet beven...
Want alles is nog eenzaam, dor en dood,
Aan boom en struik geen spoor van 't nieuwe leven,
En toch... en toch... zingt ginder niet
De merel weer haar toekomstlied?

Er zweeft een voorjaarsadem om mij heen...
Ik voel het aan de zachte zonnestralen,
Ik voel het, als de warme, wilde wind
Blij-ruischend van omhoog komt nederdalen,
Ik voel het, als hij langs mij sust,
En zacht, heel zacht mijn slapen kust...

Er zweeft een voorjaarsadem om mij heen...
Ontwaak Natuur! de barre winter vliedt!
Komt vogels zingt! Verheft uw blij geschal!
En jubelt luid een juichend lentelied!
De zonne lacht... blauw is de lucht...
Ontwaak, Natuur! de winter vlucht!

Er zweeft een voorjaarsadem om mij heen...
O! Lente, kom! met bloemen in uw armen,
En kom mijn hart, verstijfd door winterkou,
Met zonneschijn en liefde weer verwarmen...
O! Lente, Kom!... zingt ginder niet
De merel reeds uw welkomslied?

Beuken

LICHTGETINTE beukeboomen,
Waar de zonne lentedroomen,
Vol van goud, doorheen laat zweven,
In een gloed van glinst'rend leven,

Aan uwe stoere, oude stammen
Bruin van zomerzonnevlammen,
Laat g'uw groen-omkransde takken
Zwaar van blaad'ren, wuivend zakken.

Droomend staat gij langs de wegen,
Koest'rend in den milden zegen
Van de zachte zonnestralen
Die uit blauwen hemel dalen.

Buigend, als de wind zijn zwijgen
Weer verbreekt, en al uw twijgen
In een ruischend fluist'ren, teeder
Stoeiend, zacht schudt heen en weder.

Eeuwenoude beukenboomen,
Hoeveel zomers zaagt ge komen,
En weer onder zuchtend klagen,
Vluchten voor de koude dagen?

Fier en sterk, door storm en regen,
Stondt gij statig langs die wegen,
Treurend in de wintertijden,
Tot de lente u kwam verblijden.

En g'uw groen-omkransde twijgen
In den zuiderwind deedt nijgen,
Fluist'rend zacht, in gouden droomen,
Met de warme zonnestroomen.

De Lente komt!

D**E** Lente komt! de Lente komt!...
De hooge, oude boomen,
Die eenzaam treuren langs den weg,
Zij hebben 't weer vernomen...
Ze buigen eensklaps sid'rend neer,
Ze voelen 't nieuwe leven,
Zacht trillen in hun ouden stam
En tak en twijgen beven...

De Lente komt! de Lente komt!...
De vogels gaan aan 't kweelen,
En 't zingt en juicht en jubelt luid
Uit honderd kleine kelen,
En 't eerste bloempjen in de wei
Staat deftig reeds te pralen,

Zich koest'rend in den warmen kus
Der zachte zonnestralen.

De Lente komt! de Lente komt!...
Na lange wintersmarte,
Zooals het bloempjen in de wei
Zoo opent zich mijn harte...
O! blijde, blonde Lentetijd,
Vol zoete dichtersdroomen...
Mijn hart... mijn hart... ontplooi u wijd:
De Lente is weergekomen!

Zilveren golfjes

ZILVEREN golfjes, helder en klaar
Glijden en glippen na elkaar...
Rusteloos wentelend, droom'rig zacht,
zingend een liedje - een stille klacht...
Stroomend en kabbelend, altijd maar voort,
Fluisterend, babbelend, ongestoord,
Verder, steeds verder, een voor een,
Waarheen, waarheen?

Rusteloos als golfjes, helder en klaar,
Glijden mijn dagen na elkaar,
Zingend een vreugde- of weemoedslied
Bij 't geen ze voelen, en 't Leven hun biedt.
Peinzend of droomend, in stille vreugd,
Stralend of stroomend, vol blijde jeugd,
Verder, steeds verder, een voor een,
Waarheen, waarheen?

NEELTJE JAARSMA[1]

(1) Jeugdig Friesch dichteresje, dat Guido Gezelle en 't vlaamsch en Vlaanderen geern ziet en geern hoort.

Eene ‘cluseneghe’ te Nieupoort

VER in de middeleeuwen reeds stonden kleine woningen, kluizen, op het kerkhof, tegenaan de kerk gebouwd, of op eenzame verlaten plaatsen.

De godsdienstige beroerten hebben er vele vernietigd, en enkele dier woningen schoten nog over in de 18e eeuw.

Die huizen bewoonden kloosterzusters of vurig godminnende vrouwen, die mits noodige toestemming hunner geestelijke overheid, en na plechtige beloften, in de allerstrengste afzondering leefden.

Hadden zij geen middels tot bestaan, de almoesen der geloovigen, het klooster waaruit zij kwamen, of bijzondere giften moesten er in voorzien(1).

Zulk eene woning vinden wij ook te Nieupoort. In 1410 vermelden de stadsrekeningen den eersten keer de kluis. ‘Der nieuwe cluseneghe ghegheven in hoefscheide te helpen ten costen, ome haar husekin te makene 24 l.’

Waar zij dan stond kunnen wij moeilijk uit maken. Misschien wel tegen de vesten t'einden het beluik van het O.L.V. kerkhof. In 1418 trekken twee raadsheeren naar ‘Tarenburgh ome consent van den bisschop, der cluseneghe huus, ome 's nieuwes wercx wille, te verstelne’ en zij verkregen het(2).

De stad was aan 't herstellen en maken van versterkingen, die ook bachten het kerkhof lagen.

De nieuwe kluis was opgemetst in December 1424(3).

De plaats is aangeteekend in de kerkr. 1458-59, toen de kluis verhoogd en veranderd werd. Zij stond op de zuidzijde van de kerk tegen aan de vischkoopers kapel, op den oostkant, zoo wij meenen. De vischkoopers kapel, St Jacobschoor, was de zuidkant van het kruis der kerk. Twee vensters, een groot en een minder, kwamen in de kapel, een derde binnen ‘den belokene’. Een muur met eene

(1) *Analectes pour servir à l'hist. Eccl. de Belg.* V. bl. 205 en vg.
(2) Stadsrekeningen 1418.
(3) Stadsrekeningen 1424.

poort omheinde den hof. De kluis was eerst met strooi, later met tegels gedekt[1].

De namen van vier cluseneghen zijn ons bekend. Joncvrauwe Fransine Michiels 1458 tot.... Bij haar woonde een 'joncwyf', Zuster Tannekin werd in de kerk begraven in 1488. Zuster Grietken eerst genoemd in de kerkrekening 1491-92 stierf in 1499, en 'zuster jonne clusekes keisermaert werd gehouden' in 1502.

De zusters-kluizenaarsters behoorden voorzeker tot het klooster van de grauwe zusters 'boven' of 'der oude fondacie.'

Zuster Grietkens kluisleven was, een tijd, onrustwekkend. Eéne vrouw, en wat later eene tweede werd er bij uitbesteed, ten koste van de kerk, om ze te bewaken. Kwade feiten, gepleegd in aanvallen van waanzin of bezetenheid werden haar ten laste gelegd. Mijnheer van den hove van Dixmude zond 'ter informatie ter cause van zuster Grietken cluzeghe... den deken van kerstenheide metgaders meester Jacob de Croec', geneesheer te Nieupoort. Op last van de wet deden de kerkheeren 'voeren te Ronse, zuster Grietken, de cluseghe, in pelgremaige met twee andere graeuwe zusters en broeder Dieric Hellinc' om Sint Hermes de genezing harer krankheden af te smeeken[2]. Van toen af werden vanwege de kerk geene uitgaven nieer gevorderd om buitengewone zorgen voor het zusterken.

Ongetwijfeld leefden de kluizenaarsters eene strenge boetpleging en versterving na. Nooit moest de kerk geld uitgeven voor brandhout; zuster Grietken liet zich eene geeselrieme bezorgen. 't Was een volstrekt beschouwend leven: zij moesten hier niet zorgen, lijk op andere plaatsen dikwijls, voor 't kerkgewaad noch linnen; en het valt dan zoodanig niet te verwonderen dat die buitengewone, aardige levenswijze tot waanzin soms, of nog erger, voerde[3].

(1) Stadsrekeningen 1491 en 1505.
(2) Kerk- en Stadsrekeningen, 1492-93.
(3) *Analectes*, V, bl. 209.

De cluseneghe van Nieupoort hing af van den bisschop van Therenburg[1].

De vrouwen-cluseneghen konden voorzeker, en moesten misschien wel, zich zelf ontdragen. Cluseneghe Fransine Michiels mocht er nog een 'joncwyf' of dienstmeid op na houden; zij gaf aan de kerk 'een cleen tabernacle', dat was ghehanghen in den koor[2]; zij droeg nog op 'der kerke van Nieupoort 24 pond. par. lyfrente haer leven, die zoe heift sprekende te Sint-Winnoxberghe up Willem Muelnare en ziin wyf'[3]. De zusters-cluseneghen leefden met de almoesen komende uit de bus 'die hing in de kerk voor de cluseghe'[4], en de kerk voorzag altijd in haren nood.

Na den dood van iedere cluseneghe, lezen we, werd het kluis-gerief verkocht, ter bate van de kerk.

In Lauwe 1505 was de kluis af- en uitgebroken.

R.D.P.

Den Z. Eerw. Heer Kanonik Muyldermans - te Mechelen - uit eerbied en genegentheid opgedregen.
Aan de belasterde Geloofsboden

HEIL u Mannen! - stille werkers,
volksbeschavers van dat land,
waar ge zweet en bloed laat druppen
op uw voetspeur in het zand.

Waar de zompen u zien waden,
waar het woud uw stappen hoort,
waar ge deur de woeste bergen
onvervaard uw wegen boort.

(1) Stadsrekeningen 1418.
(2) Kerkrekeningen 1462-63.
(3) Id. 1458-59.
(4) Id. 1459-60.

Heil u Mannen! - die den mensch daar
en zijn edele ziele zoekt,
gij die jonge scheutjes aanlegt
en die oude boomen snoekt.

Bate 'n. is't, noch eerzucht ook niet
die u voortdrijft naar uw graf,
liefde ja, waaraan Gods liefde eens
al heur kracht en schoonheid gaf.

Lastertale, snood gezegsel,
wilt u treffen, maar 't mislukt,
't eerloos wapen wordt den leugenaar
uit zijn eerloos hand gerukt.

Laat het roesten in de modder! -
Hooge boven land en huis
blinkt nog altijd onbeneveld
't heerlijk stralen van uw kruis.

A. MERVILLIE.
Aertrycke.
In Nieuwjaarmaand 1906.

Sint Hieronymus[1]

HIERONYMUS, harop! de lentezonne schingt
en levenbarend in uw doode celle dringt!
Zie, hoe heur stralen dwarsch door uwe venster slaan,
en 't fijngeraamde glas doen op uw muren staan.
Hebt gij geen boeken nog, geen rollekens genoeg
beschreven en gevuld? Van 's morgens zit gij vroeg
tot in den avond laat te snuistren in uw cel.
Dit weet uw trouwe hond, uw leeuw uw reisgezel;
dit tuigt uw uitgebrande uw ijdle kandelaar,
dit tuigen op uw bank, de folianten zwaar,
de reegsem perkament die langs de muren krult,

(1) Naar de koperets van Albrecht Dürer. 1514.

en koffer, kas en kant, en berd en bank vervult!
Hieronymus, gij doolt in boekenschemerlicht!
Verbijsterd is uw oog, gerimpeld uw gezicht,
vergrijsd uw schoone kop; oud wordt ge en stram en stijf!
Gij zorgt wel voor uw ziel, draag zorg ook voor uw lijf.
Uw hondje en uwe leeuw, die hunkren naar de locht
en droomen in de zon van lust en wandeltocht;
zij druilen van verdriet, verwenschend rol en boek,
en dringend roepen ze u: kom uit uw winterhoek,
en neem uw breeden hoed, van langs den wakken wand
en leg uw doodshoofd toch, een weinig nu van kant.
U roept in 't groenend veld der vooglen lentelied,
Hieronymus, Hieronymus, en hoort 't niet?
.....
Van hier! genoeg hebt gij, Hieronymus bekoord.
Hij wandelt in het licht van een verhevener oord.
Wijl de aardsche lentezon, op 't slijk der aarde blinkt,
in d'hemel van zijn ziel, een hemelsch hooglied klinkt:
O! God, o! eeuwig licht, dat duistert alle licht,
dat duisternis beglanst, en voor geen glans en zwicht,
dat meerdert alle licht, en door geen licht vermeert
dat alle licht eens schiep, en alle licht regeert,
dat blinde Tobias weleer voor de oogen rees
als hij zijn ziende zoon den weg des hemels wees,
dat de oude patriarch Isaac aanschouwend was
als hij van Israël de verre toekomst las,
dat de prophetenschaar, zoo hel heeft voorgestraald
toen zij den Messias, zoo echt heeft afgemaald,
dat door de wereld glom, uit 't ruw apostelenhand
en 't donker heidendom, begeestrend stak in brand!
O! licht, o! eeuwig licht, verdoof den valen glans
van 's werelds ijdel vier, dat schemert aan den trans
van haar begeerlijkheid; kom godlijk licht, doorstraal
mijn wezen gansch en geheel. De lentezon reeds daalt;
doch by Hieronymus rijst aller lichten bron,
en rond zijn heilig hoofd verschijnt der heiligen zon.

HORAND

Mengelmaren

Vreemde woorden.

De geïllustreerde prijs-courant van de firma E.H. Krekelage en zoon, tuinbouwinrichting ‘Bloemhof’ te Haarlem, geeft een prijzenswaardig voorbeeld van vele Nederlandsche handelaars; er is nl. naar gestreefd alle vreemde woorden, waarvoor goede Nederlandsche uitdrukkingen bestaan, uit de prijslijst te verbannen.

Overtuigd, dat bij de zuivering van deze voorjaarsprijslijst de laatste vreemde indringer nog wel niet zal verdwenen zijn, doet de firma een vriendelijk beroep op hare afnemers om haar hierbij behulpzaam te zijn.

Voor elk vreemd woord, waarvoor een goed Nederlandsch woord van dezelfde beteekenis bestaat, dat door de afnemers in deze prijslijst wordt aangetroffen, geeft zij hun de bevoegdheid om bij de bestelling voor een waarde van één gulden bollen of poten uit te zoeken naar hun keuze, welke kosteloos aan de bestelling zullen worden toegevoegd.’

(*Het Centrum*, 28-2-06).

Boekennieuws

Spreekwoorden en zegswijzen, *afkomstig van oude gebruiken en volkszeden*, door A. De Cock. (Ad. Hoste, Gent, Veldstraat, 47) 452 blz.

In een woordje vooraf, laat de schrijver zelf zijn werk kennen: Sedert 1876 verschenen in *Volkskunde*, (waarvan M. De Cock hoofdopsteller is) eene reeks bijdragen over deze spreekwoorden en zegswijzen. Het zijn deze bijdragen die nu in een bundel verschenen zijn.

‘Deze bundel is geen eigenlijk spreekwoordenboek, waarin het verzamelen en verklaren der spreekwoorden en zegswijzen de hoofdzaak zijn; de beschrijving van oude gebruiken, oude toestanden en volkszeden - thans geheel of grootendeels uitgestorven, maar nog steeds voortlevend in de taal - maakt hier het hoofdbestanddeel uit. De spreekwoorden vormen dus enkel de omlijsting, de oude gebruiken vormen het doek, het eigenlijke schilderstuk.’ (*Ald. bl. V en VI*).

Deze bundel levert ons ‘verrassende kijkjes in den beschavingstoestand van ons voorgeslacht’ en leert ons ‘de uitdrukkings- en denkwijze, de ontwikkeling, de voorstellingen en denkbeelden van onze voorvaderen uit de middeleeuwen en uit lateren tijd, zooals Prof. Verdam zegt.’ (*Ald. bl. VI*).

De schrijver heeft tot het opmaken van zijn boek veel werk moeten aan den dag leggen, getuige ervan de elf bladzijden woordenlijst der voornaamste bronnen die hij zelf heeft kunnen onderzoeken. En onder deze komen een aantal tijdschriften en zeer veel grondige werken over oude gebruiken en spreekwoorden.

De gebruiken die in het boek van A. De Cock vermeld worden hebben betrek op het ridderwezen, het krijgswezen, het gildewezen, koopen en verkoopen, rechtsgebied en rechtspleging, godsoordeelen, heksen en kettervervolging, eten en drinken, kleederdracht, bouw-

trant, volksvermaken, vrijen en trouwen, ambachten en neringen, kerkgebruiken, munten, maten en gewichten. Op het einde eene bijlage over ketelmuziek. Veelvuldige stoffe, die misschien wel nog volledi ger kan behandeld worden, maar die ongetwijfeld bij vele liefhebbers zal welkom zijn.

V.

Paarwoorden.

Rijmende Paarwoorden verzameld door Leo Claeys, leeraar aan het St-J.-Berchmans gesticht te Avelghem, zoo klinkt de hoofding van een splenternagelnieuw boeksken verschenen ter drukkerij van Boels-Vanlerberghe te Avelghem. 't Is naar allemans beurze, fr. 0.25 en 't en vraagt u geen ure lezens werk, want 't en beslaat maar 25 bladzijden!

Rijmende Paarwoorden! Wat aardig spook!? Neen, lezer, boeksteller zal u zelf thuiswijzen in zijn ‘woord vooraf’.

Rijmende Paarwoorden heeten wij deze woordenverzameling, die wij ten dienste stellen van alle jonge taalliefhebbers die, zoo wij, met eerbied, de eigenaardige schoonheid der Vlaamsche taal trachten te leeren en anderen aan te leeren.

Paarwoorden, zeggen wij, omdat zij twee aan twee gerangschikt voorkomen, zoodanig dat, zoohaast een der twee woorden den mond uit is, het andere oogenblikkelijk volgt en zij zoo gepaard gehoord worden.

Rijmende, om hier een onderscheid te maken met de nietrijmende paarwoorden, die heel talrijk zijn in onze taal. -

Dit boekske hoe klein en nederig ook van voorkomen, zal buiten twijfel aan alle zanters en taalliefhebberss welkom beeten want ‘.... die 't daarin te zoeken lust om al die prachtige wildblommen te vergaren, zullen eenen schat van oude woorden opdoen of het speur daarvan wijsworden’ *Ald*. bl. 4. Zoo is 't inderdaad! Uit die reeks van nagenoeg 360 rijmende paarwoorden, volgens alphabetische letterorde gerangschikt, door passend voorbeeld en uitleg toegeklaard en met oorspronkelijke bronne aangeteekend, leeren we den onuitputtelijken rijkdom onzer tale beter kennen mitsgaders eene hoeveelheid beeld- en klankrijke woorden die nu eilaas! bijna teenemaal buiten dienst en in 't oud ijzer liggen.

Dit boeksken mocht u maar een klein zaadje schijnen bij den eendelijken *zant*berg die nog vol ongekende schatten en kostelijk gesteente zit. Maar, wat geduld! Schrijver spreekt ons nog op bl. 4. van paarwoorden die *Stafrijmen* zijn, zooals al stuikend en stootend, en van paarwoorden met *klankverwisseling*, zoo: zwirrelen en zwarrelen; en dit alles hoopt hij eensdaags afzonderlijk te kunnen uitgeven.

't Zal zeker een ware schat zijn en de moeite om dan over 't geheele eene vergelijkende studie te maken.

We wenschen den schrijver goed heil met 't afgedaan werk en taai geduld langs den nog af te leggen weg. Intusschen zende eenieder zijne jonste en vondsten naar den schrijver die ze met vriendelijken dank zal aanveerden en benuttigen.

J.B.

[Nummer 8]

Hoe ze wijn ‘toetsen’!

Ze 'n zijn met niet velen. Al gevrienden. Een stuk of twaalven.

In den dag zijn ze slaaf, elk aan een kant. En ze 'n hebben maar den noen, om een keer los en thoope te zitten, te lachen - alles in deugden toch - ... met eentwatsche gevoelen van ondereensche gelijkheid en broederlijkheid.

Allen noene keesten ze eentje. Deftig. Dan tegen dat er een wijnvatje uit is, gaan ze een ander doen komen, het aftrekken, het laten op zijnen drank worden, enz.... maar ze ‘toetsen’ 't eerst. Met een gelijkmoedigheid ongehoord. Heel eigenaardig. Na al hun proeven, en zou er nooit niemand kunnen zeggen, dat ze geen kenders en zijn, van den eersten tot den laatsten. Wat inderdaad waar is, meene 'k ... namelijk dat ze kenders zijn.

Er is een die hem alles aantrekt. Mijnheere Caestecker, die altijd voor alles de zorge heeft. Een welgezeten man,

van riem noch lendeband gemeten
noch ronden, ... zonder evenwicht.

Hij zit geschoord, ziet! met zijn armen wijd uiteen op tafel. Maar 't mag zijn. Hij is de buik van 't korps, en de andere heeren zijn de ledematen. Dezen laten hem begaan. Ze 'n gaan hem nooit berispen, of zelfs tegenspreken, maar zijn blijde dat ze hem hebben. Een enkel fabel weleer, over ‘den Buik en de Ledematen’, is voldoende geweest om hen te overtuigen dat

‘Die ghene en wreken hem niet wel
Die hem selven slaen int vel’.

Alles wat ze te slaan hebben, hij zoowel als zij, ze slaan 't nu liever in ‘hemselver’ krage.

Binst dat ze slaande en babbelende zijn:

- ‘Ei!’ verklaart hij al met eens in den moltoon, ‘'t is van den noene te toetsen! Aan drie soorten. Om eene eruit te kiezen’.

Ieder van de genooten heeft daarop naar hemwaard één ooge gekeerd, doch slechts maar ééne, toch een groote, een driekantte, zooals deze waarmêe de Assyriërs keken, als ze moesten ‘poseeren’ om nagebeeldhouwd te worden!

Caesteckers gezegde en schijnt maar van bovenop aanhoord, ja zelfs vanwege den spreker zelve. 't Gesprek immers rolt aanstonds voort. Over Frankrijk, over den oorsprong van 't woord ‘kluite’, - Mijnheere Toortelboom gist dat 't komt van twee cent en half in 't Zuiden, en van vijf cent in 't Noorden, - dan nog over 't keeren van den wind, en de huishoudelijke redens voor 't aankoopen van een ‘Vacuum Cleaner’.

Al met eens, lijk de zon in den morgen, daagt Jan de diender op, met de eerste soorte wijn; zijn verschijnen verheldert, doch bescheidenweg, alle de wezens. Eén verschil is er maar tusschen dien noenestond hier, en den morgen. Te weten dat 's morgens de toortelduiven reeds aan de laatste dauwdruppels zitten; dat ze hier echter, -

'k meen de tafelvrienden - nog aan de eerste moeten beginnen. Toch blijven ze, even na als vóór Jans komste,

> ‘broêrschgezind en zonder veedten.
> Daarom zijn ze “eenvoudig” g'heeten,’

en wachten ingetogen, onnieuwsgierig.

- ‘Ja’, besluit de zenuwachtige heer Maghebreed - met een vierde van eenen kijk naar den gast hofknape, en de drie ander vierden ervan in zijn teele, - ‘wat is er nog in geheel Frankrijk dat op geen krukken en springt?’

‘Pomerol!’ meldt Jan met een dienderstemme, en hij stelt daarvan een flessche twee drie op tafel.

- ‘Die Franschmans! Dat volk tatert immers te vele!’ zegt heer Grijptenduit. Deze is een gothiek man, gothiek alleszins, buiten in zijn handen. Hij kwam laatst aan tafel, maar hij heeft alle de andere heeren reeds ingehaald. Hij draait eens de flessche daar waar ze staat: ‘Dat is wat nieuws?’ vraagt hij verstrooidweg.

- ‘Ja 't’, antwoordt heer Vollekindt onverschillig, en steekt zijn glas bij. Heer Vollekindt heeft een dobbel kinne; hij draagt zijn hoofd op een kussen, zoudt ge zeggen, voorzichtig, en gewichtig... hij maakt daar volstrekt een hoofdzake van. Drinken zal bij hem een bijzake zijn. 't Is physicè noodzakelijk.

Ondertusschen, rond de tatel, is er alhier en aldaar nog al menig andere blik geweest, die eens dwalendeweg de flesschen doordroomde, ... daarna aanstonds keek of het niemand gezien en had, om dan zichtbaar koeltjes het opwabberen van den doom uit de aardappelen, in zijn kronkels na te speuren.

- ‘Toe, schenkt een keer’, zegt drooge mijnheere Dorremans, aan 't ander einde van de tafel.

En ze schenken alom. En drinken. Waarom niet? De eene meer en de andere min. 't Meestendeel doen 't met hun oogen toe. Niemand toch die uitwendig nadenkt. Twee zijn er die smekken, bijna onzichtbaar; juist

bijgevalle jeukt zeker binst de wijle hun neuze, want ze voelen eraan met hunne hand open.

Dan is 't weêr over kraaien en duiven.

Heer Van Caneghem zit omtrent het midden, - en hij zit er geren, - met Knickaert nevens hem rechts, en toen De Soete.

Van Caneghem heeft neuze van vele dingen. Of toch hij meent het. Dat is 't gewis wat hij te verstaan laat, als hij, sprekende met zijnen gebuur, zijn woorden duwt op tafel lijk goudstukken, en telkens dan beknuftweg, met den rugge van zijnen wijsvinger, een dobbel zinnelijk wreef ken vanonder aan zijn neuze geeft. Ziet! Na zijn eerste teuge denkt hij wellicht dat alle de heeren zitten naar zijnen indruk te loeren, als naar den keurigsten tewege en den onfaalbaarsten! Waarom anders zouden zijne onderlippe voorover, zijn bovenwangen vooruit, en zijn oogeschelen neêrewaard zwellen ... al trillende? 't Is zeker, 't is toch zedig dat hij 't doet, en het zal uit kieschheid zijn!... Nederig als een Vergeet-me-nietje, onder die vlage van goehertigheid, buigt hij naar den kant van Knickaert, een van de twee die smekten, en fluistert:

- ‘Ge 'n moet een keer niet eerst spreken over dezen wijn. Laat de anderen eens beginnen!...’ Dit fluistert hij half hoorbaar. - 'k En zal nu juist niet zeggen of 't meer half dan hoorbaar was, dat hij dat fluisterde, of omgekeerd! - ... en hij trommelt op tafel.

Knickaert monkelt als een verstaander. Evenwel wat luidruchtig. Knickaert is altijd van allemans gedacht, of liever - dunkt het hem - alleman van 't zijne!... Hij wrijft zenuwtrekkend met zijn eene hand over zijnen mond, hoest, snuit, versnakt bord en mes en vorke... al in één adem. Na alle deze zijne gebaren van ingetogenheid, en blijft er ongetwijfeld nu niemand over uit 't gezelschap, die zal uit de ooge verliezen dat hij en mijnheere Van Caneghem, beide, kunnen doorgaan als fijn en onfaalbaar gebekt te zijn. Maar daar en was zijn doel niet. Hij en mijnheere Van Caneghem denken ook altijd om 't gemeen-

schappelijk nut. Miek hij ophef, 't zal hierom geweest zijn: Voorzeker en zal niemand hun beider overeenkomste beschaft hebben; en 't ware best. Zoo nu toch iemand ze belette, waarom dezen met achterdocht gelaten? Liever gezorgd, - en hij deed het, - dat deze hebbe verstaan dat noch hij, Knickaert, noch mijnheere Van Caneghem niemands smake en zullen beinvloeden...., dat het dat was wat ze ondereen zeiden. t'Allengevalle, wat ik erbij voege, hij was onfaalbaar ofte niet, we mogen zeggen dat voor hem en voor iedereen, het zwijgen heel zeker minst gevaarlijk was, en immer is, en zijn zal.

Aanstonds, als man van boter-bij-den-visch, schrijdt hij eenen stap verder; dit, om te handelen naar den zin van Van Caneghem. Hij geeft eenen dok aau De Soete en eenen raad aan de anderen verder en voor hem; aan Quasaet en aan Yserentant, en aan Toortelboom:

- ‘Eer ge spreken gaat over dezen wijn, tewege’, zegt hij luide, (hij spreekt altijd luide,) verzamelt en ontleedt en herkauwt eens elk in 't stille, alle uwe smaakindrukken. We zullen ze dan allemaal ineens uitgeven!’ En hij lacht fijn.

- !? Van Caneghem grimt overzijds. 't En was dat niet wat hij aan Knickaert bevelen wilde.

De anderen nu, Quasaet en Yserentant en Toortelboom achten 't noodig - hunnerzijds - verwonderd op te zien... en niettemin ja-te-zeggen... uit ijver om dienst te doen. 't Weze gezeid, aleenlijk... om dienst te doen. Een loffelijke reden voorwaar. Gelukkiglijk wordt de deugd altijd beloond, zelfs op deze wereld; door meêgaande te zijn, hebben ze, zij ook, medeen de gelegenheid gevonden, om hunnen name van wijnkender eerlijk niet te moeten in gevaar brengen... Dat en wilt niet zeggen dat ze hierover bekommerd waren.

Caestecker, al den anderen kant, zet ook zeere Knickaerts wijsgerig verzoek over aan Van Praet, die bij hem zit; Van Praet, die soms niet en kan zwijgen, en soms niet en kan klappen. - 't Lijdt alles aan te kunnen

weten wat hij doen moet. - Nu weet hij het, hij zal hem inhouden.

En daar! Zoo is 't gekomen dat elk thans drinken mag zonder te oordeelen.

Vooruit!

Vollekindt zit met zijn glas in zijn eene hand gespannen. Hij warmt het ... als kender.

Maghebreed houdt het naar den kant van het licht ... om de helderheid ervan te pegelen - te weten van het glas wijn - ... ook als kender. Hij lei daartoe zijn vorke met het stuksken kalfvleesch, dat tewege lijk en door en in-hem mensch wierd, wederom neder.

Quasaet drinkt, grijpt in een hitte naar een mompe brood en knabbelt het, al nevens 't glas kijkende ... als kender evenzeer.

Yserentant zuipt drie vier teugskens na een, en dan

met één vinger aan zijnen mond, kijkt sterrelinge in den mostaardpot ... Hij kent het ook, ziet-ge.

Toortelboom, hij, laat een druppelken in zijne hand leken, en wrijft het open. Hij snoffelt: eerst met zijn neuze aan zijne hand, en aanstonds daarna ermeê in de lucht. 't Kan zijn dat hij 't niet ernstig en doet; zijn mond hangt naar 't lachen. Maar 't en ziet 't nu niemand. De zake is te gewichtig.

Ondertusschen haalt Jan de tweede soort op.

Zooals vroeger Neptunus met zijnen drietand ‘summa placidum caput extulit unda’, alzoo, gewapend bij zijn vorke, rijst mijnheere Caestecker, met zijn open wezen, van tusschen de vleesch- en brood-, en aardappelteelen, de bier- en water flesschen, de olie- en azijnkruikskens, de sausekomme, 't zoutvat, enzoovoort.

- Hij gumt! ‘Vertheuil!’ verkondigt hij plechtig.

Het heelal zwijgt.

‘Vert-aeil’? vraagt loosweg Grijptenduit al nadenkende.

- ‘Vertheuil!’ herneemt goedaardig de eerste, en zakt weêr ernstig dobbel ineen, aan den mul.

- ‘Vertheuil!’ ... Knickaert bevestigt het ook nogeens en dat met luider tale, en kennisse van zaken. Hij houdt zijn mes recht omhooge, op dat oogenblik.

Dan na hem zijn er nog een stuk of drie genooten die ‘verthueil’ herhalen, binst dat Grijptenduit, die in zijn dagen is, voort *verstaat* dat deze wijn gewis een is, die nog een ‘groene ooge’ heeft!... en poogt om te '*doen verstaam* dat hij eene klucht zegt!

De nieuwe flesschen onderwijls worden nedergezet tusschen de purper sturteplekken van de eersten. ‘Ze staan en waken’ daar, als de Hollanders den eersten nacht op Nova-Zembla,

‘en zien hun makkers lot in 't langsgesleurde spoor, ‘zij huivren bij 't zicht en rillen!...

Maar geen genade, en 't spel herbegint.

Van Praet zou liever den wijn eens met een snippertje kaas toetsen.

Daarop, met den ernst van Mozes als hij de steenen tafelen afriep, en met alles wat Mozes er toen bij had - min zijn hoorns - zoo verklaart Mijnheere Van Caneghem dat dezen die den wijn met kaas willen smaken, noch wijn noch kaas en verdienen, daar ze 't allebeide bederven.

(Mijnheere Van Caneghem houdt de beurze. 't En zal algelijk daarom niet zijn dat hij zoo spreekt).

Mijnheer Caestecker is van dezelfde meeninge, althans inziende de daadzake dat er nu toch geen kaas op tafel en is.

Echter Vollekindt, daar hij niet geren over beginsels en strijdt, (hij en heeft geen andere als goede, hij, en deze en moeten niet bestreden worden), en daar hij alleszins voor de vrede is, Vollekindt brengt liever 't gesprek weêr op zijn onderwerp; hij taalt achter den ouderdom van den nieuwen wijn.

- ‘Laat me hem niet zeggen!’ antwoordt Caestecker.
- ‘En hij kost?’ rekent Grijptenduit luidop.

‘Dat zult ge wel na de keuze vernemen!’ herhaalt Caestecker.

- ‘En van waar komt hij?’ vraagt Toortelboom, denkende dat het 't oogenblik is.
- ‘Maar in Gods name, wacht toch!’ wedervoert Caestecker, terwijl zijn vorke ongeduldig wordt. ‘Zei ik het, dan zoudt ge seffens weten of hij goed is!!!’

Verschot van Toortelboom! In Gods name. Hij zal liever zwijgen; drinkt weemoedig, houdt zijn glas scheunsch, en kijkt diepzinnig door den grond tot op den voet ervan.

... Zoo verlamt de laatste stribbelinge, die opdorst tegen de ingetogenheid, welke betaamt op zulk eene plechtigheid.

De vorken hertitsen de borden. De glazen rijzen en dalen lijk zooveel lepels op eenen mergelboot; dezelfde vele nattigheid hier en daar; dezelfde regelmatigheid; dezelfde vastheid in den zwaai. Aleen valt er op te merken dat daar die lepels den modder overzetten, en dat hier de glazen hem mogen houden. Altijd voort!

Schielijk, als oen dief in den nacht, staat daar eindelijk nu ook de derde wijn: Fronsac.

- ‘Fronsac!’

- ‘Voor ons zak!’ vertaalt Grijptenduit. 't Is wonder! Stellig beleeft mijnheere Grijptenduit vandage een gelukkigen dag! Maar waarom hangt zijn tonge toch zoo slap, en kwispelt ze over alles, en waarom heeft ze zooveel verve aan, grove en lichte, om alles te beklijsteren? Straks zal men hem verzoeken ze stille te leggen. Juist! Dan zal hij ook met zijnen kop spelen, zoodat men hem vruchteloos naar zijn oordeel over den wijn tinten zal. Men zal schoone spreken om hem te overhalen. Immers hij is goed kender. Vruchteloos! Hij zal zijnen mond blijven houden, en ze zullen 't maar moeten weten. 't Zal van zijnentwege een uilspiegelgrap temeer zijn!

- ‘Is 't mijn gedacht’, begeert nu Toortelboom te weten, ‘of is 't inderdaad die Fronsac die met-zoo-een-vleienden-geur en zoo aangenaam stoort?’

- ‘'t Zal uw gedacht zijn!’ roept Grijptenduit geestdriftig. ‘'t Stoort nog al dikwijls!’

- ‘Maar zoeten hemel Grijptenduit’, vermaant Caestecker, ‘wat scheelt er met u? Laat eens de wijn rechte van uwen mond naar uw mage spoeden, en dat hij onderwege toch niet 'n blijve haperen aan de deure van uw verstand!’

- ‘'t Is ook wel!’ mort Grijptenduit, en valt stille.

't Was tijd, hoog tijd voor hem! Want 't oogenblik is gekomen om een oordeel te strijken.

Twee moeilijkheden! Een oordeel over zijn toetsinge aangeven, - zoo mag elk bij zijnzelven denken, - dat staat gelijk met 't loopen van een dobbel gevaar. 't Is te weten: 't rieschen, om den wille van een woord, van beide, zijn wijnkendersfaam en zijn onafhankelijkheidsgeest, te verliezen.

Hoe gedaan?...

- ‘Enwel’, vraagt Caestecker, ‘wat schaft men?’

Lastig duwt elk eens zijn glas in zijne hand. Doch dat en maakt geen geruchte.

- ‘Gauw, Grijptenduit, spreekt nu!’
- ‘Ik? 'k Moet ik zwijgen!’
- ‘Mijnheere Van Caneghem?’
- ‘Ik wacht ... om redens!’
- ‘Mijnheere Knickaert?’
- ‘Ik wacht om persoonelijke redens ... lijk mijnheere Van Caneghem!’
- ‘Mijnheere Vollekindt!’
- ‘? ... Ei? Wat vraagt-je? Van den wijn? Ja? Wel hij en is, alle drie, niet kwalijk. Een beetje jong. Ik zal mijn voorkeur daarlaten om met de meerderheid te stemmen. Vraagt het eerst aan de anderen’.
- ‘Mijnheere Toortelboom?’
- ‘Ha! Wat en zoudt ge daarover al niet kunnen zeggen! Mag ik liever iets vragen? 't En was niet wel, als ik daareven sprak. 'k Zal nu vragen wat ik te vragen had. 'n Was er daar geen klein korksmaakske in dien tweeden? Een heel klein gedachtje van een ...’
- ‘... van een achtersmaakske?’ onderbreekt Van Caneghem, ... ‘maar dat en is geen korksmaakske, dat is de eisch van dien wijn!’
- ‘Ha? Dan zwijg ik’, geeft sluwnederig Toortelboom toe. Mijnheere Toortelboom valt altijd gemakkelijk op zijn voeten. Nu laat hij zijn ooren hangen al bescheiden lachende, als om te zeggen... ‘'t Was om te...’
- ‘Luistert!’ zegt Maghebreed. Mes, vorke, bord, glas, brood, alles wat hij rond hem ziet, heeft hij reeds vijf keeren verleid. Nu is 't genoeg. Zijn zenuwen zouden willen ook eens voorgoed 't gesprek verleggen. Bovendien hij of niemand is kender. Hij werkt wetenschappelijk... bezonderlijk in wijn. Hij beslist hem altijd naar een middelmate, diensvolgens toetst hij eerst en tast hij het groot getal... Hij zoekt daarin de booglijne van 's wijns deugdelijkheid. Die booglijne kent hij dan, en print ze in zijne hersenen; zelfs mag men zeggen dat hij ze print op zijn wezen van buiten, ...zoo goed blijft ze hem bij. Ieder zulke booglijne staat in eenen rimpel van zijn voorhoofd...

en hij heeft er vele, zulke rimpels. Daarna kan hij spreken als een man van jaren, ...ervaren. ‘Luistert’, zegt hij, ‘'t kortste? Willen we liever stemmen? Elk voor zijn redens. Goestinge is koop. En dan en moet er niemand zijn eigene redens voor deze van eenen gebuur voelen ineenkrimpen en beschaamd staan!’

Aangenomen, met veel gedruisch! De oude Belgen lieten 't altijd hooren, als ze iets goedkeurden. 't En zijn hier nog maar gewillig jonge Belgen, maar ze kunnen 't ook al.

Men stemt. Angstig. De eerste spreker riescht ‘Pomerol’. En de Pomerol geraakt erdoor met alle de stemmen buiten twee. Twee voor den Fronsac. Onder andere deze van mijnheere Grijptenduit.

- ‘'t Was te denken’, zegt hij, al nevens zijn neuze lachende, ... ‘men proeft altijd best wat men eerst dronk’. Dat is boos gepeisd, maar monkelend gezeid.

- ‘Soms ook best wat men laatst drinkt’, bijt Maghebreed toe, die voor Pomerol stemde, en die gekwetst is. Toch lacht hij, immers om even vriendelijk voor te komen als de vorige.

- ‘...Of men verkiest wat de anderen niet en namen, om te schijnen een eigen gedacht te hebben’, voegt vinnig Vollekindt erbij. Vollekindt is altemets hitsiger dan hij 't zelve eerst wilde. ‘Dat is wonder’, kwettert hij, ‘dat mijnheere Grijptenduit voor den tweeden wijn niet en stemde. Is 't omdat hij aleene zou gestaan hebben met zijn eigen gedacht? Of is 't omdat hij den eersten best gekeurd, en den derden best onthouden had... en alleszins eenen van de beste nemen wilde?’

Daarop en daarmeê oogst hij ongemeenen bijval op... immers hemelstorme schatert *hijzelf*, twee schaters en half, met zijnen mond en zijn oogen wagenwijd open, rood van ... van ... och kom! - 't doet! - algelijk ook van vriendelijkheid meene 'k, en hij drinkt een teugske.

Grijptenduit steekt zijn schouders op, voldaan over zijnen uitslag en altijd voort aanminnelijk.

In zulk een algemeene vriendschap, gesteund op wederzijdsche achtinge en onafhankelijkheid staat iedereen dan op, en trekt ervan onder.

... zonder nog een woord over den wijn te reppen. Waarom wel? Over een alledaagsch dingen!

... als kenders.

Nog één woord: Een van de gewone maten was afwezig. Heer Tweepondt, een maagsken dat van geen stroo en is, en dat eenen steen zou teren. Niet zindelijk ook.

's Anderendags van den proefdag, loopt mijnheere Tweepondt op mijnheere Yserentant. Deze vermeldt hem met een scheeve lippe, de toetsinge van gisteren, en hoe dat ze afgeloopen is: hoe dat ieder verkoos zijn bijzondere redens te verzwijgen, en aanstonds te stemmen; en dat ze dus gestemd hebben...

- ‘in vollen vrijdom’, schuift Tweepondt in.
- ‘toch met volle eensgezindheid’, zegt Yserentant.
- ‘... voor den besten wijn?!...’ volledigt Tweepondt.
- ‘Neen! voor de meeste vrede!’ greet Yserentant. ‘Gaat-je met kenders uit, dan komt-je met kenders thuis!!’
- ‘G' en moogt dat niet zeggen!’
- ‘Maar ge moogt het meenen!’
- ‘Slecht karakter!’

Daarop lachen ze getween: Yserentant licht, en Tweepondt zwaar, en wenschen nog lang te mogen ‘toetsen’, zwijgen, stemmen en genieten! Trouwens ‘in vino veritas!’

O mensch-dom!

L. DE WOLF

Op den naamdag
van den zeer Eerweerden Heer Leo Vande Walle, Pastor van Sint-Eloy in Overleije tot Kortrijk, 1890.

NEN torre bouwen, weet gij wat
een werk dat is, in dorp of stad?
nen hoogen torre, pijlerecht,
die altijd *Sursum Corda* zegt;
't zij dat er droeve of blijde maar
gebeld wordt, uit zijn klokken klaar;
't zij dat een mensch, in lijke onthaald,
den dooven dood zijn schuld betaalt;
't zij dat een jong geboren kroost,
uit eedlen stam, de prochie troost;
't zij dat men trouwt of beêvaart gaat;
't zij dat men vast of spijze laat;
't is altijd uit den torre dat
't vermaan valt, over dorp en stad!
Nen torre bouwen hemelwaard,
't is 't werk van een die niets en spaart
om 't volk, dat hem als Pastor groet
te wijzen naar 't onsterflijk goed.
De mensch is zwaar, en 't lastig lijf
te grondewaards beweegt hem stijf;
de vijand trekt met kwellend hand,
gestadig hem al zijnen kant;
't gebruik, 't gewend zijn, 't voorbeeld van
zoo menig groot of kleenen man
is schaars weêrstaanbaar; alles dwingt
omleegewaards de ziele. Springt
een schergepinde torre en kruis,
met hane en vane en klokkenhuis,
dan fluks omhooge, uit 't kerkenvat,
wat schoon en leerzaam werk is dat!
Omhooge, zegt hij, mensch, die traagt
en rekhalst en om hulpe vraagt;
bestorven schier van last en druk;
die gaat, op hout- of gouden kruk,
den weg des levens gravewaard,
waar al dat mensch is henenvaart:

Omhooge, omhooge, en neerwaards niet,
o christen mensch, het kruise aanziet.
Omhooge en door de wolken heen,
waar eertijds God de Zoon verdween,
die zei: komt achter, volgt en doet
dat ik gedaan heb vrij en vroed:
Omhoogewaards, daar rust gij, daar
ontsnapt gij eens aan 't helsch gevaar,
en blijft, alzoo gij mij nu ziet,
verheerlijkt, na dit lang verdriet,
voor eeuwig! Pastor, duistmaal dank;
verleene u God een leven lang
en kloek genoeg om mei en kruis
te groeten op ons Heeren huis;
te groeten op den mast van 't schip,
dat, zielenvol, door zee en klip,
ten Hemel vaart, met ons en u,
o Pastor, voor geen schipbraak schuw!
Omhoogewaards en *Sursum* zij
ons woord! Elk zegge er *Amen* bij!

14^{n} Juli 1890.
GUIDO GEZELLE

Den Eerweerden Heere Leo Vande Walle, *Pastor van Sint-Eloy, te Kortrijk op zijnen feestdag*.

Zeer eerweerde Heer Pastor,

't **I**s wonder, 'k heb het nog gezeid,
hoe dat gij, met standvastigheid,
op God gesteund uw prochie doet
verkrijgen al dat z'hebben moet.
En kerke en torre, en beeld en bank;
en menschenstemme, en orgelzang;
en veisters, die voor de oogen doen
oprecht een ongehoord sermoen,
en dit en dat, tot licht en vier,
al dat gij wilt gij hebt het schier.
Een dingen scheen te kaal nochtans
bij al dien schoon en rijken glans,

en daar: God zelve zorgt en maakt
dat ge aan een nieuwe vonte g'raakt,
want onlangs deedt gij, blij van zin,
de geefster zelve er kersten in!
Dat heete ik prachtig, en voortaan
en zou ik niet verwonderd staan
waar 't dat gij vroeg of laat, wie weet,
lijk uw patroon mirakels deedt.
Sint Leo zit, met stok of roe,
daartusschen of 'k en weet niet hoe,
'k en weet niet waar gij 't krijgt of haalt,
en altijd voort comptant betaald!
Genoeg is 't en zoo vele als dat
in U ons wierd een groote schat
van rijkdom en van deugd bereid,
deur God, in zijn bermhertigheid.
Wij hopen en wij bidden dan
om veel en goed geniet daarvan,
en dat wij mogen bovendien
U lange en altijd geren zien!
Vivat sint Leo!

4den Juli 1886
GUIDO GEZELLE

Sursum Corda!

O*MHHOGE!* roept de kerke, gaande
ten hemel in en vrij daar staande,
getord alreê, geklokt bijkans,
en God bereid schier g'heel te gansch.
Omhooge schijnt het woord te wezen,
dat komt uit dit gebouw gerezen;
Omhooge schijnt op Leo's dag
het beste dat ik zeggen mag,
Omleege scheen weleer te drukken
het zwaarste juk van al de jukken,
het Pastorsjuk, den vromen held
dien God hier had aan 't hoofd gesteld;
Omleege scheen het trage keeren
en 't lang gebei van groote heeren
den man te duwen en *Omleeg*
te houden, die geen hulp en kreeg;

Omleege ging 't verdriet hem dwingen
en 't menigvuldig tegenwringen
van al dat, God en kerke onlief,
alhier, aldaar den kop verhief;
Omleege zelfs zou 't volk hem hebben
gedrukt, en 't geen vele elverebben
al klapten en klapeiden, maar
Omleege en kon hij niet voorwaar,
Omhooge sprong zijn herte en rees het,
want niemand el als God en vrees' het,
dat hert, dat God alleen betracht,
vol priester- en vol mannenkracht.
Omhooge sprong het: *Surmum Corda*,
was 't woord, en zoo hij eens gepordha',
aan 't reuzenwerk, 't ging meê *omhoog*
voor iedereens verwonderd oog.
Omhooge ging 't en immer hooger,
zoo volgde den exempeltooger
al die weleer, vol twijfelmoed,
geen kracht en had in 't kranke bloed,
Omhooge roep ik ook vandage,
die hier al 't volk zijn stemme drage,
en zegge vrij, uit naam van al:
hij wilt, het moet *omhooge*, en 't zal,
hoe blij, jaar uit, jaar in, voordezen
heeft elk Sint Leo's naam geprezen,
die als Patroon zijn Pausenstaf
tot steun aan Pastor Leo gaf;
weerom dan: achtien eeuwen staander
gemerkt al, in den tijdvermaander,
met tachentig en zeven jaar
na Christi blijde komste daar:
moog Leo langer bij ons blijven
als achtien honderd dat wij schrijven
op dezen, zijnen blijden dag,
dien hij met ons weer vieren mag:
ja, geve God ons eens te ziene
dat hij mag schrijven negentiene
met hert en hand al even sterk,
in zijn volbouwde Pastorkerk,
dan zal 't er stuiven, zal 't er buischen,
dan zal uit duizend kelen ruischen:
God geve Leo nieuwen pacht,
die Sint Eloy *omhooge* bracht!

Sint Leo's feest, 1887.
GUIDO GEZELLE

[Nummer 9]

David en Goliath op Zee
(*Vervolg van bladz. 106*)

David en zijn werpsteen

DAVID, de zoo geduchte torpedoboot, is een klein ijzeren stoomschipje: zoowat 30 meters lang; scherp, smal, licht en, in 't keeren en wenden, vlug als een snoek. Zijne zeer machtige machien kan zijne twee of drie schroeven met zulk geweld doen schijveren dat het 30 knopen, d.i. 15 meters per seconde loopt; maar dan schudt en beeft geheel het brooze bootje onder het geweld van zijn al te krachtig ingewand. Tot strijdmacht is het met enkel 4 of 5 kleine kanonnen en, aan den voorsteven, een torpedokanon uitgerust. Een twintigtal vastberaden kerels maken geheel zijne bemanning uit. Ware helden zijn die; zij moeten immers met dien broozen naaldekoker den vijand tot op een vijf-zes honderd meters naderen; en een welgerichte kanonbal kan het bootje verpletteren,

daar zijn bijna eenige verdedigingsmiddel in zijne buitengewone vlugheid gelegen is[1].

***

Laten wij nu David volgen.

Zwart is de nacht en een dikke mist hangt over zee. Ginder, vóór de weeldige zeehaven, houdt Goliath, het groote pantserschip, wacht. Uit den strijdmast boort regelrecht een machtige lichtbalke, die nu nader, dan verder en verder, de zeevlakte loopt al verlichten; en nu eens links dan eens rechts verspringt om rond den stalen reus de zee te verkennen. Ongelukkiglijk wordt de reus door den dichten nevel belet meer dan een kilometer ver de zee verlichten. Ook zijn de andere zoeklichten van het pantserschip eveneens aan het spel om een oog in 't zeil te houden.

Doch ziet, al met eens heeft een zoeklicht den op een 800 meters afstand naderenden torpedoboot ontdekt. Aanstonds luidt het noodteeken op den reus, reeds wenden de schrikkelijke vuurmonden hunne dreigende muilen naar den kleinen onrustigen vijand en zaaien rondom hem eenen hagel van bommen. De kanoniers, door dat schielijk nakend gevaar in de war gebracht, gunnen zich den tijd niet om juist te mikken. Ook is dit hun bijna onmogelijk, want de kleine vijand vliegt met volle geweld maar in onregelmatige kronkelingen naar den reus toe. Nu gelukt het hem een zoeklicht stuk te schieten; dan eens kan hij den vorschenden lichtstraal ontduiken; en alzoo is hij, nog bijna ongedeerd, tot op 500 meters van het achteruitwijkend pantserschip, genaderd.

‘De torpedo uit!’ Zoo luidt het bevel op het klein bootje.

(1) De snelste torpedoboot en een der meeste die bestaan is de ‘Mode’ van de Zweedsche vloot. Hij loopt 32.4 knopen = 60 km. per uur: is 67.13 m. lang en 6.25 m. breed. Hare machienen zijn van 6500 peerdenkracht.
De rapste engelsche torpedo loopt 31 knopen; haie machienen hebben 10,000 peerdenkracht.

Een blinkend voorwerp vliegt het torpedokanon uit en ploft de zee in. David heeft zijnen kei geworpen naar den reus en maakt zich nu algauw uit de voeten. Misschien wel op hetzellde oogenblik treft een vreeslijke kanonbal het heldenbootje; en doodelijk gewond, gaat het aan een zinken. ‘Wij sterven; maar ons is de zege!’ roepen de helden.

Inderdaad, korte, angstige oogenblikken verloopen en daar dondert, door de nacht, de allerverschrikkelijkste der ontploffingen. Het is alsof een onderzeesche vuurberg was losgeborsten onder den bodem van Goliath. Het water wordt met een onweerstaanbaar geweld 50, 60 meters hoog geworpen, de ontzaglijke reus wordt aan stukken gescheurd en zinkt in de golven weg! De torpedo heeft haar doel getroffen.

David's werpsteen.

De *zelfwerkende torpedo Whitehead* is de oudste en wordt het meest gebezigd door de zeemacht der verscheidene mogendheden.

Zij werd uitgedacht door eenen oostenrijkschen officier; maar Robert Whitehead, alsdan bestuurder aan eene groote fabriek te Fiume, zeestad van Oostenrijk, heeft ze verveerdigd en dienstbaar gemaakt. Ook was hij het alleen die gedurende langen tijd de verschillige zee machten met dit vernielingstuig geriefd heeft.

Nu bezit iedere mogendheid zijne eigene fabriek en natuurlijk is er hier en daar eene lichte wijziging of verbetering aan toegebracht.

Alleen bij de Amerikaansche torpedo *Howel* bestaat er groot verschil.

Wij zullen ons dus tevreden houden met de beschrijving van hare gewone vorm.

***

Er is groot verschil tusschen eenen gewonen kanonbal of houwitsergranaat, eene gewone torpedo en eene zelfwerkende torpedo.

De *kanonbal of houwitsergranaat* wordt met volle geweld door een vuurmond in eens op zijn doel geworpen.

De *gewone torpedo of onderseesche kruitmijn* is een ijzeren vat met dynamiet gevuld. Zij rust op den bodem der zee ofwel hangt in het water, 3 of 4 meters beneden de oppervlakte. Deze torpedo ontploft door den schok van het schip dat er tegenvaart ofwel bij middel van de electriciteit die men erin zendt langs eenen electrieken geleider.

De *zelfwerkende torpedo* is een klein bootje, gansch toegesloten, zonder één levend schepsel erin, en met eene lading katoen-buskruit voorzien. Men werpt het van boord in zee. Het zinkt drie, vier meters diep in het water, en op die diepte, baant het, door de kracht zijner eigene machien, zijnen weg voort, recht naar het hem aangewezen doel, waar het ontploft en alles kante en klein slaat.

Een wonder vernielingstuig bijgevolg.

***

Deze torpedo heeft de vorm van eene groote cigaar uit blinkend staal of rood koper, voor en achter puntig afgescherpt lijk eene schietspoele.

Zij is 4,40 m. of 5,75 in. lang op omtrent eenen halven meter doorsnede.

Aan het achtere uiteinde zijn twee sturen of roeren: een rechtstaande en een platliggende of horizontaal stuur.

Het horizontaal roer moet dienen om de torpedo, wanneer zij op de vereischte diepte gezonken is, te beletten in haar voortvaren dieper te zinken of hooger op te klimmen.

Aan het achtere uiteinde der torpedo vinden wij nog 2 koperen schroeven gelijkig van grootte, de eene achter de andere geplaatst[1].

(1) ‘Gelijk men zich een goed denkbeeld van de wielen eener stoomboot kan maken met het wiel van eenen watermolen, zoo ook mag de schroef aan de zeilen van eenen windmolen vergeleken worden. Er is nochtans dit verschil dat de zeilen der schroef, gemeenlijk ten getalle van drij in plaats van vier, korter en sterker zijn; zij zijn gansch in ijzer of koper, van één stuk met de as. Dit getuig is vastgehecht onder het schip en zit bijgevolg geheel in 't water. Als nu de schroef bij kracht van stoom snel, zeer snel op hare as draait door de forsche werking harer schuinsche zeilen op het water, boort zij er zich eenen weg door, juist gelijk eene vijs, bij omdraaiing, in een stuk hout dringt.’ - MAERTENS, *Opkomst der stoomtuigen*, bl. 113.

Maar beschouwen wij de twee schroeven der torpedo van dichterbij.

De eerste schroef zit vast op een holde as waarbinnen de as zit dei tweede schroef; juist als de twee wijzers van uw zakuurwerk.

De twee schroeven draaien met gelijke snelheid, niet in dezelfde richting gelijk de uurwerkwijzers, maar de eene rechts en de andere links. Daarom ook hebben zij eenen tegenovergestelden schroefgang: 't is te zeggen dat de zeilen of vlerken der eene schroef schuinsch staan in ééne richting, en die der tweede in eene andere, opdat zij, niettegenstaande hunne verschillende omdraaiing, nochtans denzelfden weg zouden vooruit gaan.

Waarom wordt nu aan de twee schroeven die verschillende omdraaiing gegeven?

Indien er maar ééne schroef draait, zal de torpedo, die geheel in het water zit en den vorm heeft van eene lange rol, al voortvaren ook op haarzelven beginnen mede te draaien; en dan is het gedaan met de noodige werking der sturen. Maar indien de tweede schroef met eene gelijke snelheid in de tegenovergestelde richting draait, tracht zij de torpedo met gelijke macht anders te doen meêdraaien en vernietigt aldus den invloed der eerste schroef. Alzoo komt het dat de torpedo niet kan omkantelen of op haar zelven draaien.

***

Wij zullen nu eens binnen de torpedo zien naar geheel dien machienenwinkel die haar kracht en macht geven en haar op haren onderzeeschen weg getrouw geleiden.

Wij vinden zes verdeelingen of op elkander volgende kamers.

Gansch den vóórtop dient tot poedermagazijn: daarin

zit, bij de groote torpedo, ongeveer honderd kilogrammen wak en geperst knalkatoen of katoen-buskruit, cene soort dynamiet. Aan het uiterste uiteinde zit het slaghoedje, met fulminate van kwikzilver voorzien, dat, bij den schok der torpedo tegen eene hinderpaal, vuur moet steken aan die schrikkelijke lading dynamiet.

***

Onmiddelijk achter het dynamietmagazijn, vinden wij in de tweede kamer het kunstig toestel dat, volgens men het vooraf geregeld heeft, de torpedo dwingt boven *op* het water te varen of 12 meters diep *in* het water of ook op eene der tusschendiepten.

Alles is gelegen in het vinden van een zelfwerkend toestel dat, op tijd en stond, volgens het noodig is, het horizontaal stuur zal plat houden of op-of neerwaart duwen; daardoor zal het bootje plat voortvaren of klimmen of zinken.

Dit getuig is zeer eenvoudig: Het is eene soort pomp; een cylinder dus waarin een zuiger op en neder kan schuiven. Aan den arm van den zuiger ts eene lange roede vastgemaakt die in het achterste uiteinde der torpedo den stuurboom van het horizontaal stuur vasthoudt. Dus indien den zuiger beweegt moet het stuur ook, en in dezelfde maat, bewegen.

Alles is zóó geschikt dat de zuiger, als hij halfwege in zijnen cylinder zit, het stuur plat houdt; maar komt hij vooruit: hij duwt het stuur opwaarts; schuift hij integendeel achteruit dan trekt hij het stuur nederwaart.

Wie zal men dus aanstellen om den zuiger te verschuiven volgens het nood doet?

Een of twee veren zijn het die den zuiger naar beneden dwingen; en het is de drukking van het zeewater, dat, door eene opening der torpedo, van onder in den cylinder kan komen, die den zuiger min of meer opwaarts duwt: tot dat de waterdrukking den weerstand der veren evenaart.

Maar iedereen weet dat de drukking van het water, hoe dieper, hoe grooter is. Bijgevolg indien de torpedo zinkt, vermeerdert de waterdrukking en steekt den zuiger verder naar boven; wanneer zij klimt, dan vermindert de waterdrukking en de veren steken den zuiger een weinig neder.

Veronderstelt nu dat men het getuig geregeld heeft om op 5 meters diepte te varen, wat er zal gebeuren.

[Om het te regelen voor 5 meters diepte, moet men de veren zóó spannen, dat eene waterdrukking van 5 meters diep noodig is, om den zuiger halfwege naar omhoog te steken. Daartoe is het niet noodig dat men de torpedo openbreke; want men kan alle noodige wijzigingen aan de veren teweegbrengen met eenen sleutel, die met zijnen kop door den wand der torpedo uitsteekt, een weinig naar rechts of naar links te draaien.]

Zoolang het zelfwerkend bootje op die diepte blijft varen, zit de zuiger halfwege in den cylinder geduwd en hij houdt het stuur in zijne horizontale richting.

Moest het bootje nu, door de eene ot de andere oorzaak, dieper zinken, zoo wordt aanstonds de zuiger, gelijk wij gezien hebben, hooger gestoken en hij duwt met zijnen langen arm het plat stuur opwaarts; en zie: het bootje, aan zijn stuur gehoorzamend, klimt, totdat alles weder op zijn pas is. Klimt integendeel het bootje te hoog in het water, dan gebeurt het tegenovergestelde.

Om deze eenvoudige zelfwerkende leiding van het bootje nog krachtiger en zekerder te maken, hangt men bij de pomp een zware slinger die, wanneer de torpedo zinkt of klimt, vóór- of achterwaarts helt en door zijn gewicht helpt trekken of steken aan den langen arm der pomp.

***

Laten we nu de volgende kamer bezien. Hier hebben wij den luchtketel die den dienst doet van een stoomketel op de torpedo; in dit bootje is immers noch vuur noch stoom te vinden, maar eene groote hoeveelheid lucht geperst onder eene drukking van 80 atmospheren.

De vierde plaats is de machienenkamer. Hier staat eene kleine doch krachtige *Brotherwood machien* die, oin te draaien, gepreste lucht verbruikt in plaats van stoom.

Zij heeft drie werkende cylinders van eender grootte, die de as der schroeven 900 maal doen omdraaien per minuut; en de torpedo vliegt vooruit met eene snelheid van 24 knopen of boveu de 700 meters per minuut!

Hetgeen de snelheid overtreft van den prachtigen duitschen paketboot ‘kaiser Wilhelm II’ die dichtbij 24 knopen loopt en er op roemt de snelste reizigersboot ter wereld te zijn!

Voor deze die nog verderen uitleg begeeren mag hier bijgevoegd worden dat in de kleine torpedo van $4^{m}40$ lang, de 3 cylinders der machien maar 8 cm. doorsnede hebben en 7 cm. hoogte. De machien bezigt de lucht op eene drukking van 24 atmospheren en heeft 35 peerdenkracht.

In de torpedo's van $5^{m}75$ is de machien een weinig meerder: de cylinders hebben hier 9 cm. op 7,5 cm.; de gebezigde luchtdrukking is 34 atmospheren en het krachtvermogen der machien is van 50 peerden . Genoeg om vele lompe en zware stoomtuigen beschaamd te maken.

***

De vijfde plaats, die op de machienenkamer volgt, is ledig, opdat het schipje niet te zwaar zou geladen zijn en eene zekere vlotbaarheid behouden. Dwars door deze plaats zitten de as der machien en de roeden die de twee sturen moeten bewegen.

In de zesde kamer, die de achtere top der torpedo is, vinden wij de tandwielen die er noodig zijn om de assen der twee schroeven, waarvan boven spraak was, in tegenovergestelde richting te doen draaien.

***

Ziedaar nu de bijzonderste toestellen eener zelfwerkende torpedo Whitehead. Ik zeg, de bijzonderste, want in de machienkamer bij voorbeeld, zoudt gij nog eenen zelf-

werkenden smouter of invetter vinden, die aan al de verschuivende en draaiende deelen der machien, olie toedient, voor zooveel zij het noodig hebben.

Ook nog eenen *luchtontspanner* die de voorraad geperste lucht ontspant van 80 atmospheeren tot op 24 of 34 ingevolge de machien Brotherwood die gebruikt wordt; en dit naarmate het getuig die lucht noodig heeft.

Daarbij nog eenen regelaar van den afstand welke de torpedo kan afleggen: Dit hangt af van de snelheid waai mee zij vaart. Alzoo, met hare grootste vlugheid van 24 knopen, zal zij rond de 600 meters ver varen. Maar regelt men hare vlugheid op 14 knopen, dan kan zij driemaal zoover geraken.

Wij vinden nog een stelsel dat men bij sommige omstandigheden kan gebruiken, om de torpedo op eenen zekeren afstand, als zij haar doel gemist heeft, te doen stilhouden en in den grond der zee te zinken, om haar geen bevriend schip dat verder ligt te laten treffen. Ofwel kan men maken dat alsdan het slaghoedje geen vuur meer kan steken aan de lading dynamiet, en dat de torpedo naar boven komt varen.

Aldus kan het bevriend schip ze opvisschen en nogmaals gebruiken.

De slinger der diepteregeling wordt ook door een toestel onbeweeglijk gehouden, als men de torpedo uitwerpt, totdat zij op hare noodige diepte gezonken is.

Eindelijk is het een *gyroscope Obry* die tot last heeft de torpedo in de richting te houden haar bij 't uitwerpen bijgezet, opdat zij regelrecht naar haar doel zou varen, en niet rechts of links op den dool loopen.

Na die opsomming van al wonderheden zal niemand meer verbaasd zijn te vernemen dat dit vernielingsgetuig omtrent tien duizend frank kost.

***

Uit al het voorgaande kan men wel begrijpen dat men een gansch eigenaardig kanon bezigt om het vreeslijk

bootje in zee te schieten. Daarbij is het met geperste lucht in plaats van buskruit dat de torpedo, zonder groot geweld, ten minste 7 meters, maar nooit meer dan 30 m. ver in zee geworpen wordt.

Eindelijk zult gij vragen waarom toch dat getuig onder water doen varen? Daar voor zijn verscheidene redenen. De vijand heeft minder kans om het te vernietigen en dikwijls nadert het bijna onopgemerkt zijn slachtoffer. Daarbij treft de torpedo het pantserschip in zijne kwetsbare deelen. En vooral is het schrikkelijk geweld der ontploffing te danken aan den weerstand van die dikke laag water waarin ze gebeurt; terwijl zij in de opene lucht bijna geen uitwerksel zou hebben.

H. CALLEWAERT

Landsonnetten

Jam lucis orto sidere

In 't heerlijk blauwen van de lentelucht,
door 't wazig floers der droomerige kimmen
vaart 't nevelig geheim der morgenschimmen
voor de eerste zonnestralen nog beducht.

Eerst wit, dan blauw, dan rood en bontgetint;
eerst stug en levenloos, dan lieflijk wagend
rijst hil en dal in 't lieve zonlicht dagend,
als nieuwgeboren, huivrend in den wind.

Hun armen zwaaiend in de breede locht,
begroetend de eedle zon haar zegetocht,
daar heffen ruisschend hunnen lofzang aan

de boomen die daar hoog in 't zonlicht staan.
Doch hooger zingen talrijk in 't verschiet
de torennaalden: God geloofd, de zonne niet.

HORAND

In 't needrig rijk...

IN 't needrig rijk waar gij als koning troont
en waar geen moordende afgunst u zal hindren;
in d'arme veldhut waar gij nauwelijks woont
met uwe vrouw en uw twaalf schaamle kindren;

daar koom ik somtijds, zonder dat gij 't weet
ons troostend, zelve er zielentroost te vinden.
Daar heul ik best verdriet en herteleed
daar koom ik wond op wond voor goed verbinden.

Een koning, eedle vriend, zijt gij gewis.
Uw volk is uw gezin, uw troon hun midden;
uw wet, uw liefde en uw bekommernis,

uw legermacht is werken en is bidden.
't Huis zij van leem; als 't zulk een volk bevat,
't behoedt voorwaar nog Vlaandrens grootsten schat.

HORAND

Marietje

ONS kleen Marietje is moeders lieve kind,
met blauwe kijkers en met roode poezelwangen,
met krullen die rondom zijn kopken hangen
in 't goud en 't zilver wonder fijn getint.

Ons kleen Marietje is vaders hertedief.
't Zit op zijn knien, of wel 't zit op zijn ermen;
als 't lacht, hij lacht; als 't weent zal hij ook kermen.
Hij noemt het zijnen schat, zijn liefste lief.

Doch, 't kleenste dat ter wieg nog ligt,
het schroomt en zwicht nog vaders ruw gezicht.
Het weent als het die lange knevels ziet.

Dan zucht de goede man in stil verdriet.
Zijn lieve vrouw spreekt hem meedoogend aan:
Och! weet: de ware liefde is laat verstaan.

HORAND

Het Zweerd

NOCH bloem, noch blad, noch kunstige wimpelbanden
staan in de keel van 't roemrijk staal gegrift;
geen herkomstmaal, geen heerlijk merk noch stift
die duiden 't werk van fijne kunstnaarshanden.

Op de ijzeren handhaaf schittren geen karbonklen,
noch berilsteen, noch vierige robijn.
Doch kunstnaar moet de wapensmid ook zijn
die 't heldenzweerd vijf eeuwen lang doet vonklen.

Wat geeft het dat geen eedle riddersdaad
op 't blanke lemmer heen geteekend staat.
Een blad geschiedenis met bloedige randen,

en 't goud van Vlaandrens heldentijden weerd,
toont ons voorwaar, dit weergallooze zweerd
in jonker Jan van Dadizeel zijn handen.

HORAND

Miniatuur

EEN stoet vol fiere ridders en baroenen,
in goud, lazuur en wemelend brocaat
gedost, of blinkend klinkend staalgewaad.
Zij stappen heen bij 't schettren van klaroenen.

Een stoet vol eedle vrouwen, zoo ze malen
een Memling of Van Eyck, aan 't goud gelaan,
of zoo ze wisselverwig daar nog staan
in 't scheemrend glas der oude kathedralen.

Een stoet met abten voerend miter ende staf
met kardinalen purpere prelaten,
die biddend, zingend, dragen, wisslend af,

langs de oude pracht van schilderschoone straten
een ouden schat, die elkeen knielen doet,
door d'heilige stad, het heilig Christi Bloed.

HORAND

Zal hij rond de landtonge geraken?

Aan de engelsche kust was het; aan de Cornwalliskust, waar de baren der spaansche zee tegen de steile klippen stormloopen - schuimend, brullend, iedere kloof onderzoekend, iedere diepte opvullend, jagend, pressend, tegen den slijmenden draaikonkel vechtend, totdat hij, voor andere en sterkere krachten wijkend, als eene geschotene meeuw ineenbreekt en holderbolder in den kuil nederstort waaruit hij gekomen is.

Aan deze gevaarlijke kust was het, midden in eene bocht, waar de rotsen rechts en links met scherpe en vooruitspringende toppen in de zee uitkijken. Hier was er geen beschutting, geen bescherming. De nachtstroom loeide van te zeewaarts. Groote, verwrongene wolkenmassen draaiden hunne reuzenlijven in wilde vlucht aan de maan voorover - een uit den hemel gedreven Titanenleger, dat tusschen zijn eigene schansen, de rotsen der aarde, toevlucht zocht. De maan stond daar als een olympische nachtwaker, uitgezonden om de bewegingen der vluchtenden na te speuren. Als soms een schemer van den blendlanteern des wakers in die dichte scharen viel, kwamen er verder over de zee nog andere, even zulke scharen, die van verre, verre, schenen te willen land bereiken. Maar zij kwamen in welgeschikte benden. Het blekkerde en flikkerde als stormden duizende ruiters herwaarts, met rondzwaaiende zweerden op snuivende, schuimende peerdekoppen. Wie dorst hem tusschen die varende benden en hun doel wagen? Wie dorst hem tegen die dampende lijven werpen en deze fladderende manen trotseeren en deze rondzwaaiende zweerden, wier suizen en bliksemen zelfs van uit de verte, den moedigste dwingen de oogen te sluiten? Wie dorst het wagen? Wie was het, die daar even dat waagstuk beproefde? -

Wij zaten te zamen in de kleine hutte van den waker uit den vuurtoren, op het hoofd van de brug, waar de zee hol-brullend en scherpknetterend hare macht aan den ijzersterken, getimmerden eikenmuur brak. Het witte schuim, groengeluw in den maneschijn, lekte iederen oogenblik de weer-staken, die lijk sombere, zwijgzame wakers onbewegelijk op de gevaarlijke posten stonden.

Zoo dikwijls de deur voor binnen- of buitentredenden openging, zag ik de sombere zwijgzame wakers af en toe vermeerderd door eene bespiedende, voorovergebogene gestalte, die zocht de bestemde oogenblikken van windstoot en maneschijn af te loeren, om eenen verrekijker op een wisselend punt daarbuiten, tusschen de varende benden te richten. Als het schuim met dat onbeschrijfbaar, schartend, krevelend geluid over de brug speersde; als de deur daarbij krakend toegeslagen werd; als de kleine vensterschijven in hunne ramen klutterden; als het licht op de tafel weg en weer wikkelde en waaide, lijk een verstrooid mensch die plots aangesproken en wakker geroepen wordt; als de wind door de houten wanden piepte, bromde of huilde: dan kwam een zelfde eigen gedacht aan ons allen, aan iedereen van ons ja, die in de zekere huizing van den waker uit den vuurtoren aan tafel zaten, en dit gedacht klemde gedurig met krampachtige greep aan hetzelfde voorwerp; en datzelfde voorwerp was gestadig diezelfde persoon: hij, de man daar buiten, die het waagstuk beproefde tegen de vooruitstormende benden...

Als de maneschijn verminderde en wegweek; als de wolken te zamen trokken; als de duisternis, lijk booze gedachten, uit de zwarte diepte opgestegen kwam; als alleen nog het geruisch der branding en het vereenigde bruisen van wind en zee ons daaraan herinnerden, waar wij waren; als de vastgevouwde handen van den waker uit den vuurtoren in hunne knoken kraakten; en als wij in angstige spanning het beproefden van op den bruggekop het raadsel der duisternis te ontkluwen; dan had de gemeenschappelijke zwijgzaamheid maar één gemeenschappelijk gedacht: zal hij rond de landtonge geraken?

En zoo latige de duisternis duurde; zoo lange ieder verrekijker onnuttig en ieder vermoeden overbodig was: zoo lange draaiden en kruisten de gedachten in koortsige onrust rond hetzelfde punt, het punt daarbuiten op de woelende zee. Zal de sombere, drukkende en dobberende schaduw daar nog liggen als de blendlanteern der maan weder cene streep licht op de stormende benden werpt? Zal hij daarbuiten gestadig voortdoen om die

gevaarten te doorbreken, tot dat hij er kome, waarheen hij wilt? Zal 't gelukken? Zal hij rond de landtonge geraken?

Wie was hij? Men had verscheidene meeningen daarover. Niemand had hem van uit den ‘Molo’ zien uitzetten; hij was plotselings aan den bruggekop voorbijgejaagd gekomen. De loods had in 't zelfde oogenblik de zwarte schaduw bemerkt, waarin hij voortjaagde. Dan was de maan achter de wolken schuilgegaan, en toen de waker uit den vuurtoren weder zien kon, was hij reeds buiten in de brandende zee, een goed einde verre, en hoe de sloep heette en hoe de man heette, ja ‘dat kon de sloep wel en ook de zeeman vertellen; maar hoe lange zij het kunnen zouden, ja, dat was eigentlijk de zaak!’

Weshalve moest hij ook bij zulk een weder uitzetten? De storm had nu in sterkte toegenomen, sedert hij land verliet, en daar groeide 't tempeest iederen stond! Waarom moest hij het juist nu, in dezen nachtstorm doen, en welke hoop had hij, dat sloep en tuig het uithielden, en dat oogen en armen met den tijd niet zouden vermoeid geraken? Hij moest wel weg zijn; daar zijn toch tijden en oogenblikken, waarop men eene zaak doen *moet, weg moet;* en wie bekommert hem dau om het weder! Of hij *wilde* misschien weg, *wilde* misschien tegen den storm opvaren. Menschen zijn er wel, in wie als eene reuzenkracht nedergelegd is, en die door weerstand en hinderpalen slechts tot hoogere en meerdere krachtinspanning kunnen opgevuurd worden! Hij had wellicht de goede hoop der sterken. Hoop moest hij wel hebben, op iets moest hij wel bouwen, anders ware hij nauwelijks zóó veue gekomen, den halven weg tot aan de landtong!

En meeningen en vermoedens kwamen en gingen onder ons lijk het schuim der branding en het schuifelen van den wind. En moedig kampte de sloep tegen den storm en de ziedende zee...

Op de diepe wateren der ziel werkte de maan even als op de zee bij ebbe en vloed. Zoohaast de duisternis de overhand bekwam, week het bloed angstig van het strand mijns herten weg; toen echter het licht weder uitstraalde, schoot het levensnat warm en vol over den smachtenden oever. Tusschen vrees en hoop werd ik weg en weder

geslingerd en wijl ik nu zoo stond en naar de sombere, drukkende en dobberende schaduw uitzag, nam de schaduw in mijne gedachten teenemaal de gestalte van een wezen met leven en bewustzijn aan. Mij docht den oorsprong en het ontstaan van dit wezen te kennen: en ik vervolgde zijne ontwikkeling voet voor voet. Immer levendiger, immer werkelijker stond die voorstelling voor mijne oogen. Eene bron van gedachten, bespiegelingen, onderzoekingen en gevolgen welde in mij op. En daar het vroeger jegens die sloep als dusdanig, het eenvoudig de algemeene, menschelijke deelname was die bij mij geld deed, kwam er nu bovendien een eigen, onbeschrijf baar gevoel bij, als van eene verplichting, van eene verbintenis, van iets, dat mij innig en ijzervast aan de sombere schaduw daar buiten op de wilde zee vastknoopte. Ik sloeg mijne hand aan mijn voorhoofd. Wie zou mij een voldoende antwoord geven op die indrukwekkende, arigstige vraag! Ik keek naar den loods, naar den waker uit den vuurtoren, naar de anderen rond mij. Zij konden mij even weinig antwoorden als ik zelf... De tijd, ja de tijd, moet alles zeggen, alles toonen.

Tusschen de zwijgzame, ernstige mannen rondom mij, bij de duistere, onbewegelijke weer-staken, op den vastgetimmerden bruggekop bleef ik staan en staarde roerloos naar de schaduw daarbuiten. De zee sloeg eeuwig, eeuwig tegen de brug. Het licht kwam van boven en verdween nu en dan in de onmetelijke vlakte. 't Zwart punt daarbuiten werd kleiner en kleiner; 't werd nu van langs om moeilijker de schaduw te vervolgen. Wie zou er wel de zege halen? Ik hoopte, ik wachtte, en daarbij beefde 't in mijne ziel: zal zij rond de landtonge geraken?

Uit de ‘*Zee- en Strandgeschiedenissen*’ vertaald van *Holger Drachmann*.

Maart 1906.

MANUËL MATTE

[Nummer 10]

Onze huidige letterkunde

WIE in een katholiek tijdschrift een schets wil aanleggen van de nederlandsche kunstbeweging uit onzen tijd moet - vooral wanneer velen haar als een minder of meer nieuwe kennismaking willen benuttigen - met nadruk erop wijzen of die beweging al dan niet onze godsdienstbeginselen huldigt. Ik kan maar niet goed begrijpen hoe de critici zich aan dit schuldig verzwijgen veelal bezondigen, des te meer dat er met steeds nieuwsgieriger blikken naar die kunst uitgekeken wordt. Wij moeten openhartig durven bekennen dat de jongere letteren van Nederland in godsdienstig evenmin als in kunstopzicht niet onvoorwaardelijk dienen aangeprezen te worden. Om oningewijde lezers hierin sterker te overtuigen, wil ik deze verhandeling over het werk der modernen met eenige beschouwingen uit een katholiek oogpunt inleiden. Liefst zal ik die mannen zelf het woord laten opdat zij zoo hun eigen veroordeeling uitspreken. De zaak is zoo belangrijk

en dringt zich zoo op dat ik deze bladzijden wel niet nutteloos zal volgeschreven hebben.

Voor verschillende jaren las ik het beteekenisvol boek van den hoogeerwaarden heer Baunard: ‘Le doute et ses victimes’, en nog steeds heb ik de diepgevoelde klacht onthouden waarmee de schrijver zijn voorrede aanvangt: ‘Voici un livre qui devrait être écrit avec des larmes’, en na de lezing moest ik ook met droeve instemming zijn woorden nazeggen.

De ziel heeft, zooals we haar leeren kennen door de uiting van hoogedele kunstenaarsgemoederen, in de 19e eeuw een allerpijnlijkste crisis doorgemaakt. Weer komt de heele pleiade dier ongelukkige lijders voor mijn geest op: Theodore Jouffroy, die na een afmattenden geloofsstrijd het laatste van zijn godsdienstige overtuiging voelde wegbrokkelen in dien akeligen door hem zelf beschreven nacht; Byron, wien de droefheid van het leven zoo sterk had aangegrepen: all mine madness none can know; Leopardi, die in zijn jongelingsjaren reeds getuigde dat hij den dood begeerde; de wulpsche de Musset, wien het verwijt der gewetensstem zich zoo pijnigend opdrong: malgré moi, l'Infini me tourmente; Brizeux, die zoo hartroerend zijn geloovende kindsheid beweende, waarvan hij de gedachtenis zoo trouw in het heiligdom zijner herinnering had bewaard: met een woord, een schaar hoogbegaafde mannen die door twijfelzucht alle levenskracht en alle verlangen naar het bovenaardsche verloren hadden.

Heel natuurlijk voel ik in mij de vraag oprijzen of velen onzer huidige kunstenaren in dat boek ook wel niet hun geschikte plaats zouden vinden. Kon ik mij het bitter antwoord maar besparen! Want laten we het onbevangen bekennen: de ‘generatie van '80’ heeft een heilzamen invloed uitgeoefend in letterkundig opzicht, heeft ons een krachtiger taal, een zuiverder gevoel, een frisscher vorm aangebracht en, alhoewel zij door een onbezonnen reactiedrift vooruitgedreven vaak onaanneembare stelselen als waarheidsorakelen heeft aangepredikt, toch mogen we

haar verschijning een verblijdende noemen - doch met tranen moeten we treuren om haar dwaling, haar ongeloof.

De noord-nederlandsche school is hoofdzakelijk goddeloos. Met alle ongeloovigen hebben hare vertegenwoordigens gemeen dat zij eigenlijk niets af weten van den godsdienst en de waarheden van onzen heiligen godsdienst hebben zij nooit begrepen. Zij hebben de katholieke leer met een misprijzend gebaar van de hand gewezen: zij staan in een grove onwetendheid tegenover wat wij belijden. Maar men handelt tegenwoordig volgens de voorschriften van den modernen geest als men zich onbekommerd toont om de groote vraag der eeuwigheid: dat is nu de strekking, die door dr. Vlaming aldus wordt afgeschetst.

‘Daar is toch allereerst het ontzettend scepticisme onzer dagen, een ziekelijke neiging om buiten het gebied der stof en der zuivere ervaring aan alle kennis te twijfelen, zich van geen enkele waarheid zeker te achten, een neiging die zich niet alleen voordoet bij de hooger-ontwikkelden, waar zij veelal het gevolg is van slecht geleide studiën en van misbruik der intellectueele vermogens, maar zich ook en vooral bij de half-ontwikkelden vertoont en niet slechts bij mannen van rijperen leeftijd met misschien bedrogen levensillusiën doch ook reeds bij hen die pas beginnen te leven en wier nog geringe persoonlijke ervaring zelfs het vermoeden van het bestaan der dwaling schijnt te moeten uitsluiten. Men zou haast zeggen dat terwijl vroeger in een christelijke maatschappij de mensch als geloovend ter wereld kwam, de kinderen van het thans levend geslacht als twijfelaars geboren worden en is geneigd te denken aan zeker atavisme, aan de noodlottige overerving eener hypercritische signatuur die met het leven zelf afkomt van het voorgeslacht dat nu alles aan 't betwijfelen en 't betwisten is en de kiemen geeft voor godsdienstig en wijsgeerig nihilisme[1]. ‘De

(1) Apologie of geloofsverdediging. Inleidend geschrift tot de apologetische vereeeniging: ‘Petrus Canisius’. Amsterdam, Van Langenhuyzen, 1905. Bl. 27-28.

19e eeuw zal het tot eeuwig schandmerk aangerekend worden zoo maar onbeschroomd haar boozen hoogmoed te hebben uitgekraaid boven de openbaringen der eeuwige Waarheid; haar komt de oneer toe met luidruchtig gezwets den nimbus der goddelijkheid van het hoofd des Heilands te hebben afgerukt en Jezus te hebben verlaagd tot een man met bloot-menschelijke gevoelens, met bloot-menschelijken geest. De verloopen eeuw heeft Christus niets meer dan de verdienste van een groot denker, een diep wijsgeer willen toekennen: de genieën die hun standbeelden hebben op de openbare pleinen waren even achtenswaard als de menschgeworden God. De theoriën dier moderne geleerdheid werkten ook in Nederland krachtig in op het godsdienstleven van het volk, de vroom-aanbiddende scharen wendden zich geleidelijk van hun Schepper af en zoo gingen velen een spoor op dat steeds meer van de waarheid afleidde om dikwijls op volslagen atheisme uit te komen. Hier zou ik nog eenige woorden willen overschrijven die vóór enkele jaren gedrukt stonden in het voornaamste tijdschrift van Noord-Nederland “de Gids” niet omdat de schrijver, hoogleeraar Lohman, als letterkundige bekend staat, maar omdat hij sprak in naam der geleerde-mannen van zijn land:’ Als we van Jezus-Christus spreken, dan is dit niet van een man wiens geboorteplaats ons even onbekend is, als de plek waar men hem ter rust heeft gelegd, maar wel van Jezus-Christus, d.i. de innige vereeniging en ineensmelting van een historiesche overlevering met een algemeen zedelijk-religieus, humanistisch begrip, J.C.d.i. de langzaam en onder veel gisting en strijd in den aanvang der nieuwe tijdrekening tot stand gekomen verbinding van het edelste dat de semitiesche en grieksch-romeinsche geest als een ideaal voor de toekomst wist te voorschijn te brengen(1). Aldus betwijfelt en doceert

(1) De Gids 1880, II, nr 29. Prof. Lohman's collega, de beruchte van Hamel noemt den godsdienst nog slechts: ‘een emotie, een stille drang naar een hooge gedachte, naar een mooi, diep de levenswisselingen beheerschend gevoel.’

men daar sedert 1/3 eener eeuw die en andere hoofdwaarheden.

In zoo een midden kwamen de hoofdmannen van Jong-Nederland ter wereld. Het druk instudeeren der duitsche wijsbegeerte met haar zucht tot oproer en nieuwigheid sleepte vooral op godsdienstig gebied een stoet akelige gevolgen na zich; de gedachten van godsdienst-twijfel en godsdienst-ontkenning werden des te sneller verspreid dat zij van gezaghebbende lieden uitgingen. Als kinderen van een diep-vervallen maatschappelijke omgeving waren de noord-nederlandsche modernen reeds zeer beklagenswaard; reeds van hun vroege jeugd-opleiding af waren velen in dagelijksche aanraking met leeraren die de moderne wetenschap erg toegedaan waren en tegen zoo een verderfelijken, bijna noodzakelijken invloed konden zij zich niet veilig houden dan met groote omzichtigheid en sterke krachtinspanning, iets waartoe velen den moed niet hadden. Toen zij dan ook om het jaar 1880 de letterkundige herboorte over hun land inluidden, riepen zij luidop dat zij vooral wilden modern zijn en dat zij met heel nieuwe kunstbeginselen voor den dag wilden komen. Hun zucht tot verguizing van al het verleden en tot stormloopen tegen het bolwerk der oudere letteren is bij hen zoo maar niet uit de lucht gevallen. Eilaas! hun modernisme heeft zoo een sombere schaduwzijde en is zoo zwanger van huiveringwekkende hopeloosheid. Over hun geloof hadden zij reeds in hun jeugd de beangstigende vraag van Pilatus: ‘Wat is waarheid?’ uitgeroepen, en hoe wijd zet alwie zijn geloof aan 't betwijfelen gaat, de deuren niet open voor allerlei kwalen die ingehouden worden door het aanvaarden der goddelijke leer? Moet het nog langer verwondering baren dat zedeloosheid, zelfaanbidding, pessimistische levensopvatting, fatalisme zoo degelijk vertegenwoordigd zijn in onze huidige letteren? Dat alles was de vrucht van hun ongeloof. Doch ik heb beloofd ‘de generatie van '80’ zelf te laten spreken: de voorafgaande beschouwingen zijn echter niet misplaatst omdat zij op de zaken hun licht afwerpen.

Marcellus Emants en Jacques Perk, die om hun vroeg verschenen werken de voorloopers der nieuwe beweging worden genoemd, leidden ook de goddelooze kunst in. Ik zal maar niet spreken van Emants' ‘Lilith’, een soort heldendicht: het weze genoeg te zeggen dat dit werk in zijn opvatting heel en gansch met den godsdienst onverzoenbaar is; ‘Lilith’ is een blasphemie, al schijnen veel ernstige critici dit te ontkennen. Jacques Perk was een geestdriftig leerling van Goethe en had van dezen zijn pantheistische begrippen en zijn natuur-aanbidden afgeleerd. Hij stierf reeds op drie en twintigjarigen leeftijd, maar in zijn beeldschoone sonnetten heeft hij zijn bange vertwijfeling uitgeslaakt:

Ik weet niet, ik weet niet wie de wereld schiep
Of ze is geschapen, of we aanbidden moeten
Wat wij als leven, ziel of God begroeten
Of eeuwig slapen zal wat eeuwig sliep.

Een vreemd aangrijpende klacht voorwaar als we bedenken dat een jongeling dit uitgedrukt heeft - een jongeling met een geniaal talent. In niet minder twijfelzieke verzen klaagt Hélène Swarth dat zij niet weet waarom zij geschapen is; zoo dikwijls wordt bij haar dit motief aangetroffen dat we aan zijn diepgevoelde waarheid wel moeten gelooven. Ik haal o.a. haar stukje: ‘Mijn dagen’ aan:

Ik zie mijn loome vreugdelooze dagen,
Een zware stapel grauwe blokken lood;
Een vloekend voerman van een tragen wagen
Werpt ze één voor één mij 's morgens in den schoot.

De straat is zwart van slijk, de wolken jagen;
Lantarens scheemren door den mist, vaalrood.
Her looden blok moet tot den nacht ik dragen,
Vaak lauw van 't bloed dat me uit den schouder vloot.

Zoo zal ik zwoegen tot mijn laatsten morgen,
Geen rijker loon erlangend voor mijn zorgen
Dan 't loon der slaven: diepe slaap aan 't end.

Doch in den stillen veil'gen doodenakker
Lig ik nog peinzend vele nachten wakker;
Het doel des levens bleef mij onbekend.

Ligt daarover niet de zware weemoed van een afgematte ziel die buiten het licht der openbaring den sluier van het leven vruchteloos poogt op te lichten? Een ander minder begaafde, doch veel-besproken dichteres, Jeanne Reyncke van Stuwe, die geloovend opgebracht was, maar sedert haar huwelijk met den sceptieker Kloos haar godsdienst en zijn stichter betwijfelt, roept eveneens in krachtige poëzie de gevoelens uit van haar hart:

> O, werd het levensraadsel me verklaard!
> Ik kan niet langer lijdelijk verdragen.
>
> O, wereldmacht die het heelal regeert,
> Als gij bestaat, verhoor mijn innig smeeken.
>
> Vanwaar een leven dat men niet begeert?
> Moet dit van straf of van een zegen spreken?

In even dichte duisternis wandelt de talentrijke prozaschrijfster Anna de Savarnin Lohman. In een harer romans: ‘Geloof’ spreekt zij haar eigen meeningen uit wanneer zij over den ongeloovigen held van haar boek schrijft: ‘En een groote weemoed over het menschzijn kwam over hem; in dat machteloos besef van niets weten, niets kunnen, niets vermogen tegenover dat onverbiddelijke iets, dat ons en alles om ons geschapen heeft en beheerscht; dat iets dat wij noodlot noemen of almacht of oorzaak en gevolg, of natuurwet, allemaal verschillende namen voor hetzelfde raadsel: het onbekende!’ - Het onbekende! Och, hoe welig tiert het onkruid van den twijfel en het ongeloof in den tuin der moderne letterkunde! Bij de even-aangehaalde namen zou ik er nog velen kunnen schrijven, ware het niet dat mijn opstel te lang zou worden: overigens, andere namen zullen nog onder een andere ‘rubriek’ verschijnen.

Uit het gemis aan geloof - dat den mensch onder al den druk van zijn leven de helder-stralende hoop laat op een oneindig gelukkige eeuwigheid, het geloof dat de liefde in alles en voor allen heiligt - moest noodzakelijk een bange levensdroefheid, een fatalistisch opnemen van het mensche-

lijk bestaan volgen. Heele bloemlezingen zou men dan ook uit soortgelijke poëzie en proza van de modernen kunnen opstellen. De schrijvers uit Noord-Nederland verdiepen hun geest in hun droeve levensbeschouwing, en zoo vaak komt hun het leven als een ondragelijke last vóór. Wel mogen we dat alles niet gereedelijk aannemen en een dichter vergroot zoo graag zijn smart. Maar mogen we ook niet in de kunst de spreuk toepassen: ‘waar het hart vol van is, daar loopt de mond van over’? Hélène Swarth spreekt in een harer sonnetten den tijd aan met deze beeldspraak:

> O stalen handjes! gretig, één voor één,
> Neemt ge elke vreugd mêe die mijn zin verblijdt
> En trekt ten lest mij onder de aarde alleen.

Marie Marx-Koning vertolkt haar eigen gevoel als zij de menschen beschrijft:

> Die voelen weinig van levenspret
> En werken en zwoegen maar

en de anders spotzieke Kloos zegt dat we ons ongeluk toch maar moeten dragen:

We kunnen voor ons noodlot toch niet vluchten. Of dat nu ook modern is! Dat riepen de heidenen ook uit eer de verlosser de wereld kwam herscheppen door de macht van zijn goddelijk woord. De over-Moerdijkers hoeven voor het oude Rome en Athene niet te blozen. Zoo droevig, zoo droevig zijn onze dagen..... ons leven is een straf..... Maar hoor! zij hebben hun verblijf op de wereld willen aangenaam maken. Dewijl men zich toch niet langer om een God moest bekommeren, kon men maar vrijop den teugel laten aan vreugde, zinnelijk, dierlijk genot. De zucht tot lage wellust hebben zij dan maar helder-op aanbevolen en boeken geschreven waarin zij met de voorschriften der zedeleer den draak staken. Dat was alles versleten, goed voor grootmoeders tijd. Kapelaan Binnewietz, die zich met de studie der moderne woordkunst veel opgehouden heeft,

zegt ergens hierover het volgende[1]: ‘Er is voor den modernen kunstenaar geen objectieve schoonheid: al de schoonheid spruit uit de ziel des kunstenaars. In en over alles schept zijn gevoel de schoonheid. Voor den modernen kunstenaar is er daarenboven, wijl er geen God voor hem bestaat, ook geen zedewet: geen goed, geen kwaad. Al wat bestaat, leeft en werkt, op welke wijze ook, hoe ook in strijd met wat voor ons, geloovigen, moreel heet, moet voor dien kunstenaar onverschillig blijven en altoos toch geschikt om vruchtbaar te worden gemaakt tot kunstwerk.’ Dat heeft zijn verderfelijke, diep betreurenswaarde uitwerksels gehad; het groot getal moderne dichters hebben het woord van den hoogepriester Kloos beaamd:

> Houdt dan maar over 't Mysterie den mond dicht.
> Doen we als vliegen die dartlen in 't zonlicht.

Zijn vrouw die ook romans schrijft maakt zich ijverig voor zedelijk laakbare theoriëen; ook de vruchtbare Couperus, de zonderlinge L. van Deyssel en een heele bent prozaschrijvers zouden ook wel best verzwijgen wat zij zoo onbeschroomd vóórstellen.

De modernen zijn daarenboven in een trotsch zelfaanbidden opgegaan. De mensch voelt in zich zoo een behoefte om iemand buiten zich de hulde eener aanbiddende vereering te bewijzen, dat - wanneer hij nu eenmaal God uit den weg gemaakt heeft - zijn eigen persoon nogal licht vergoddelijkt wordt. De generatie-mannen van '80 hebben zichzelf aanbeden niet in stilte, maar het luidop verkondigd dat zij goden waren. Lacht maar niet. Kloos bewimpelt het niet:

Ik ben een god in 't diepst van mijn gedachten.

Leefden de olympische goden nog, zij zouden wellicht van den groot-spreker afgunstig geweest zijn. Even hoogmoedig schijnt de Tolstoïsche maatschappelijke hervormer, romanschrijver, dichter en geneesheer Frederic van Eeden

(1) Inleidend woord tot de bloemlezing ‘Proza en poëzie van onzen tijd’ door Jaak Boonen. 1905.

zichzelf te eerbiedigen en zich hoog boven de gewone stervelingen te plaatsen:

> Zou ik de hoogheid mijner ziel verlagen
> Voor dit laag volk? Naar hun gering begeer?

Eilaas! hoever zijn die lieden van het rechte pad afgeweken! Menigen lezer zal het wellicht nu reeds vreemd voorkomen hoe die met God-en-zijn-gebod spottende kerels onzen heiligen west-vlaamschen priesterdichter Gezelle de wierookwalmen van hun lof zoo onvermoeid toegezwaaid hebben. Laten we echter nu daarover heengaan; in het tweede deel dezer verhandeling zal er dienaangaande een bijzonder woord gerept worden.

Het gevoel dat wellicht tot nog toe bij mijn lezers overweegt is medelijden met die verdwaalden. Om een volledig beeld te geven van de nederlandsche letteren der laatste vijf en twintig jaar in godsdienstig opzicht, moet er toch met stevigen nadruk op gesteund worden, dat die kunst niet slechts een uiting is van twijfelzieke om hundroevig-lot-schreiende gemoederen, maar een kunst die dikwijls open oorlog verklaart aan de heerschappij van den Almachtige. Dat zou een huiveringwekkende rilling over het lijf jagen. Men kan zich van de gedachte aan God maar niet geheel ontmaken en de berusting van den ongeloovige is slechts bedriegelijke schijn; bij zulken wordt de Heer veelal als een God van wreedheid en wraak aangezien. Nadat de invloedrijke Van Eeden zonder goeden uitslag een in alles communistische, buiten God levende gemeenschap ingericht had, spuwde hij den wrok van zijn hart in lasterende woorden tegen den Heiland uit. Moest ik deze regelen niet schrijven tot waarschuwing, dit papier zou ik maar niet bezoedelen. Zoo spreekt hij God aan:

> O Vader, die gestaag ons, armen, ziet,
> Ook als we slapen op beschreide peul,
> Een wijl getroost in schaduw van den dood,
> Gij strekt geen hand tot heul.

Of dan geen engel tot erbarmen ried?
De moeder worgt haar hulpelooze kind,
De rijke zwelgt van des ellend'gen brood;
Gij wentelt blind
Uw groote zonne en acht de jamm'ren niet.

De reeds meermaals genoemde Willem Kloos getuigt eveneens in zijn ‘Veertien jaar Literatuurgeschiedenis’ dat ‘het vervloekte Christendom nu eens voor eeuwig uit de wereld dient verbannen te worden’ en de wanhopige Hélène Swarth hoont haar Schepper in afschrik-barende strofen:

O, God van tranen! God van rouw en zonden!
O, wreede God! - ik ben uw heerschen moe...
Ik stort uw troon in 't rijk der valsche goden,
'k Versmijt uw kroon, gelijk gij mij versmeet.

Doch ik wil niet langer den lezer door dergelijke aanhalingen bedroeven: dit zal volstaan. Op een oogenblik van heimwee om haar zalige kindsheid treurt dezelfde dichteres over het verlies van haar geloof:

Wee wie aan flarden al de rozen reet
Van blij gelooven in mijn zielwarand
Door hemelheimwee meelijvol geplant!
Wee wie de sneeuw van Godsvertrouwen wreed
Vertrad, bezoedlend heel mijn blanke land!
Wee wie den tempel waar ik God beleed
In brand stak!....

Nog zou ik - om aan te toonen dat de herinnering aan haar vroeger godsdienstig leven bij Hélène Swarth vaak opwelt - die prachtige hymne aan de sterren kunnen neerschrijven toen zij, evenals eens de afgevallen Luther met zijn vrouw, de sterrenlucht bestaarde in gezelschap van haar ongeloovigen echtgenoot, Frits Lapidoth, en zoo heerlijk-schoon zegt dat dit alles daar hoog wellicht voor hen beide niet is; andere dichters zou ik ook kunnen noemen doch mijn doel is vooral de aandacht te vestigen op het gevaarlijke, het ongodsdienstige dat bij de modernen aan te treffen is.

O, wilden zij hun krachtig talent aan het edele en het

schoone toewijden, welk een heerlijk werk zouden zij ons nog niet leveren! In hun hoogmoed zouden zij moeten bidden als kleine kinderen en God, die voor al zijn schepselen een liefdevolle Vader is, om hulp en redding smeeken. Kwamen allen in nederigheid de belijdenis van hun dwaling en hun onmacht afleggen vóór den Heer, dien Albert Verwey genoemd heeft: ‘Wonder van Liefde, dat geen sterfling weet’ en vroegen zij ootmoedig om weer op de rechte baan gebracht te worden: ‘Leid bij de hand uw arm verloren kind!’ De fransche dichter Verlaine had: ‘L'extase et la terreur d'être choisi’: met eigen woorden getuigen de Noord-Nederlanders dat zij dit ook gevoelen: mochten zij aan hun gewetensstem gehoor geven!

Toch zijn er, Goddank, over den Moerdijk nog letterkundigen, wier werken iedereen gerust mogen ter hand gesteld worden, b.v. de boeken van den voortreffelijken criticus van Nouhuys e.a. De werking van het tijdschrift: ‘De Katholiek’ hoeft niet herinnerd omdat zij goed gekend is en omdat die uitgaaf niet een zuiver letterkundig orgaan is. Maar vóor enkele jaren werd in Holland het maandblad: ‘Van onzen Tijd’ gesticht met het inzicht een heel katholieke kunst in te leiden, een kunst die volgens de getuigenis van een der eerste medewerkers ‘van haar zuster-tijdgenoote hemelsbreed zou verschillen door den ondergrond van haar katholieke wereld- en levensbeschouwing’. In ‘de Katholiek’ schreef kapelaan Binnewiertz daarover verleden jaar: ‘Terwijl deze jongeren aan den één kant begrepen en gevoelden, hoe de moderne richting waar zij zuiver letterkundig bleef, ook door katholieken gerust kan gevolgd worden, moesten zij toch, waar het diepste wezen der kunst door die richting werd aangetast en beleedigd, zoo krachtig mogelijk hun geloof en christendom vooruit zetten ook op letterkundig gebied’. Rond dit tijdschrift kwamen eenige schrijvers bijeen en hun leus zijn zij ook op waardige en voortreffelijk goed-geslaagde wijze getrouw gebleven: nevens den eerwaarden heer Binnewiertz dienen vooral vermeld C.R. De

Klerck en zijn vrouw Maria Viola, Albertine Smulders, Marie Koenen en - last not least - de rijkbegaafde dichter Felix Rutten die door zijn onlangs verschenen: ‘Eerste Verzen, op eens een eervolle plaats heeft ingenomen in de nederlandsche dichterrei[(1)]. De andere letterkundigen die zich volop katholiek toonen doch in andere tijdschriften werken worden ook steeds talrijker: na den fijn-gevoeligen dichter Eduard Brom en den diepdenkenden criticus M. Poelhekke, moet de naam van Alph. Laudy, den hoofdleider van het groot katholiek dagblad: ‘De Tijd’ en van de verleden jaar gestichte: ‘Stemmen onzer eeuw’ met eer aangehaald worden. Zoodat we mogen met recht hopen dat een dóór en dóór katholieke kunst na weinige jaren tot haar vollen bloei zal gekomen zijn in Noord-Nederland, een kunst die misschien met die der ‘generatie van '80’ zal mogen vergeleken worden. Laten we met die hoop den tijd afwachten.

Met innige droefheid moeten we ook bestaren dat Vlaamsch-België de doodende kunstziekte van Holland ondergaat. Schreef Aug. Vermeylen - die anders de knapste stijlist en de fijnste criticus van Vlaanderen is - in zijn: ‘verzamelde Opstellen’ niet: ‘Het christendom heeft de wet van 't leven buiten het leven geplaatst en daarom moet zijn naam gepaard gaan met dien van despotisme. De vreugde die de mensch aan zichzelf moet voelen, waar vindt men ze in die leer van nederigheid en deemoed, negatie van de menschheid, religie voor tamme zielen?’ En is het geen waarheid als we zeggen, dat verschillende medewerkers van het tijdschrift: ‘vlaanderen’ zich om godsdienst en zedeleer al weinig schijnen te bekommeren? Toch dringt hun kunst meer en meer door tot het volk - het vlaamsche volk dat groot gebleven is door zijn voorvaderlijk geloof. Dat rake men niet aan: het is zalig en dient geëerbiedigd te worden.

N. VAN HOVE

(1) Vergelijk: Jong Dietschland. Oogstnummer 1905, bl. 224-242.

Lofzang van Debbora

Voorzang

DEBBORA.
De stamhoofden hebben 't bevel opgenomen,
Het volk is vrijwillig ten strijde gekomen;
Komt, looft nu den Heere van Israël!

BARAC.
Komt, koningen, luistert, hoort, vorsten en vromen
Hem loven met zang en met snarengespel;
Want ik ben het, ik, die den Heer zal bezingen,
Die zal uit mijn harpe zijn lofzang ontwringen,
Hem loven, den Heere van Israël!

I. Deel
Inleiding

Als, Heer, ge uit Seïr henentrokt
Vooruit door Edom's land en volken,
Heeft de aarde op haren grond geschokt;
De hemel, uit zijn diepste kolken,
Goot water uit zijn storremwolken,
Terwijl verschrokt,
De bergen beefden op hun schonken
Voor 't aanschijn van Adonaï;
Wijl donderslag en trompgeschal weerklonken,
Hij beefde, gindsche Sinaï,
Voor 't aanschijn van Adonaï!

-

't Was rust in Jahel's tijd, en rust was 't in de dagen
Van Samgar, Anath's zoon; in rust de wegen lagen:
Die trokken langs de breede baan
Zijn kromme wegels ingegaan;
Ze rustten ook, wie 't stond de hoofdmansroe te dragen:
Ze rustten onder 't juk om hunnen hals geslagen;
Doch ziet, 'k sta op, ik, Debbora,
Als moeder onder Jakob's stammen
Waar nieuwe goden God vergrammen,
En aan de poorten is aldra
De vrijheidsoorlog aan 't ontvlammen.

Maar was er wel een speer te zien
Bij veertig duizend oorlogsliên?
-
Mijn hert is aan de Vorsten
van Israël gewijd,
Aan hem die uit den volke
vrijwillig toog ten strijd;
Bezingt en looft den Heere!
Die op uw ezelinnen,
uw witte, statig rijdt,
En gij die op de zadels
vol pracht gezeten zijt,
En gij die langs de bane
te voete gaat altijd,
Zingt Jehovah ter eere!
Met zegezang en snaargespel
En met de stem der schutters bij de bronnen,
Hem love men, die 't onrecht heeft verwonnen
Den Heere, God van Israël!
-

DE MENIGTE.

Des Heeren volk heeft zijnen moed hernomen,
Is tot de poorten afgekomen!
-

II. Deel
Veldtocht en zegepraal
Voorzang

BARAC. Wakker, sa, Debbora, wakker, met klem 't Lied van den Heer aangeheven!
DEBBORA. Op ook, o Barac, in stoet voortgedreven 't Leger des vijands gevangen gebleven, Op ook, gij, zoone van Abinohem! - Daar kwamen zij af, en ten oorlog zij snelden De laatsten der dapp'ren uit Jakob, vol moed; De Heere kwam af aan het hoofd van die helden, De Heere, den vijand zijns volks in 't gemoet;

Ten strijde zij kwamen, door Amalec's velden, Uit Efraïm's stam en uit Benjamin's bloed; Ook Makir kwam af aan de spits van zijn scharen, En Zabulon's volk door zijn Hoofden geleid; Met Debbora kwamen ten oorlog gevaren Issachar met Barac ten strijde bereid. Men kwam in het dal op hun stappen gedreven... Doch de andere stammen, waar zijn die gebleven? - Langs Ruben's beken worden Er plannen opgemaakt! Waarom uw kuddenperken, O Ruben, voort bewaakt? Geluisterd naar uw herders Die spelen op hun riet? Wat grootsche plannen smeedt men Langs Ruben's beken niet, Wijl over den Jordane Ook Galaad niet roert, En Dan op zijne schepen Zijn waren voort vervoert, En Azer, wers van strijden, Blijft zitten langs zijn kust, En onder 't juk gelaten In zijne havens rust! Ze voelden 't prangen niet der keten die hen knelde! Maar Zabulon, een volk vol kracht Dat 't leven totter dood veracht, Als Neftali, die ook te velde Zijn leven voor de vrijheid slacht. - En koningen kwamen en koningen vochten, En Kanaan's koningen leverden slag; In Tahanak vochten ze op Maggedo's waatren: Wie is er die roof hen veroveren zag? In 't hoogste des hemels de sterren ook vochten, En Sisara's leger, gesneuveld het lag! Gestremd is de Kischon in bloedige dijken De waters der Kischon door stroomende lijken En baren van bloed. - Kloek aan, o mijn ziel, en met kracht en met moed!

III. Deel
Na den veldslag

... vluchtende ruiters en vluchtende zweerden!...
Onder het angstige sporengeweld
Stampen de hoeven der zuchtende peerden,
Stormen de kleppers onstuimig van 't veld....
-
Vervloekt weze Meroz, vervloekt zijne zonen,
Dus luidde 't bevel van Gods tolk;
Vervloekt dus zij Meroz met aldie er wonen,
O Meroz, gevloekt met uw volk,
Omdat zij den Heere ter hulpe niet snelden,
Ter hulpe des Heeren in 't midden der helden.
Maar dale de zegen op u van den Heer,
O Gade van Heber, o Jahel gezegend',
Wees boven de vrouwen, o Jahel, met eer,
Met 't volk zijnen zegen bezegend!
-
Water, water, klaagt zijn stem:
Melk, in hare tentezale,
Edelmoedig draagt zij hem
Room, in eene koningschale.
-
Heur linker hand grijpt naar den bout
Heur rechter reeds den moker houdt,
Den moker, het arbeiders wapen;
Op Sisara beukt zij, verbrijzelt zijn hoofd,
Doorboort en verplettert zijn slapen:
En tusschen haar voeten, den schedel gekloofd,
Daar krult hij met gapende wonde,
Daar wentelt en krult hij met machtloos geweld,
En tusschen haar voeten, daar ligt hij ten gronde,
En sterft, door de hand eener vrouw neergeveld!
-
Door het venster gluurt en giert zij,
Zijne moeder, angstig rond;
Door het venster tuurt en tiert zij,
In haar hert door angst gewond:
Hoe vertoeft zoo lang zijn wagen?
Waar toch hapert zijn gespan?
Wat toch mag zijn komst vertragen
In het land van Kanaan?

Een harer dochtren heeft dat klagen onderbroken
Met hopegevend woord,
Dat zij, wier mond den troost heeft uitgesproken
In 't jagend herte zelve aanhoort.
‘Geeindigd is de oorlog; den roof zij verdeelen:
Voor iederen krijgsman twee meisjes tot buit;
Voor Sisara, kleeren, gesnijden, juweelen;
Geeindigd is de oorlog, den roof deelt hij uit:
Zijn buit, het is kleedren, geverwde gewaden
En voor rond zijn hals geborduurde sieraden...’

Slot

DE MENIGTE.
Zoo mochten zij allen, o Heere vergaan,
Die tegen uw wil en uw wetten weerstaan!
Maar zij die u dienen, zij heerschen en pralen
Als 't opgaan der zon in haar heerlijkste stralen.

F. HENDRIK VAN 'T H. HUISGEZIN
ong. Carm.

Mengelmaren

Eerweerde Pater Bekaert

EERWEERDE Pater Julius Bekaert is geboren te Meenen den 12 October 1871. Hij studeerde aan 't college zijner geboortestad en werd aanveerd bij de paters van 't Onbevlekt Hert van Maria te Scheut, den 8 September 1892, alwaar hij een jaar later, dag op dag, zijne geloften deed.

Den 25 Juli 1898 ontving hij de H. Prieterwijding te Brussel en vertrok, den 8 September van 't zelfde jaar, naar Zuid-West Mongolie of ‘Ortous’ waar hij benevens vele andere West-Vlamingen zijn zendelingsambt uitoefende.

Pater Bekaert stond bij al zijne medebroeders bekend om zijn zachtmoedige inborst, zijn buitengewone broederlijkheid en zijn groote godvruchtigheid.

Over drie jaar werd hij tot Overste benoemd van 't ‘district’ van San-tao-ho. Vroeger oefende hij de bediening uit van onderpastor en pastor in verscheidene kleine kristenheden van Ortousland.

Pater Bekaert is gestorven den 20 December 1905 ten gevolge van de pokken welke hij betraapt had, het H. Vormsel toedienende aan een kindje van 3 jaar dat van die ziekte aangedaan was.

Een held te meer waarover 't christen Vlaandren fier is!

J.B.

Eerweerde Pater Van Hencxthoven

PATER Van Hencxthoven en is geen West-Vlaming van geboorte, maar verdient nochtans eene eereplaats op de gulden lijste onzer heldhaftige geloofszendelingen die, voor 't zielenheil hunner medebroeders, op den vreemde gestorven zijn.

't Is immers op Westvlaamschen bodem dat hij ontwikkeld en volgroeid is tot den geleerden, godvruchtigen en edelmoedigen zendeling, bewonderensweerdig om zijne zelfsopoffering en nooit verdroten werkzaamheid, wiens dood wij betreuren en wiens nagedachtenis wij zegenen en vereeren.

Gehoren te Moll in 1852, werd hij te Thourout bij zijne ouders grootgebracht. Hij studeerde aan 't klein Seminarie te Rousselare. Daar wrocht en wroette de springlevende student, met zijn schranderen geest, zijne gulden goedhertigheid, zijne diepe deugd en vurige godsvrucht en al zijne rijke gaven naar hert en geest! Hij droeg er in al de leergangen de eerste prijzen weg. In september 1873 trok hij het proefklooster der Paters van 't gezelschap Jesu binnen. Hij doorgrondde er de wijsbegeerte en godgeleerdheid met schitterenden uitslag.

Later, stond hij sedert eenigen tijd als Rector aan 't College te Bergen, toen de eerste karavaan der belgische Jezuïeten in Maart 1893 naar Congoland vertrok. Pater Van Hencxthoven werd aan 't hoofd gesteld van zeven zijner medebroeders. God alleen weet de kommeren vermoeinissen, tegenkantingen, beroovingen van allen aard, welke de moedige zendeling - krank en ziekelijk nochtans van gestel - heeft moeten doorstaan en uit den weg ruimen om het Christikruis te midden dier heidensche volksstammen te planten.

Dertien lange jaren heeft hij gepijnd en gepoogd in Congoland, binst dewelke hij 6 groote zendingsstanden gesticht en meer dan 300 ‘Hoefkapellen’ ingericht heeft!

Hij is bezweken onder den overdanigen arbeid in zijne geliefde zending van Wombali.

Zijne ziel ruste in vrede! en moge zijne dood nieuw zaad zijn voor nieuwe werkers!

J.B.

‘Boomdagen’

SCHOOLKINDEREN, van beide geslachte, - de meisjes in het wit gekleed, - aangevoerd door onderwijzers en onderwijzeressen, door burgemeesters en schepenen, gevolgd door eenen stoet van begeesterde dichters en sprekers, komen in de schaduwe van eenen of anderen oudgekroonden stam den lof der boomen *zingen* en *zeggen*. Juicht, hoogstammigen, voor u is een nieuwe dageraad aangebroken: een nieuwe blijdag, het boomgewas ter eere, werd uitgevonden en algemeen met geestdrift aanveerd en vastgesteld. Men belooft ons, voor het loopende jaar 1906, nog veel luidruchtiger ‘boomdagen’.

Jammer maar dat Jan en alle man niet met even veel geestdrift de ‘Boomdagen’ te gemoet ziet. Een ‘vriend uit Brugge’ van het Gentsche dagblad ‘Le bien public’, heeft er op Maandag 6 November laatsleden, zijne vrees voor geuit.

‘Ik vraag mij af, zegt hij, of onder den fraaien geestdrift voor onze boomen, het aandenken aan de vrijmetselaarsche Acacia niet en schuilt. Als ik bedenk, hoe bij onze zuidersche geburen alles, ja alles op den leekenleest geslagen wordt, krijg ik nadenken. Vindt men heden in Vrankrijk de ‘Bloemdagen’ de ‘Oogstdagen’ de ‘Aandenkingsdagen’ niet ingericht? Al leekenblijdagen bestemd om de godsdienstige hoogdagen uit den weg te ruimen. Katholieken, voegt hij er bij, wij zullen ons zwichten voor dergelijke blijdagen ingericht om ons deze van den godsdienst te ontvoeren en te ontwennen.

Weest onbekommerd, ‘Brugsche vriend’ van ‘Le bien public’. Op 9 November '05 waarschuwde ons het dagblad dat de eerbied voor de boomgewassen tot nu toe niet ontedeld en werd door uitzicht op heidensche of vrijmetselaarsche strekkingen. Enkel hield men blijdag om gading in aller herten, inzonderheid in de herten van jong en jeugd, tot de hoogstammigen in te boezemen. Men weet immers hoe deerlijk het gesteld is met het boomgewas in ons vaderland, sedert eene eeuw. Oin de gading tot den kweek der boomen wederom op te beuren, kwamen de katholieke Lummenaars tot het besluit eenen ‘boomdag’ te vieren. Wijds en zijds vond de nieuwe blijdag grooten bijval bij alle Katholieken. Immers de Lummenaars hadden tot het vieren van hunnen ‘boomdag’ een eerbiedweerdigen en schaduwrijken eik, van ouds bekend om zijn Lievenvrouwenbeeld, verkozen.

Ze zochten, zoo men ziet, voor hunnen blijdag lust op licht en lucht, en tot boomteelt in te boezemen, en paarden dit al te maal met godsdienstige gevoelens. Het en was niet een ‘boomdag’ maar een ‘Lievenvrouwboomdag’ dien zij vierden.

Voortaan tot duidelijker bedied der Katholieke strekking van de nieuwe geplogenheid, dient men bij den aangewezen boom een Lievenvrouwenbeeld te vereeren, en bij lied en lofspraak de boomen ter eere, ook de lofspraak en het eerlijk lied te voegen, haar ter eere die ‘vrij en vrank de schoonste is’. (G. Gezelle, V. 73 uitg. 1893). Zinrijke bloemen haar opgedragen, zullen hier wel te stade komen. Witte en roode rozen, zinnebeelden harer zuiverheid en liefde; witte leliën, zinnebeelden harer onbesmetbaarheid; en tot vereering van hare weedommen voege men bij leliën en rozen het Mariazweerd (Gladiolus, De Bo), met den O.L. Vrouweudistel (Silybum Marianum) die pronkt op violetwendige bloemen en scherpstekende bladeren.

Het fraaie jaargetij eens aangekomen met gansch zijn bloem- en bladerpracht, laat ons eiken, beuken, iepen en linden vieren, en bij deze oude burgers den nieuweren, den ceder, niet vergeten, want meer dan eenig ander boomgewas bediedt hij deze die verheven is als een Ceder op den Libanon. Dus doende zullen de ‘boomdagen’ blijdagen zijn voor ziel en zin.

FR. HYACINTHUS, O.K.

[Nummer 11]

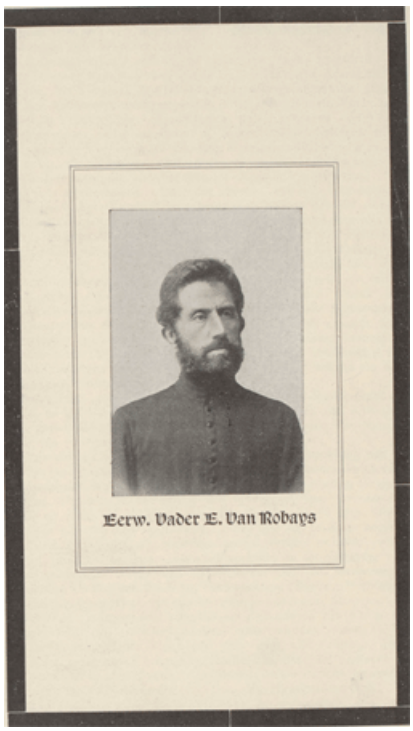

Eerw. Vader E. Van Robays

Eerweerde Vader Edward Van Robays

NAUW hebben wij, het hert vol eerbied en rouw, het praalgraf gesloten van onzen Heer en Meester Guido Gezelle zaliger gedachtenis, of uit het verre Indenland komt ons eene droeve mare melden, dat er daar eene versche grafstede gegraven wierd voor eenen koenen Vlaming, eenen knappen werker, den Eerweerden Vader Edward Van Robays, geloofsbode te Samtoli.

Edward Van Robays was een standvlaming.

In zijnen manhaftigen zwarten kroezelkop droeg hij een helder verstand, waarin een oorbeeld vastgeankerd lag: ‘ons christen Vlaanderen weder boven.’ Zijn beenderig wezen met zijn rimpelend voorhoofd en zijne stralende boloogen spraken van eenen stalen wil, een ijzeren gemoed, gepaard met eene rustelooze werkzaamheid. In zijne kloekgespierde ledematen droeg hij het herte van eenen volkstemmer, een herte vol liefde nochtans voor de zijnen, vol genegenheid voor zijne vrienden, vol vroomheid en

blijheid voor al wie hem van dichtbij kende, en dat, in den luimigen schalkschen monkelplooi van eenen gemakkelijken glimlach, zoo geern uitbotte.

Zijne sterke hand voerde met veel zwierigheid eene kloeke penne, desnoods scherp als een mes en snijdende als een vliem.

Zijne volle mannenstemme dreunde machtig in gesprek of gezang, en drong in zijne aanspraken diep in het herte zijner toehoorders en wekte er christen overtuiging en vlaamsche mannenkracht.

Gij allen die hem gekend hebt, bloedverwanten, oversten, medeleeraars, leerlingen, vlaamsche vrienden en kennissen, groet met mij, in hem den kloeken standvlaming!

***

Het leven en streven, het werken en schrijven van Eerweerde Heer Van Robays dient tot stichting van onze vlaamsche mannen in een boekwerk verhandeld te worden. Wie van zijne vrienden slaat er hand aan het werk om dien tempel ter nagedachtenis van onzen dierbaren Vlaming op te bouwen?

Hier weze het voldoende, ter loops eenige betrekkingen die hij met ons tijdblad gehad heeft, te vermelden.

Was Guido Gezelle de eerste ontwerper en de machtigste medewerker van ‘Biekorf’, het moet gezeid worden dat Eerw. Heer Van Robays hem in alles dapper ter zijde stond, en dat hij onder de medestichters, bijzonderlijk voor de stoffelijke inrichting, het leeuwenaandeel verdient.

Op het uiteinde van de jaren '80, was het maar deerlijk gesteld met de vlaamsche tijdschriften hier te lande, en de verstandige en geleerde Vlamingen kloegen ten allen kante over dien jammerlijken toestand.

Welhaast werden in Oost en West de koppen bijeengestoken, men zocht en zinde, men schikte en overwoog, de eene vergadering verbeidde de andere niet om toch tot eenen beteren uitslag te geraken. In al deze bijeen-

komsten was Eerweerde Heer Van Robays een van degenen die de zaak het meest vooruithielp en niets was hem te veel, niets viel hem te lastig; en hij, die altijd tijd te kort en werk te veel had, slachtofferde alles om die geliefde gedachte door te drijven.

Verscheidene ontwerpen wierden voorgesteld en besproken, maar vielen het eene na het andere weg, tot men eindelijk besloot een nieuw tijdblad in Westvlaanderen uit te geven dat in Brugge zoude gedrukt worden en Biekorf heeten. En hij die den eersten Biekorf teekende, was het Eerw. Heer Van Robays niet? Al wie ooit het beredderen van een tijdblad ter herte nam, weet welk een last, welk eene ondankbare taak het is, eene overeenkomst met eenen uitgever aan te gaan, vrienden en kennissen eene helpende hand te vragen, en iets anders als beloften te bekomen, inteekenaars en ijveraars aan te werven en bij te houden, en Eerw. Heer Van Robays was de as waarop omtrent geheel de werking steunde en de spil waar geheel de inrichting om draaide. Zijn vlugge geest deed hem de besten uitkiezen: zijne aanhoudende standvastigheid en vroolijke gezelligheid wist de moeilijksten over te halen en aan het werk te zetten. Noch moeite, noch overwerk, noch nachtwake wierden gespaard om het ontwerp vooruit te drijven. En 't was blijdschap en leute in zijn vlaamsch herte, toen het eerste talmerk van Biekorf verscheen, en zijn kloeke mannenstemme zong ‘die saghe van Groeningherveld’, dat het lunderde onder de gewelven zijner kamer.

Een tijdblad stichten kan lastig zijn, maar het op de hoogte krijgen en deftig in stand houden ai mi! wat reuzenwerk! Sommigen, op wie men misschien het meest gehoopt had, meenen genoeg gedaan te hebben met enkel hunnen naam te leenen; anderen door ambtsbezigheden of dringende werkzaamheden overlast roepen hunne genegenheid en goeden wil maar ook hunne onmacht in, en de bijdragen worden ingewacht, maar komen niet binnen, en stichters en berekkers moeten voor alles zorgen.

Zoo geheugt het mij nog hoe wij in het eerste jaar der stichting op de kamer van E.H. Van Robays als naar gewoonte op eenen zekeren zaterdag avond bijeenkwamen. Het werk was druk, Biekorf was verachterd, Guido Gezelle liet geen mare, in geheel de week was er geen druppel zeem voor den Biekorf ingekomen, veel beloofd van knappe kunstenaars, maar niets, niets ontvangen.

Onze wezens betrokken, onze oogen sloegen neer, en terwijl niemand weg noch wegel wist, toen rechtte E.H. Van Robays zijnen machtigen kop, voer met zijne wijdopengestrekte vingers door zijnen haarbos, en deed met eene luimige spreuke iedereen in eenen lach schieten; maar aanstonds daarop stak hij voor elk eene bijdrage uit, en toen wij den volgenden zaterdag met onze goed geladen terweschooven binnenkwamen, was er groote vreugde en blij gejubel, en ‘ziet ge wel’ zei E.H. Van Robays, ‘wat wij kunnen als wij ons weren’. Wel ja, met ons te weren is ons tijdblad opgekomen en is het in dit zijn zeventiende jaar nog altijd springlevend.

Maar wie zich niet het minst weerde was onze dierbare vriend.

Bij vrienden en kennissen kon hij smeeken en bedelen om smakelijk zeem in Biekorf samen te brengen.

Hij zelf schreef het liefst over natuurlijke wetenschappen en over hetgeen eenig gemeens heeft met dat vak, maar bij gelegenheid wist hij ook over alles wat Vlaanderen aanbelangt zeer wetensweerdige dingen mede te deelen.

De bijdragen, die hij gedurende de twee eerste jaren van ons bestaan met zijnen naam onderteekende, geven getuigenis genoeg van zijne werkzaamheid, daargelaten nog de andere opstellen die hij onder eenen deknaam of ongeteekend liet verschijnen.

Ondanks zijne lastige bezigheden, zijne menigvuldige werkzaamheden, wist de kloeke man nog tijd genoeg te vinden, was het niet bij dage, dan toch bij laten avonde of vergevorderden nacht, om voor zijnen geliefden Biekorf te schrijven en te werken.

Toen in 1892 de stem des Heeren hem naar andere oorden riep, was eene zijner grootste bekommernissen, hoe het wel met het nieuwgesticht tijdblad zoude gaan. In de twee jaar, dat hij hem tot het zendelingsambt, in het gezelschap Jesu bereidde, kon hij niet één zijner vlaamsche vrienden ontmoeten zonder te spreken over den gang en den toestand van Biekorf, en zoo hij aan dezes bloei niet meer rechtstreeks kon medewerken, toch wakkerde hij anderen op om hunne medewerking of hunnen verderen steun te verleenen. Zelfs sedert 1894, toen hij reeds in Engelsch Indenland, tot over het hoofd in het lastig zendelingswerk verslonden zat, stal hij nog den tijd om nu en dan naar zijne vlaamsche vrienden nieuwsmaren, wetensweerdigheden en opstellen te zenden, die tot genoegen van onze lezers in ons tijdblad opgenomen wierden. Nooit of nooit kan hij eenen brief sturen, zonder nieuwsgierig te vragen hoe het met Biekorf en de bietjes gelegen was, en dit hebben wij nog bemerkt in een laatste schrijven dat hij over eenige weken ons toezond. Zoodanig was hij met ons werk vergroeid, dat het als een stuk van zijne ziel geworden was.

Het zal dus niemand verwonderen, zoo wij met dankbaar hert en toegenegen gemoed eene laatste en diepgemeende hulde brengen aan den moedigen vlaamschen strijder, onzen schranderen stichter en knappen medewerker.

Heeft onze overleden vriend in zijne levensbaan geene ruste gekend, is hij vóór de jaren gevallen onder den last van zijn werk, nu mogen zijne dierbare overblijfselen rusten in het verre Indenland te midden der bevolking voor wier heil hij gestorven is. Nu moge zijne schoone ziel ruste vinden in den schoot van zijnen God, wiens verheerlijking het laatste einde van al zijn streven was. En om aan den dierbaren afgestorvene het genot van de opperste ruste te verzekeren, laat ons allen, die zijne vrienden waren, zijne mannendeugden navolgen, strijden voor God en Vaderland en een vurig gebed doen tot lafenis van zijne ziel.

BIEKORF

Mowgli

I. Mowgli's broeders

ZEVEN uur was 't, eenen zeer warmen avond, in het heuvelland van *Seeonee*, als vader Wolf wakker schoot uit zijnen dag-slaap, zijn lijf overschartte, geeuwde en zijn leden uitrekte, 't eene achter 't ander, om den slaap uit zijn pooten te jagen. Moeder Wolf lag met haar groote, grauwe neuze dwers over haar vier roerende, grollende jongen, en de mane blonk in 't gat van den kelder waar zij te zamen in woonden.

'Augrh!' zei vader Wolf, ''t is weeral tijd om op jacht te gaan'; en hij sprong te wege den heuvel af, maar een kleene schaduw, met een gestruikten steert voorzien, kwam over de zulle liggen en jankte: 'Goed heil u, stamhoofd van de wolven; goed heil ook en kloeke witte tanden voor de edele stammelingen, en mogen zij nooit de hongerlijdenden der wereld vergeten!'

't Was de jakhals - *Tabaqui*, de teelelekker - dien de wolven in Indië verachten, omdat hij rondleurt al kwaad stoken, booze leugens vertelt, slunsen opeet en de vuilhoopen van 't dorp doorsnuistert achter oude lappen lêer. Maar zij zijn er benauwd van ook, omdat *Tabaqui*, meer dan iemand el in de Jungle, têer is van verwoed te worden, en dan vergeet dat hij ooit voor iemand bevreesd was, het bosch doorloopt en alles bijt wat hij tegenkomt. De tijger zelf loopt weg en duikt hem als de kleene *Tabaqui* verwoed is; immers verwoed zijn is wel het uvalligste dingen dat een wild dier kan overkomen. Wij heeten dat hier hydrophobie, maar, in het bosch, zeggen zij daar *dewanee* - verwoedheid - tegen, en zij gaan aan 't loopen.

'Kom bin en kijk dan' zei vader Wolf, koel weg; 'maar 't en is hier geen voedsel te vinden'.

'Voor 'nen wolf, 't kan zijn' zei *Tabaqui*, 'maar voor een deerlijk schepsel gelijk ik, is een droog been een ware kermis. Wijlieden van het *Gidurlog* (het jakhalzen-volk) en moeten zoo kiesetig en zoo lekker niet zijn'. En hij zonk

in den grond van den kelder, waar hij een been van eenen reebok vond met wat vleesch aan; en hij zat er den tuit van te kraken, vol welgezindheid.

‘Wel bedankt voor het goed onthaal’ zeid' hij, al zijn lippen lekken. ‘'t Gaat goed met de edele kinders, bij dat ik zie! Wat schoone groote oogen! En nog zoo jong zijn! 't Is waar ook, ik had het moeten indachtig blijven dat koningskinderen van jongs af man zijn’.

Tabaqui wist het zoo wel als iemand dat het hoegenaamd niet en deugt met kinderen te boffen vlak in hun aanzicht; en het deed hem genoegen te zien dat vader en moeder Wolf gestoord keeken.

En *Tabaqui* bleef zitten, verheugd in 't kwaad dat hij bedreven had, en dan sprak hij vol spijt:

‘*Shere Khan*, de Grootaard, heeft van jachtgebied verleid. Al den tijd van de naaste maan zal hij op deze heuvelen jacht houden, heeft hij mij gezeid toch’.

Shere Khan was de tijger, die bij den *Waingunga* stroom woonde, twintig mijlen van daar.

‘Daar 'n heeft hij geen recht toe!’ begon vader Wolf gramstorig. ‘De wet van de Jungle geeft hem het recht niet om van jacht te veranderen zonder spreken. Hij zal al het wild verschuwen hier, tien mijlen in 't ronde, en ik, - ik heb te rooven voor twee, dezer dagen.’

‘'t En is voor nieten niet dat zijn moeder hem *Lungri* - Lammepoot - genoemd heeft’ zei moeder Wolf, gezapig weg. ‘Hij is geboren lam op eenen poot. Daarom is 't dat hij maar jacht en houdt op vee. De dorpelingen van de *Waingunga* zijn er kwaad op, en hij komt nu hier om *onze* dorpelingen ook gram te maken. Zij zullen, op zoek naar hem, als hij weg is, de Jungle plat scheren, en wij en onze kinderen moeten wegloopen als het gers in vlamme staat. Daar weten wij *Shere Khan* waarachtig dank voor!’

‘Moet ik hem spreken van die dankbaarheid?’ vroeg *Tabaqui*.

‘Hieruit!’ snauwde vader Wolf. ‘Hieruit, en loop

naar uw meester. G'hebt voor van den nacht, al kwaad genoeg verricht.'

'Ik ga' zei *Tabaqui*, gerust, '*Shere Khan* kunt gij gewaar zijn beneden, in het struikhout. Ik had mij 't berichten kunnen ontsparen.'

Vader Wolf luisterde, en diep in het dal, dat naar eenen kleinen watervloed neêrliep, vernam hij het schor, het grimmig, het snorkend zingezangend gejank van een tijger die nog niets gevangen heeft, en dion het wel eender is of het geheel de Jungle komt te weten.

'Verwaand is hij' zei vader Wolf 'zijn nachtwerk aan te vangen met zulk een leven. Of meent hij misschien dat onze reeboks vette stiers zijn uit de *Waingunga*?'

'Hoor! 't En is noch bok noch stier dien hij op 't speur zit' zei moeder Wolf, ''t is mensch' 't Gejank was overgegaan in een snorrend geronk dat scheen te naderen uit de vier hoeken van den wind. 't Is zulk gerucht dat houtkappers en gipten, die in de opene lucht slapen, doolzinnig maakt en ze somwijlen doet vluchten recht in de muile van den tijger.

'Mensch!' zei vader Wolf. en hij lei al zijn witte tanden bloot. 'Foei! Zijn er geen puiden en teebijters genoeg in de vijvers, dat hij menschenvleesch moet eten, en op onzen grond toen nog!'

De wet van de Jungle, die niets en schikt zonder reden, verbiedt aan ieder wild dier den mensch te keere te gaan, 't en zij wanneer het slacht om aan zijne kinderen het slachten te leeren, en dan moet zulke jacht geschieden buiten het jachtgoed van elk zijnen ploeg of gilde. De echte reden daarvan is dat menschenmoord vroeg of laat withuiden doet opkomen, met hunne jacht-olifanten en geweren, en honderden grauwhuiden, voorzien met trommels, vuurpijlen en fakkels. Dan zijn 't voor elkendeen bange dagen in de Jungle. De reden dien de dieren opgeven onder malkaar is, dat de mensch onder alle levende schepselen de zwakste is en minst verweer heeft, en dat het jacht-oneerlijk is hem aan te randen. Zij voegen

daarbij - en 't is de waarheid - dat menscheneters schurftig worden en hun tanden verliezen.

't Gesnor wierd heviger en ging over tot den gorgelvollen ‘Aarh’ schreeuw van den tijger die op zijn roof springt.

Daarop volgde een gehuil, een ontijgerlijk gehuil van *Shere Khan*.

‘Mis!’ zei moeder Wolf. ‘Maar wat mag dat zijn?’

Vader Wolf liep eenige schreden verre, en hoorde *Shere Khan* vreezelijk grollen en grommen, daar hij 't onderste boven tuimelde in de bramen.

‘Stommerik!’ zei vader Wolf, al morren. ‘Al dat hij kan is springen in een houtkappers kamp-vier, en zijn pooten verbranden. *Tabaqui* is met hem.’

‘'t Komt iets den heuvel op’, zei moeder Wolf, hare eene oore opstekend. ‘Houd u veerdig!’

De takken verroerden in het struikhout, en vader Wolf zakte op zijn heupen, bereid om te springen. Die 't aanschouwd had, zou dan 't wonderste dingen der wereld gezien hebben: eenen wolf die inhoudt, halfwege zijnen sprong. Hij had aangezet, aleer hij gezien had waarop hij losvloog. Dan trachtte hij te staken, en 't gevolg daarvan was dat hij opschoot recht in de lucht, wel vier of vijf voet hooge, en dat hij daaromtrent landde waar hij den poot gelicht had.

‘Neigh!’ snauwde hij. ‘Een menschenkind! Kijk!’

Recht voor hem, greep houdend aan eenen leegen tak, stond een naakt, bruin manneke, schaars oud genoeg om alleene te loopen, 't zoetste en 't liefste en 't koddigste dingen dat ooit bij nachte bij een wolvenkelder gerocht was. En 't keek op in vader Wolf's aangezicht, en 't loech.

‘Is dat nu een menschenkind?’ vroeg moeder Wolf. ‘'k En heb nog nooit geen gezien. Geef het hier.’

Een wolf die gewoon is om te gaan met zijn jongen, kan, als 't nood doet, een ei met zijn muile verporren zonder de schale te breken, en ofschoon vader Wolf's beide kakebeenen goed grepe hielden aan den rugge van het kind,

toch en stond er niet eens een tandschribbel op de teedere huid, daar hij het voorzichtig tusschen zijn wolvenjongen neêrlei.

‘Hoe kleene toch! Hoe naakt en hoe stout!’ zei moeder Wolf, zeer zacht. 't Bemelke was bezig met zijn polkske te zoeken in het warm wolvennest. ‘Kijk toch! 't Is al doende aan het eten met onze jongskes. Zoo, zoo, dat is mij nu een menschenkind! Was er ooit een wolf die er op roemen mocht dat er een menschenkind onder zijn jongen zat?’

‘Meer dan eens heb ik van zulke dingen gehoord, maar nooit in onzen Ploeg, noch in mijnen tijd,’ zei vader Wolf ‘'t En heeft geen haarke over geheel zijn lijf, en 'k zou het, met nen dop van mijnen poot, kunnen dood doen. Maar zie 'ne keer! 't Kijkt op en 't en ziet er niet benauwd uit!’

't Manelicht in 't gat van den kelder wierd gedonkerd en gedoofd door den grooten, vierkanten kop en de schouderen van *Shere Khan*, die kwam binnen kijken in den ingang. *Tabaqui* stond er achter die piepte: ‘'t Was hier, Meester, dat het binnenkroop.’

‘*Shere Khan* doet ons veel eere aan!’ sprak vader Wolf, maar zijne oogen straalden kamplust. ‘Wat heeft *Shere Khan* van doene?’

‘Mijn roof. Een manneling is hier bingekomen,’ zei *Shere Khan*. ‘Zijne ouders zijn weggeloopen. Geef het mij.’

Zoo 't vader Wolf gemeld had, was *Shere Khan* in een houthakkers kampvier gesprongen, en hij was razende van de pijn in zijn verbrande pooten. Maar vader Wolf wist ook dat 't keldergat te nauwe was om een tijger door te laten. Even waar hij was, stond *Shere Khan* met zijn schouders en voorpooten in de klem, bij gebrek aan gemak, zoo 't met eenen man geschieden zou die pijnt om te vechten in een tonne.

‘De wolven zijn vrij volk’, zei vader Wolf. ‘Zij staan onder 't gebied van 't Hoofd van der Gilde, maar niet van een gestriepten veerzen-slachter. Dat mannelingske is 't onze, en ... dood en zal 't maar als wij willen.’

‘Willen moogt gij of niet willen. Wat praat gij mij van willen? Bij den stier dien ik geveld heb, meent gij dat ik hier zal blijven staan snuiven aan uw hondekot, om te krijgen wat mij van rechtswege toekomt? Ik ben 't, *Shere Khan*, die spreke.’

En zijn donderstemme schonderde in den kelder.

Moeder Wolf schudde haar jongen van haar lijf en ze sprong vooruit; hare oogen blonken in den donkeren lijk twee groene schijven, vlak in de gloeiende oogen van *Shere Khan*.

‘En ik ben het, *Raksha* (de duivelinne) die tegenspreke! t Kind is 't mijne, *Lungri*, - mijn te mij! 't En zal niet dood! Leven zal het en meêloopen met den ploeg, en op jacht gaan met den ploeg; en op 't einde van 't spel, - hoort gij dat, die jacht houdt op naakte kinders, hoort gij het, vischjager, puidenvreter - zal het jacht maken op u! Hef u weg nu, of, bij den *Sambhur* dien ik doodbeet - 'k en ete ik geen uitgeleefde veerzen - naar uw moeder zult gij, verbrande lammepoot, nog lammer dan gij, lam, ter wereld kwaamt. Ga!’

Vader Wolf stond daarop te gapen. Hij 'n was den tijd bijna niet meer indachtig dat hij, om moeder Wolf in den echt te winnen, had moeten vechten tegen vijf andere wolven; dan liep zij mêe met de bende en 't en was uit geen lachedingen dat zij als duivelin bekend stond. *Shere Khan* zou 't ooggestraal wel uitgestaan hebben van vader Wolf, maar den kijk van moeder Wolf en was hij geen meester; want hij wist wel, waar hij stond, dat al de bate al haren kant lag, en dat zij zou vechten tot der dood. Zoo, hij trok zijnen kop uit het keldergat en als hij klaar was, schreeuwd' hij:

‘Elke hond is meester en bast in zijn eigen kot! Wij zullen hooren wat de gilde zal zeggen van dien kinderkweek. 't Kind is 't mijne en 't zal wel onder mijnen tand geraken op een einde, o borstelsteerten van dieven, die gij zijt!’

Moeder Wolf wierp haar jagend lijf tusschen hare jongen en vader Wolf sprak tot haar, zeer ernstig:

‘*Shere Khan* heeft iets gezeid dat waar is. Wij zullen 't kind in de gilde moeten toogen. Zijt gij van zin het kind te houden, Moeder?’

‘Of ik!’ hijgde zij. ‘'t Kwam hier naakt, bij nachte, gheel alleene en dood van den honger; en toch en was het niet benauwd! Kijk nu! 't Heeft al een van mijn kleentjes van kante gestoken. En die lamme slachter had het willen dooddoen, en hij zou dan weggeloopen zijn naar de *Waingunga* en al de dorpelingen hieromtrent zouden onze woonsten verwoest hebben, uit wrake! Of ik het houden wil? Zeker zal ik het houden! Houd u stil, kleine puid. O *Mowgli* - want *Mowgli*, de puid, wil ik u heeten voortaan - de tijd zal komen dat gij jacht maken zult op *Shere Khan*, zoo hij jacht miek op u.’

‘Maar wat zal onze gilde daarvan zeggen?’ vroeg vader Wolf.

De wet van de Jungle doet duidelijk uiteen dat elke wolf, als hij trouwt, scheiden mag van de gilde waar hij lid van was. Maar zoohaast zijn jongen oud genoeg zijn om op hun pooten te staan, moet hij ze geleiden naar den Gilde-Raad, die pleegt bijeen te komen eens te maande, bij volle maan, opdat ze de oude wolven zouden leeren kennen en kunnen herkennen. Na die schouwing, zijn de wolvejongen vrij van te loopen waar het hun lust; en tot dat ze hunnen eersten reebok geveld hebben, en mag ze geen volwassen wolf van de bende te keere gaan. De straffe is de dood, om 't even waar de moordenaar gevonden wordt. En die daarop een oogenblik wil nadenken, zal bevinden dat het zoo zijn moet.

Vader Wolf stelde 't uit tot dat zijn jongen alleene liepen, en dan, op eenen nacht dat de stam vergaderde, trok hij met hen, en met *Mowgli* en moeder Wolf naar den Raad-Bank - een heuvel bedekt met steenen en rotsklompen waar honderd wolven konden verdoken zitten. *Akela*, de groote wolf, de grauwe Vrijzaat, die de gilde bestierde met kloekheid en verstand, lag uitgestrekt zoo lang als hij was op zijnen rotsklomp, en beneden hem zaten wel veertig

wolven, of meer nog, van alle gedaante en versier, te beginnen met de das-verwige oudgedienden die elk zijnen reebok machtig waren tot aan de jonge, zwarte driejaarlingen die meenden dat zij 't waren. De Vrijzaat was nu leidsman sedert een jaar. In zijn jongheid had hij hem tweemaal laten vangen in een wolven-trape, en eenmaal had hij geslegen geweest en was hij voor dood blijven liggen: zoo dat de doeningen en gebruiken der menschen hem bekend waren. Daar wierd weinig rond de rotse gesproken. De wolvenjongen robbelden over malkaar in 't midden van de rooie waar vaders en moeders gezeten waren. Nu en dan ging een gedaagde wolf in 't stille tot bij een wolvenjong, bezag het aandachtig, en keerde met lijzigen tred naar zijn zate terug. 't Gebeurde dat eene moeder haar jong vooruitstook ten volle in het maanlicht, om zeker te zijn dat het niet voorbij gekeken en zou blijven. En *Akala*, liggende op zijn rotse, riep dan: ‘Ge kent de wet! Ge kent de wet! Wolven, opgepast, en wel gekeken!’ en de angstige moeders namen den roep weêr op: ‘Wolven kijkt wel! Kijkt wel, o wolven!’

Nu was 't - en moeder Wolf haar borstelhaar schoot naaldrechte als die tijd kwam - dat vader Wolf ‘*Mowgli*, den puid’ zoo zij hem noemden, vooruitstook in 't midden van den kring. En 't kind zat daar te lachen en te spelen met koppekeien die blonken in het manelicht.

Akela en roerde zijn kop van op zijn pooten niet, maar hij bleef eentoonig aan 't roepen: ‘Wolven, kijkt wel!’

Een gegrol, een geburrel rees van achter de rotsen, de stem, te weten, van *Shere Khan*, die schreeuwde: ‘Mijn is dat jong! Geeft het mij, hier! Wat hebt gij, vrij volk, met een kind te verrichten?’ *Akela* en verroerde aleens zijne ooren niet. Al dat hij deed, 't was roepen: ‘Wolven, kijkt wel! Wat hebt gij, vrij volk, te doen met den eisch van een die noch kin noch ken is van het vrijvolk? Kijkt wel!’

Er ontstond een veelvuldig grol-geluid, en een jonge vierjaarling joeg de vrage van *Shere Khan* weêr op naar

Akela: ‘Wat gemeens heeft het vrij volk met een menschenkind?’

Nu, de wet van de Jungle stelt vast: indien er twist of twijfel ontstaat, of een jong in de bende mag aanveerd zijn, zoo mogen twee leden ten minste van de gilde, die noch zijn vader noch zijn moeder zijn, er borge voor spreken.

‘Wie spreekt borge voor dat kind?’ vroeg *Akela*. ‘Wie, onder de leden van het vrij volk?’

Niemand en roerde, en moeder Wolf hield haar veerdig voor hetgeen zij wel wist dat hare laatste strijd zou zijn, indien het op een vechten aankwam.

Maar *Baloo*, het eenige der andere dieren dat toegang vindt tot den Gilde-Raad - *Baloo* de slaapzieke, bruine beer, die de wolvejongen onderwijst in de wet van de Jungle, - de oudgedaagde *Baloo* die gaan en keeren mag waar het hem belieft, omdat hij niet anders en eet dan noten, wortels en zeem - *Baloo* schoot recht op zijn achtergelend en grolde.

‘Die manneling, dat menschenkind?’ zeid' hij. ‘*Ik* sta borge voor dat kind. Wat erg zit er in een menscheling? 't En ligt geen gift op mijn tonge: ik spreke de waarheid. Laat het loopen met de bende en verkeeren met de anderen. Ik zelve zal het onderwijzen.’

‘Een is niet genoeg,’ zei *Akela*. ‘*Baloo* staat borge en hij is de leeraar onzer jongen. Wie doet er meê met *Baloo?*’

Een zwarte schaduw viel te midden in den kring, en 't was *Bagheera*, de zwarte panther, zoo zwart als inkte over geheel haar lijf; maar als het licht behoorlijk op haren zijden rok viel, was zij geteekend en geblest met gewaterde vlekken. Iedereen kende *Bagheera*, en niemand en had het gewaagd haar den weg af te staan; want zij was zoo slim als *Tabaqui*, zou stout als de wilde buffel en zoo roekeloos als een gekwetste olifant. Maar haar stemme was zoo zoet als wilde honing lekende van eenen boom, en haar pels was zachter dan dons.

‘O *Akela*, en gijlieden van het vrijvolk,’ ronkte zij, ‘ik ben hier vreemde in uw genootschap; maar de wet van de Jungle zegt mij dit hier: als er twijfel ontstaat, die geen moord en betreft, aangaande een nieuwgekomen jong, het leven van dat jong mag afgekocht worden. En de wet van de Jungle en bepaalt niet, dat ik wete, wie dien koop mag doen, ofte niet. Is het zoo niet?’

‘Ja wel!’ riepen de jonge wolven, die altijd uitgehongerd zijn. ‘Luistert op *Bagheera*. 't Kind kan afgekocht worden. Zoo spreekt de wet.’

‘Daar ik hier geen recht tot spreken heb, bid ik u om oorlof.’

‘Zeg maar!’ riepen twintig stemmen.

‘Een schamel kind vermoorden is schande! En daarbij, 't zal u vlugger jachtdienst doen met verouderen. *Baloo* heeft te zijnen beste gesproken. Welnu, tot *Baloo* 's zeggen voeg ik eenen stier, en 'nen vetten, onlangs geveld, geen halve mijl van hier, indien gij dat kind wilt aannemen, overeenkomstig met de wet. Kan dat niet zijn?’

Daar rees een gedonder van stemmen, die riepen: ‘Waarom niet? 't Zal toch doodgaan met de winter-regens. Of 't zal verschoeperen in de zonne. Wat erg zit er in een naakten puid? Kom, 't mag meê met den ploeg. Waar ligt uwe stier, *Bagheera*? 't Zij dus aanveerd.’ En daarop klonk de diepe, bauwende stemme van *Akela*: ‘Wolven kijkt wel! wel gekeken!’

Mowgli was te diep verslonden in zijn koppekeien, om er acht op te slaan dat al de wolven een voor een bijkwamen en hem bekeken.

Ten langen laatste waren ze al weg, den heuvel op, achter den gevelden stier; en 't en waren maar *Akela, Bagheera, Baloo* en *Mowgli's* eigen wolven meer die overbleven. *Shere Khan* beurelde voort dat 't dreunde in den nacht, want hij was er razende om dat hij *Mowgli* niet gekregen had.

‘Ja, grol maar,’ zei *Bagheera*, tusschen de stoppels van haren snorbaard. ‘De tijd zal komen dat die naakte

puid u 'nen anderen voois zal leeren, of 'k en versta mij aan geen menschenvolk.'

''t Is wel besteed,' zei *Akela*. 'Menschen en menschenkinders zijn zeer verstandig; 't kind kan ons nog helpen met den tijd.'

'Zoo is 't, 't kan nog helpen in tijd van nood. 't En staat immers niemand vrij te zeggen dat hij de gilde eeuwig geleiden zal,' zei *Bagheera*.

Akela en sprak niet. Hij was denkende op den tijd, die voor elken geleider van elken ploeg komt, dat zijn kracht zou begeven, en dat hij zwakker en zwakker worden zou, ont hij ten langen laatsten door de wolven zou vermoord worden. En dan zou een nieuwe geleider komen die ook, op zijne beurt, zou doodgedaan worden.

'Neem het kind mêe', zeide hij tot vader Wolf, 'en richt het op zoo 't een kerel van 't vrij volk betaamt.'

En zoo was het dat *Mowgli* lid wierd van de wolvenbende van *Seeonee*, ten koste van eenen stier en op het zeggen van *Baloo*, den beer.

D^{r} E. LAUWERS

(*Naar het Engelsch van Rudyard Kipling*.)

De Ceder
(*Vervolg van bladz. 48*)

Beschrijving

DE Ceder is een naaldboom of, zoo anderen 't willen en zeggen, een kegeldrager, fr. *Conifer*. Hij en hoort niet thuis bij het geslacht van de Taxisachtigen noch van de Cypresachtigen, hoewel die ook naaldboomen zijn; maar evenals de Araucaria, de Colymbea, de Cuningbama de Damara, de Lorkeboom (Lariboom bij de West-Vlamingen) en de Pijnboom - vure in de middeleeuwen, -

behoort hij tot het sperregeslacht of tot het geslacht der sperachtigen.

Zijn bloemen zoo mannelijke als vrouwelijke zijn katjes; in eigene luchtstreek stuiven en bloeien zij in bloeimaand; hier te lande in den herfst. Dat laattijdig bloeien en kan vanzelf niet voordeelig zijn. De vrucht of zaadbuis is een staande kegel met, evenals bij de andere staande of opgaande kegels, afvallende schelpjes. 't Zaad is gevlerkt, en bij 't afvallen der schelpjes, reuzelt het naar beneden. De cederappel is min kegelde dan de pijnappel, en heeft eerder den leest van een ei.

Zijn wortelgestel ontspringend, rijst de Ceder tot veertig meters in de lucht. In den grond zit hij vast, gelijk de eik, de sperre en menig andere hoogstammigen, met een hertof trekwortel; daaruit komt het dat hij schier onmogelijk verplant kan worden. Zeer jong verplant, zal hij nog wel te wille komen, doch zeer moeilijk, en zal dan maar met uitermate veel rooie een prachtige boom bedijgen.

't Voordeeligste en 't geraadzaamste ware hem daar te zaaien waar hij groot zal groeien; en dan, al en kan hij aan de dikste boomen niet, - de afrikaansche Boabab (*adausonia digitata*) groeit wel nog zoo dik, - beklijft hij toch tot de eerbiedweerdige dikte van veertien meters omvang.

Vergelijkt gij nu de langlevendheid van den Ceder bij die van andere boomgewassen, ge zult overtuigd zijn dat ook in dat opzicht, onze nieuwe burger - hij is hier immers ‘buik- en hertvast’ en heeft bijgevolg recht op ‘poorterscepe’[(1)] - verdient in onze vlaamsche lusten prachthoven gekweekt te worden.

't Keizersberek in Duitschland ingesteld over bosschen en boomen, wijst ons, na een ernstig onderzoek de elde der boomen aan: de pijnboom of vure leeft 700 jaar; de sperre, 425; de hulste, 415; de eik 300; de lorke of lariboom 275; de beuk of boekeboom, 245; de olm of

(1) Vgl. Gaillard: Keure van Hazebrouck, II, 147.

iep 180 enz; en de Ceder? Er staat nog een Cederbosch op den Libanon, zegt Ruspiger (*Mislin, Lieux Saints I, 209 Bruxelles 1852*), van 300 of 400 stammen die wel van 400 tot 800 jaar oud moeten zijn. Tien onder hen zijn alleroudst, en 'k en vind er geen bezwaar in hun een paar duizendjaar toe te kennen (ein paar jahrtausend).

Verscheidenheden

De wetenschap kent drie verscheidenheden onder de Ceders: den Libanonceder, den Atlasceder en den Himalayaceder of Deodora.

De Libanonceder. Lamartine, zegt de reeds aangehaalde Mislin, bl. 208, heeft overal op den Libanon Ceders ontwaard, evenals hij ook heel Palestina door palmboomen tegenkwam en menigerhande zaken die niemand aldaar ooit te ziene kreeg. De loutere waarheid is dat men op den Libanon enkel van drie tot vierhonderd Ceders aantreft. Op de Taurusgebergten integendeel leeft de Ceder vrij en blij in wijduitgestrekte bosschen.

De Atlasceder of zilveren Ceder groeit en bloeit onderling met den Libanonceder op den Atlas in Noord-Afrika. Zijn appel is iets kleiner dan die van zijn stamgenoot, en zijn geblaarte is blijgroen wat hem zijn schoonen bijnaam verworven heeft. Zijn hout ook is sterker en deugdelijker naar 't beweren van deskundigen.

De Himalayaceder ook treurceder genaamd, en Deodara (Dévadaro, hout der goden) is herkomstig uit de Himalayagebergten en uit den Nepaul. De Deodara is wellicht een der prachtigste boomen welke men in een lusthof begeeren mag. In zijn eigen luchtstreek zal hij tot 70 meters hoog op het hemelblauw afteekenen. Zijn lichtgroen haar dat bevallig neerhangt en hem zijn naam van treurceder doen dragen heeft, steekt schilderachtig af tegen 't donker groen dat hem omringd: een boom uit donzig zijden draad geweven! 'k Heb hier te Yperen een zeer jong Deodaraatje geplant, en waarlijk mijn lievelingske jeunt hem. Zal 't mij ooit gegeven zijn tegen

den zonnelaai beschut, onder zijn zoete schaduw te rusten? Ai mij! Mag een oudgedaagde wel zulke hope koesteren?

Geschiedenis

Het Tabernakel en de Ark des Verbonds werden, zoo men weet, niet uit Cederhout, maar luidens 's Allerhoogsten bevel, uit het hout van de Acacia Seyal d.i. Settimhout verveerdigd.

Eerst ten tijde van koning Hiram van Syrië en van de koningen David en Salomon van Israël wordt er van Cederhout gewag gemaakt, en komt er het verwerken van in zwang. De tempel van Jerusalem, 's konings paleizen en rechtbanken, 't hof der koningin werden altemaal uit Cederhout kwistig gebouwd en opgetimmerd. Na de verwoesting van den eersten tempel werd eveneens de tweede uit Cederhout verveerdigd.

Weldra overschreed de beruchtheid van 't Cederhout de grenzen van Syrië en Palestina.

Uit de kegelschriften bewijzen de geleerden duidelijk dat de koningen van Babylonië en Niniveh evenals die van Israël het Cederhout wisten te bezigen en te verbruiken in tempels en hoven.

Grieken, Romelingen en Egyptenaren gingen met even veel kwistigheid te werk in het optrekken hunner praalgebouwen, in 't bouwen hunner schepen, in 't snijden hunner afgodenbeelden en 't maken van allerlei schrijnwerk en menigerhande huisgerief. Ja, tot 't zagemul toe van 't Cederhout wisten de Egyptenaren te stade te brengen, tot het bereiden der momiën, en 't cederhars met nafteolie gemengeld tot het maken van vernis.

Zulk een ontzaggelijk verbruik en misbruik zelfs van Cederhout, moest den Libanon deerlijk ontboomen; overigens Isaias had het voorzeid: ‘De Libanon, sprak hij, zal zoo uitgeplunderd staan, dat een kind de ceders zal kunnen op zijn vingers tellen’.

In de VI^{de} eeuw stond de beroemde berg zoo kaal dat keizer Justinianus er te nauwernoode cederhout genoeg

kon vinden voor de kepering van een kerstenen tempel.

Maar, zegt er misschien een lezer, strooien de Ceders geen zaad meer om hun geslacht voort te zetten?

Ja wel, antwoordt Mislin, bl. 207; doch wat kan het baten? De talrijke geiten die op den Libanon zwerven en zwieren, knappen bij gebrek aan ander groen, de jeugdige scheuten af en beletten zoo het opgroeien der kostelijke boomen.

West-Europa is den Ceder herbergzamer geweest. In 1683 reeds, werd hij met groote zorgvuldigheid in Engeland gekweekt. De vermaarde boomkundige Bernhard Jussieu bracht in 1734 den Ceder naar Frankrijk over. Te Kew in Engeland ontvong hij van Sloanes, beheerder van den kruidhof, twee kleine in aarden bloempotten gekweekte Cederkens. Te Parijs liet hij een der potten zijn hand ontvallen. Voorzichtig het jong gewas opgeraapt, en in zijn hoed geborgen... Van zoo gering een voorval hebben de franschen een heele zeg weten te vertellen als zou Jussieu de Ceders uit Syrië naar Frankrijk overgevoerd hebben... in zijn hoed!

Beide Ceders werden in den hof van 't Museum geplant; een is bedegen, en op den dag van heden is hij buiten kijf de dikste en de prachtigste uit heel West-Europa.

Wie de prachtige Deodaras in de hovingen van Fontainebleau geplant heeft, en wanneer, is mij onbekend, evenals ik niet te weten gekomen ben wanneer de Ceder zijn blijde intrede in West-Vlaanderen vierde.

In mijn kinderjaren liet ik mij gezeggen dat er twee te pronken stonden in bijzondere hovingen te Brugge. Of 't waar is weet ik niet. Die daar meer over weet dan ik steke maar zijn vinger op.

De jonge Deodara hier onder mijn oogen te Yperen gekweekt, werd aangekocht bij den H. Van Winsen, wiens zoon het beworp miek van den prachttuin der onafhankelijkheid te Brugge.

FR. HYACINTHUS, C.D.

[Nummer 12]

Uit ‘den Levene der Dieren’

VIII. 's Levens Avond.

... *ut conviva satur*.
... *voldaan met de maaltijd*.
HOR.

DE oude kasteelvrouw om de wille van haren ouden Sam, en de oude uitgediende jachthond Sam om zijn opgeleefd eigenzelf's wille, waren op een kalm zomeravondtochtje, om hun trage spijsvertering te bevorderen. Al zwijgend en vóór hen uitziend, trappelden zij, met stijve, kortgemeten strompelstapjes, door de koele lanen van het bosch, rondom het adellijke heerenhuis.

Om hen, en boven hen, in de hooge boomkroonen welfde een bonte, volle zomersche looverpracht. Stilstatig langs de boschlanen stonden de oude grijze beukstammen in 't gelid, en hielden binnen pale en perk den ongetemden groei der wilde rijzels, die guitige kindersnaken gelijk, kwalijk waren in te houden, en hier end' daar met hun veigroene looverkoppen, tusschen de stammen heen

kwamen geloerd. Tusschen de vaste boomvoeten kroop de weg met donsig mos bevloerd, bestrooid met beukebotten die kraakten onder den terd, kroop hij tot aan den kruiswegel en dan verderop het woud in.

De beide ouderlingen volgden hem, gezapig en traag.

Mevrouw had de lente en den zomer van haar leven al jaren bachten haren rug; uitgebloeid, leefde ze nu, stil en ongestoord, doorheen de derve dagen van den overschot haars levens; te midden den springlevenden groei en den bloei der dingen rondom haar, droog ze haar grijze hoofd, lijk uitgebloeide leeuwentand zijn luchtig bolwitte pluimkop draagt in groen jeugdig weidegers, latend aan den tijd en de winden de zorg om hem neêr te plukken, één pijleke teenegader.

Alle de banden van teederheid waarmeê ze vroeger aan het leven hield, waren de eene na den anderen afgesprongen. Al dezen waarop ze de genegenheid van haar hert en de bezorgdheid van haar leven had verdeeld, waren de wereld af, of de wereld in, elk zijn eigene bane aan 't volgen. Zij was overgebleven, alléén en hier, omdat ze hield van het oude huis waarin haar leven als vergroeid was en van de schamele armen die ze bezocht en beging als eene voorzienigheid, en van haren trouwen genoot des ouderdoms, haar eigen lieveling Sam; dit waren de drie laatste zonnestralen van haren wegzinkenden levensdag. Verders was ze zonder veel betreuren, zonder nog eenig verlangen, zonder veel voldoening en met dat weinige tevreden, in gelatenheid wachtend totdat het einde komen zou; immers berustte zij erin dat ze veel had gedaan en nog altijd deed, om met betrouwen hare ziele aan God te bevelen en haar oud lichaam aan den gewijden grond.

Overal waar ze omtrent kwam, was er eene innemende goedheid die straalde uit haar voorkomen, haar doeninge en haar woorden, haar verschijnen verwekte een genegen glimlach op 't wezen van de arme landliên, en Sam, die altijd meêwas op zieken- of armenbezoek, konden de menschen best lijden, om haar.

Sam, was en bleef hare eenige ernstige bekommernis. Ze had hem zoo hertelijk wel gedaan binst zijn leven, ze zag hem zoo geern, en zoo ze meende, was die genegenheid wederzijdsch. Maar nu werd hij zoo oud van dagen, zoo'n duffelachtige dompelaar was hij geworden; veertien jaar wist ze hem oud te zijn, en ze had, met droevige machteloosheid om hem te helpen, alle de kwalen van den ouderdom zijn kranke hondenlijf zien overvallen en martelen. Indien hij haar overleefde, zou zij met onrust ten grave gaan, en moest hij 't laten liggen vóór haar, dit zou haar laatste groot verdriet zijn; - zoo mijmerde ze in de tusschenpoozen van hare bezorgdheid om haren ouden hertvriend, dien avond op hun wandeling.

***

Sam zelf, gevoelde 't, hoe langer zoo zekerder en pijnlijker, dat hij op zijne laatste pooten aan 't loopen was, en zijn pacht in 't korte zou uit zijn.

Ik trekke 't langste koordeke, dacht hij, maar 't en kan niet blijven duren en 't zal algauw opgeschept zijn met Sam.

Een prachtexemplaar was hij, in zijnen goeden tijd, een volbloed engelsche '*Setter*' met aan hem tot het laatste teeken van de zuiverheid zijns bloeds en de echtheid van zijn afstammen. Hoog stond hij op zijn pooten, met wit- en bruingevlekte, slanke lijf. Zijn spitse kop, met de lang neêrhangende krulhaarde ooren, met een paar blinkende, van vriendelijkheid stralende oogen, schrander en ernstig en goed, zoo hij naar den grond niet hing en snuffelde, stond hoog op wacht, om menschenvriendschap betuigd te worden en hondenvriendelijkheid, sprekend uit al de bewegingen van zijn wikkelende lijf, weêr te betuigen.

In lang vervlogen dagen stond hij wijd en breed bekend als de beste speurhond van tien kasteelen in de ronde. De namen van zes of zeven voorvaders, al even zuiver van bloed, droeg hij op zijnen stamboom en veel

jonge died van jachthonden in den omtrek dankten hem hun schoonheid en hunne kracht.

Vroeger zou hij op zulke uitstapjes al twintig keeren den weg hebben afgeleid. Al speurend en snuffelend met zijn bedreven fijne jagersnoet over den boschgrond, vol levenslust, wild en zot, ongedoevig en sterk te beene, rende hij dan de dreven op en neêr, draafde de sperrebosschen in en uit en was daar geene bekoring die hij weêrstond om niets ondoorspeurd of onbesnuffeld over te laten.

Maar met de jaren was de gezapigheid gekomen: zoo lange al was 't dat hij 't wild ongedeerd in zijn weere liet, en al zijn loopen en draven en zijn drieste schurdige voeren had hij neêrgeleid, 't meerendeel omdat ze hunzelven verboden. Immers en was 't geen lustig loopen meer wat hij nu nog deed, niet meer dat veerkrachtig los bewegen, met lichtjagende sierlijk invallende lanken, op zijn veerdige pooten, taai als welster, en sterk als staal.

Zijn veertien jaar hondenouderdom hadden die pooten stillekens aan stram gemaakt en gesteven en het smertte hem nu in al zijne gewrichten bij elken poot dien hij lichtte.

Die onuitputtelijke bron die gaf en bleef geven adem en adem, altijd maar voort adem, om te rennen uren aan uren wijd, was nu gedempt, en hij strompelde voort, over dat het ging, zijne oude wegen al amechtig stenend.

Alle vijf stappen moest hij inhouden om zijne angstende kortborstigheid te klagen uit zijn mat verglaasde grijze oogen zonder straal.

Dan keek hij op naar Mevrouw, met 'nen dwazen puidekijk, en Mevrouw bezag hem meêwarig en streelde hem met hare zachte handen onder zijnen kin en over zijnen kop, en sprak hem stille zoete woordjes toe:

‘Mijn oude jongen, mijn lieve, goede, arme Sam!’

Maar de oude bloed was door al die liefkozingen zoo verwend geraakt, en zoo doodbedorven, dat hij niet eens zijnen steert meer en roerde tot bedied van dankbaarheid,

maar bleef staan, hopeloos te staren, en taalde door zijne oogen ‘dat 't al niet helpen kon.’ Wat hem bij al de ellenden van zijnen hoogen ouderdom allemachtig ten onpasse kwam, was het noodlottig gevolg van Mevrouw haar troetelen en verzorgen en weldoen, en van zijn al te weinig bewogen leven, eene lage vet had hij aangekweekt, die hem om lijf en leên was komen liggen, en hem zijn borst nog nauwer scheen toe te nijpen; zijn vel spande om te bersten, zoodanig dat zijne oogen uit zijn kop puilden, en hij thans minder aan een hond geleek dan aan een spannens volgestopte zak, op vier waggelende pooten.

Daarbij begon, lijk de bloote blauwe hemel door witte wolkenvacht, de kale ouderdom door zijn gevlekte huid te kijken. Zijn haar viel hem uit; en geen ziekte en was 't gelukkiglijk, daarom mocht hij, tot Mevrouw's voldoening, in leven blijven tot hij zijn eigen dood zou sterven, en Sam hield van leven, hoewel het hem dag aan dag lastiger werd.

***

Zoo vorderden ze te zamen, langs de kronkelwandelingen rondom het doodsche heerenhuis, ten allen kante omgroeid met de overweldigenden borteling, op het hout, van het weelderigste looverleven.

Aan weêrkanten van den weg, zagen ze beiden wel hoe de bosschen stonden afgemaakt twee voet hoog met dooreengevlochten ijzerdraad die tot twee voet diep in den grond den vrijdom van het mijnende konijnengoed moest beperken. Daarbij rezen wel in hun hoofd de bonte beelden uit een ver verleden, maar nu was hun dat alles dood onverschillig geworden. Bij plaatsen was het te merken aan den draad en zijn vervallen staat, hoe het er weinig ernstig nog mee gemeend was.

Vroeger! ja vroeger! Dan waren er hier geene heerlijke dagen te kort, en den drang die hem te dien tijde in het bloed zat om zijn deel te doen bij 't vernielen van het wild had hij dan naar hertelust bot gevierd. Hij stond bekend

om ‘sterk op de hazen’ te zijn en minder goed voor patrijsenjacht.

Sterk op hazen en konijnen dat was hij, waarachtig, en als de oegst lag geschoren begon zijn gulden tijd. Wanneer hij dan uitzette, hing zijn kop en hingen zijne ooren, en zijn neuze, reize met den grond, snuffelde almaardoor in gejaagde begeerigheid; gedurig links en rechts stierde hij, en scheen te zwemmen door de malsche klaverijen, of boorde zijnen weg door de veivette beetestukken en het dichte rapeloof. Zijn bruingevlekte rugge en zijn roerende steert alleen bleven nog zichtbaar, of verdween hij geheel in 't hooge groen en moest zijn meester hem vervolgen op de gisse. Dat leed totdat opeens een speur hem in zijn neusgaten sloeg, en dan stak hij uit, met vasten draf, zonder omwegen, zonder nog op of om te zien. Met onwankelbaar betrouwelijke zekerheid geloodst door zijnen fijnen geur, kwam hij zonder missen, tenden 't speur op zijn beestjen af, en, was er viervoetig wild in 't ronde, Sam stak het uit.

Staan bleef hij dan, plots, met half opgesteken ooren, met halfopgeheven voorpoot, boutstil, en wikkelde gewichtig zijnen steert.

Verveerd en met de schrik op het lijf zat het wild, daar hij 't aan den grond geboord hield met het staal van zijnen blik, zoo dat het noch roeren noch keeren meer kon. Kwam de jager nader, zoo liet Sam zijn blik af en liet den zeerelooper weer 't vrije gebruik van zijn vlugge pooten om weg te scheren.

Met hunne ooren plat in hunnen hals gestreken, sloegen de schichtige renners hunne achterpooten hard tegen den grond; hun leger uit en de velden op te wege stoven ze en bezen den wind voorbij. Sam keek ze na en wachtte; wel indachtig wat er gebeuren moest. Hij zag, en hij had er zijn groot genoegen in, hoe de dwaze schuwerikken spoeterden, met den dood op hunne hielen, vluchtend den dood, den dood in 't gemoet. Hij zag, en hij had er zijn groot genoegen in, hoe hun opgetrokken hazewimpel,

hun witte kodde, de mate sloeg van hunne dolle vluchtsprongen. ‘Nu,’ zei Sam, en 't schokte hem een blijdschap door zijn leden, als hij den donder hoorde knallen over 't land uit zijn meester's vuurroer, als hij den hazewimpel overkeeren, en 't vluchtende schietspoel, hals over kop tuimelen zag in zijn dood.

Nu mocht hij er naartoe, naar den gesneuvelden vluchteling en daar staan kwispelsteerten, om te beteekenen dat hij bloedend aan zijne voeten lag.

Vroeger, in zijne eerste jonkheid en wist hij dat alles zoo nauw niet, of wist hij 't, hij was 't algauw vergeten, en hij kon de gading niet weerstaan om zijn beestjen achterna te springen, en zijn beenen te rekken: kreeg hij het, dan sloeg hij het met eenen hap de leên af, en kreeg hij 't niet zoo had hij toch de leute van 't loopen, en van den anderen te zien vóór hem 't land meten. Maar 't verstand was gekomen met de jaren en met menig nijpend loodzaatje dat hij een paar weken lang in zijne hespen had moeten dragen.

Geheele morgenden, en dat maanden achtereen, lag Sam alzoo 't land af te ketsen; liefst van al en met meest kans op bate, op de stukken land die lagen langs den zoom van boschgrond. Daar kwam het hazevolk, zoo 't scheen, zijn Sabbat vieren, bij heele benden, vijftien zestien rond malkaar. Maar niet zoo gauw en hadden ze den top van zijnen neuze gezien of elk wist zijnen weg en zijn hol om henen te vluchten. Speuren, jagen, en zwelgen in vrij openluchtig jachtgenot, en 's namiddags meestal de vermoeidheid liggen afslapen, zijnen ronden tuk uit, luilendig uitgestrekt, en de zonne laten zijn lanken stoven, dat was vroeger zijn leven; en was 't een wonder of werd hij een pracht van 'nen hond?

***

Blijdst van al nog, - maar dat was wel overdaad meende Sam, terwijl hij lag te tukkebollen, met zijn neus over zijn uitgestrekte pooten, binnen de tralien van zijn

kennel, - blijdst van al nog waren de dagen, ten tijde dat al die lustige heeren en die mevrouwen op 't heerengoed kwamen. Dan was 't hier een bonte wemeling van helle kleuren op al dat groene, dan werd er hier geschetterd en geroepen en gelachen dat 't weerklonk over de stille vijvers, dan liep het hier vol met blijde glanzende gezichten. Geen werkvolk meer dat nog 'nen slag sloeg, alles was jacht wat men zag of hoorde. De heeren hadden hunne donderroên en de knechten kregen stokken.

Lang voordien en mocht er niet meer gejaagd worden, en 't begon Sam dan telkens in zijne pooten te jeuken dat er iets was wat hij in lang niet meer gedaan had. Hij verlangde zijn herte uit, trappelde al dagen achtereen ongeduldig over end' weer zijn kot, stond op gedurige wacht en blafte iedereen aan, wel meenend dat iedereen op de jacht ging.

En daar kwam toch eindelijk de jachtknecht met de rijzwepe, en ze werden, Sam en al de andere aan den band geleid, trippeldansend en trekkend, hijgend en luid bellend van ongeduldige blijdschap, zoodanig dat de man moest houden dat zijne handen kraakten om den boel niet kwijt te geraken.

Zulk een dag moest voor de konijnen lijk de laatste dag van de wereld zijn, de dag van algeheele vernieling van hun ras.

Mevrouw ontving al haar neven en haar nichten en bracht ze in 't veld. Met behulp van al het werkvolk, met groot geroep, met razend geblaf van de opgehitste honden, met slaan en ruischen van kluppels, werd al wat konijn heet, sedert maanden binnen den ijzerdraad ingesloten en onzeggelijk vermenigvuldigd en aangegroeid, uit zijne holen gekoterd en opgedreven tot binnen 't bereik van die zoogenaamde jagers. Daar had mevrouw haren schik in, en Sam niet minder. De verschrikte konijnen, bij honderden, wipten, recht omhoog, smeten met hunne achterpooten, keken verweerd bezijds en achteruit, en sprongen vooruit, schietend in en door malkaar lijk jagelingen in een vliet. Aanhoudend werd erin gedonderd en ze vielen lijk de hagel, blutgeschreeuwd, t' endenge-

loopen, dwaas van schrik, onmeedoogend neêrgeschoten werden ze, zooveel en zoo talrijk dat er verwaarloosd werd ze op te rapen, om geen tijd te verletten en, als 't zijn kon, ze tot den laatste te verdelgen.

Dat was wel leutig, zoo lag hij dan te denken, maar 't was te veel, te eeuwig veel, men werd er beu en wers van.

Maar 't waren toch schoone dagen!

***

Met het gaan van den tijd was 't hier alles zoo geheel anders geworden. De drukte van vroeger, het hellemend gelach onder de bladergewelven, het ronken van den hoorn, het getrappel van peerden, 't geblaf van zijn weergâ, het blijde geroep van de jagers, dat alles was geworden voor Sam als een bekoorlijk vertoog uit lang verleden dagen. Nu was het stilte alom en rust en stille rust altijd; uitgeweerd het gemoedelijk geneun van koeien en 't gezang van vogels, 'n was er daar weinig meer of geen geruchte.

Het huis stond er jaar uit jaar in, van den morgen tot den avond, in zijn doodsche alleenigheid. Over winter, als de loovervoorhang weggevallen was, stond het naakt, t'aanschouwen voor ieder oog, met al zijne stalgebouwen en bijbehoorten, vereenzaamd en verlaten in het grauwe ontbladerde hout.

Des zomers kroop het weg in 't herte van zijn veelverwig boomvlies en zat het uit te kijken, tendenuit zijn lange beukendreven met een klein stukje wit van zijn gevel, dáár waar de stammen dicht aaneen staan en de kruinen schijnen te groeien vast in malkaar. Van buiten bezien, lag het steur en ontoegankelijk, biedend met zijn dichtbelooverd houtgewas de norsche uitwendigheid van een diepe woud. Aan beide kanten sliepen de ongerepte vijvers in hun overjaarsch blonde mierenriet, en met de groene vlaken erop en de droomerige knoppen van gele en witte waterleliën. De hemel boogde daarboven, en, wel viel daarop het regelmatig afgetelde gaan en keeren van dag

en nacht, van goed en slecht weer, maar het slot bleef altijd het slot, bedolven in zijn boomen. Midden in de neerstigheid op de ommeliggende kouters, het nijverig roeren op de boerenhoven en het poenderen van de kortwoonders, lag het als een stuk degelijk volworden rijkdom, afstekend met zijn weeldige rustigheid. Waren 't derve dagen, bleeklichtend uit een zieken hemel, dan keek het treurig uit zijn sombere boomen; regende 't, zoo kroop het weg in eene mistige nevel; blonk de zonne helder, zoo liet het hem en zijn boomgetooi verlichten met den weerglans, teergoud, blakend, of den droomerigen koperschijn van de morgenpracht, het noeneblaken, of het zinkende avondrood.

Maar geen leven meer, ooit; alle vensters waren geloken, één alleen bleef open, en Mevrouw zat er gewoonlijk; bachten, te druilen bij Sam, die lag en slapen en van langs om vetter bedeeg. Hij had het voor zijn stramme leden te koud gekregen in zijn kennel, en was mogen verhuizen, binnenhuis, op een donzig bed dat het zijne was. Verzorgd werd hij nu als een krieperig zieke kind, getroeteld en gekweekt met al het beste, gediend door al de dienstboden als een verwend heerenkind, maar hij verloor er al zijne goede hondeneigenschappen bij. De fijngevoelige menschenvriend die hij te voren was, werd nu knorrig en eenhandig. Voor ééne alleen had hij nog wat eigenbaatzuchtige vriendschap over, voor Mevrouw, die hem kon aanspreken lijk de menschen onderling doen, en die zijn slaaf was; hij volgde haar op den voet al hijgen, overal in en overal uit: hij nooit voldaan, en onvoldoenbaar, en zij onvermoeid om zijn minste grillen te bespieden en in te volgen.

En dat wilde hij voor hem alléén, al de anderen beneed hij en van hen was hij afgunstig. Tijdelijk ook ondervond hij hoe dat wederzijdsch was, en menige onzachte behandeling, in den duik van het nijdige dienstvolk ontvangen, moest hij in stilte verkroppen, en vergoeden met meer verkeptheid en streelen van Mevrouw.

***

Ze wandelden door de sperrebosschen in de vredige stilligheid des avonds, langs het kreupelhout, en lange dreven door, zinkend en de drooge blaren, mijdend te zamen een al te hoog bultenden boomwortel, een afgezaagden sperrestam, of al te wijd uitkruipende bramen; en telkens ze stilhielden, verademde Sam en sprak Mevrouw hem een paar zachte woordjes toe.

Bereukwerkt en geurig blies de avond zijn koelen adem door de boomen die rustig ritselden. Overal hing het vol slapende groen, glinsterend groen op de beuken, reuzelende groen op de berken, gesnikkerd groen op de eiken, wikkelende groen op de popels, en de oude donkere sperren stonden met, aan hun toppen, bleekgroenen nieuwen wasdom of trosjes lange scheuten lijk blinkende keersen op nen kerstboom, de laryx, bij gansche legers, hingen hun reilde striemkes al bezet met teergroene sterrekes, naar omneêr. Tusschen de stammen, halfhoogte, hing als op de lucht bij stressen, het jong kastanjegroen en 't groen der notelaars op ranke rijzels; de varens uit het mos rolden hun bladerribben af en spreidden hun vingers open tot een pracht van overvloedig onderwoudsch geblaarte. In 't boomgewelf helmde nog een taterende merel, gaaien, gestoord in hun ruste, verhuisden al schreeuwen van 't eene loofgebouw naar 't ander, en de koekoek reisde al zenden zijnen zoeten zomergroet hoog over 't bosch, de velden in; in de verte hing een gedommel van onduidelijke avondgeruchten.

Bij plaatsen ritselde 't in de dorre bladeren, van verschuwde wild dat Sam nog voor 'nen hond en Mevrouw voor 'nen mensch aanzag en ijlend de bosschen in schoot. Maar geen van beiden die dit nog kon doen ommezien.

Vlucht vrij, en geluk in 't leven, dacht Sam, voortaan is er plaats genoeg op de wereld voor u en voor mij; alles heeft zijnen tijd, en den mijnen heb ik gehad, 'k wou dat ik nog loopen kon gelijk gij, zot gedoe.

Hij beende voort, recht voor hem uit, en betreurde 't dat alles wederom om hem heen levensblijdag vierde, en

hij die niet meer meê mocht doen, en het weelderig spel van verre moest staan af te zien. Oud worden, en zoo krank bedijgen! Dubbel is nog zoo droef om dragen, en men zou naar den dood verlangen, was 't leven om het leven zelf niet zoo zoet, en de dood, zelfs op het laatste uur, niet een onwelkome gast.

Ziek zijn, was alléén reeds een gruwelijke rampe voor Sam; hij wist er iets van, de ondervinding had hem 't een en 't ander geleerd dat hem nu nog huiveren deed door zijn oud geraamte.

Eenmaal, in 't begin van zijn heereleven, toen Mevrouw hem was beginnen liefkrijgen, had hij ernstig ziek geweest.

Het al te rijke voedsel had noodlottig zijn gulzigen zwelger bekoord, de verandering was te schielijk en te groot, en hij had geëten, buik sta bij, overal waar en telkens wanneer hij eraan gerocht, en Mevrouw had er lust in dat hij zoo'n prachtigen eetlust had, en hij haar goedheid zoo ruim gelegenheid gaf om hem wel te doen.

Had hij 't maar kunnen afwerken met ketsen en draven, maar neen. Rusten moest hij op zijn donzig kussen, wandelen over zachte vloerwerk, en lui liggen vet te worden in vadsig niets doen.

Hij was lastig geworden, vies en zindelijk, zijn lust naar eten had afgenomen en was ten slotte geheel verdwenen. Den uitgelezen keur van fijne voedsel dien men hem voorzette, walgde hem, met gedropen steert en hangende ooren trok hij ervan af, en ging liggen treurig zijn, norsch gestemd en ziekerig. Slapen ging hem ook niet meer, en hij zocht, ongerust, daar 't hem nievers wel meer was, naar iets dat hem voldoen kon, en hij vond het niet.

Men was ongemakkelijk om hem geworden, dat zag hij, en Mevrouw bleef met al hare machtelooze teederheid, bedroefd maar bevreesd, op afstand hem staan beklagen.

Op een vreemde was hij dan vervoerd geworden, om te genezen, overgeleverd aan een hertelooze beul; Mevrouw 'n wist dat niet, voorzeker niet.

In een ellendig kot werd hij opgesloten, van vrijheid en

van lucht beroofd, voor dagen achtereen, alléén met zijn mismoedig ziek zijn. Geen eten kreeg hij meer, niets, en hij zou er geen gewild hebben ook, zoo gestoord was hij geweest om die ontreffelijke behandeling. Maar allengerhand werd zijn koppig zijn hem te vervelen, hij had niet langer meer genoeg met zijn eigenzelven en zijne treurnis week af voor iets dat geleek op trek naar eten. Doch er was niets, 't geen er lag was voor hem zeker niet en hem 't bezien niet weerd was: een korste uitgedroogd brood, een beetwortel en een leèren lap.

Sam wachtte eerst geduldig tot men komen zou, en men kwam niet. Hij begon in zijn donkerzwart verblijf, op zijn zelven rond te draaien, en 't docht hem dat het brood en water, eertijds zoo dikwijls door hem versmaad, hem nu al zou gesmaakt hebben; maar hij kreeg het niet.

't Werd honger te luiden in zijne maag, hard gebiedende honger, feller en feller werd zijne begeerte naar eten, en kwellend groeide de ijlte in zijnen buik. Honger! menschen, honger! en niemand die kwam.

Uit zijnen hoek waar hij te pruilen en te moppen lag, was hij al opgestaan en tot bij de broodkorste getorden, ze was toch te onhebbelijk hard. Maar bij 't ongenadig dwingen en de martelende foltering in zijn dermen, had hij ze ten slotte toch smakelijk gevonden, hij had ze overlikt en dan binnengeslegen.

Te ondierlijk voor een hond als hij was de beetwortel; maar 't moest, er was geen weêrstaan mogelijk, en ze was op haren tijd de korste gevolgd.

Na verloop van dagen, schrikkelijke helledagen, had hij nijdig zijn tanden in het leer geslegen, en een stuk had hij eraf gereten; met den hongerdood in zijn ingewand, zat hij erop te bijten dat zijn tanden schreeuwden, toen men hem verlossen kwam.

Uitgemergeld, zwak en met nog enkel het vel over zijn ribben was hij weer naar 't kasteel gereisd, afgemagerd maar weer gezond. Mevrouw had tranen van meêlijden en van blijdschap over hem geweend, maar, daar was een

afgrond van wee en gruwel die Sam haar nooit melden kon, en waarvan hij den akeligen bodem had beschouwd.

***

Ze kwamen eindelijk waar ze iederen avond landden, op 't uiterste einde van hunne alledaagsche wandeling, ten uitkante van een sperrewoud, aan den ommedraai van een dreve, in zoo iets lijk een halfronden natuurtempel. De pijlers ervan, waren stokoude, kortgestuikte sperrebonken, noesch en scheef gewrongen, geknoest en uitgeleefd, met hunne lange magere, onbesnoeide en wilde takken hangend naar den boschgrond; met hier end' daar op hun uiterste toppen een overschot van groenende assels, daar alléén nog 't leven aan te bespeuren was.

Alles was hier rustig en stil als in een ruime grafstede, alleen hoorde men af en toe het zuchten van den avondwind die uit de verte kwam, voorzichtig en traagzaam die naakte sperrearmen op en neer doen wiegen, en 't krassen van waterwild in den naasten vijver.

Een dikke lage afgevallen roste sperrenaalden maakte op den vloer een zachte legwerk dat alle gerucht van voeten versmachtte, en breede koeken geluwgroene mos spreidden bij vlaken tot platte kussens hun dons uit.

Wat binnenwaart die bochelige roodachtig-grijze pijnstammen stonden, in halve ronde, een dertigtal granietblokken, verschillend van vorm, naar links of naar rechts gezonken, noesch en dweersch, elk aan zijn kant naar den grond hellend; sommige lagen platgevallen, ondermijnd door 't woekerende konijnevolk. Meest alle stonden die steenblokken overgroeid met een vacht van blauwendig groene mos, omvlochten met purperziende bramen en bevlekt met vuilgroene blaren; of waren ze overwelmd en half gedoken in de rijkgroene varens, daarrond dooreengegroeid met jasmijnverwige krokke en geluwziende lang en teere zijdegers, dat gouden bandjes legde op de neêrhangende blaren.

Op 't meerendeel, door den tijd en door wind en weêr half

uitgesleten, stond, nog leesbaar, een jaartal en een name: Fox en Mirza, Castor, Brutal, Hermit, Phylax en andere.

Hier was 't dat Sam zijn stamgenooten, zoo gauw ze de maag keerden onder een stuk arduinen vensterbank, of een groote veldsteen, aan den grond werden bevolen, in Mevrouw's tegenwoordigheid. Zoo was 't gegaan immers sedert haar Menheer was gestorven, en iederen dag bracht ze met een van haar levende lievelingen een bezoek aan die stille plaats waar onder hunne steenen rustten hare afgestorvene.

Dat de konijnen hier bij nachte hun samenkomst hielden bleek uit de hoopjes van hetgeen zij, in hun volkomen gemis aan vereeringsgevoel voor dooden, op de graven hunner vroegere vervolgers waren komen neêrmarbelen.

Sam was niet gerust, hij kwam liever naar die plaatse niet; bezwaarlijk had hij geweten waarom, maar daar was iets dat hem daar benarde.

Die doodsche stilte, die stuipachtig gewrongen sparren en die bemoste steenen, dat was alles heel natuurlijk en hij zou ze op eene andere plaats al lang besnuffeld hebben, maar hier! Neen, hij kende ze, en het naar gevoelen dat hem hier telkens aangreep; 't was als vreesde hij voor een ongrijpelijk angstverwekkend bedreig, dat hem in zijne dood scheen te lokken, al spotten met hem, omdat zijn uur algauw zou komen; hij rook hier den vermanenden reeuwgeur van zijn gedolven voorgeslacht. Zijn kop stak hij, over dat het ging omhoog, haalde zijnen steert in, neep zijne oogen, en de lucht in zond hij uit zijn oude schorre keel telkens een allerdroevigst klagend doodsch gehuil, dat de oude Mevrouw door merg en beenderen rilde. Sam stierde, met de schuwe ijsing sprekend uit gansch zijn saamgetrokken lijf, rondom dat doodenveld en langs de sperrestammen, het halfrond uit en den weg weer op. Mevrouw volgde gedwee. Maar ze wist dat ze hier morgen beiden zouden wederkeeren, aangetrokken door de stille droevigheid zelf van de plaats.

* * *

Een nieuwe steen, een verschgedolven put onder 't groene mos, en Sam 's stijf uitgerokken hondenlijk wachtten op malkander.

In de laatste dagen was hij gemagerd dat het bij der ooge zichtbaar was; geen eten meer dat hem smaakte en hij had zich te slapen gelegd.

Mevrouw die die nare voorteekens kende, had met een stille treurnis voor nen steen doen zorgen. Sam had, bij zijn laatsten slaap, van haar een treurigen kus tusschen zijne geloken oogen en een warme traan op zijn hoofd ontvangen, en hij had hem dan doodgeslapen.

CAESAR GEZELLE

Seringen
(*Syringa vulgaris*)

O liefste van de blommen die
de lente geeft!
Nu weer ik u ten hove zie
mijn hert herleeft!
Geen andre blomme er bloeit, gewis,
die zóó dweerschdeure blom mij is
en zóó mijn ziel doet zingen
lijk gij doet, o Seringen!

En blommen zijn zoo dierbaar mij
zoo één zoo al!
Hoe vreugdig dan mijn stemme blij
u roemen zal!
Reeds zie 'k zoo geern uw loovergroen,
uw blaren, - hertjes van fatsoen, -
waaruit uw trossen springen,
gezegende Seringen!

O bleeke-peersche blommenpracht,
o weelde zoet,
die streelend op mijn zinnen lacht
en mijn gemoed,
en drenkt mijn oogen met uw dauw
van blauwend rood en bleuzend blauw
met zachte mengelschingen,
o prachtige Seringen!

Daar stoort om u een balsemwolk
met eedlen geur,
waar floddert vlijtig vlindervolk
van alle kleur.
O, zoo ik aan die zoete bron
mijn mond en longen laven kon
met koele zegeningen,
welriekende Seringen!

'k Onthoud - hoe lange al! - nog getrouw
mijn handjes, met
uw blomke op iedre kneukelvouw
in bloei gezet!
Of, u beziende, zie 'k nog schoon
voor mij een helverlichten troon
waar kinderstemmen zingen,
waar bloeien... blij Seringen!

Om U is 't, o Maria, die
een Blomme zijt,
dat ik Seringen geerne zie
te Meietijd!
Ik wilde leggen voor Uw' voet
al wat de Lente ontluiken doet
van bloeiend schoone dingen,
van blommen... van Seringen!

Meie, 1906.
AL. WALGRAVE

Pastor Leo's Feest[1]

ZET Jan Palfijn een beeld van brons,
maar Kortrijknaars, verleent het ons
dat wij Sint Leo vieren
en hem vereeren die, niet dood
maar levend, heel zijn prochie groot
palfijnt, op twee manieren.

Hij meestert, eerst van al, den geest;
geneest en kweekt de ziele meest
van al zijn prochianen,
die, dikwijls ziek en krank en flauw,
den meester zoeken, vol berouw,
en ongemaakte tranen!

Palfijn en kost die kunste niet,
hoe wijs hij was, en al 't verdriet
dat zijn allaam kon stelpen,
't zij tange of lepel, mes of scheers,
doorgaande 't lichaam noesch en dweersch,
't en kon de zie! niet helpen.

Heer Leo, voor den tweeden keer,
palfijnt zijn prochie meer en meer
en helpt ze in 't lastig baren
van kerke en torre en kloosterpand,
van broederschappen alderhand:
wat nieuws schier alle jaren!

Zet' Kortrijk Jan Palfijn, zoo 't wilt
een bronzen....., een veel schoonder beeld,
dat heeft ons God gegeven:
een man, die herte en ziele ontving,
een man is 't, en geen koperding:
zegt: Lange moet hij leven!

1889
GUIDO GEZELLE

(1) E.H.L. Van de Walle, pastor op S^{t}-Eloy te Kortrijk.

Op Pastor Leo's feest[1]

HEER Pastor, zegt, waarom ge altijd
nog klinkend en de bellend zijt,
't zij kleene feeste of groote fooi,
met 't oud geluid van sent Eloy?
't Is koekuit een zang, altijd voort,
dat ge op uw schoone prochie hoort;
ik zie drie groote beuken staan,
'k zie rechte naar de wolken gaan
een scherpen torre, en hane en kruis
staan hooge boven 's Heeren huis,
maar klokkeloos en wepel staat
uw torre daar, en nooit en slaat
hij ure half of heel; waarom
toch blijft uw torre doof en stom?
Drie klokken klaar en zwaar van toon,
dat waar, zoo dunkt mij, nog zoo schoon,
en weerd een Pastoor die voor niet,
voor niemand achteruit en schiet!
Wat hapert er? Waar liegt het aan?
Kan Sint Eloy geen munte slaan,
die muntenaar van ambacht was,
die miek zoo menig zilv'ren tas,
die miek zoo menig stoel van goud,
die kochte slaven jong en oud,
met 't geld van koning Dagobert:
heeft hij voor Sint Eloy geen hert?
Wat zal Sint Leo, uw Patroon,
die neerstig werkt aan uwe kroon,
die wijd gelijk een waschkuip maakt,
gaan zeggen, als uw werk nu staakt?
Heer Pastor, uwen last volendt
en op uw werk den zegel prent,
met 't vast en onbevreesd besluit:

(1) Zie voorgaande stukje.

dat Sint Eloy drie klokken luid'!
Laat Maria de grootste zijn;
daarna geeft Sint Eloy de zijn';
de derde Leo, Leo, leeuw,
zal luiden tot in de andere eeuw
den lof van een die Leo hiet,
die ongeproefd geen moeite en liet
om Sint Eloy, spijts alle man,
te maken dat men 't speuren kan,
van verre en naar, van wijd en zijd,
wanneer men langs de bane rijdt,
van Brugge, Gent of Doornijkwaard,
als 't zonneblinkt of maneklaart,
heel hooge en blij ten hemel gaan
en 's Pastors eere voorenstaan.
Als 't donker is, is 't heel versmoord,
omdat men klok noch klepel hoort
van Sint Eloy; en, half verblind,
het volk geen Sint Eloy en vindt.
Kloek aan, Heer Pastor, die nu zijt
caplaanrijk, sedert korten tijd,
geworden; die met drien voortaan
meugt preusch op uwen autaar staan,
zegt: hoort, mijnheers, wij gaan gedrien
naar klokspijze in de beurzen zien,
gaan gieten elk een klokke mooi
en zeggen aan Heer Sent Eloy:
is 't dat hij wilt zijn kerke goed
doen hooren, dat hij helpen moet
en met zijn besten hamer slaan;
dan zal 't, dan zal 't wel moeten gaan.
Heer Pastor, 'k wensche U (daar mêe uit)
voor feeste, een prachtig driegeluid.

G.G.

[Nummer 13]

Kerels en Blauvoeten

I. Hunne geschiedenis volgens Kervyn de Lettenhove[1]

HUN eerste optreden dagteekent uit de IV^{e} eeuw. Woeste volksstammen doorkruisten den Oceaan, trots stormen en gevaren, op zoek naar strijd en roof. Ze kwamen uit het Noorden, van de grenspalen van Skandinavie. Zo verbleven eenigen tijd omstreeks de Elbe. Van daar kwamen ze afgevaren, bij drommen, op hun lichte snekken, aangevoerd door hun *bersekirs* en *seekongars*. Dorstend naar bloed, vreeslijk in den strijd, lachend in den dood, bestormden en verwoestten ze de kusten van

(1) We verwijzen naar de 2de uitgave van '*Histoire de Flandre*' 1853. Ze verschilt eenigszins van de eerste, verschenen in 1847. Daarom, hadden we liever deze laaste gevolgd; maar ongelukkiglijk we hadden ze niet onder ons bereik.
Deze geschiedenis is niet op haar eigen behandeld door Kervyn, maar ligt bij brokken en stukken links en rechts in zijn werk verspreid. We meenen wel te doen met ze samen te vatten; te meer dat zulks noodig was, tot 't beter verstaan der volgende opstellen.

Friesland, Bretanje en Gallenland. 't Waren Saksen, zoo het luidt in oude schriften[1].

Op de kust tusschen Friesland en Gallenland, waar weleer Morinen en Menapiers woonden, kwamen zich dergelijke volksstammen vestigen. De naam van het kustland was *Fleanderland*, deze der bewoners *Flamings;* twee Saksische namen. Flaming (= flyming, flyman) beteekent: banneling, vluchteling; Fleanderland is dus het land der vluchtelingen. Bij de Noordsche barbaren bestond een strenge wet, waarbij, alle zeven jaar, jonge lieden veroordeeld werden tot het *ver sacrum:* ze moesten hun land verlaten om te leven in zege, of te sterven in ballingschap. Tot zulke uitwijkelingen behoorden wellicht de Flamings.

Hadden de Flamings ook seekongars? Vindt men bij hen de drie standen, eigen aan de Noordsche volken: de *iarl*, de *karl* en de *traelle;* met andere woorden: de *Ethelings*, de *Frilings* en de *Lazte*? Met zekerheid kan men het niet zeggen; maar dat de bewoners van Fleanderland Saksische Karls waren, daar valt niet aan te twijfelen. Ziet de doenwijze van die fiere vrijlingen, hoe ze overeenstemt met deze der Skandinaafsche Karls: hoe ze in nauwen broederband vereenigd leven in *gilden*; hoe ze, met de *scharmsax* gewapend ter *male* tiegen, waar ze de *minne* drinken, Odin en Freya ter eere[2].

De eerste Karl die met naam bekend staat in de geschiedenis is *Carausius*, de beruchte hoofdman door de Romeinen aangesteld om de kust, de *littus saxonicum*, tegen de herhaalde aanvallen van andere Saksische barbaren te verdedigen. Of hij een Karl was. Zijn naam duidt het aan: Carausius = Carlos; en 't is wellicht de genegenheid tot zijn stamgenooten die hem aandreef om de Romeinen te verraden en de invallers vrijen toegang te verleenen[3].

(1) I^{e} deel, bl. 10 en 11.
(2) I. Bl. 52 en volgg.
(3) I. Bl. 13.

Diezelfde Carausius was misschien wel een der voorvaderen van het stamhuis der Karlings. Immers, de naam Karl is uitsluitelijk Saksisch en de Karlings bezaten uitgestrekte eigendommen in Fleanderland. Pepin van Landen en zijn opvolgers zijn dus afkomstig uit den stam der Flamings[1].

De Karls bleven hardnekkig getrouw aan den aard en de zeden van hun ras. Vruchteloos waren de pogingen door de zendelingen aangewend om ze te bekeeren en te beschaven, vruchteloos de wetten door de Karlingsche vorsten uitgeveerdigd om hun recht op weerwrake, hun gilden en hun vergaderingen af te schaffen[2]. Liederik en andere Forestiers poogden te vergeefs de kustbewoners te onderwerpen[3]. Dit alles was dwang, was uitheemsch, en dat zouden ze nooit dulden.

Ondertusschen had, in de XI^{e} eeuw, de beschaving grooten voortgang gemaakt. Alleen de bewoners van het moerland, gelegen tusschen de zeekust en het bosch van Thor, tusschen Meunickereede ten Noorden en Wasconingawala in 't graafschap Guines ten Zuiden, bleven hunne aloude woestheid behouden. Ten bewijze van dien worden allerhande voorbeelden aangebracht van bloedige veeten, van rooven en moorden. Een Flaming van Veurne, Herred, bijgenaamd Kraugrok, wilde na zijn huwelijk zijn heimat verlaten en zich vestigen te Ardres, om er een vreedzamer leven te leiden. Doch zijn vrienden en magen, ‘allen koene mannen, zegt Lambrecht van Ardres, en wellicht de vaders en stichters van de *Blauvoeten*’, kwamen te zamen om er zich tegen te verzetten[4].

Omtrent dienzelfden tijd, poogde graaf Rudolf van Guines de Saksische volkstammen te onderwerpen. Ze werden gedwongen hun geliefde wapen, de *scharm-sax*, af te leggen; alleene het dragen van de *kolve* werd nog toege-

(1) I. Bl. 32 en volgg.
(2) I. Bl. 57-61.
(3) I. Bl. 58.
(4) I. Bl. 109 en volgg.

laten; waarom de Karls uit deze streek, sedertdien den naam dragen van *Colve-Kerli*. Hun werd eene belasting opgelegd, door het volk de *Colve-Kerlie* geheeten. Doch, deze vrije boeren, die zich altijd met kracht tegen het Leenstelsel, onder welken vorm ook verzet hadden, gingen niet lang gebukt onder het slavenjuk. Een opstand brak los en de Colve-Kerlie werd afgeschaft[1].

De overmoedige gravin van Henegouwen, Richilde, zou insgelijks wijken voor de ontembare vrijheidsliefde der kerels. Zij ook wilde hun belastingen opleggen, die ze nooit gekend hadden. Als één man stonden zij op, schaarden zich aan de zijde van Robrecht den Vries en wonnen, in den slag bij Cassel (1071) met de zege hun recht en hunne onafhankelijkheid[2].

Weinige jaren daarna vinden wij te midden Fleanderland, den grooten apostel, Sint Arnold. Door zijn ijverig woord slaagde hij erin vrede te stichten onder de strijdlustige kerels en hun woeste hertstochten te bedaren. Door zijn zendelingswerk heeft hij de versmelting bereid van de verschillende bestanddeelen van het Vlaamsche volk[3].

Nu is de christengodsdienst voor goed bij hen binnengedrongen; en daar zij, vrij van Gallo-Romeinschen invloed, het best de heldhaftige overleveringen van hun voorgeslacht bewaard hebben, zullen zij ook de eersten zijn om ter kruisvaart op te rukken[4].

Daaruit valt echter niet te besluiten, dat hun bekeering en hun onderwerping algemeen en volledig waren. Graaf Baldwijn Hapken zou het ondervinden, toen hij den openbaren vrede over geheel zijn grondgebied wilde verplichtend maken[5]. En Karel de Goede, die alles in 't werk stelde om den vrede te handhaven, stuitte eveneens

(1) Aldaar.
(2) I. 137 en volgg.
(3) I. 145.
(4) I. 146.
(5) I. 165 en volgg.

op den ontembaren strijdlust der Flamings. Deze waren hoogst verbitterd om de hervormingen des graven, die zij beschouwden als zooveel aanslagen op hun eigen aard en hun onafhankelijkheid. Deze verbittering veranderde in haat bij de Erembouten, omdat men een hunner, Bertulf, kastelein van Brugge, wilde doen doorgaan als onvrijen laat. Ze smeedden, naar oud gebruik, een samenzweering, waarvan de graaf en al de vijanden der kerels de slachtoffers werden[1].

Ondanks alle pogingen, bleven een groot deel der kerels vastgehecht aan de barbaarsche zeden en heidensche gebruiken hunner voorvaderen, aan hun stamtrots en vrijheidszin. Zonder ophouden ontstaan vinnige veeten en bloedige kampen en woedt de verdeeldheid onder de gezinnen en onder de gilden. Zulk een strijd treffen we aan in 't begin der XIII^{e} eeuw. Herbert van Wulfringhem treedt op als de voorman van de wildsten onder de Saksische Flamings, deze te weten die nooit gebogen hadden onder het juk. Hun tegenstrevers waren deze, die heulden met de vreemde indringers, die zich aan het gezag der graven onderworpen hadden. De eersten heeten *Blauvoeten;* de naam van een slag zeevogels, wellicht een zinspeling op hun vroeger zeeschuimersleven; volgens anderen, zou het een wisselwoord zijn van vos, ontleend aan oude Noorsche Sagas; vandaar dan ook de naam van van wolven of *Isengrins*, aan de tegenstrevers gegeven. Koningin Mathilde, die douairiere was over 't land van Veurne en Broekburg, had zich aan haar volk hatelijk gemaakt door haar dwingelandij. Een oproer brak los. Toen zwoer de koningin de Blauvoeten te onderwerpen of te verdelgen. De strijd woedde hevig, vijf jaren lang. De Blauvoeten eindelijk overwonnen, bekwamen een eervollen vrede[2].

'Van dit oogenblik af, begonnen de Flamings zich meer en meer te versmelten met de overige bestanddeelen van

(1) I. 172 en volgg.
(2) I. 204 en volgg.

het Vlaamsche volk, maar maakten er steeds het woeligste en dapperste deel van uit'.

Lang nog blijft de veete voortduren tusschen Isengrins en Blauvoeten. - Slechts tijdelijk zullen ze overeenkomen, 't zij om den gemeenen vijand, den Koning van Frankrijk, te bevechten, zooals 't gebeurde den 30 Mei 1213, te Damme, waar zij om hunnen graaf geschaard, streden tegen 't Fransche leger[1]; 't zij om ter kruisvaart te trekken, zoo ze 't deden in 1249, onder 't geleide van den abt van Middelburg; altijd met dezelfde onverschrokkenheid bezield, waren ze de eersten om de stad Damiette binnen te rukken[2].

Van den eigenlijken kamp tusschen Isengrins en Blauvoeten, vernemen we in 't vervolg niets meer. Doch, de stam waartoe ze behooren, leeft nog voort, steeds afgescheiden door aard en zeden van hunne naburen. We treffen ze aan in 1302 op Groeninghe. Ditmaal zijn 't de mannen van 't Vrye. Door Jacques de Châtillon verdrukt, hebben ze met geestdrift den oproep beantwoord van Willem van Gulik en zijn opgerukt, vol strijdlust en wraakzucht, tegen den vreemden dwingeland. Ze treden op met hun oude benaming van *Karls*, die nu *Kierrels* is geworden. En daar staan ze, halfnaakt, den kop fier in de lucht, met kloekgespierde leden, zwaaiend in hun hand de voorvaderlijke *kolve*, waaraan de *scharmsax* gehecht is. (= *goedendag*), geschaard om Eustaas Sporkin, achterkleinzoon van eenen der hoofdmannen van de *Blauvoeten*[3].

Eenige jaren later breekt een nieuwe oproer los. 't Was in 1324. Lodewijk van Nevers had het land verlaten en het beheer over 't graafschap toevertrouwd aan een Franschen ridder, den heer van Aspremont. 't Was 't begin van een hatelijke dwingelandij van wege een aantal ridderheeren op 't volk van te lande. Verstokte Leliaarts waren 't aan

(1) I. 318,
(2) I. 367.
(3) II. 95 en 96.

den Franschman verkocht; hun nederlaag te Kortrijk geleden konden ze niet verkroppen; en nu zouden ze hen wreken, door afpersingen en vervolgingen allerhande, op de *kerels*, die vrije Saksische boeren[1].

‘Wi willen van den kerels singhen,
Si sijn van quader aert;
Si willen de rusters dwinghen...
.....
Wi willen de kerels doen greinsen
Al dravende over tvelt; -
.....
Me sal ze slepen ende hanghen...[2]

Maar de Kerels dulden geen slavernij; en ze zijn opgestaan, al de Flamings door geheel Fleanderland; in 't land van Veurne, van Ghistel, Ardenburg, de Vier-Ambachten. Onder 't geleide van Lambrecht Bouwin, Zeger Janssone en anderen, waaronder de verwoede Jacob Peyt, vallen ze op hun vreemde verdrukkers, brandend, moordend, lossen teugel vierend aan de woeste driften, eigen aan hun ras. Te vergeefs poogt de graaf den vrede te herstellen. Toen roept hij de hulp in van den Franschen koning. Beiden komen met een machtig leger op Vlaanderen af, om met geweld den oproer te bedwingen. Niklaas Zannekin, aan 't hoofd van 't Vlaamsche leger, waarvan de Flamings het hoofdzakelijk deel uitmaken, wacht den vijand af bij Cassel. Verwoed is de strijd; de Flamings, spijts hun heldenmoed, sneuvelen tot den laatsten man[3].

De ontembare fierheid van den stam der Kerels ligt geknakt. Nog tracht Janssone den strijdt voort te zetten[4], nog wordt een oorkonde aangetroffen, dagteekenend uit

(1) II. 240 en volgg.
(2) Uit een oud *kerelslied*. CARTON. *Oudvlaemsche liederen en andere gedichten der XIV^e en XV^e eeuwen*. Gent 1849.
(3) II. 240 en volgg.
(4) II. 267.

1374, waar het aloude recht van den *Karl* onschendbaar gevrijwaard wordt[1], nog vinden we in 1383, de inwoners van Veurne, gewapend met *kolve* en *scharm-sax*, en aangevoerd door zekeren Jan Sporkin[2]; doch, dit zijn de laatste sporen van het eigen bestaan der Kerels, als afzonderlijken stam. Van lieverlede is met den tijd de versmelting voltrokken van de Saksen van Fleanderland met de overige landgenooten. Flamings, Kerels, Blauvoeten zijn nu allemaal Vlamingen. Allen deelen voortaan in gemeenschappelijke toestanden, in gemeenschappelijke lotgevallen.

***

Ziedaar met groote trekken de geschiedenis der Kerels, zooals ze door Kervyn de Lettenhove werd afgeschetst. Het meeste deel van dezen, die na hem over de afkomst en de geschiedenis van het Vlaamsche volk hebben gehandeld, namen Kervyn's beweringen over zonder achterdocht, zonder grondig onderzoek, ja met gretigheid en geestdrift. Zelfs, werd de stelling door Kervyn vooruitgezet, naderhand door nieuwe bewijzen (!) bekrachtigd en uitgebreid[3]. Zoo was er een die ergens op de ontdekking kwam dat de Gallische kust bij sommige Germaansche volksstammen geheeten werd: *Kerlingaland*. Het kon niet anders of dit was het land der *Kerels*. Een bewijs te meer! Later, in 1875, zou Karel Deflou hetzelfde onderwerp heraanvatten. Al de tot dan toe vastgestelde beweringen heeft hij benuttigd en de geschiedenis der Kerels voortgezet tot aan de Fransche omwenteling. Immers hij zou de geschiedenis schrijven van het *volk* van Vlaanderen; maar de grond van dit volk bestaat, volgens hem, uit Saksische bestanddeelen; en daar onder de Saksische Vlamingen, de Kerels een overwegende rol gespeeld hebben, zoo is de geschie-

(1) II. Bl. 242. Aanmerking.
(2) II. Bl. 96. Aanmerking.
(3) H. VAN HOUTTE, *Les Kerels de Flandre*. Leuven, Parijs, 1898. Bl. 10 en volgg.

denis van ons volk, als vereenzelvigd niet deze der *Kerels*[1].

't Was wel hier en daar een[2] die een twijfel opperde nopens het bestaan en de beteekenis der Kerels; doch slechts van verrenaan en heel bedeesd weg. Wie zou het gewaagd hebben deze nu algemeen aanveerde geschiedenis omver te werpen? Ze vleide te zeer den stamtrots. Ze was geworden iets heiligs, dat door niemand mocht aangeroerd worden. De Kerels immers waren de kern van ons volk; zij hadden den oorspronkelijken aard behouden en overgezet. Hun leven door de eeuwen was geweest eene heldhaftige strijd voor eigendommelijkheid tegen al wat vreemd en uitheemsch was, al was het ook hoogere beschaving, al was het zelfs het Christendom; een strijd voor vrijheid en onafhankelijkheid tegen hoogere macht of dwingelandij. - De vaderlandsliefde geraakte er mede bemoeid. Immers, het verschijnen van deze nieuwe leering viel samen met het ontstaan der Vlaamsche Beweging. En toen Conscience zijn volksroman schreef over de Kerels van Vlaanderen, dan was 't een vereering, die weldra tot uitspattenden geestdrift verging bij de Westvlaamsche studenten. De oude strijd der Kerels en Blauvoeten was voor hen het toonbeeld van *hun* strijd voor eigen taal en aard tegen verdrukking en verbastering. Zij waren de zonen van de Kerels, ‘O ja, de Kerels nog bestaan’; hun beweging met haar *gilden* en *malen* was de voorzetting van de aloude kerlerie, de *Blauvoeterie*.

Is 't te verwonderen dat niemand het waagde of zelfs er aan dacht de vraag te stellen:

Wat is er van *Kerels* en *Blauvoeten* te gelooven?

(Vervolgt)

Kortrijk

E. VAN CAPPEL

(1) Deze *Geschiedenis der Kerels van Vlaanderen* verscheen eerst in het tijdblad: *De Halletoren*. Brugge, 1875-77, en dan in een afzonderlijk boek.

(2) Aldus: A. DUCLOS, *Geschiedenis van den Z. Karel den Goede*. Brugge, 1884.

Sterrenwijsheid
Gelegenheids-vertelling

Aan Zuster Dionyse

VADER Zon was moe van 't lange reizen
op den hemelberg, zijn rond gezichte
zag er rood van en hij zweette dat de
stralen van zijn baard en haarbos doomden.
Geeuwend rekte hij zijn mond wijd-open,
en zijn echtgenoote moeder Dag keek
omme en vroeg al lachend: Hebt ge slaap, man?
Leg u dan maar op het bed van wolken;
versch is 't opgeschud en zacht lijk pluimen.
- Maar, zei Zon, ons kinderkes de sterren?
- Wel, ze spelen nog, mijn beste, 'k zende
Nacht, de meid uit om ze te vergaren.
Trek uw slaapmuts over 't glanzend hoofd maar
dat de donker schielijk in hun spel valt.....
Vader Zon deed lijk zijn vrouw gezeid had;
lang en duurde 't niet of al de sterren
kwamen 't een na 't ander om een kruisken
en ze werden weggestopt in 't bedde
warmgedekt met hemelsblauwe sargie
waar ze bleven koes, want Nacht gezeid had:
Braaf zijn, hoor, zooniet komt tante Mane!
..... Wijl de Zonne lag reeds half te sluimren
moeder Dag trok-uit haar groene kleeren,
zat een oogwenk in haar vuurrood slaaphemd
op haar knieën vóór de spond te bidden;
kroop dan geeuwend in de wolkenwolle
die ze met een zuchtje van genoegen
langzaam trok alover 't moede lichaam...
Beider oogenschelen zakten toe dan
en ze zonken weg in schoone droomen.

Piep! zei plots een sterreke van onder
't blauwe deksel en zijn blinkend oogske

guitig keek... maar niets te zien in 't ronde...
Hm! deed 't deugenietje met gedempte
stem... Een tweede stak zijn kopke boven...
Beide loechen eens, maar zonder spreken.
Links en rechts, en overal dra kwamen
sterrekes te voorschijn, zelfs de kleuters
van den melkweg wezen 't ronde smoeltje...
Zwijgend keken allen naar den westkant.
Toen begon bescheiden fijn gefezel;
zelfs een zilvren lachje krulde boven;
plots een luide kwinkslag, dan weer stilte.
Maar als 't uitkwam dat hunne ouders sliepen
ging 't muziek der stemmen langs om luider.

- Zuster Aarde, zeg ons een vertelsel,
vroeg Saturnus, och, ge kunt zoo schoone.
- Van den strijd der afgevallen englen!
schreeuwde Mars... Of van de liefd', zei Venus.
- Och, 't is altijd ik die moet vertellen,
mokte de Aarde. - Wel, 't is dat ge best kunt!
Laat het u gezeggen! riepen al de sterren.
- Nu, ik wil. De laatste keer voorzeker!
En de sterren horkten... De aarde zat te
peinzen met den vinger aan haar voorhoofd.
- 'K zal u spreken van een wonder diertje,
zei ze, dat alleen op mijne huid leeft.
't Wordt genoemd: ‘De mensch’ een soorte sprinkhaan-
op-twee-beenen, fel en korzelig dat
op den aap trekt door zijn lijf en wezen,
op den ezel door zijn koppigheden,
op den pauw door zijnen hoogmoed ende
't is het gulzigste van alle schepslen,
want het knaagt zelfs aan de reputatie
van zijn vrienden, en het drinkt zoovele
dat het scheefgeladen tiert en tuimelt.
Denkt daarom niet dat het geen verstand heeft;
hebben wel, maar steeds verkeerd gebruiken.

Zoo, 't is niet begroeid niet haar of pluimen,
maar het weeft heel vaardig kleurig kleedsel;
dekt zijn hoofd met torenhooge hoeden,
vorm en kleuren wisslen alle jaren
en dat heet de mode, en wie de mode
niet en volgt wordt als een gek belachen.
Ook, het vond een soort metaal dat goud heet,
maar het zei: wie goud heeft moet niet werken;
wie dat mist mag sterven zelfs van honger.
... En het kan zijn denken schoone schildren
op een wit vel dat men daar papier noemt;
maar het schreef: 't Is vast dat God bestaat, want
'k ben God zelve! Maklijk kunt ge peinzen
dat de Schepper met dat volk geen weg kan,
en nochtans hij ziet het wonder geren,
want hij kwam op aarde om aan de menschen
't waar geluk te toogen, maar ze zeiden:
Jesus is een wijsgeer maar geen God toch!
En ze onthaalden hem met groot gewuif van
palmentakken, roepend luid hosannah;
maar een stonde later, weet ge wat ze deden?
... Op een berg werd hij gesleurd, gekruisigd
lijk een boef, en wijl hij stervend kreunde
riepen zij: Verlos u, zoo ge God zijt! -
... Al de sterren weenden en hun tranen
vielen glinstrend van de vout des hemels.
- Was ik meester, 'k deed dat volk vervriezen,
zei de Noordster. De Aarde glimloech zachte.
- Zijt ge wijzer dan God zelve, zusje?
Noemde ik elke mensch een laffe booswicht?
Kom, ik geef een voorbeeld onder vele:
Daar was eene jonkvrouw, schoon en minzaam;
en de jonge en rijke wereld wenkte
haar en loech en zong zijn fleemend liedje
van genieten dat den wil betoovert...
Maar het nonneken verstiet de zelfzucht,
en het gaf zijn goedheid aan de kranken,

zijne wetenheid aan ongeleerden,
en zijn vrome ziel aan de gebeden.
Niet om de volmaaktheid te gelijken,
maar om in den glans ervan te leven
lijk een rozenstruik groeit op in 't zonlicht
en uit zijne bloemen zoeten geur giet...
Vijftig rozen vormen een mystieke
krans nu om het hoofd der kloosterlinge...
Vijftig schoone jaren van verdiensten,
en de priesters zongen: God zij glorie!
en de zusters zongen: God zij glorie!
en het nonneken zei! God zij glorie!
en het weende zoete zoete tranen;
wijl de wierook walmde naar den hemel,
wijl door kloostergangen 't orgel ruischte...
Weet ge nu, zei de Aarde tot de sterren,
dat dit nonneken en haars gelijken
noodig zijn voor het bestaan der menschen!
- Al de sterren klapten in de handen
en een luid bravogeroep weerklonk nu
dat de hemelzalen ervan ronkten.
... Plots een koude stilte viel alomme...
Ze verbleekten, kropen onder 't blauwe
deksel waar ze roerloos bleven liggen...
Tante Maan, ontwaakt door 't wild gerucht, was
rechtgerezen ende stak heur gele
perkamenten toot behoedzaam boven
't spondeberd... maar heel het firmament lag
dood, en niets en roerde dan de nachtwind
die voorbijvloog naar verholen diepten.
- Heb ik nu gedroomd, zei tante Mane,
want die sloeberkes zijn al' zoo stille?...
Zij betrouwde toch heur volkske niet want
wijl de sterrekes lijk rozebotten
sliepen, ging zij op haar bloote voeten
trage, trage door het zwijgend luchtruim.

THEO BRAKELS

Tot mijn kijkglas

DE Koning en zijn vorstlijk hof
in galakoetsen zaten,
en reden, ginder verre, door
het volksgewoel der straten.

'k Bemerkte 'n koppel ambtenaars
met goudbezoomde kragen,
die er - ten minste in deftigheid -
ambassadeurs uit zagen.

Ik wilde door mijn kijkglas toen
van dicht mijn oog vermeien
en wierd mijn dwaas vergrijp gewaar:
het waren twee lakeien.

O kijkglas, ik bedank u, want
gij hebt hier onverschrokken,
'n zeer onnoozel masker van
het lichaam afgetrokken.

Doch ware 't u gegeven eens
het zielsgeheim 't ontwinden,
ge zoudt, voorwaar ik zeg het u
nog meer lakeien vinden?

O.K. DE LAEY

Lenteleven

VAARWEL, gij kunst, die in de boeken leeft....
Door 't dichterveld des hemels wil ik roeien.
De Lente rond mijn hoofd een tros van bloeien
en witte en purpere jasmijnen weeft.

Haar kunst blijft onvervalscht en eeuwig schoon.
Haar dichters zijn de vluggewiekte vlinders;
de vooglen al, haar zangers en haar vinders
die vlechten haar onsterfelijke kroon.

Aan 't dichten nu hoor ik die kunstenaren
met gouden harp de zilvren lucht doorvaren.
O 't lenteleven is de dichtkunst zelf:

de Lente vrij genieten, maar niet malen.
De poëzie die stroomt uit haar gewelf,
laat die de stem der gouden nachtegalen.

HORAND

Lied ter eere van Sinte-Aarnoud (Getoonzet door Al. Desmet.)

I. **S**INT Aarnoud, die ons al verblijdt,
want gij Patroon van Tieghem zijt,
gedoog dat wij met hert en taal,
bezingen uwen zegepraal.

II. Sint Aarnoud, gij voor God en recht
eens dienend waart als wapenknecht,
maar sterker heeft het volk nadien
U wapenknecht van God gezien.

III. Sint Aarnoud, u den herderstaf
de Roomsche Paus in handen gaf;
en zond u dempen, hier en daar
in Vlaanderland, het krijgsgevaar.

IV. Sint Aarnoud, 't is alom bekend,
't mishaagt u, wat den vrede schendt,
en al dat door den kwaden list
met haat en nijd het land verkwist.

V. Sint Aarnoud, die in hongersnood
hier leefdet, en in armoê groot,
de dronkenschap doet ver van hier,
en alle oneerlijk minnevier.

VI. Sint Aarnoud, in uw bronne leeft
een water, dat gezondheid geeft
aan al die, krank van lijve of ziel,
ootmoedig voor uw voeten viel.

VII. Sint Aarnoud, leert den Scheldekant,
het schoonste deel van Vlaanderland,
standvastig in 't geloove staan
en al dat zonde is, tegengaan.

VIII. Sint Aarnoud, als eens t'enden is
de weg van onz' begankenis,
dan, helpt ons, en van 't eeuwig goed
de blijde deure ons open doet.

G.G.

Mengelmaren

Joz. de Cock: *Uit de Reistesch*. Leuven: Bomans en Van Brusselen.

Doktor de Cock geeft ons in dat keurig boek zijne indrukken binst een studiereis, op Duitschland's bodem gezant, te kennen. Zijne indrukken, 't is te zeggen, eigen denken en opmerken, eigen voelen en zien, zijn eigen uitgeven.

Al wie het boek in handen neemt en leest en geniet moet en zal bekennen: ja hij schrijft wel, hij ziet veel, hij gevoelt diep. Die taal klinkt en leeft vol woorden die treffen, vol beelden die passen. De verhalen zijn er luimig en gemoedelijk. Dat van den ouden ‘grospapa’ bij wien hij op kwartier te Munster woonde is een echt kunststukje. De schetsen van de heeren professors aan de Berlynsche hoogeschool zijn levende beelden van wijze menschen die denken en roeren en spreken met eigen gebaar en klank en oogenkijk. Die ‘parade’, of wapenschouw borstelt hij breed en machtig met vast kunstpenseel: 't is eene weeldrige schilderij vol kleur en warmte op zijn Streuvel's of op zijn Tolstoj's in zijne beste krijgstafereelen. Elders ‘tusschen Pennelikers door’, ‘Studenten’ ‘Die alte Zoll’ gelijken fijne en lichte penteekeningen vol humor en met een monkelplooi van de lippen vastgezet.

Maar hij die ‘Uit de Reistesch’ leest en Joz. de Cock kent, heeft hem van het eerste tot aan het 't laatste blad, gedurig voor de oogen, en t'enden de lezing zal hij het boek van kante schuiven en genietend zeggen: ‘'t is wel hij.’ Een Vlaming van kop tot teen met allereigenste vrije vooruitstrevende gedachten bezield, vrij in woord en gebaar. Een dweper ook, in den besten zin van 't woord, met vaste overtuiging en warme gevoelens en trouwe genegendheid maar die zijne gulle inborst en dichterlijke ziel sluiert onder uiterlijke scherts, en spetterende spreuken, en een altijdzwevenden glimlach. - Zulk een man, zulk een boek.

't Is de beste lof dien ik den schrijver en zijn werk betuigen kan, 't is gezonde, smaakvolle, Vlaamsche kost - en 't is voor niet: 2 fr.

A.D.M.

[Nummer 14]

Mowgli
I. Mowgli's broeders
(Vervolg van bladz. 184)

GIJ zult u nu moeten getroosten tien elf jaar te verspringen, en trachten te raden wat wonder leven *Mowgli* onder de wolven leidde: wilde ik u dat beschrijven, 't zou 'k en wete niet hoeveel boeken beslaan. *Mowgli* groeide op met de wolvenjongen, maar 't spreekt van zelf dat zij reeds volwassen wolven waren, nog eer hij zelve een knaap was. Vader Wolf wees hem zijn bezigheid en leerde hem 't bedied van alle dingen in de Jungle, tot dat 't kind elke ritseling in het gers, elk gewaai in de warme nachtlucht, elk geblaas van den uil boven zijn hoofd, 't lijzigste scharten van klauwen der vleermuis, beetende een oogenblik op eenen boom, 't geklets van den kleinsten visch smakkende in eenen poel, even duidelijk verstond als een handelaar de doeninge op zijn kantoor. Wanneer *Mowgli* gedaan had met leeren, lag hij in de zon en sliep en at

en ging nog eens aan 't slapen; wanneer hij vuil of verhit was, zwom hij in de bosch-vijvers; wanneer hij lust had naar honing (*Baloo* had hem immers wijs gemaakt dat zeem en noten zoo smakelijk zijn als rauw vleesch), klauterde hij de boomen op, en 't was *Bagheera* die hem zulks geleerd had:

'Ei, klein broerke, kom te mij waart!' plag *Bagheera* te roepen, daar zij uitgestrekt lag op een boomtak. In 't eerste, was *Mowgli* zoo traag in 't klimmen als de luiaard, maar met der tijd schoot hij tusschen de takken zoo stout als de grauwe aap. Hij kwam bijzitten om den Raad-Bank als de Gilde bijeenkwam, en daar wierd hij gewaar, telkens hij eenen wolf sterlinge bekeek, dat de wolf gedwongen was zijne oogen neêr te slaan, en zoo nam hij het op strak te staren voor de aardigheid. Op andere keeren trok hij de lange doornen uit de vacht zijner vrienden, want wolven zien vreeslijk af van doorns, en van klisse in hun pelsrok. Bij nachte kwam hij somtijds den heuvel af naar de beploegde akkers, en keek hij danig benieuwd naar de dorpelingen in hunne hutten; maar hij mistrouwde de menschen sedert dat *Bagheera* hem een vierkante kist getoond had met een valdeure, zoo boos gedoken in 't hooge gers, dat hij er bijna in geschoten was, en hem uiteengedaan dat het een wolventrape was. Maar 't geen hij liefst van al deed, was uitgaan met *Bagheera* tot diep in 't donker, warm hert van het bosch, liggen slapen den ganschen zwoelen dag en 's avonds meêgaan kijken hoe *Bagheera* haren doodslag gaf. *Bagheera* roofde immers rechts en links als zij verhongerd was, en *Mowgli* van 's gelijken, op ééne uitzondering na. Zoohaast hij oud genoeg was om uitleg te verstaan, deed *Bagheera* uiteen dat hij nooit geen hoornvee genaken mocht, immers daar hij was vrijgekocht geworden en ingelijfd in de wolvenbende, te levenskoste van eenen stier:

'Al wat in de Jungle roert is 't uwe', zei *Bagheera*, 'en al wat gij slachten kunt, gij moogt het; maar om des wille van den stier die met zijn leven 't uwe betaald heeft,

is 't u ontzeid hoornvee, 't zij oud of jong, ooit te dooden of te nutten. Zoo luidt de wet van de Jungle.' En *Mowgli* gehoorzaamde ter trouwe.

En hij groeide op en wierd kloek, zoo 't niet anders zijn kan met eenen knaap, die niet en weet dat hij lessen te leeren heeft, en die op niets anders ter wereld, dan op eten, te denken heeft.

Moeder Wolf berichtte hem een of tweemaal dat *Shere Khan* niet te betrouwen was, en dat het hem plicht was *Shere Khan* eensdaags te dooden. Een jonge wolf zou op dien raad elke stonde gepeisd hebben, maar *Mowgli* vergat hem, omdat hij maar een knaap was, - ofschoon hij zijn eigen een wolf zou genoemd hebben, had hij menschentaal kunnen spreken.

Shere Khan kwam hij gestadig tegen in de Jungle, want *Akela* wierd van langs om ouder en zwakker; en de lamme tijger was toegekomen om vriend temaken met de jonge wolven van de Bende, die hem volgden, om zijnen, overschot - iets dat *Akela* nooit zou gedoogd hebben, had hij zijn meesterschap nog durven doen gelden, zooverre 't inderdaad strekte.

Shere Khan vleide ze, en 't verwonderde hem, zeide hij, dat zulke knappe jonge jagers te geleiden waren door een afgeleefden wolf en door een menschenkind:

'Ja, en 'k heb hooren zeggen', zei *Shere Khan*, 'dat gijlieden, in den Gilderaad, dat kind niet en durft bezien, vlak in zijne oogen!'

En, als zij dat hoorden, grolden de jonge wolven en hun haar rees te berge.

Bagheera, die oogen en ooren openhield voor al wat gebeurde, had daar iets van vernomen, en een of tweemaal maande hij *Mowgli* dat *Shere Khan* hem den eenen of den anderen dag zou dooddoen. Maar *Mowgli* loech ermêe en antwoordde:

'De Gilde doet meê met mij, en gij ook; en *Baloo*, al is hij zoo lui, zou ook nog zijn poot opheffen voor mij. Waarom zou ik bevreesd zijn?'

Zekeren warmen dag dat zij nieuws vernomen had, misschien wel van *Sahi*, het stekelverken, kreeg *Bagheera* een nieuw gedacht. En als zij met *Mowgli* diep in de Jungle was, en dat de knaap met zijn hoofd rustte op haar prachtige zwarte huid:

‘Klein broerke,’ vroeg zij, ‘hoe menigmaal heb ik u niet gezeid dat *Shere Khan* uw vijand is?’

‘Zoo veel keers als er noten op dien palm staan,’ zei *Mowgli* die, natuurlijk, niet rekenen kon. ‘Maar wat geeft dat? Ik heb vaak, en *Shere Khan* slacht van *Mor*, de pauw: 't is al steert en luide klap die er aan zijn.’

‘Maar 't en is nu geen tijd om te slapen. *Baloo* weet het ook; ik weet het; de Gilde weet er van; ja, tot de dwaze, zotte dansbok toe heeft het vernomen. *Tabaqui* heeft er u ook van gesproken.’

‘O! O!’ zei *Mowgli*, ‘*Tabaqui* is mij onlangs wat bot komen verwijten dat ik een naakte manneling was, onbekwaam om eerdnoten uit te scharten; maar ik heb *Tabaqui* bij zijnen steert gevat en hem tweemaal tegen 'nen palmboom geslingerd om hem te leeren beleefd zijn.’

‘Dat was een dwaasheid; want *Tabaqui*, al is hij een kwaad-stoker, zou u dingen gezeid hebben die u van dichtbij aangingen. Houd toch uwe oogen open, klein broerke! In de Jungle zou *Shere Khan* u niet durven op 't lijf vallen. Maar, zoo gij wel weet, *Akela* is zeer oud, en de dag is aanstaande dat hij zijnen reebok geen meester zal zijn, en dan is het uit met hem als leider van de Bende. Menige van de wolven die kennis gemaakt hebben met u, als gij 't eerst naar den Gilde-raad gebracht wierdt, zijn ook oud geworden; en aan de jongere heeft *Shere Khan* wijs gemaakt dat het een manneling niet past te leven in een wolvenbende. Ont hier en korten tijd zult gij man zijn.’

‘En wat is een man, dat hij niet en zou mogen mêeloopen met zijn broeders?’ vroeg *Mowgli*. ‘Ik ben in de Jungle geboren. Ik heb de wet van de Jungle nageleefd, en daar en is, in de Gilde, geen wolf uit wiens poot ik geen doorn getrokken heb. Voorzeker zijn 't al mijn broeders!’

Bagheera strekte haar lijf uit zoover zij rekken kon, en met hare oogen half toe:

‘Klein broerke’ zei zij, ‘tast eens onder mijn kakebeen’.

Mowgli stak zijn sterke, bruine hand uit, en juist onder *Bagheera* 's zijden kin, waar de machtige maal-spieren gedoken liggen onder 't glimmend pelshaar, gevoelde hij een kleine, kale vlek.

‘In de Jungle is er iemand die weet dat ik, *Bagheera*, dat teeken drage... het teeken van den halsband; en toch ben ik bij de menschen geboren, klein broerke, en bij de menschen is 't dat mijn moeder gestorven is, - in de kooien van 's Konings Hof, te *Oodeypore*. Om die reden is 't dat ik uw leven bekostigd heb in den Gilde-raad, toen gij nog een kleine, naakte puid waart. Ja, ik ook wierd bij de menschen geboren. Nooit had ik de Jungle gezien. Zij gaven mij voedsel, achter een rooster, uit eene ijzeren teele. Maar op zekeren nacht wierd ik gewaar dat ik *Bagheera*, de panther, was, en geen speeldingen voor menschenvolk; en met eenen dop van mijn klauw sloeg ik mijn dom slot in spaanderen, en ging henen. En omdat mij de voeren der menschen bekend staan, jaag ik, hier in de Jungle, meer vrees in dan *Shere Khan*. Is het zoo niet?’

‘Ja 't’ zei *Mowgli*, ‘elk in de Jungle, vreest *Bagheera*, - elkendeen, uitgenomen *Mowgli*’.

‘O, maar *gij* zijt een manneling,’ zei de zwarte panther, zeer teederlijk; ‘en evenals ik tot mijn Jungle teruggekeerd ben, zoo moet gij ook, op een einde, bij de menschen terugkeeren, - indien gij niet vermoord wordt in den Gilde-raad.’

‘Maar waarom, waarom toch zou er iemand naar mijn dood staan?’ vroeg *Mowgli*.

‘Bezie mij!’ sprak *Bagheera*; en *Mowgli* keek sterlinge in hare oogen. In eene halve minute, keerde het machtig pantherdier zijn hoofd van kante weg.

‘*Daarom* is 't, “zei *Bagheera*, haren poot verleggende op de bladeren.” Ik zelve en kan u niet vlak in uwe

oogen bezien, en ik ben bij de menschen geboren, en ik zie u geren, broerke kleine. Al de andere haten u, omdat zij 't gestraal uwer oogen niet kunnen uitstaan, omdat gij wijs zijt, omdat gij doornen uit hun voeten getrokken hebt, - omdat gij man zijt'.

'Al dingen die ik niet en wist,' zei *Mowgli*, kwaadzinnig; en hij keek stuur onder zijn zware, zwarte wenkbrouwen.

'Wat zegt de wet van de Jungle? Slaan eerst en dan uw tonge roeren. Uit uwe eigene onachtzaamheid zelve blijkt het dat gij man zijt. Maar wees voorzichtig. 't Ligt in mijn gedacht dat, van zoohaast *Akela* zijnen sprong mist, - en 't kost hem van jacht tot jacht meer moeite om zijnen bok te vellen, - dat de Bende zal opstaan tegen u en tegen hem. Zij zullen raad houden op den Rotsbank, en dan... dan... ja, ik heb het vast!' zei *Bagheera* opspringende van blijdschap. 'Haast u, en ga naar de menschenhutten beneden in het dal, en breng enthoeveel van dat Rood Bloeisel mede, dat zij daar kweeken; en zoo zult gij, als het nood doet, heeter vriendschap al uwen kant hebben dan de mijne, of *Baloo's* of deze van de Gildewolven die u genegen zijn. Haal van dat Rood Bloeisel.'

Dat Rood Bloeisel was vuur, maar noch *Bagheera*, noch eenig ander schepsel uit de Jungle en durft vuur bij zijnen naam noemen. Alle dieren hebben er doodschrik af, en vinden honderd spreuken uit om er 't bedied van te geven.

'Rood Bloeisel?' vroeg *Mowgli*. 'Van dat Rood Bloeisel dat buiten hunne hutten blinkt, als het donker wordt? Ik ga derachter.'

'Dat heet ik spreken!' zei *Bagheera*, preusch. 'Zij kweeken 't in kleene potjes. Neem haastig een van die potjes mêe, en houd het bij u, voor tijd van nood.'

'Goed!' zei *Mowgli*. 'En ik ga. Maar zijt gij wel zeker, o mijn *Bagheera*' - en de knaap sloeg zijnen arm om haren prachtigen hals, en keek diep in hare groote oogen - 'zijt gij wel zeker dat *Shere Khan* de opstoker van al dat spel is?'

‘Bij het slot dat ik in twee'n sloeg, ik ben er zeker van, Broerke-lief.’

‘Dan, bij den stier die me afgekocht heeft, zal *Shere Khan* mij den vollen pot betalen, en nog een toemate op den hoop’, zei *Mowgli*, en hij sprong henen.

‘Dat heet man zijn! 't Is al man dat er aan is!’ zei *Bagheera* in haar eigen, haar op nieuw nêerstrekkende. ‘O *Shere Khan*, nooit en was er duisterder jacht dan de jacht die gij, tien jaar geleden, op dien kleenen puid hieldt!’

Mowgli liep verder en verder, altijd loopen, door het bosch, en zijn hert gloeide in zijn lijf. Als de avond-mist opging, stond hij bij den kelder, en hij verademde en schouwde beneden naar het dal. De wolvejongen waren uit, maar moeder Wolf, diep in den kelder, werd aan den jacht van zijnen adem gewaar dat het gemoed van haren puid gestoord was.

‘Wat scheelt er, kind?’ vroeg zij.

‘'t Is *Shere Khan* die wêeral getaterd heeft lijk een akster’ riep hij terug. ‘Ik ga op roof in 't beploegde land van den nacht’; en hij schoot nêerwaard door het struikhout, tot bij den stroom, diep in het dal. Daar hield hij stand, want hij hoorde 't gebauw van de Bende die op jacht was, hij vernam 't gebeurel van den *Sambhur* die achtervolgd was, en 't gesnor van den reebok, in zijn doodsnood gedreven. Dan ging het kwaad, verbitterd gehuil op der jonge wolven die riepen: ‘*Akela! Akela!* Laat ons de kracht zien van den Vrijzaat! Gaat uit den weg voor 't Hoofd van de Gilde! Spring, *Akela!*’

De Vrijzaat had ievers zijnen sprong gedaan en in 't grijpen gefaald, want *Mowgli* hoorde zijn tanden tegeneen slaan, en hij hoorde hem janken nadien als de *Sambhur* hem, met zijn voorpooten, robbelend op den grond stook.

Mowgli wist er genoeg van: hij zette 't aan een loopen; en 't wolven-gehuil stierf uit achter hem, als hij in 't zaailand toekwam, waar de dorpelingen woonden.

‘*Bagheera* sprak waarheid,’ hijgde hij, en hij haafde in een hoop veevoeder dicht bij het venster van een hutte. ‘Morgen zal een groote dag zijn voor *Akela* en voor mij’.

Dan duwde hij zijn aanzicht tegen de ruite en sloeg het vuur in den heerd ga. Hij zag de huisvrouw opstaan en 't vuur voeden in de nacht met zwarte brokken. En als de morgen aankwam, en dat de nevel wit en koud over 't veld lag, zag hij het kind van den huize eenen pot opnemen, met aarde beplaasterd al bin, hem opvullen met roodgloeiende bakkerskolen, onder zijn schabbe wegsteken en uitgaan om de koeien te bestellen in den stal.

‘Is 't daarmêe al?’ zei *Mowgli*. ‘'t Geen een kind kan, daar ben ik niet benauwd af’; en hij stapte den hoek om en kwam het kind tegen, nam den pot uit zijn hand en verdween in den mist, daar het kind aan 't huilen ging van schrik.

‘Zij gelijken danig wel aan mij,’ zei *Mowgli*, blazende in den vuurpot, zoo hij de vrouw zien doen had. ‘Dit dingen zal doodgaan, geef ik het geen eten’; en hij lei er takskes en drooge schorse op. Halfwege den heuvel op, ontmoette hij *Bagheera*, met haar pelshaar blinkend bepereld door den morgendauw.

‘*Akela* heeft gefaald’ zei de panther. ‘Zij zouden hem wel doodgedaan hebben verleden nacht, maar zij wilden u ook erbij hebben. Zij hebben u op den heuvel gezocht.’

‘Ik zat in de zaailanden. Ik ben veerdig, kijk!’ En *Mowgli* hield den vuurpot omhoog.

‘Goed. Maar ik heb onthouden dat de menschen daar een droogen tak in steken, en dat het Rood Bloeisel dan opengaat op 't uiteinde van den tak. Zijt gij niet bevreesd?’

‘Neen ik. Waarom zou ik bevreesd zijn? Nu komt het mij te binnen - indien het geen droom is - dat ik aan zijds zulk Rood Bloeisel lag, eer ik Wolf wierd, en dat het zoo warm en zoo geestig was.’

Den geheelen dag bleef *Mowgli* in den kelder, wakende op zijnen vuurpot en hij lei er drooge takskes in om te weten hoe zij er uit zagen. Hij vond eenen tak die hem

aanstond en, rond den avond, als *Tabaqui* bij den kelder, bot genoeg, kwam zeggen dat hij verwacht was in den Gilde-raad, ging hij aan 't lachen tot dat *Tabaqui* wegliep. En als hij naar den Gilde-raad ging, was 't nog altijd lachen dat hij deed.

Akela, de Vrijzaat, lag aanzijds zijnen Rotsbank, tot teeken dat het hoofdmanschap open stond en *Shere Khan* wandelde over end weder met zijnen sleep wolven, overschot-schuimers die hem opentlijk stonden te vleien. *Bagheera* lag dicht bij *Mowgli*, die met zijnen vuurpot tusschen zijn knie'n zat. Als de wolven al bijeen waren, begon *Shere Khan* te spreken, - iets dat hij nooit en zou gedurfd hebben zoolange *Akela* in zijn volle macht was.

'Daar heeft hij geen recht toe,' vezelde *Bagheera*. 'Zeg het hem, en dat hij een hondejong is. Hij zal bevreesd zijn.'

Mowgli sprong recht. 'Vrije Kerels' riep hij, 'is 't *Shere Khan* die onzen Bond leidt? Wat uitstaans heeft een tijger met ons hoofdmanschap?'

'Aangezien het hoofdmandschap onbezet ligt, en daar ik ontboôn ben om te spreken...' begon *Shere Khan*.

'Door wien?' zei *Mowgli* 'Zijn 't hier al jakhalzen, die dien veerzenslachter vleisteerten? Het hoofdmanschap van de Gilde gaat de Gilde alleen aan.'

Een gehuil ontstond: 'Zwijg gij, manne-jong! Laat hem spreken. Hij heeft onze wet onderhouden!' en ten slotte ging de donderstem op der oudgedaagden van de Bende: 'Laat den Doo' Wolf spreken!' Als de leider van de Gilde eens zijn bete gemist heeft, wordt hij Doo' Wolf genoemd zijn leven lang, en dat leven is kort.

Akela hief zijn ouden, zwaren kop omhoog:

'Vrije kerels, en gij ook, jakhalzen van *Shere Khan*, twaalf getijden heb ik u opgeleid in 't jagen, en binst al dien tijd is er geen een van u gevangen of verminkt geworden. Nu heb ik mijnen slag gemist. Gij weet hoe zulks onder u beleid wierd, en hoe gij mij bij eenen nog onbesprongen reebok gebracht hebt om mijn zwakheid aan

't licht te brengen: 't was behendig aan boord geleid. 't Is uw recht mij hier, bij den Rots-bank, dood de doen, nu. Daarom vraag ik u: wie maakt er een einde aan 't leven van den Vrijzaat? Want de wet van de Jungle geeft mij het recht u af te wachten, een voor een'.

Lange stilte volgde op dat zeggen, want geen enkele wolf en dorst het op zijn eigen wagen, strijd om den dood te vechten tegen *Akela*.

'Bah! Wat geeft ons het leven van dien sul zonder tanden?' brulde *Shere Khan* eerst. 'Hij is veroordeeld ter dood. Het manne-jong is 't dat te lang reeds geleefd heeft. Van den beginne af was het mijn aas. Vrije kerels, geeft het mij. Ik ben die zotternij van dat man-en-wolf-zijn moê. Tien getijden lang heeft het de Jungle in stoore gezet. Dat manne-jong zult gij mij geven, of ik houde hier jacht immer en 'n geve u geen been meer. 't Is man, man's kind, en tot in 't merg van mijn beenderen haat ik het!'

Meer dan de helft van de Bende grolde: 'Een man! Een man! Wat zaken hebben wij met een man? Dat het naar zijn huis ga!'

'Ja, om al 't volk van alle dorpen op te jagen tegen ons, zeker?' schreeuwde *Shere Khan*. 'Neen, zoo niet! Geef het aan mij. 't Is man, en geen een van ons en kan het vlak in de oogen bezien.'

Akela stak nog eens zijn hoofd op, en sprak: 'Het heeft ons voedsel genut. Het heeft met ons geslapen. Het heeft wild opgejaagd voor ons. Geen woord van de Jungle-wet en heeft het gebroken.'

'En daarbij, heb ik eenen stier betaald, toen het aanveerd wierd. De weerde van een stier is gering, maar de eere van *Bahgeera* is iets, dat haar misschien wel 't vechten zal woerd zijn', sprak *Bagheera*, met haar zoetlieve stemme.

'Een stier van over tien jaar!' grijnsde de bende. 'Wat schelen ons beenderen die tien jaar oud zijn?'

'En die borge spreken?' zei *Bagheera*, met al haar

witte tanden bloot, onder haar lippe. ‘Te recht wordt gij vrije kerels genoemd!’

‘Geen menschenkind en mag meêloopen met de Gilde in de Jungle’, huilde *Shere Khan*. ‘Geef het aan mij!’.

‘In alles buiten in 't bloed, is het ons broeder’, voer *Akela* voort; ‘en gij zoudt het vermoorden, hier! Ik heb, in dert waarheid, te lang geleefd. Sommigen van u zijn veerze-vreters, en van anderen heb ik gehoord dat zij, onder *Shere Khan*'s geleide, bij donkeren nachte, de kinderen gaan snappen in 't dorp, aan de zulle der hutten. Daaruit blijkt dat gij lafaards zijt, en aan lafaards is het dat ik spreke. Dat ik sterven moet, is zeker; en ware mijn leven van eenige weerde, ik gave 't ten beste voor dat kind. Maar voor de eere onzer Gilde - eene kleinigheid die gij, bij gebrek aan opleider, vergeten hebt - beloof ik u, als mijn tijd van sterven komt, geenen tand te roeren tegen u, indien gij het kind ongedeerd laat naar zijn huis gaan. Ik zal sterven zonder vechten. Daarmeê wordt het leven gered van drie, ten minste, van u. Meer kan ik niet; maar zoo gij toestemt, kan ik u de schande ontsparen van eenen broeder te vermoorden die geen enkel verwijt verdient, die borge verkreeg, afgekocht wierd en ingelijfd in de Gilde, volgens de wet van de Jungle.’

‘'t Is een man -, een man, - een man!’ snauwde de Bende; en 't meeste deel van de wolven kwamen gedrumd tegen *Shere Khan*, die, met zijnen steert op den grond begon te kloppen.

‘Nu laten we 't aan u over,’ zei *Bagheera* tot *Mowgli*.’ Al dat wij kunnen nog, *wij*, is vechten.’

Mowgli sprong op, - den vuurpot in zijn handen. En hij rekte zijn armen uit, en hij geeuwde in 't aanschijn van de Gilde; maar hij was gloeiend van gramschap en droefheid, want, en dat was van wolven te verwachten, ze hadden 't hem nooit gezeid hoe ze hem haatten.

‘Horkt hier!’ schreeuwde hij. ‘'t Is verloren dat dien hond daar langer sta te zwetsen. Van u heb ik, dezen nacht, zoo dikwijls moeten hooren dat ik man ben -

(en 't is waar, dat ik had willen wolf blijven met u, mijn leven lang) -, dat ik het neme voor waarheid. Zoo 'n zal ik u voortaan geen broeders meer heeten, maar *sag*, honden, zoo 't een man doet. Zeggen wat gij doen zult, ende niet doen, en komt u niet toe. Dat gaat *mij* aan; en om u dat klaar te doen zien, heb ik, man, een weinig van dat Rood Bloeisel meêgebracht dat in uw hondenlijf de schrik jaagt.'

Hij sloeg den vuurpot tegen den grond; eenige roode kolen sprongen op een fakke droog mos die in brande schoot, en geheel de Bende eerselde vol angst van de dansende vlammen terug.

Mowgli stak zijnen droogen boomast in 't vuur, tot dat de takskes laaiden en spokkerden, en hij zwaaide hem boven zijn hoofd te midden de ineenkruipende wolven.

'Gij zijt hier meester,' zei *Bagheera*, in 't stille, 'Red *Akela* van de dood. Hij was immer uw vriend.'

Akela, de schuwe oude wolf, die nooit van zijn leven om genade gesmeekt had, keek jammerlijk in de oogen van *Mowgli;* de knaap stond daar, geheel naakt, met zijn lang zwart haar rollende over zijn schouders, in den glans van den laaienden tak, die de schaduwen deed dansen en springen.

'Goed zoo!' zei *Mowgli*, traagzaam rondkijkend. 'Ik zie nu dat gij honden zijt. Ik ga van u weg naar mijn eigen volk, - is 't dat ik eigen volk heb. De Jungle is toe voor mij, uw taal en gezelschap moet ik vergeten; maar ik zal genadiger zijn dan gij. Omdat ik in alles, buiten in 't bloed, uw broeder was, beloof ik u, man geworden onder de mannen, u niet te verraden, zoo gij mij verraân hebt.' Hij stampte in 't vuur met zijnen voet, dat de sperken opvlogen. 'Oorlog zal er niet zijn, tusschen 't is gelijk wie van ons, en uw Gilde. Maar 't valt hier een schuld te betalen eer ik heenga.' En hij stapte recht op *Shere Khan* toe, die daar dwaas naarde vlammen lag te pinkoogen; en hij greep hem bij den haar-truis van zijnen kin. - *Bagheera* kwam achter voor in geval van nood. - 'Sta

recht, hond!' schreeuwde *Mowgli*. 'Recht, als een man spreekt, of ik steek hier uwen rok in brande!'

Shere Khan lag, met zijne ooren achterover geplakt tegen zijn hoofd; en hij sloot zijne oogen dicht, want de laaiende tak was er nakende bij.

'Die veerzenslachter hier heeft durven zeggen dat hij mij in den Gilde-raad wilde dooddoen, omdat hij mij niet had kunnen vermoorden, toen ik nog kind was. Alzoo, zie, en alzoo nog, slaan wij op honden, als wij man zijn. Verroer eenen stoppel, *Lungri*, zoo gij durft, en ik rammele 't Rood Bloeisel binnen uw keelgat!' En hij sloeg met den tak op den kop van *Shere Khan*; en de tijger kermde en kreunde, zieltogend van angst en gepijndheid.

'Foei! verschoeperde katte, ga loopen nu! Maar onthoud het: den eersten keer dat ik in den Gilde-raad weêrkeere, zoo 't eens mans plicht is, zal ik de huid van *Shere Khan* liggen hebben, hier, op mijn hoofd. Voor 't overige, dat *Akela* op vrije voeten loope, zoo lang het hem lust. Gij zult hem niet dooden, omdat *ik* het verbie. Nu heb ik er genoeg van, u daar te zien zitten, met uw tongen uithangend, alsof gij kerels van bedied waart, in stede van honden, die ik wegjage... alzoo!'

Het vuur stond in vreeslijken gloed om den top van den ast, en *Mowgli* sloeg er mee rond, wijds en zijds, en de wolven liepen weg, al huilen, met hun pelsrok verbrand door de sperken.

Ten laatste en bleef er niemand meer over, buiten *Akela, Bagheera* en misschien tien wolven die mêegedaan hadden met *Mowgli*. Dan voelde *Mowgli* bevangenheid in zijn lijf, zoo hij nimmer bevangen was geweest, en hij snakte om zijnen adem, en snikte, en de tranen rolden over zijn aanzicht.

'Wat is dat? Maar wat is dat?' vroeg hij. 'De Jungle en begeer ik niet te verlaten, en ik weet niet wat er gaande is met mij. Is dat sterven, *Bagheera*?'

'Neen 't, broerke-lief. 't En zijn maar van die tranen die bij de menschen in gebruik zijn,' zei *Bagheera*.

‘Nu weet ik dat gij man zijt en geen kind meer. De Jungle is toe voor u, voortaan. Laat ze rollen, *Mowgli*, 't en zijn toch maar tranen’. En *Mowgli* zat daar te krijsschen, als of zijn hert ging breken, hij die nimmer te voren geweend had.

‘Nu ga ik tot mijn volk,’ zeid' hij. ‘Maar eerst moet ik vaarwel zeggen aan moeder.’

En hij ging naar den kelder, waar zij in woonde met vader Wolf; en hij weende op haar kleed, daar de vier wolvejongen jammerlijk huilden.

‘Zult gij mij niet vergeten?’ vroeg *Mowgli*.

‘Zoo lang wij speur kunnen volgen, nooit!’ zeiden de jongen. ‘Kom bij den voet van den hil staan, als gij man zijt, en wij zullen komen klappen met u; en wij zullen komen spelen met u, in 't zaailand, bij nachte.’

‘Wacht niet te lange,’ zei vader Wolf, ‘o verstandige, kleine puid; wacht niet te lange, want wij worden oud, uw moeder en ik.’

‘Wacht niet te lange’ zei moeder Wolf ‘luttel, naakt klein zoontje-mijn; want, weet het wel, ik zag u liever dan mijn eigen jongen’.

‘Zeker zal ik komen,’ zei *Mowgli* ‘en als ik kom, zal ik de huid van *Shere Khan* openleggen op den Rots-bank. Vergeet mij niet. Zeg het hen ook, in de Jungle, dat zij mij nooit en vergeten!’

De morgenschemer brak, als *Mowgli* den heuvel afkwam, alleen, om die geheimzinnige dingen te bejegenen, die men menschen noemt.

D^{r} E. LAUWERS

(Naar het Engelsch van Rudyard Kipling.)

Mengelmaren

ONLANGS wierden er te Aertrycke drij nieuwe klokken gedoopt. D'oude groote klokke was geborsten, wierd verkocht, en met heur gesmolten mengsel zal z'er toe helpen nu, om, God weet waar, e nieuw gelui te gaan verveerdigen.

De woorden die op die klokke stonden waren zonder '*Biekorf*', voor altijd verloren.

Hier zijn ze:

Anno 't jaer 1813 was J.B. Naert, pastor. H. Van Houtte, Maire, Peter. Mary Joanne Heemeryck. Meter. Joân Logghe. Pieter Brusselle. J. Dumery me fecit. Brugis.

Van de twee oude klokken hebben we 't schelleken bewaard; 't mag blijven, en van uit zijn donker hoeksken zal het met verkropt gemoed de drij nieuwe vorstinnen beschouwen, die in de schemerstriepe van de klokgaten, met hun helmend gedruisch d'oude keppe van Aertrycke gaan overkraaien.

Naar 't gene er op ons *schelleken* te lezen staat, was het eertijds ook aan en rampe gekomen; 't wierd hergoten en vergroot; Luistert:

Ter eere Gods en Maria verheven heeft Prine (*??*) *Paene Joos Hackx en Jacob Ingelbrecht dese schelle ghegeven 1650*.

Maer nu gheborsten en wordt seer vergroot op den toren gestelt - 1700 - door prochiens ghelt. -

Doen pastor was H^r en M^r Frans Gillis.

Hooftman Joos Lescrowaet. - Pointers Sebastiaen Strubbe en Lamberecht Jonckheere.

Niclaeys Moerman fecit.

Wat is *Prine*?... We bedanken op voorhand gelijk welken lezer van Biekorf, die ons e woordeken uitleg wilt junnen.

A. MERVILLIE

Aertrycke 8-7-1906.

MET het oog op de prijsuitdeelingen heb ik de eer U uit te noodigen mij met uwe bestellingen te willen vereeren. Onder het bestuur van Mej. M.E. BELPAIRE, E.H. AUG. CUPPENS, Prof. L. SCHARPÉ, en de hh. A. DE CEUSTER, L. TENGROOTENHUYSEN en V. VERMEYEN, onderwijzers, zijn bij mij in voorraad een eerste reeks werkjes tot prijsboeken bestemd, bestaande uit de volgende deeltjes:

1. A. CUPPENS, pr. *Hoe Sinte Odrade ter bedevaart reed*, en andere vertellingen (64 blz.) fr. 0,35

2. A. CUPPENS, pr. *Hans Onversaagd*, en andere vertellingen (80 blz.) fr. 0,35

3. Deeltjes 1 en 2 in één bundeltje	fr. 0,70
4. M.E. BELPAIRE. *Uit Wonderland*, Sprookjes en legenden (76 blz.)	fr. 0,40
5. HILDA RAM. *Mieken Kool*, en andere vertellingen (78 blz.)	fr. 0,40
6. Deeltjes 4 en 5 in één bundeltje	fr. 0,40
7. V. VERMEYEN. *Van 't Korenmanneken*, en andere vertellingen	fr. 0,25
8. W. HAUFF. *Sloffen-Moekske* (48 blz.)	fr. 0,25
9. W. HAUFF. *Dwerg Neuze* (62 blz.)	fr. 0,35
10. Deeltjes 8 en 9 in één bundeltje	fr. 0,55
11. H. ANDERSEN. De Reiskameraad (40 blz.)	fr. 0,20
12. H. ANDERSEN. *Het leelijke Eendvogeltje*, en andere vertellingen (40 blz.)	fr. 0,20
13. H. ANDERSEN. *Kleine Klaus en Groote Klaus*, en andere vertellingen (44 blz.)	fr. 0,29
14. Deeltjes 11, 12 en 13 in één bundeltje	fr. 0,55

Bij bestellingen van ten minste 20 exemplaren van eenzelfde deeltje, wordt de prijs verminderd met 20 %.

Alle wenschelijke zorg is aan de stoffelijke uitvoering besteed geworden, opdat deze moge beantwoorden aan het gehalte van den inhoud. De deeltjes zijn ingenaaid in een stevigen en sierlijken omslag.

De verzameling zal voortgezet worden. In bewerking bevinden zich, o.a.: L. TENGROOTENHUYSEN: *Uit de Gedichten van Door en Jan van Rijswijck*; E. COLLEE: *Reinaert de slimme Vos;* W. HAUFF: *Het koude Hart*, enz.

Hoogachtend,

BOMANS & VANBRUSSELEN, *Drukker-uitgever, Parijsstraat, 81, Leuven*.

Al deze bevallige boekjes heb ik ontvangen, met groot genoegen gelezen en ik ben gelukkig te melden dat zij uiterst wel geschikt zijn voor goede en opwekkende lezing aan de kinderen en de kleinen te verschaffen.

Zij zijn duizendmaal beter dan al de fransche bucht dien men maar gestadig in de handen stopt van onze kleine prijswinnaars. Het uitwendige ook is goed verzorgd, en zal de kinders doen dansen van blijdschap over hunne schoone prijsboeken.

Aan alle oversten van onze collegiën, aan alle scholen waar er belooningen uitgedeeld worden, moet deze schoone vlaamsche uitgaaf ten warmste aangeprezen worden, en 'k ben overtuigd dat al wie deze werkjes gezien en gelezen heeft, ze niet enkel dit jaar, maar ook nog al de volgende jaren als prijsboek aan de lieve kleinen zal ten geschenke geven.

Neemt, leest en deelt ze tot belooning uit.

C.D.L.

Nieuwpoort, den 17sten in Hooimaand 1906.

[Nummer 15]

Onze huidige letterkunde

DE wereldletterkunde - 't is een alom vast te stellen feit - wordt hoe langer zoo meer aangetast door de groote kwalen van onze eeuw: Materialism en rationalism, met één woord: ongeloof en zelfvergoding. Allerminst ontsnapten de huidige letteren die sedert 1880 in Holland hun opgang maakten, aan die verdelgende kwalen. Dit werd in een voorgaand opstel van Biekorf, klaar aangetoond.

In vroeger eeuwen, waar kunst en geloof in innig verband stonden, werden schoone zoo niet de schoonste meesterstukken geschapen. Deze theorieën zijn verouderd volgens de ‘moderne’ kunstopvatting en de huidige letterkunde moet zijn en is ‘in haar diepste wezen onkerkelijk en cosmopolitisch’ zegt Kloos[(1)].

Laten we een weinig onze letterkunde in Zuid-Nederland, - waar ook al bij sommigen zoo'n modernism is doorgedrongen - aan den toets dier kunstbegrippen onderwerpen,

(1) ‘Veertienjaar litteratuurgeschiedenis’ Kloos.

en nagaan of wel geloof en kunst zoo schrap tegen elkander hoeven te staan, alsof in onze dagen niets door geloovige kunstenaars zou kunnen geschapen worden dat naar hooge kunst zweemt.

De kunst beleeft in Nederland op heden een tijdstip van ongemeenen luister en hooge ontwikkeling, dat ongetwijfeld in haar jaarboeken als een standaard tijdvak zal aangestipt worden. Stellig staan we aan de spits der landen waar de kunst heden ten dage beoefend wordt.

Meunier, De Vreese, Lagae vertolken de schoonheid in de prachtigste marmerlijnen, en Benoits wondere zangen waaiden als een vruchtbare lentewind over 't kille zwijgende Vlaanderen. Vooral de letterkunde is in een heerlijken bloei opgegaan zoowel in 't frissche godsdienstige Vlaanderen als in 't ongeloovig Hollandsch ‘modernism’ waaruit toch ook wel groote kunstenaars zijn ontsproten. De hoogste kunst echter komt nog uit Zuid-Nederland waar het geloof nog diep in de harten geankerd ligt: - een teeken dat geloof en kunst zich niet hoeven schrap te stellen tegen malkander. De boven aangehaalde kunstenaren, die een wereldroem verwierven benevens vele andere, waren toch geloovig, en jong is hun kunst.

In West-Vlaanderen werd aan de letterkunde een reuzenstoet gegeven door Guido Gezelle den aartspriester der lyrische dichtkunst en Albrecht Rodenbach den koning der jongste Nederlandsche dichters.

Zuiver, adelend, in-godsdienstig is hun kunst en zij hebben ze ons overgeleverd gansch onbevlekt, als een waardig erfdeel aan hun Vlaamsche nakomelingschap.

Vroeger dan Rodenbach en na hem, leefde eenvoudig en verdoken een groote zanger, een heilige in Gods heiligdom, een aartspriester in 't heiligdom der kunst: Guido Gezelle. In zijn klankrijke, zwierige verzen stort hij immer het waarste gevoel uit en schenkt hij ons niet de geweldige, machtige gevoelens van Rodenbach, toch geeft hij ons altijd zijn hart en wat er uit straalt is doorleefd en echt - dat is hooge lyriek. Het moet nochtans niemand wonder-

baar opvallen zoo de Hollandsche ‘modernen’ Guido's zangen liefhebben, die toch zoo oneindig in kunstopvatting van de hunne verschillen. Gezelle is vooral een godsdienstig dichter, hij was priester van dienzelfden Christus wien de Hollandsche jongeren zoo ruw de gloriekroon zijner God-menschheid afrukken en Hem weerom de bebloede doornen: barsch ongeloof en God-verloochening, in de hersenen duwen. Heel Gezelle's kunst is doordrongen van innig liefdevolle geloofsbelijdenis. Nochtans - en hierom hebben ze Gezelle lief - is onze Westvlaamsche dichter echt ‘modern’ in de goede opvatting van 't woord. Van de jongere school der Noord-Nederlanders heeft Gezelle meest al de goede hoofdtrekken in de hoogste maat, en de slechte verwerpt hij; zijn geloof en eenvoud vrijwaarden den grooten kunstenaar, van al de kwalen, waardoor de Hollandsche school haar kunst laat verlammen. Hij strekke hun tot voorbeeld. Evenals zij beschrijft Gezelle zijn stemmingen of gevoelens die het zien der natuur in hem opwekt, doch nooit sluit hij zich-zelven op, hij is niet subjectivist noch zelfzuchtig gelijk een Kloos. De natuur in al hare openbaringen is zijn liefde, daarvoor klopt zijn hart. Ook de jongeren zijn natuurkinderen, doch de schepping is niet hun liefde, - hun liefde is hun eigen ‘ik’, zij leven in en tegelijk buiten de natuur. Hun persoon staat boven de natuur waar alles hun dood en vernieling voorspelt; niets hebben ze om den Schepper te loven, gelijk Gezelle, de dood looft den Heer niet.

Onze Vlaamsche dichter schildert de natuur trouw, realistisch en tevens geidealiseerd af, ze werdt weerkaatst door zijn zuivere, levensvolle en blijde ziel. Bij de jongeren blijft ze kil, hun doodzwangere ziel vernielt er het leven dat ze er vindt; ze schilderen realistisch, idealiseeren nooit: Ideaal is leven! en 't leven verfoeien ze. Hun oorbeeld is dood en vernieling.

Vergelijk echter wat pereltjes uit Gezelle bij de beste stukken van een Kloos of een Van Eeden, of zelfs van Verlaine waarmede de Hollandsche school zoo hoog op-

vliegt en oordeel ... licht kan men opmerken dat het een der schoonste titels is van onzen dichter: de jongste onder de jongeren gebleven te zijn, al pochte hij niet met deze benaming.

Tranen.

't Is nevelkoud
en 's halfvoornoens, nog
duister in de lanen;
de boomen die 'k
nog nauwelijks zien kan
weenen dikke tranen.

't En regent niet,
maar 't zeevert .... van die
fijn gezichte, natte
schiervatbaarheid
die stof gelijkt, en
wolke en watte en wulle.

't Is aschgrauw al
benéen, omhooge, in
't veld en langs de lanen:
de boomen die 'k
nog nauwlijks zien kan
weenen dikke tranen.

Hoe verschillend dan is dit realism van dit der Hollandsche school. Hun realism is laag en stoffelijk, de ‘materie’ neemt bij hen de plaats in van het godsdienst-gevoel. Godsdienst bespotten ze, en daardoor zijn ze in hun vlucht en lyrischen zwier gekortwiekt. Achter de stof in de natuur vindt. Gezelle een God, schepper van alles, en een ziel die eenparig trilt met zijne ziel, zijn leven giet leven over de doode stof; hij acht het niet noodig de natuur te ontleden tot haar fijnste vezelen om er wat in haar bedorven is bloot te leggen. - Vandaar in zijn realisme die gezonde adem die u tegenwaait als een geurige, levensvolle lentewind. Vandaar ook bij de zoogenaamde jongeren die zieke walm, voorgeur van den dood, die opstijgt uit hun gedichten, wanhoop, moedeloosheid. Op een oogenblik van dichterlijke

ingeving, wenscht Kloos bij 't zien der groote zee, zichzelf onbewust te zijn gelijk zij; in den dood en de onbewustheid zou hij enkel grootheid en geluk genieten:

‘.....
O zee! was ik als gij in al uw onbewustheid!
Dan, zou ik eerst geheel en groot gelukkig zijn.’
.....

Hoe dit samenhangt is moeilijk te begrijpen voor ons geloovigen; misschien niet voor hen die 't licht van 't ongeloof genieten.

Gezelle baande in onze letterkunde een pad, waarvan men met zekerheid mag zeggen dat het een duur zal hebben; - en hij geloofde. -

Naast Gezelle ontlook een jeudig dichtergenie, misschien wel door 's meesters zangen, die de Vlaamsche Katholieke Jeugd betooverden, in 't leven geroepen: zijn naam is op aller lippen: - onze Albrecht Rodenbach. Zoo vroeg aan onze kunst en onze liefde ontnomen, kan zijn ‘Goedroen’ toch volstaan om hem te openbaren als een weergaloos machtige dramaturg. ‘Goedroen’ is een echt adelaarswerk, zoo sterk van techniek, zoo krachtig uitgebeeld van karakters, zoo kunstig afgewerkt in het schilderen der driften, vaderlandsliefde in Wate, maar vooral de liefde zelf in Goedroen!

Een genie baant zich zelf een weg, en dat was het geval bij Rodenbach; hij volgde geen school en behoort evenmin tot de ‘moderne’ als tot een andere. Hij grijpt meer in de geschiedenis van zijn volk, dan in de natuur. Het verleden van vlaanderen omarmt hij driftig en wil het weerom bezielen (Fierheid, Claessens, enz.)

In een machtig opvaren spatte hij het leven dat in zijn hart woelde, uit in zijn eerste lierzangen en 't bruiste los in zijn wonder tooneelspel. In ‘Goedroen’ vond zijn innerlijk dichterleven een geweldige uitdrukking, immers oen wereld van verlangen, liefde, hoop en opbruisende kracht leefde in hem en vervulde zijn twintigjarige borst. De een-

heid van het stuk is gevestigd op de waarste zielkunde, en vóór zoo een samenhalen van al het tragisch belang op 't geval van twee minnende harten; en op de gevolgen ervan, zwanger van trouw, gisse men licht voor een tooneeldichter van eerste gehalte te staan.

Deze was de kunst, die in de jongste daden hier geboren werd door Gezelle en Rodenbach twee groote kunstenaren die toch het ongeloof en de zelfvergoding der Hollandsche jongeren niet van noode hadden, om groote kunstgewrochten voort te brengen. West-Vlaanderen is een maagdelijke grond waar de kunst weelderig opbloeit omdat het christen geloof er de zeden eenvoudig bewaarde, en de harten en de geesten rein hield; eene streek teruggekomen tot den oorstaat en diensvolgens tot de oorkracht. Dichters rezen op en zingen een wilden levensvollen morgenzang. 'K stip enkel den naam aan van Eckhart, de talentvolle schrijver van Parsival en van talrijke hooggeschatte gedichten die om hun zangerigheid en diep gevoel - echt, als bij Gezelle - een vast burgerrecht in onze letteren genieten. Dan nog den onlangs bekroonden René Declercq, den gevierden volksdichter, wiens opkomen ons een belofte gaf, en wiens liederen vooral, ons reeds èen verwezenlijking aanbrachten van zijn kunst. Zij houden Gezelle's en Rodenbach's kunst in eer, als een onschendbaar erfdeel het Vlaamsche volk nagelaten.

Dit kan volstaan om aan te toonen dat de kunst in West-Vlaanderen krachtig opbloeit, benevens godsdienstigheid.

De Antwerpsche school roemt op heden, en niet heel en al ten onrechte op Pol de Mont, den makker van Rodenbach en zijn kunstbroeder toch niet zijn evenknie. Hij loont zeker de moeite eener studie om zijn behendigheid in het vers, spelend met maten en rijmen. De gezonde adem die hem uit Vlaanderen tegenwaait bewaart hem nog van de plaag die de Hollandsche letteren teistert. Vóor weinig jaren had te Antwerpen nog een veelbelovend, reeds verdienstvolle dichter op, de godsdienstige Constant Eekels die in zijn eerste gedichten reeds een scherp gevoel aflijnde

en ons vol verwachting, op hooge lyrische kunst laat hopen.

Ten huidigen dage is al het belang van het jonger geslacht in Zuid-Nederland gericht op één brandpunt, het tijdschrift ‘Vlaanderen’ en tot vóor eenige jaren op ‘Van nu en straks’.

Als een der werkzaamste en verdienstelijkste schrijvers in die kunstbladen trad Prosper Van Langendonck in onze letteren te voorschijn; benevens Vermeylen, de knappe prozaschrijver, Teirlinck en Van de Woestijne die maar al te geleidelijk hun niet te loochenen talent en uitstekende gaven laten te niet doemen door den doodenden invloed die uit Holland op hen inwerkt.

Van Langendonck is tegelijk criticus en dichter. Door zijn kunstcritiek en vooral door zijn gedichten oefende hij in de vlaamsche letterkunde een heilzamen invloed uit op zijn omgeving(1).

Zijn kunstbroeders, die zich zoo maar goedsmoeds naar 't voorbeeld der Hollandsche school, aan een verderfelijk materialism, een overdreven subjectivism overleverden, wees hij naar de kunst van Guido Gezelle en Albrecht Rodenbach. Heel Van Langendonck's poezie is doordrongen van innig godsdienstgevoel. Volgens dezes kunstbegrippen moet kunst en godsdienst samensmelten tot één geheel, dat machtig de eeuwen zal doorstralen:

‘Het Catholicisme is breed genoeg om ieder persoonlijk streven te omvatten en staat nog en zal immer staan aan 't toppunt van alle leven’(2). Zijn dichtkunst heel in dien zin opgevat is een pronkstuk in onze letteren, waarmede de meeste gewrochten der ongeloovige, materialistische school moeilijk in vergelijking kunnen komen zonder niet een straaltje van hun glorie te zien verbleeken.

Van hem hebben we een bundel gedichten: ‘Verzen’ waarin hij zijn zieleleven uitstort in plastieke, beeld-

(1) Vgl. Dietsche Warande 1905. n^{o} 4.

(2) ‘De Herleving der Vlaamsche Poëzie’, Van Langendonck.

schoone sonnetten, zangerig van toon en rythmen, in een kernachtig, plooibare taal. Weemoed en vreugde, smart en geestdrift, en spijts alle wedervaren geloof, hoop en liefde weerklinken uit die gebeeldhouwde verzen: ‘Mater dolorosa’ o.a.

> ‘Hij boette om de euveldaden aller tijden:
> Zijn smart heeft u de ziel doorsneden.
> Oneindig als zijn God-zijn was zijn lijden;
> Oneindig kan zich 't moederhart verbreeden,
> En sterk om zelfs Gods doodstrijd mee te strijden,
> Zijt ge als vergodlijkt uit zijn dood getreden.’

Subjectiviteit sluit niet talent en genie uit, Helene Swarth bezingt ook haar ‘ik’ - niet minder de Musset en Heine, maar er was meer in hun kunst dan hun eigen vreugde en wee, een gansche wereld lag daarachter en jubelde of kloeg mede in hun zangen. Ook Van Langendonck beitelt ons zijn eigen stemmingen, maar daarmede vergenoegt hij zich niet, en zijn sonnetten: ‘Hoogmoed’ zijn een weerlegging van de Duitsche wijsbegeerte met haar subjectivism en haren ‘Uebermensch’ dien de Hollandsche jongeren zoo driftig hebben aangehangen. Terecht mag zijn bundel ‘Verzen’ een vorstelijk geschenk genoemd worden aan de Nederlandsche kunst.

Als marmerbeelden die de eeuwen trotseeren zullen Gezelle en Rodenbach de toekomst instaven; en zoo een ander der jongere dichters tegen vergetelheid bestand is, dan zal het zeker de christelijke Van langendonck zijn. Wat hem in Vlaanderen tot nog toe aan welverdienden lof te kort gedaan werd, vergoedden hem ruimschoots, de Noord-Nederlanders, zelfs de jongste pessimistische school. Zoo zij de oogen openden zou een Kloos en een Van Eeden inzien dat hun individualism en hun Rationalism niet alleen het monopolium der kunst bezitten, dat hooge kunst geboren wordt zelfs dáar waar godsdienst heerscht.

('t Vervolgt)

J. VAN DE WOUDE

Durendale

DE Leeuw ligt neer. Wat hindert nog de Walen?
Een tooverkling en man en peerd doorrijt,
en slag op slag door helm en harnas bijt.
Daar staat nog Gaver recht met Durendale.

Het oude zweerd, dat zooveel bloeds al kleurde,
schiet vierige bliksemstralen rond hem heen,
en toovermacht uit al zijn edelsteen.
Het wint of valt; geen schand het ooit besmeurde.

Maar de overmacht krijgt eindlijk de overhand.
Uw zweerd! roept men, en spaar uw edel leven.
Doch Gaver sterft met Durendale in d'hand,

en roept: ‘geen Gaver ooit heeft 't zweerd gegeven,
mijn zoon alleen hoort Roelands fiere zweerd,
slechts Roelands bloed, is Roelands degen weerd.’

HORAND

Vreemde gewaarwordingen

DENKEN en willen, worden altijd vergezeld met veranderingen en bewegingen in onze hersenen. Deze bewegingen zetten voort door vel en been, door hout, steen en glas, met en tegen wind. Het en kan bijgevolg de lucht niet zijn die deze trillingen overdraagt. Het is waarschijnlijk eene tot nu toe onvatbare stof, die alles zou doordringen en die ether genoemd wordt.

Dusdanige werkingen worden bewezen en gemeten door een tuig, magnetometer genoemd en uitgevonden door priester Fortin.

Dit tuig bestaat uit een koperen naald die teinden een langen draad hangt. Die soort van slinger is bevrijd door eene glazen buis waarin hij hangt.

Als ge nu die naald beziet met het inzicht dat haar punt links zou draaien, zal het inderdaad alzoo geschieden, na min of meer tijd. Wilt ge integendeel dat zij rechts keere, zij zal het even gewillig doen.

Met den eenen mensch gaat dat rapper als met den anderen; en voor den eenen doet de naald ook grooter bewegingen dan voor den anderen. Hierin, als 't is gelijk waar elders, is alleman verschillig.

Het kadran waarover de naald beweegt toont aan elkendeen den graad zijner werkzaamheid.

Priester Fortin's tuig is de eenigste magnetometer niet die wij bezitten. Wel integendeel; de wereld loopt er vol van. Inderdaad, iedere mensch, en waarschijnlijk ieder levend schepsel is min of meer magnetometer.

Wij zullen ons hier alleenlijk met onzen evennaaste bezig houden. Daar is een groot verschil in de gevoeligheid van die levende tuigen. Hier is er, niet meer dan in alle andere hoedanigheden, gelijkheid te vinden bij de menschen. Die verschilligheid is zoo algemeen dat zij als eene wet der schepping mag aanzien worden.

Menigeen nochtans komt in strijd met die wet met te beweren, onder andere, dat iedereen even behendig is om het stemrecht uit te oefenen in de kiezingen. Ik durf verzekeren dat zulke menschen dwalen, de eene vrijwillig, de andere uit onwetendheid.

Maar nu ter zake.

Ik zal hier eenige voorbeelden aanhalen van die bijzondere gevoeligheid.

Onlangs kwam eene vrouw mij raad vragen voor hare maag. De ziekte was ontstaan ten gevolge eener buitengewone ontroering.

Op zekeren dag, binst haar huiswerk, gevoelde zij eene angstige opgewondenheid: zij kon haar gedacht op het werk niet vestigen, en had veel moeite om een oogenblik op dezelfde plaats te blijven. Zij wierd al meer en meer bevangen, en op eens liep de eetzaal uit en trok de voorkamer binnen. Daar liet zij haar op eenen zetel vallen;

zij genoot wat rust, maar voor niet lang. Weldra meende zij naar de eetzaal te moeten weerkeeren. Zij ging opnieuw aan het afstoffen. Deze taak anders zoo gemakkelijk, scheen haar nu lastig en moeilijk: armen en handen wrongen krampachtig; haar gang was snakkend en springend. Zij werkte wanordig en verstrooid; zij scheen meer een beeld te zijn door veren bewogen dan een verstandig schepsel. Op eens wierd zij als van den grond geheven, en gestooten naar den hoek der kamer waar de schaprae stond. Daar vertoonde zich een schrikwekkend schouwspel dat den sleutel harer geheimzinnige ontroering geven zou: haar echtgenoot zat bachten de kas verdoken, gewapend met het broodmes. De man had vernomen dat zijne vrouw slechte bezoeken kreeg gedurende zijne afwezigheid. Hij had hem weggestoken met het inzicht den onwettelijken kerel op heeterdaad te betrapen en hem de keel af te snijden.

Deze vrouw mag aanzien worden als een magnetometer van derde klas. Zij gevoelt en roert maar ontleedt niet.

In het volgende voorbeeld dat ik reeds in ‘Nieuwe Tijd’ aangehaald heb, hebben we een ander gevoelen voor handen. De man ontvangt indrukken en verstaat ze ten grooten deele.

Ziehier het geval:

In het begin zijner loopbaan als rechter, was mijnheer Bérard op reis in de Cévennen. Hij moest vernachten in eene herberg tusschen de bergen gelegen.

Binst zijnen slaap wierd hij door de mare bereden: hij zag de twee herbergiers, man en vrouw, tot zijn bed naderen, en had de kracht niet om te verroeren noch om te roepen. De baas hield een groot broodmes in de hand, en sneed er hem de keel mede af; de vrouw hield zijne armen vast om alle tegenweren te beletten.

Wanneer hij beweegloos geworden was, pakten de twee moordenaars hem, de eene bij het hoofd, de andere bij de voeten, en droegen hem in den mestput. Hij gevoelde hem gelijk versmachten onder den hoop vuiligheid die op zijne

borst duwde, en die pijnlijke angst schudde hem wakker.

De jonge rechter zwom letterlijk in zijn zweet, en was gansch bedwelmd door dien schrikkelijken droom.

Hij deed haastig zijne kleeren aan en vertrok.

Bij het uitgaan kon hij niet nalaten den baas en de bazin eens wel te bezien, en het scheen hem dat zij ware moordenaarsgezichten op hadden.

Een jaar nadien wierd mijnheer Bérard plaatsvervangende onderzoeksrechter benoemd in de streek waar hij zulk een slechten nacht had doorgebracht. Men onderhield hem seffens over een groote misdaad die sedert een jaar in alle gesprekken te berde kwam.

Een deurwaarder was verdwenen op den dag zelve dat hij eene groote som was gaan ontvangen. Iedereen meende dat hij vermoord was, maar geen bewijzen konden gevonden worden.

Onlangs nochtans hadden naamlooze brieven het Hof verwittigd dat de deurwaarder op den dag zijner verdwijning, laat in eene herberg was gebleven, en dat men er hem nooit had zien uitkomen.

De onderzoeksrechter had zoohaast de herbergiers, baas en bazin, doen aanhouden, en begon ze te ondervragen in de tegenwoordigheid van mijnheer Bérard.

Deze was niet weinig verwonderd van de twee beschuldigden te herkennen: het waren de bewoners van het drankhuis waar hem zulk een schrikkelijke droom overkwam.

Hij kreeg de innige overtuiging dat zij, niettegenstaande hun hardnekkig loochenen, plichtig waren; en hij bad den onderzoeksrechter hem die twee menschen te laten ondervragen.

- Gij zijt de moordenaars, zei hij; ik weet het, om reden dat ik u de misdaad heb zien bedrijven: 't is gij, man, die met een broodmes den deurwaarder de keel afgesneden hebt; gij, vrouw, hebt de handen van het slachtoffer vast gehouden; en te zamen hebt gij het lijk in den mestput gedolven.

De twee herbergiers gingen schrikkelijk aan 't beven en als bedwelmd violen zij op hunne knieën en bekenden alles.

Het lijk werd nog in den mestput gevonden.

Men moet bekennen dat mijnheer Bérard eene groote gevoeligheid had. Met wat verscherping, bij middel van het magnetismus bij voorbeeld, zou zij in staat geweest zijn vele misdadigers te laten ontdekken.

De hoogste graad zulker gevoeligheid bestond bij jufvrouw Couëdon die over eenige jaren in de Paradijsstraat te Parijs woonde. Beze dochter had den naam van de diepste geheimen van eenieder te kunnen ontdekken; en het was inderdaad zoo. Zij zou aan den grootsten booswicht der wereld al zijne misdaden opgenoemd en beschreven hebben! Zij zag helder klaar tot in het diepste des gewetens van elken persoon die haar ondervroeg.

Zij kon dat toch niet in haren gewonen staat. Wilde haar iemand raadplegen, zíj viel in een soort van magnetischen slaap: zij sloot hare oogen, wierd gausch beweegloos en wachtte alzoo de vragen af. In dezen staat wist zij te spreken van de verdokenste gebeurtenissen des bezoekers even zoo goed als hij zelf. Bij het ontwaken had zij alles vergeten.

Zulk een schepsel zou onwaardeerbare diensten bewijzen bij het gerecht.

Vreemde gewaarwordingen kunnen geschieden op zekeren afstand.

Een man zat den rug gekeerd naar een gesticht waar zijne dochter op school ging. Hij was in gesprek met zijne vrouw, toen op eens hij verstrooid werd en zei: ik ben zeker dat Rachel naar ons kijkt. De vrouw hief het hoofd op en zag het meisje vriendelijke teekens maken. Er was boven de honderd meters afstand tusschen ouders en dochter.

Emmanuel Swedeborg, gewezen leeraar te Stokholm, was een vermaarde verrevoelder.

Den 19 Juli 1759 was Swedeborg te Gothemburg. Hij verklaarde in eene vergadering dat een brand ontstaan was te Stockholm in het kwartier Süderhalm. Hij beschreef

er al de verwoestingen van en kondigde den oogenblik der uitdooving aan.

Twee dagen later kwam het nieuws van den brand van stockholm: Swedeborg had hem beschreven zoo goed als een ooggetuige.

Wat later was die wonderbare heer in Amsterdam. Hij openbaarde den moord van Tsar Pieter den III op den oogenblik zelf dat hij gebeurde!

Moscroen, den 27 Mei 1906.

D^{r} A.S.

Gelegenheidsversjes van Guido Gezelle

Gelukwensch:

'k **H**OOR her en her den hamer slaan,
in Tieghems hooge stede,
den blaasbalg op- en nedergaan
al zuchten, hoore ik mede:
't is Ivo, die, van ambacht smed,
den bosch in reppe en roere zet,
terwijl Alfons, nog ongetand,
de snaren van zijn liere spant.

Sulpitius, Alfons Supply,
bediedt uw naam, vol eeren;
twee heiligen, die verre en bij
Gods lessen gingen leeren.
Twee heiligen patroonen u:
Maria, daarbeneven, nu
(de naam is 't van uw vrouwtje fijn)
zal 't drietal doen voltallig zijn.

Het ijzerwerk en ging u niet,
gij wildet nieuwe leden
in Christus heilig kerkgebied,
niet met den hamer, smeden;
en in dat heilig zielenvier
uws herten, nog onmondig schier,
voorspeldet gij dat eens gij zoudt
juweelen smeden honderdvoud.

Daartoe had God u wel bereid
en toegerust, met alles
dat neerstige onvermoeibaarheid,
dat zoet en liefgetal is:
een ziele gaf u God die zong,
die klankvol als een snare klonk,
die al wat ooit omtrent u kwam
de droefheid en 't getreur ontnam.

Wie mocht er ooit uw weêrga staan
in 't volk zijn les te leeren?
in kinders, ruw en ongedaan,
allengskens om te keeren?
Te keeren en te wenden tot
een menigvuldig beeld van God;
een beeld, daarin gij ook, gemaald,
vol deugd en vol geleerdheid straalt.

Dat ging alzoo dóór menig jaar,
dóór leede en lichte dagen,
en iedereen zei: ‘Hoe of waar
zal Alfons hulpe vragen?
't En is bijkan in Vlaanderland,
voor zulk een hert, geen wederpand,
geen wederhert te vinden, of
't en ware in Sinte Martens hof!’

Dat hofken langs de Leye ligt,
in Kortrijks oude stede;
vermaard is 't, en aldaar gericht
was Alfons' eerste schrede;
in beêvaart gaande zag hij daar
een kostelijke blomme, entwaar;
hij zei, en sprak de waarheid fijn:
‘Die blomme zal de mijne zijn!’

En 't is, acht dagen leên, geschied,
het plukken van die schoone,
de reine rooze, in 't grondgebied
van Kortrijks oude kroone;
te Tieghem zal zij, bloeiend aan
de kroone van Sint Aarnout staan,
en heeten in den bruiloftbrief,
Alfons zijn allerliefste lief.

Proficiat! 'k en wete albij
wie eerst, wie meest geprezen:
is 't hij of zij; is 't zij of hij,
de deze of wel den dezen?...
Proficiat! u tweên gelijk,
zoo is 't dat ik dat effen strijk,
en wensche.... wel, wat zou ik dan?
de vonte.... en veel geluks ervan!

23 Hooimand 1896.
G.G.

Mengelmaren

AAN den Oostkant van 't schoone Brugge, te midden van een der schilderachtigste zichten van die lieflijke kunststad, staal, met den zijgevel naar den huiten gekeerd, een klein nederig huisje op den hoek van een tamelijk grooten hoveniershof.

Als ik langs de Ste-Kruisvest wandel en mijn oogen met wellust baden laat in die tooverachtige kijkjes over de stad, kan ik nooit dat nederig huisje voorbijgaan zonder een oogenblik stil te houden om het te aanschouwen, hoewel het er zoo ootmoedig en blozend, zou men meenen, over zijn eigen nietigheid, staat.

Neen, niets schoons is er aan dat roode huisje en toch moet ik het bezien en toch sta ik daar eene stonde over te droomen. 't Is daar dat onze Westvlaamsche bard, dat de grootste hedendaagsche Nederlandsche dichter geboren werd; 't is daar dat G. Gezelle aan zijn vaders hand, daar in dat hoveken, het eerst de natuur heeft leeren beminnen; 't is daar van op die hoogte, dat hij dikwijls moet gedroomd hebben over Vlaanderens grootheid als hij de oude wereldstad voor zijne voeten zag liggen; over Vlaanderen's schoonheid, als hij in den Oosten de zon zag rijzen over de malsche weiden en vruchtbare landen van S^{te}-Kruis. 't Moet daar in dat betooverend oord geweest zijn dat hij besloot zijn machtige dichterharp ter hand te nemen om vol bewonderende geestdrift op alle tonen den lof van den Schepper te zingen. 't Is daar eindelijk eenige stappen verder, in 't Engelsch klooster, met zijn zwarten domtoren, dat God zijn trouwen zanger dien Hij ons gegeven had, is komen weêrhalen.

Zoo sta ik te droomen, en 't dunkt me dat G. Gezelle's geboortehuisje, gelijk het daar nu vóór mij staat, uiterlijk niet schoon maar schoon door den geest die er in leefde, nederig ook te midden van al de grootsche pracht van zijne omgeving, een zinnebeeld is van onzen dichter. Uiterlijk niet schoon maar schoon door zijne ziel, zijne dichterziel en bovenal zijn priesterziel, nederig ook ofschoon omgeven met den luister van zijne onsterfelijke werken.

En zulke en andere gedachten komen mij te binnen als ik wandel te Brugge langs de Kruisvest.

Hoeveel Bruggelingen gaan daar niet voorbij zonder om te zien, omdat zij niet weten welke gedachtenis aan dat huisje vast is.

Hoeveel der altijd talrijker bewonderaars van den meester zijn hier reeds in beêvaart gekomen naar die plaats?

Is het daar in dien hof niet dat er een standbeeld moet komen den grooten dichter ter eere en zijnen volke tot stichting?...

Hoelang zal dat huisje op den hoek van dien hof nog staan?...

[Nummer 16]

In den Paaschnacht

't **W**AS Paaschavond 't jaar 188*.

De avond was lang reeds over de zwijgende aarde gezonken, die nu, van de voorjaarszonne den dag over beschenen, - spijts lichte nachtvorsten van den stervenden winter, - scheen bewust te zijn van de naderende lente en vroolijk te ademen. Nevelwolkjes stegen van haar als wierookwalmen hemelwaarts op, den heerlijken aanbrekenden feestdag tegen, zilver-glanzend in het licht der mat-blinkende sterren. Ruste heerschtte rondom.

De kleine stad N., in vochtkoel neveldumster gehuld, lag stille, stille, den oogenblik verwachtend, waarop van de hoogte des klokketorens de eerste slag neerwaarts zou klinken. Toch was het de stilte niet van den slaap; in de donkerte en de schaduwen van de nu ijdele, geruchtlooze straten was er een verwachtingsvol weerhouden bemerkbaar; soms spoedde een verachterde arbeider vooruit,

dien de aanbrekende feestdag bij zijn zwaren moeitevollen arbeid gevonden had; soms reed een voerman ruischend voorbij - en dan weder geluidlooze stilte. Al wat leefde was van de straten in de huizen, in rijke paleizen en arme hutten, weggegaan. Over de gansche aarde zweefde de adem van de verrijzenis en van de vernieuwing.

Nog was de maan niet opgerezen, en de stad lag in de schaduw van den berg, op welken een donker, onvriendelijk gebouw opschoot. De ongemoedelijke regelmatige lijnen van den bouw staken op den helderen einder af, de oudewetsche poorte was haast in de duisterheid der muren verzonken, en de vier hoektorens staarden, als spoken, in de wolken.

Daar dreunde van de hoogte des Doms de eerste slag, en beefde door den stillen nacht, nu een tweede, een derde.... en van alle torens vielen en dreunden er klokketonen en stemden een harmonisch spel aan; zij versmolten in eene melodie van plechtige, machtige wijze en naar de hemelgewelven opstijgend, vervulden zij de ruimte met heerlijke akkoorden. Nu klonk er ook uit den donkeren bouw een matte toon, zwak en gebroken, en beproefde't, gelijk zijne machtigere broeders, ook hemelwaarts te rijzen en zijne stem te laten weergalmen en meê te zingen in 't lied der vreugde en liefde en genade voor de menschheid - maar te vergeefs, sidderend viel hij neerwaarts op de aarde en verstierf lijze weerklinkend in de hemelruimte.

Nu verstomde de klokkenmuziek.

Reeds lang waren de tonen weggestorven en toch zinderde 't nog voort lijk het trillen eener geheimzinnige, onzichtbare vedelsnaar. In de huizen was het donker: alleen de kerkvensters glansden helder. De aarde was bereid voor de 188ste maal, de woorden van vrede, van liefde en van broederlijkheid te laten weergalmen.

Schravelend gingen de poorten van den ouden bouw open. Eene afdeeling soldaten - met kletterende wapens - stapte er uit, om de eenzame wachtposten te gaan bezetten. Uit haar midden trad een man vooruit met gemeten

stappen, terwijl de vroegere schildwacht hem in de omschaduwde schaar - 't was nog donker - wegtrok. En rond de schutsmuren draaiend, trok de afdeeling voort. Bij de wachtpost aan den westkant, stapte een jonge soldaat vooruit, om zijnen voorganger af te lossen.

In zijne bewegingen kon men nog duidelijk zijne boerenonhandigheid erkennen, zijn jong uitzicht droeg nog den stempel des nieuwlings, die ten eersten male eenen post met verantwoordelijkheid, bezet. Hij draaide hem naar den muur toe, en schouderde zijn geweer. Twee stappen nader, deed hij ‘rechtsom’ en ging op zijden van den schildwacht. Deze liet nu met eene lichte wending van zijn hoofd, werktuigelijk de gewone voorschriften hooren: ‘de wacht afstappen! - oppassen! niet te slapen! - niet te sluimeren!’ zei hij rap en de nieuweling luisterde met gespannen aandacht, en uit zijne blauwe oogen keek een blik van diepe treurnis. ‘Verstaan?’ vroeg de afgeloste. ‘Ja!’ - ‘Dus opgepast!’ zei hij streng, en goedsmoeds monkelend voegde hij erbij: ‘Gij zijt toch niet benauwd van spoken?’ ‘Neen, antwoorde de jongen, maar 't doet mij toch nogal aardig’. - Bij dat kinderlijk bekennen hoorde men een licht lachen in de schaar soldaten. ‘Bezie mij dat moeders-zoontje!’ bromde verachtelijk de oude en beval: ‘Geweer op! Rechtsom! - march!’ Gelijkmatig stappend draaide de manschap den hoek om, en welhaast waren de stappen onhoorbaar.

De nieuweling schouderde zijn geweer en ging langzaam de wacht op en af.

* * *

Binnen, in de gevangenis kwam er met den laatsten klokkenslag, een bijzonder, ongewoon leven. Als ware met dien slag werkelijk de vrijheid op de aarde gedaald, zoo gingen de deuren der cellen open, en hunne bewoners, in lange grauwe vesten met beteekenisvolle vierhoeken op den rug, traden daaruit, schikten paarwijsde den rang en doorgingen den langen gang, om in de helverlichte kerk

te komen. Zij kwamen van rechts en links, van boven en van onder, en door het geruisch van hunne gelijkmatige schreden kon men het kletteren van wapens en ook van ketens vernemen. Bij 't ingaan in de kerk sloop deze stroom bleeke menschen in hunne met schettewerk afgeslotene plaatsen en 't geruisch verdoofde. - Ook hier waren ijzeren staven en schetten aan de vensters.

De gevangenis is ledig. Alleen in de hoektorens, waar de cellen zijn van de ‘gevaarlijksten’ stappen deze morrend en stroef rond, bij tijden aan de deur stille staande, om met gierige ooren eenige klanken van het verre, bijna onhoorbaar gezang op te vangen, dat uit de kerk overwaait.....

Ginder is nog eene celle: daar ligt een zieke op het harde bed. De opziener, aan wien men de plotselijke ongesteldheid van den gevangene meegedeeld had, kwam bij hem, juist als men de anderen naar de kerk leidde en, over hem gebogen, keek hij in zijne oogen, die met koortsachtigen glans straalden en in de verte staarden.

‘Iwanow, eh! Iwanow!’ riep de opziener hem toe, maar hij bleef onbeweegelijk en kreunde slechts onverstaanbare woorden. Zijne stem was rauw, de koortsgloeiende lippen gingen maar moeilijk open. ‘Morgen naar 't Lazaret!’ beval de opziener en verliet de vermuftriekende celle, aan de deur eenen bewaker achterlatend. Deze bekeek aandachtig den zieke en schudde zijn hoofd en zei: ‘Eh! landlooper, hebt gij nu lange genoeg getjoold!’ Overtuigd dat er hier niets te bewaken viel, ging hij naar de geslotene kerkdeur om daar de preek te hooren, en hij neeg hem van tijd tot tijd op de aarde en kuste ze.

De stilte in de ijdele celle werd soms door de halfluide koortsdroomen van den zieke onderbroken. Hij was een nog niet oude, een krachtige en sterke man. IJlhoofdig doorleefde hij opnieuw het verledene en zijn gezicht weerspiegelde al de innerlijke kwalen, die hij leed. Ja, zijn gruwzaam lot had met hem een boos spel gespeeld. Duizende wersten, over diepe grachten en hooge bergen was hij geloopen,

duizende gevaren had hij doorleefd, honger en dorst en hitte en koude geleden, en dat alles, voortgedreven door 't heimwee, door de brandende begeerte om zijn geboortedorp weer te zien, altijd door die eeuwige hoop rechtgehouden eene maand, eene week, ja slechts één dag met de zijnen te kunnen doorbrengen, te huis te zijn, hem gemoedelijk te huis te gevoelen - mocht er dan ook geschieden wat er wilde, al moest hij ook den langen langen weg naar Siberië's bergwerken weer opslaan. Nauwelijks honderd wersten van het doel zijner heetste wenschen verwijderd, was hij gevangen en in dezen kerker opgesloten geworden...

Plotselings veranderden de trekken van den kranke, zijne oogen gingen wijd open, zijne borst ademde vrijer - vreugdige gedachten en beelden schenen nu zijn hoofd te doortrekken... Het donker bosch ruischt. Hij kent dat ruischen, dat vrij, gezapig-zingende ruischen. Of hij de taal van het bosch en zijne boomen verstaat! De heerlijke pijnboomen neuzelen ginder hoop op, bijna in de wolken, in hun wonderschoon donkergroen; de sparren fluisteren lijze; melodisch bewegen de bonte looverboomen hunne buigzame takken; de lispelende bladeren der populieren sidderen. Vrije, in de lucht zwevende vogels kwetteren en jubelen, het beekje springt lustig over stuk en steen en vloeit in kleine watervallen over, en daarboven hooge, hooge wolken van trekvogels volgen den vluchtling uit Siberië's bergwerken, die ronddoolt in ondoordringbare bosschen.

Als een warme lentelust waait dat alles den gevangene tegen; hij recht hem op en ademt dieper; zijne oogen kijken aandachtig rond - plotselings glanzen zij in vreugde en ongeloof: hij, de doolaard, de bestendige vluchtling voor de strenge wetten van 't land, hij, de vogelvrije - hij ziet daar iets ongelooflijks voor hem: - eene opene deur!

De geweldige drift tot vrijheid doet hem zijne ziekte afschudden. De koorts-voorteekens zijn in ééns weg bij die beelden, die in zijnen kranken maar hoop-vreugdigen geest opwellen, daar hij nu alleen is en de deur open ziet...

Een oogenblik nadien staat hij op den grond. Geheel de koortsgloei, die in zijn hoofd laaide, schijnt nu teenemaal in zijne oogen te branden, zoo stijf, zoo sterling en zoo schrikkelijk kijken ze.

De kerkdeur gaat open: 't is iemand die de kerk verlaat, en de klanken van een ver en des te dieper werkend gezang slaan zijn oor, om seftens daarop te verstommen. Op zijn bleeke gezicht verschijnt de uitdrukking van kinderlijke zachtheid, tranen wellen in zijne oogen op, en voor hem rijst het beeld, dat hij zoo dikwijls in zijnen geest afgeprent had: een stille, sterreklare nacht; het gefluister der sparren, die hare donkere kroonen als schuttend over de oude kerk van zijn geboortedorp buigen; het landsvolk zijner streek, de heerdstede aan den oever van de beek en dezer gemurmel - nu loopt hij, om al die beelden vervuld te zien in werkelijkheid, te huis, bij de zijnen.

Intusschen, aan de kerkdeur knielend, bidt de bewaker.

***

De jonge nieuweling stapt met zijn geweer op zijnen schouder de wacht op en af; voor hem ligt het blakke breede veld uitgestrekt, waarvan de wintersneeuw nog zoo lang niet weggesmolten is. Een lichte wind beroert het hooge dunne steppengras, en waait ook in het hert van den jongen soldaat, begeervolle, treurige gedachten. Hij blijft aan den muur staan, laat zijn geweer op den grond rusten en leunt hem op den loop, bezig met zijne gedachten. Nog kan hij niet begrijpen, waarom hij hier staat - in dezen heiligen, plechtigen nacht, met zijn wapen in de hand, vóór die blakke velden.... Hij is nog teenemaal de man van te lande; hij verstaat nog vele niet wat de soldaat verstaan moet, en wonderlijk is het niet dat zijne kameraden hem met zijn uitzicht en zijne dorpsgebruiken plagen en dan monkelen. Over korten tijd nog was hij zijn eigen meester, was hij eigenaar en bearbeider van zijn eigen stuk grond - en nu! zijne jonge ziel is vol vrees en onbeschrijflijken angst, dien hij niet verklaren kan, maar die hem voet voor

voet onvermoeid vervolgt, hem elke zijner daden doet onderzoeken en overdenken, en alzoo de vrije natuur van den boerenjongen in het dwangkleed duwt van de gehoorzaamheid, de plicht en den strengen soldatendienst.

Nu toch is hij alleen. Het blakke uitzicht, dat vóór hem ligt, en het schuifelen van den wind in het hooge steppengras schijnen hem in te wiegen, en voor zijne oogen zweven huiselijke beelden. Ook hij ziet zijn geboortedorp, en dezelfde wind waait over datzelfde heen; de kerk is ook helder verlicht, en ook hier buigen de sparren hunne kruinen over de kerk van zijn dorp.

Van tijd tot tijd komt hij tot bezinning, en recht hem uit dien halfwakkeren sluimer op, en dan is in zijne blauwe oogen de vraag te lezen: wat is dat dan? Dat veld, dat geweer, die muur? waarom sta ik hier? Voor een oogenblik valt hem de werkelijkheid in, doch seffens voert het eentonig geruisch van den wind hem naar de beelden van zijnen droom weder, en weder sluimert zacht de jonge schildwacht, geleund op den loop van zijn geweer...

Niet verre van daar, verschijnt er op den muur eene donkere gedaante, als de kop van eenen mensch, - ja, de kop van den landlooper. Hij kijkt buiten over de breede vlakte, aan wier boord in de onafzienbare verte de zoom van 't bosch nauw merkbaar is, - hij recht hem en ademt gierig de frissche nachtlucht in. Nu laat hij hem op zijne handen zinken en glijdt lijze langs den muur...

* * *

Vreugdeverkondende klokketonen doorbreken de stilte van den nacht. De deur van 't gevang slaat open en de kerkstoet gaat langzaam den omgang doen in den hof, met de kruisen, de vanen en de heiligenbeelden voorop. Uit de kerk weerklinkt het gezang... De soldaat huivert, neemt de muts van zijnen kop af om biddend zijn kruis te slaan... en blijft als genageld, met zijn hand in de hoogte, staan. De landlooper is op den grond gerocht en nu stormt hij naar het hooge steppengras voort.

‘Halt! staat, zeg ik, staat!’ roept de wacht, met schrik zijn geweer grijpend. Ja alles, dat hem zoo bedrukt en in schrik gejaagd heeft en hem sidderen deed - daar is het, zie, daar, bij 't zien van dien ongelukkigen vluchteling. ‘Dienst, plicht, verantwoordelijkheid!’ Dat zijn schrikkelijke woorden die als een bliksemflits door zijn hoofd varen; haastig grijpt hij zijn geweer vaster en, zijne oogen sluitend, duwt hij zonder mikken met bevende hand het schot af...

Weder galmen over de stad de klokketonen in heerlijke, blijde akkoorden, en nog eens klinkt de matte en gebrokene toon der gevangklokke... Nog eens wilt die toon omhoog ten hemel op, maar zinkt als een vleugel-lamme vogel naar de aarde neder. En daartusschen rollen uit de kerk de plechtige ernstige zangen der biddende gemeente en de welgemoede roep dringt buiten over de vlakte: ‘Christus is verrezen!’

Daar - plotselings valt een schot al den overkant van den muur, - een zwakke schreeuw schijnt klagend te antwoorden... Voor eenen oogenblik verstomt alles. Alleen de weerklank van het schot rolt over het blakke veld en sterft in de verte uit...

Uit de ‘*Sibirische novellen*’ vertaald van *W.G. Korolenko*.

MANUËL MATTE.

Bij maneschijn

HET reuzen- menschenwerk des dags is stil gevallen,
verlamde leden rusten: geesten, moegerend
in 't lastig levensspel, herleven in de weelde
van blanken, teeren vrêe die hun de mane zendt.

Als lichte leekskens dauw na bange zomerdagen
in dorre harten, straal voor straal de mane dropt.
Het wild gedachtenspel vervliegt in vage verten,
de zielestorm heeft af, en rustig 't harte klopt.

Voldaan toch is mijn ziele niet. Uw bleeke vrede,
uw vrouwenweekheid stilt geen sterke mannenziel,
ge zwemt in lichten mist, en 'k wenschte dat uw licht mij
in breeden stralenstroom in 't diepst des harten viel.

Ge zijt maar een symbool van hooger rust en vrede,
den grooten vrede Gods, die 's menschenhart voldoet
tot in zijn minst gevoel, en toch ik min uw weekheid,
en zijt ge maar symbool, ge doet de ziele goed.

F.D.

De Teerlingen[1]

ZE zwijgen en doodstil de drie broederwallen.
Sinds eeuwen zwijgt ook horen en klaroen,
en in den waai van 't overwassend groen
komt slechts de stem der vogelen weerschallen.

Met de eiken kroon op 't hoofd, heerscht ongeschonden
door eeuwen heen, die reuzenaardenbouw,
en zingezangt in eindeloozen rouw,
zijn heimlijk wee, dat niemand kan vermonden.

Wanneer de stormen fel zijn kruinen wringen,
dan zucht en bromt zijn steenen ingewand;
dan ruisschen om den trits der Teerelingen

de sagen van het oude Vlaanderland,
dan rijzen weer uit 't stof en vlien te wapen
en peerd en man die daar op 't kerkhof slapen.

HORAND

(1) De Teerlingen zijn drie hooge vierkante moten te Passchendaele gelegen in de Teerlingbosschen, bij 's graven Tafel. Eene dezer draagt den naam van ‘t kerkhof’ of ‘peerdenkerkhof’. Daarover volkzeg.

Vergetelheid

DE tijd begraaft de wijdberoemdste namen,
en duikt, hoe trotsch ook, de erfelijken grond
waar ooit hun woning of hun burgslot stond.
Daar ligt een wal vol lis en riet en bramen...

Die d'heilige stad, den Musulman dorst rooven
en Constenoble en 't rijke Morgenland;
of leefde als munk in de engen kloosterwand,
waart gij weleer ten huize hier of ten hove?

Ik hoor uw naam in 't vezelen van de bladeren;
'k zie langs het slapend water tusschen 't riet
zoo meenge bloemen treuren, en bij 't naderen

zoo droevig langs den boord, 't vergeet mij niet.
Wie durfde ooit denken, dat het eêl geslacht
weleer hier wonend, noemde: van der Gracht.

HORAND

Lucifer

ALS diepgewond, de zon in striemen bloeds versmach t
en daalt... en trage sterft, en grimmen nevel laat,
een englenoog ons licht de ster ons tegenlacht,
de Lucifer, die weer den dag ons zonden wegen gaat.

Zij steeg, de Lucifer in de eindelooze nacht
die 't menschdom hulde zwart en zwaar in zonde en haat
zij steeg, de morgenster die troost en hope bracht
des Messias, die 't volk van d'eeuwige macht ontslaat.

De Lucifer, de Maagd, van eeuwen vóórgewezen
de wondre Vrouwe door den Vader uitgelezen
die d'hel vertreden zou met maagdelijken tred.

De bange nacht schoof heen. De zonne is ons gerezen
De Heiland uit de Maagd! o Dagraad onvolprezen
De vlekkelooze Maagd heeft Satanskop verplet.

Het Sinakerliedje
(Getoonzet door Al. Desmet.)

I. **H**ELPT, Kinderkes, nu zingen
dit nieuwgeboren lied,
hoe God van alle dingen,
de kleinen geerne ziet. (2)

II. Hij heeft ons al geschapen,
en met zijn dierbaar bloed
gekocht zijn kleine schapen,
het allerhoogste goed. (2)

III. 't Is jammer dat er velen,
zoo verre van Gods huis,
de zielkes laten stelen
van 't onderaardsch gespuis! (2)

IV. In Sina, schaars geboren,
't is zonde en jammer groot,
daar gaan ze, eilaas verloren,
na ziele en lichaamsdood! (2)

V. Dat zou ons zeker varen,
dat wij, zoo wel bezorgd,
in Sina kinders waren,
nu ik, nu gij, verworgd! (2)

VI. Wat middel uitgevonden,
gegaan al welken kant,
om zooveel groote zonden
te dempen, in dat land! (2)

VII. Eerst brave zijn, en vragen
aan Jesus, laat en vroeg,
dat Hij zou hulpe dragen:
zijn macht is groot genoeg. (2)

VIII. Den Sinapenning geven
zoo zullen wij daarna;
opdat in 't eeuwig leven
hun ook een stoelken sta! (2)

IX. En als hun stoelke in 't midden
des hemels is gezet,
dan zullen zij ook bidden
voor ons een goed gebed! (2)

G.G.

Uit ‘den Levene der Dieren’

IX. Reigers.

- **K**ORRR! kwoâk! korrr... woâk! gerrebekte een goorpuid, - korr... woâk...! hier ben ik! - en zijn puiloogen en zijn gezwollen keelzak en geheel zijn blinkende kop keek boven water om te vernemen of 't niet en verkoelde met den avond.

Hij dook op, te midden uit het reitgroen en de waterleliën, tusschen lisch en riet en den bloei van velerhande waterwied, en daar zaten ze al te pieren, in een bende bij malkaar, de koppen van tal van zijne stamgenooten. Elk lag met zijn lijf tot schouderhoogte in 't koele vijverwater, zonder roeren, net zooveel amechtige subbedutten, lagen ze, dwaas en doelloos te glarie-oogen in den openen hemel.

- Kwoâk...! korrr... korr... woâk! deed de goorpuid weer met eene zware basstem, en ze deden 't hem terstond allen achter.

De eene voor de andere na, pompten hunne lenden vol, en ze stietten 't dan weer uit; schreeuwend en schrankend dooreen, zonder mate of zonder wet, kort gekwoâk en langgerekte ratelreken. De eene zaten te rotelen gezapig zwaar, andere rekten hun nijdig licht en moedwillig schreeuwen, om wie 't luidst en stoorend de wijde stilte, elk zoo hij gebekt was.

En dan, wanneer de kelen uit waren, lag, zonder meer, hun samenzang plotselings dood en viel de stilte weer in van den nakenden avond.

Stil was 't anders en ongeroerd overal, eene stilte van

heete zomergloeien; stil was 't over 't effen water, stil in de hooge boomen, stil over 't land, tenzij dat er een gegons in de lucht hing als van zingende zonnewarmte.

't Werd weer een teeken gegeven, en elk begon op een nieuw. Ze rekkebeenden, daar 't hun verveelde, en scharrelden al buitelen over de koppen van hunne maats, plompten in dat het speersde, en kwamen dan met hunnen kop weer boven zitten en hun deel doen aan 't afspinnen van hun rellende avondgetijden.

- Heet! jongens, kwekte de voorpuid, vlammend heet! 't is een lastig, een bateloos reizen; de grond splijt; hij ligt en bakken lijk steen in de zonne. De wormen zitten twee voet diepe in den grond, en 't ligt al platgeschoren dat ievers op stam stond. Een gevaarlijk reizen is 't; de stoppels staan hard en de voren diep, en 't is een porren en een pijnen om voort; springen gaat wel! maar dan valt ge verloren, hals over kop, en ligt daar met uw buik in de zonne en te ramen met uw pooten om grepe, ten aanzien van elkend'een, reigers en kwâjongens en alle erfvijanden van onzen stam. Ik meende dat ik zou blijven liggen. Zwaar, lastig leven! maar hier is 't nog al doenlijk!

En hij neep zijne oogen toe van den deugd die 't hem deed.

- Zwaar, lastig leven! kwôakten de puiden altemaal, maar hier is 't herdelijk!

Zoo ineens hing het, onvoorzien als de bliksem, boven hen: de lucht zoefde, en twee breede dreigende waaiers wiegden regelmatig, en sloegen met wisselende donkere schaduw.

Eer nog de puiden van hun schrik bekwamen stond het paar ranke spillebeenen van eenen grooten reiger te midden hen, in 't water geplant.

Geschorst was ineens de male, en geen puiden meer te zien; geschoten zat elk aan een kant in 't goor, tenzij dat de vogel, terwijl hij nog zijne vlerken schikte, zijn langen scherpen snavel geschoten had, lijk een pijl van een boge tenden zijnen langen hals; en daar verscheen een puid weer, opgetild uit zijn schuilhoek, hoog in de

lucht, tusschen de harde nijpers van den reigerbek genepen lijk in een vijlstake.

Hope- en hulpeloos, erbarmelijk verlegen, rekte de arme puid zijn vóór- en zijn achterpooten, maar, 't was voor 't laatst dat hij de lucht zag: omhoog geslingerd, keerde hij met zijnen kop naar voren en dook levend in zijn levende graf, al piepen zoo deerlijk van den nood en zijn wee al klagen, zonk hij, en zonk bij diep en dieper door den reiger zijnen langen hals naar binnen.

De andere rekten hun schenen en staken, onder water weg, hun vel in 't drooge.

- Zelden krijge ik meer dan éénen teenegader van die schuimers uit het goor, meende de reiger, ze zijn mij nog te rap.

En hij spoelde genoegelijk met eene teuge water heel de lengte van zijne kele. Dan haalde hij eenen poot op, en met den anderen, tot aan zijne knie in 't water, stond hij op eenen steen aan den oever, daar zijn wijde teenen hadden voet op gevat. Lijk een visscher die zijnen reep rolt, zoo plooide hij zijnen gevlekten hals in eenen sierlijken wrong op zijne borst, stak zijne schouders hoog op en streek de kuive op zijnen kop dien hij dan met zijnen bek omneer liet hangen, op geduldige wacht, bewegeloos als een beeld.

***

Hij stond er uren lang, en allenthenen was het vast aan 't avond worden.

Vóór hem uitgestrekt lag de breede kom van 't ongerimpeld water, met op zijn vlakte den stillen bloei van droomerige waterlelien, en met in zijn diepten al de pracht van de avondverwen aan den westerhemel.

Hooge populiers reekten hun rilde stammen rond den wijden vijverplas, en hunne kroonen mieken errond eene uitgestrekten krans. Verre, aan den overkant en op den hoogen oeverberm stonden de boomen, stam bij stam, zwart op den rooden achtergrond van vurig avondrood, en de ongerepte waterspiegel herschepte beneden weer eenen

hoogen oeverberm, en den rooden achtergrond van de zinkende zonne en de hooge boomstamreken hangend hunne kroonen naar omleeg.

Zonder zienlijken overgang was het helder luchtige leven van den dag geweken voor eenen lichten lichten nevel, eene blauwendige grijzigheid die opstak uit het oosten; en de verre pachthoeven, kregen daarvan hun avondgewaad en ze werden weggedoekt met lucht en veld en boomen tot eene vale onduidelijkheid. Het land lag verlaten en de ruste nam overal de ruimten in die 't zonnelicht achterliet al zinken weg in 't westen; en het zonk en bleef haperen op den weerhaan van den ouden toren en 't liet hem schitteren; het zonk in de kruine van de boomen, en ze gloeiden lijk boomen van rood goud; het zonk traag en lijk met tegenzin op de daken en de huizen van het dorp, ten oosten van den vijver, en stak daar de ruiten in braude; het viel eindelijk op de akkers die stonden verre en wijd overal vol met 't gestuikte koorn; en 't verguldde de kroezelige koppen van de gestuikte schooven en de schooven zelf en 't scheen als een veld vol tallooze goudene tenten; het liep al over 't beekje dat den vijver spijst en 't lei het rood te gloeien lijk gesmolten goud, en eindelijk trok het tusschen de stammen van de populiers eene schitterende strate blinkende goud over den rustigen vijver, van oost naar west.

Hier was 't nog een laatste pracht van avondzonneluister; geen geweld meer, geen schitterend blaken, maar, op de stille aarde en den onbewolkten hemel verre en wijd een ongemeten overvloed van de rijkste kleurenweelde, dieprood en gloei en koperrood en purper en peersch en geluw en groen en blauw, statig opengespreid in vorstelijk kwistige mildheid. Van ruste nu taalden de vage verten, van ruste sprak het stille geboomte, van ruste het land en de huizekes, en ruste ronkte uit de klokstem aan 't aftellen van de uren die stil weken voor 't waken van de nacht.

Verre dommelden de avondgeruchten en naderbij gingen de krekels al voorzichtig aan 't kriepen.

Van over de boomen kwam de zachte adem van een westerwind gewaaid al door den mist die steeg boven den vijvermeersch, en hij kwam gevaren en rimpelde 't water dat het nauw zienbaar was, en hij liep al over 't eiland daar een otter zijn leger hield, en over de waterhoentjes die vaarden, al knikken tusschen de ronde schijven van 't blad der waterlelie, en ze kraaiden hun pret en hun welzijn uit, en hij kwam gevaren tot in de kruinen van de popels hoog boven den reiger zijnen kop, en daar stelde hij alle de bladjes aan een wikkelen en een ritselen, en dan kwam hij neer tot in het lisch en de ranke rietstaven rond den droomenden vogel, en de rietstaven bogen gewillig en hunne blaren lijk zweerden suisden over elkaar, en vertelden de eene aan de andere van de hitte van den dag en van het deugddoen en de frissche koelte van dat windeken iederen avond; hij kwam en streek den reiger langs zijnen grijs blauwen mantel, en roerde de pijlekes aan zijn kobbe en aan zijn borst.

De vogel stond, en beidde tot de bete kwam.

('t Vervolgt.)

Mengelmaren

ONLANGS vroeg ik in ‘Biekorf’ of er niemand onder de lezers 't woord *Prine* 'n wist uit te leggen.

Prine Pane was Meter van eene onzer oude klokken te Aertrycke.

Drij antwoorden heb ik ontvangen.

D'eerste van *D*^{tr} *Joye* (Woumen); de tweede van Eerw. Heer *Rommel* (Cortemarcq); de derde van *L. Van Rumbeke* (Iseghem).

Luidens die 3 antwoorden, zou *Prine* de vrouwelijke gedaante zijn van *Pierin, Perin*, die lijk *Pierrot* de keppewoorden uitmaken van *Pierrc*. Voor Pierine vindt men benevens *Petronilla* (van Petrus) in d'oude Weezerijboeken en ander oorkonden van de jaren 1600, de volgende gedaanten nog: *Pierrine, Peryne, Pryntgen, Pryntken, Pirynken* (Pierineken?).

Zoo dus *Prine Paene* ware: *Pierrine* of *Petronilla Paene*.

De drij vrienden zijn wel bedankt.

Aertrycke, 20-8-1906.

A. MERVILLIE

[Nummer 17]

Mowgli

II. Kaa op jacht.

AL 't geen hier verteld staat, gebeurde eenigen tijd eer dat *Mowgli* verstooten werd uit de Wolven-Gilde van *Seeonee*, en wraak nam op *Shere Khan*, den tijger. 't Was ten tijde dat *Baloo* hen onderwees in de wet van de Jungle. De zware, sture, gedaagde bruine beer had er zijnen deun in, dat zijn leerling zoo oolijk was. De jonge wolven immers leeren de Wet van de Jungle enkel voor zooveel zij past op hun eigen stam en Gilde, en zij loopen henen zoohaast zij de jacht-spreuk kunnen herhalen: ‘Voeten die torden zonder gerucht, oogen die zien in den donkeren, ooren die, van uit het leger, de winden vernemen, en scherpe witte tanden, daaraan kunt gij onze broeders erkennen, uitgenomen *Tabaqui*, den jakhals en de Hyena, die wij verachten.’ Maar *Mowgli*, immers als mans-kind, had andersche lessen te leeren. 't Gebeurde dat *Bagheera*, de zwarte panther, kwam loeren door de Jungle,

om te zien hoe 't met haren liefling stond, en kwam ronken met haar hoofd tegen een boom, daar *Mowgli* zijn daglesse opzei voor *Baloo*. De knaap kon klimmen bijna zoo goed als zwemmen, en zwemmen bijna zoo goed als loopen. *Baloo* miek hem de bosch-, en de water-wetten bekend: hij leerde hem een rotten tak erkennen uit een gezonden; beleefd zijn met de wilde bie'n als hij eene huive bijnakwam, vijftig voet boven grond; spreken tegen *Mang*, de vledermuis, als hij haar te middage in de takken stoorde; de water-slangen waarschuwen in de poelen, eer hij tusschen zulk volk nêersprong. Niemand in de Jungle is geren gestoord, en elk zit veerdig om los te springen op een indringer. Ook leerde *Mowgli* van vreemden den jacht-roep geven, en die roep dient herhaald tot dat er antwoord komt, telkens iemand van het Jungle-volk buiten eigen gebied op jacht gaat. En hij beteekent, in menschentaal: ‘Geef mij oorlof om hier te rooven, want ik verga van den honger’; en het antwoord luidt: ‘Roof voor uw nooddruft, maar voor uw verzet niet.’

Daaruit kunt ge raden hoeveel *Mowgli* van buiten te leeren had, en hoe dood-moe hij werd van honderd keeren en nog, reekwijs, 't eigenste en 't zelfste te moeten herhalen; maar, zoo 't *Baloo* zei tot *Bagheera*, zekeren dag dat *Mowgli* troef gekregen had en weggeloopen was van dulligheid: ‘Een manneling is een manneling en 't behoort dat hij *al* de wetten van de Jungle leere!’

‘Maar 't en is toch maar een bemelke van een kind,’ zei de zwarte panther, die *Mowgli* zou geschaakt hebben, had het haar eigen doen geweest. ‘Al uw lang geklap en kan in dat klein kopke niet!’

‘Is er iets in de Jungle te klein om gedood te worden? Neen 't. Daarom is 't dat ik hem al die dingen leere, en hem een stuikske geve, in 't zoete, als hij iets vergeet.’

‘In 't zoete! Wat weet gij van zoetheid te spreken, oude ijzeren-klompvoet?’ gromde *Bagheera*. ‘Zijn aangezicht is ermeê gebuild en gebletst, vandage, met uw zoetheid. Ugh!’

‘Beter ware hij gekaduind van top tot teene door mij, die hem liefheb, dan dat hij aan zijn ongeluk zou geraken door onwetendheid,’ antwoordde *Baloo* met veel ernst. ‘Ik ben nu bezig hem de Hoofd-spreuken van de Jungle te leeren: daarmeê wordt hij bevrijd tegen vogels, tegen slangen-volk en tegen al dezen die op vier voeten te jacht gaan, zijn eigen Gilde uitgenomen. Kan hij die spreuken goed onthouden, zoo krijgt hij hulp en bijstand van al dat leeft in de Jungle. Is dat geen dopke weerd, of twee?’

‘Zie maar dat gij 't mannelingske niet dood en dopt. 't Kind en is geen van die boom-bullen waarop gij uw stompe nagels scherpt. Maar wat voor Hoofd-spreuken zijn dat? Ik zelve kan beter hulp geven dan vragen’ - en *Bagheera* stak haren eenen poot uit en bewonderde er de uitspringende, staal-blauwe, beitel-scherpe klauwen van - ‘toch zou ik die spreuken willen hooren.’

‘Ik zal *Mowgli* roepen en hij zal ze u zeggen, ... als hij maar en wil. Kom, klein broerke!’

‘Mijn hoofd ronkt gelijk een bie'n-zwarm,’ sprak een tegenzinnig klein stemmeke boven hunne hoofden, en *Mowgli* gleed eenen boom af. ‘Maar’ voegde hij erbij, grimmig en gestoord, als hij grond genaakte: ‘'t is om de wille van *Bagheera* dat ik kom, en om uwentwille niet, oude, vette *Baloo!*’

‘Dat is mij eender’ zei *Baloo*, ofschoon hij gedeerd en bedroefd was. ‘Zeg ze liever aan *Bagheera*, de hoofdspreuken van de Jungle, die ik u heden geleerd heb.’

‘Hoofd-spreuken? Voor welk volk?’ zei *Mowgli*, preusch over zijn geleerdheid. ‘De Jungle zit vol spreekwoorden, en *ik*, ik kenne ze allemaal’.

‘Gij weet er iets van, maar niet veel. Ziet ge wel, *Bagheera*, nooit zijn zij hun leeraar dankbaar. Nooit en is het kleinste wolvejong den ouden *Baloo* komen bedanken over zijn lessen. Zeg ons de spreuk voor de stammen die op roof gaan, groote schoolknaap.’

‘Wij zijn van eender bloed, ik end gij,’ zei *Mowgli*, met de beer-uitspraak die aan alle roofdieren eigen is.

‘Goed zoo. Nu voor de vogels.’

Wowgli herhaalde den zeg, en 't was, op het einde, schuifelen dat hij deed, lijk *Chil*, de wouw.

‘Nu voor 't slangen-diet,’ zei *Bagheera*.

Het antwoord was een onbeschrijfelijk sissend geblaas; en *Mowgli* stampte op den grond en sloeg, preusch over zijn zelven, de handen te saam, en hij sprong op den rug van *Bagheera* en bleef er zijlings op zitten, drummende met zijn hielen in haar zijden pelsrok, en de wreedste muilen makende naar *Baloo*.

‘Goed! Goed! Was dat geen duwke weerd?’ zei de bruine beer teederlijk. ‘Eensdaags zult gij mijner gedenken.’ En hij keerde van zijds om aan *Bagheera* uiteen te doen hoe hij de Jungle-spreuken gevraagd had aan *Hathi*, den wilden olifant, die alles weet over zulke zaken, en hoe *Hathi Mowgli* meegenomen had, diep in een poel, om de spreuk der slangen van een watersnake te vernemen; hij zelve, *Baloo*, en kon ze niet uitspreken; en nu, redelijk gesproken, was *Mowgli* vrij van alle ongeval in de Jungle, want noch snake, noch vogel, noch roofdier en zouden hun dere doen.

‘Hij 'n moet nu van niemand benauwd zijn,’ bofte *Baloo*, kloppende op zijnen zwaren buik, vol hoogmoed.

‘Uitgeweerd van zijn eigen volk,’ zei *Bagheera* met vezelender stemme; en dan, luidop, tot *Mowgli*: ‘Wees mijn ribben genadig, klein broerke! Wat bediedt dat dansen, op en neer?’

Mowgli, die zijn beste deed om verhoor te krijgen, was bezig met aan 't pelshaar van Bagheera's schouder te trekken en duchtig te stampen. Als beide zijn maten op hem luisterden, kraaide hij zoo hoog zijn stemme reiken kon: ‘Zoo zal ik ook mijn eigen volk hebben en geleiden door de takken der boomen, den lijve langen dag!’

‘Wat beteekent die nieuwe zottigheid, kleine droomer die ge zijt?’ vroeg *Bagheera*.

‘Ja, en takken en vuiligheid zal ik werpen op *Baloo*,’ voer *Mowgli* voort. ‘Zij hebben mij dat beloofd. Ha!’

‘*Whoof*!’ En Baloo's zware poot sloeg *Mowgli* van *Bagheera's* rug, en de knaap, daar hij tusschen de grove pooten van den beer viel, zag wel dat *Baloo* vergramd was.

‘*Mowgli*’ zei *Baloo*, ‘gij hebt geweest klappen met het *Bandar-log*, met het Apen-volk.’

Mowgli keek naar *Bagheera* om te zien of de panther ook kwaad was, en *Bagheera's* oogen keeken zoo staal als niersteenen.

‘Gij hebt bij het Apenvolk geweest, 't grauw apenvolk, dat geen wetten kent, en alles opslokt dat niet en deugt. 't Is een schande!’

‘Als *Baloo* mijn hoofd gekwetst had, ‘zei *Mowgli*, die nog altijd op zijnen rug lag, ‘ging ik weg en de grauwe apen kwamen af van de boomen en hadden medelijden met mij. Niemand el was om mij bekommerd,’ zei *Mowgli*, een weinig snoffelend.

‘Medelijden van apen-volk!’ grolde *Baloo*. ‘Zoek liever stilte in den stortenden bergstroom! Koelte in de brandende zon! En daarna, manne-jong?’

‘En dan, dan gaven zij mij noten en smakelijke dingen om te eten, en zij... zij droegen mij in hun arms hooge in de kruine der boomen, en zeiden dat ik hun bloed-broeder was, al had ik geenen steert, en dat ik eerlang hun geleider zou worden.’

‘Zij hebben *geen* geleider,’ sprak *Bagheera*. ‘Zij liegen. 't Is altijd liegen dat zij doen.’

‘Toch waren zij minzaam en hieten mij weêr te keeren. Waarom heb ik nooit met het Apen-volk mogen verkeeren? Zij staan op hun voeten lijk ik. Zij slaan met geen ruwe pooten op mij. Zij spelen geheel den dag. Laat mij opstaan! Booze *Baloo*, laat mij op! Ik wil nogmaals gaan spelen met hem.’

‘Luister, manneling,’ zei de Beer, en zijne stem rommelde gelijk de donder door eene warme nacht.

‘Ik heb u de wet geleerd voor al de volkeren van de Jungle - maar niet voor 't Apenvolk dat in de boomen leeft. Zij kennen geen wet. Zij zijn verwezen. Zij hebben

geen eigen taal maar bezigen gestolene woorden, die zij vernemen als zij zitten te luisteren, te loeren en te wachten omhoog in de boomen. Hun wegen zijn de onze niet. Zij hebben geen aanvoerders. Zij hebben geen onthoud. Zij boffen en tateren en beweren een groot volk te zijn dat te weeg is groote zaken te verrichten in de Jungle; maar dat er eene noot afvalt, en zij gaan aan 't schaterlachen en alles is vergeten. Wijlieden uit de Jungle hebben geen gemeens met hen. Wij drinken niet waar de apen drinken; wij gaan niet waar de apen gaan; wij jagen niet waar zij op jacht gaan; wij sterven niet waar zij sterven. Hebt gij mij ooit, tot vandaag, van het *Bandar-log* hooren spreken?'

'Neen ik,' zei *Mowgli*, al vezelen, want het bosch was doodstil nu dat *Baloo* gedaan had.

'De Jungle-stammen hebben ze gebannen uit hun spraak en uit hun gedacht. Zij zijn met velen, boos, ouwvallig, schaamteloos, en al wat zij wenschen, - is 't dat zij iets wenschen - is de aandacht te boeien van het Jungle-volk. Maar wij nemen geen acht op hen, zelfs niet als zij noten en vuilnissen werpen op onze hoofden.'

Hij had schaars gedaan met spreken, als er een vlage noten en takken van uit de boomen neêrspetterde; en hoog in de lucht, in de kruinen der boomen, ontstond er een gejoel van hoesten en huilen en grimmig over end weêr springen.

'Het Simmen-ras is verworpen,' zei *Baloo*, 'verworpen uit het Jungle-volk. Onthoud dat'.

'Verworpen,' zei *Bagheera*; 'maar ik meende toch, *Baloo*, dat gij *Mowgli* voor dat gespuis zoudt gewaarschuwd hebben.'

'Ik! - Ik! Wie had er kunnen vermoeden dat hij ooit zou gespeeld hebben met dat ongruw! Met apen-ras! Foei!'

Een versche buie stortte op hun hoofden, en beiden draafden henen, *Mowgli* nemende met hen.

't Geen *Baloo* verteld had van de Apen was echte waarheid. Zij behoorden tot de kruinen der boomen, en de

roofdieren, daar zij maar zelden op kijken, hadden weinig gelegenheid de apen in 't gemoet te komen. Maar gebeurde 't dat de apen eenen zieken wolf, of eenen gekwetsten tijger of beer zagen liggen dan kwamen ze bij om hem te martelen; op alle andere dieren wierpen zij stokken en noten voor de aardigheid en om de aandacht aan te trekken. Ook nog zaten zij te huilen en zinlooze zangen te schreeuwen en 't Junglevolk te verzoeken op te klimmen om met hen te worstelen; of zij vielen vreeslijk aan 't vechten onder malkaar, voor een nietigheid, en zij lieten hunne dooden liggen waar ze 't Jungle-volk kon vinden en zien. Altijd waren zij te wege een geleider te hebben, en wetten en gebruiken op hun eigen, maar 't kwam er nooit van, daar hun geheugen geen twee dagen verre strekt; hun schikken en verzinnen kwam uit op den eenen of anderen zeg: ‘Hetgeen het *Bandar-log* nu denkt, zal de Jungle later denken,’ en daar hadden zij groot vermaak in. Geen dier en kon ze bereiken, maar ook geen enkel dier wilde op hen letten; en daarom waren zij zoo verheugd als *Mowgli* met hen kwam spelen en dat zij hoorden hoe *Baloo* vergramd was.

Nooit hadden zij meening iets meer te doen - het *Bandar-log* heeft immers geen meening hoegenaamd; maar een van de bende kreeg, zoo hij dacht, een prachtig ontwerp in zijnen zin, en hij taalde aan al de anderen dat *Mowgli* de gepaste kerel was om over hunnen stam gezag te voeren, immers daar hij stokken te zamen kon vlechten die beschutten tegen den wind; en *Mowgli*, mochten zij hem vangen, zou hun dat leeren. Wel te verstaan *Mowgli*, die een houtkapper's kind was, had alle slach van kunsten afgedeeld: zoo kon hij, zonder te weten hoe, met afgevallen takken kleine hutten bouwen, en het Apen-volk, loerende door de boomen, aanschouwde zijn bedrijf met veel bewondering. Ditmaal, zeiden zij, zouden zij waarlijk eenen geleider krijgen en 't verstandigste volk van de Jungle worden, - zoo verstandig dat ze elkendeen zou in acht nemen en benijden. Daarom volgden zij *Baloo* en *Bagheera* en *Mowgli* in 't stille door de Jungle, tot dat

het tijd wierd om te noenstonden en dat *Mowgli*, die danig beschaamd was over zijn zelven, in slaap viel, tusschen den beer en de panther, vast besloten nooit geen gemeens meer te hebben met apen.

't Eerste dat hij daarna gewaar werd, was grijpen van handen - van ruwe, sterke kleine handen, - om zijne armen en beenen, en kletsen van takken tegen zijn aangezicht; en dan, omleeg starende door de zwaaiende boomscheuten, zag hij *Baloo* die met zijn beurelend gehuil geheel de Jungle wakker riep, en *Bagheera* die den boom opsprong, met al hare tanden bloot. De apen tierden zege en schoffelden tot op de bovenste takken, waar *Bagheera* niet aan en kon, en zij schreeuwden: ‘Nu let men op ons! Nu heeft *Bagheera* ons bekeken! Al het Jungle-volk bewondert onze behendigheid en slimheid!’ Dan gingen zij op de vlucht; en de vlucht van apen door de boomvelden is iets dat niemand kan beschrijven. Zij hebben hun bekende straten en kruis-straten liggen, gebaand, berg op, berg nêer, van vijftig tot zeventig en honderd voet boven den grond, daar zij, zelfs bij donkeren nachte, hunnen weg in vinden. Twee van de sterkste apen hadden *Mowgli* onder de arms gegrepen en rukten er mede door de boom-kruinen, twintig voet met één sprong. Waren zij alleen geweest, nog zoo snel hadden zij gevlogen, maar *Mowgli*'s gewicht hinderde hunnen gang. Ziek van hoofde en duizelig zoo hij was, kon *Mowgli* niet of hij moest genot vinden in die wilde lucht-vaart, ofschoon het blekken der aarde ver en diep omleegwaard hem verschrikte, en dat gezwaaid-worden boven niets dan ijdel luchtruim, gevolgd door dien vreeslijken snap en dien schok op het einde van elken sprong, hem zijn hert tusschen zijne tanden deed rijzen. Zijne lijf wachten schoten met hem den uitersten top der boomen op, waar hij de dunne takken van voelde buigen en kraken; en dan, met een hoest en een schreeuw sprongen zij de lucht in, uitwaards en omleegwaards, en greepen met handen of voeten de laagste tronken vast van den naburigen boom. Somtijds kon *Mowgli* mijlen en

mijlen verre kijken over de groene, stille Jungle, even als een schipper, van op den top van een mast, mijlen wijd over de zee ziet; kort nadien, zweepten de takken en bladeren in zijn aangezicht, daar hij met zijn geleiders bijna tot op den grond terug viel. Zoo was het dat geheel de bende van het *Bandar-log*, springend en razend en huilend en tierend over de boom-straten voortstormde, met *Mowgli* hun gevangene.

Eenigen tijd had hij vrees van neêrgeworpen te worden; dan werd hij gram, maar hij wist iets beters dan te worstelen en hij viel aan 't peizen. 't Eerste dat hij te doen had was mare te geven aan *Baloo* en *Bagheera*, want, snel zoo de vlucht was der apen, wist hij goed dat zijn vrienden ver zouden achter blijven. Omleeg kijken was hem van geender nut, want al wat hij zag waren kruinen van boomen: hij keek omhoog en, diep in het hemelblauw, ontwaarde hij *Chil*, de wouw, zwevend en wiedend en wacht houdend over de Jungle, en zoekend naar roof. *Chil* zag wel dat de apen iets droegen; ook kwam hij eenige honderden meters leeger om te zien of hun vracht het eten weerd was, Hij ging aan 't schuifelen van verbaasdheid, als hij *Mowgli* op den top van een boom zag dragen en dat de knaap hem den wouw-groet gaf en riep: ‘Wij zijn van eender bloed, ik end gij.’ De takken gingen toe, lijk baren, over het kind, maar *Chil* wentelwiekte heen naar den naasten boom, in tijds om het klein bruin kinder-kopke weêr te zien uitkijken.

‘Houd mijn speur,’ schreeuwde *Mowgli* ‘en doe mare aan *Baloo* van de *Sceonee-Gilde* en aan *Bagheera* van den Raad-Bank.’

‘En hoe heet gij, broerke?’ *Chil* had van *Mowgli* wel hooren spreken, maar hem nooit gezien.

‘*Mowgli*, de Puid-Mannejong wordt ik genoemd. Houd mijn speur!’

Die laatste worden had *Mowgli* gegild daar hij door de lucht gezwaaid werd; maar *Chil* knikte en rees op tot dat hij maar een graantje stof meer geleek; en dan bleef

hij hangen, met zijn verrekijkers-oogen het wentelen van de boomkruinen vervolgende waar Mowgli's lijfwacht door dwarrelde.

‘Zij zullen al niet ver loopen,’ zeid' hij al kakelen. ‘Nooit en doen zij wat zij besloten hebben. Altijd snuisteren naar nieuwigheden, daar zijn zij sterk toe. Maar ditmaal, indien ik mijn oogen mag betrouwen, hebben zij onheil voor hun eigen uitgesnuisterd, want *Baloo* is geen mussche-jong en *Bagheera*, bij dat ik weet, kan iets meer dan geiten kaduinen.’

Zoo dreef hij op zijn wieken, zijn pooten vergaard tegen zijn onderlijf, en bleef hij wachten.

Intusschen waren *Baloo* en *Bagheera* gloeiende van woede en verdriet. *Bagheera* klauterde hooger dan zij ooit geklommen had, maar de dunne boomscheuten kraakten onder haar gewicht, en zij gleed af, met haar klauwen vol schurse.

‘Waarom hebt gij het mannejong niet gewaarschuwd?’ brulde zij tot den armen *Baloo*, die aangezet had, op een onhebbelijken draf, meenende de apen te kunnen achterhalen. ‘Wat voordeel was't hem half dood te slaan zonder dat ge hem daarbij waarschuwdet?’

‘Haast u! Weerd u! Wij... wij kunnen ze nog inhalen!’ hijgde *Baloo*.

‘Met zulken tred? waarmeê ge geen zieke koe en zoudt moe maken? Hoofd-onderwijzer, kinderbeul, nog een mijle van dat klutsen heen end weder, en gij berst open, onder wege. 't Is nu wel tijd om te achtervolgen. En nog, zij kunnen hem laten vallen, zitten wij hen te dicht op de hielen.’

‘*Arrula! Whoo!* Moe van dragen, hebben zij hem reeds laten vallen, misschien. Wie mag het *Bandar-log* betrouwen? Leg doode vledermuizen op mijn hoofd! Doe mij zwarte beenen knagen! Draai mij over ende weêr in de huiven der wilde bie'n, dat ik doodgestraald weze; en begraaf mij nevens de hyoena, want ik ben de rampzaligste aller beren! *Arulala! Wahooa! O, Mowgli, Mowgli!* Waarom heb ik u voor 't Simmen-gespuis niet gewaarschuwd, in

stede van uw hoofd in stukken te slaan. En wie weet of ik zijn lesse van heden niet weggeklopt heb uit zijn geheugen? en of hij niet weêrloos alleen staat in de Jungle, zonder de Hoofd-spreuken.'

En *Baloo* drukte zijn pooten over zijne ooren en zat daar te janken en te schudden over end weêr.

'Toch heeft hij mij, pas geleden, al de spreuken nauwkeurig herhaald', sprak *Bagheera*, ongeduldig. '*Baloo*, gij 'n hebt noch rede, noch manieren. Wat zou de Jungle denken indien ik, de zwarte panther, mijn lijf oprolde lijk *Sahi*, 't egelzwijntje, en daar lag te kermen?'

''t Geen de Jungle denkt, wat kan mij dat schelen? Misschien is hij dood nu.'

''t En zij, en tot dat zij hem laten vallen van de boomen, uit liefhebberij, of dat zij hem dooden uit luiheid, ben ik om den knaap niet verlegen. Hij is verstandig en welgeleerd, en vooral heeft hij een paar oogen waar het Jungle-volk schuw van is. Maar, - en 't is toch zoo jammer - hij zit in de macht van de apen die, in de boomen levend, geen schrik hebben van 't is gelijk wie van ons volk.' En *Bagheera* lekte nadenkend een van haar voorpooten af.

'Dwazerik die ik ben! O, vette, bruine, dwaze wortelknager die ik ben!' zei *Baloo*, zijn romp uitstrekkende met een snak. 't Is waarheid, 't geen *Hathi* zegt, de wilde olifant. *Elk heeft zijn eigen schrik in!* En zijlieden van het apenras hebben schrik van *Kaa*, de rots-slang. Hij klimt zoo goed als zij. Hij rooft jonge apen 's nachts. 't Vezelen van zijn naam doet hun leelijksteerten ijskoud worden. Wij moeten naar *Kaa* gaan.'

'Wat zal hij voor ons doen? Hij is van onzen stam niet, daai hij geen pooten heeft, en met booze oogen voorzien is,' sprak *Bagheera*.

'Hij is oud en geslepen; en vooral, is hij altijd uitgehongerd,' zei *Baloo*, vol betrouwen. 'Beloof hem een gheelen hoop geiten.'

'Hij ligt een volle maand te slapen, na elk noenmaal.

Nu ligt hij in slaap misschien, en, ware hij wakker, wie weet of hij zijn geiten niet liever zelf en doodt?' *Bagheera*, die al niet veel en wist van *Kaa*, lag natuurlijk met achterdocht.

'In zulk geval, kunnen wij, ik end gij, oude jager, hem redens doen verstaan.' En *Baloo* wreef zijn versleten bruine schouder tegen *Bagheera*; en zij gingen op zoek naar *Kaa*, de rots-reuzeslang.

Zij vonden haar uitgedrendeld liggen op een rotshoofd, in de namiddag-zon, en aan 't bewonderen van haai luisterlijk nieuw kleed; want de laatste tien dagen had zij, om van huid te veranderen, in de eenzaamheid overgebracht, en nu was zij waarlijk prachtig, - dreelende haar stompneuschen kop achter den grond, en vlechtende haar dertig-voet-lang lijf in wondere knopen en krinkels, en haar lippen lekkend met 't gedacht op de aanstaande maaltijd.

'Ze is nog nuchter' zei *Baloo*, en hij grolde van welgezindheid, als hij haar glanzend, bruin- en geelgevlekte pak aanschouwde. 'Pas op, *Bagheera*! Zij heeft zand in de oogen als zij in 't nieuwe gekleed is, en ze is zeer genegen om te bijten.'

Kaa was geen gift-slange, zelfs verachtte zij de giftslangen als bloodaards. 't Gevaar lag in haar duwkracht, en iemand, gelijk wie, die in haar machtige ringels omstrengeld zat, had gedaan met schuifelen.

'Goede jacht!' schreeuwde *Baloo*, zittende op zijn heupen. Lijk alle slangen van haar slag, was *Kaa* half doof, en hoorde in 't eerst den groet niet. Dan vergaarde zij haar ringels en vleide haar hoofd neer, bereid om los te schieten.

'Goede jacht voor ons allen' was baar antwoord. 'Oho, *Baloo*, wat zijt gij daar doende? Goede jacht, *Bagheera*. Een van ons getween, ten minste, heeft voedsel van doen. Is er geen nieuws van buit of roof? Weet gij van geen damkoe, of, van een jongen reebok? Ik ben zoo ijdel als een uitgedroogde steenput.'

'Wij zijn aan 't jagen, 'zei *Baloo*, onachtzaam weg. Hij

wist dat 't niet en deugt, *Kaa* bot aan te spreken. *Kaa* is te sterk.

“Geef mij oorlof met u te jagen,” zei *Kaa*. Een klauwslag meer of min is niets voor u, *Bagheera en Baloo*, maar ik, - ik heb dagen lang te beiden in een boschwegel, en een halve nacht te klimmen om aan een jongen aap te geraken. *Psshaei!* De boomspillen zijn niet meer wat zij in mijn jongen tijd waren. 't Zijn nu al rotte takken en drooge stokken.’

‘Uw groot gewicht doet er misschien iets toe’, sprak *Baloo*.

‘Ik ben eerbaar lang van lijve, - ben ik lang van lijve,’ zei *Kaa*, met eenigen hoogmoed. ‘Niettemin is dat al de schuld van dat nieuwgeschoten hout. Op mijn laatste jacht, schilde het weinig, loog het aan een niet of ik viel af en 't gerucht van mijn afgletsen, - mijn steert was immers niet dicht genoeg om den boom gewonden - riep het *Bandar-log* wakker, en zij hebben mij onhebbelijk uitgescholden.’

‘Gele eerd-worm zonder pooten, zei *Bagheera*, onder hare knevels, zoekende, als 't ware, in haar geheugen om iets te vinden.

‘*Sssss!* Hebben zij *zulks* durven zeggen?’ zei *Kaa*.

‘Iets van dien aard was 't dat zij tot ons schruwelden, de laatste maan, maar wij hebben er geen acht op gegeven. Zij zeggen van alles - ja, dat gij al uw tanden kwijt zijt, en dat gij aleens geen geitenjong meer durft bezien, omdat gij - 't zijn zulke schaamtelooze kerels, die apen - omdat gij benauwd zijt van den geitenhok zijn hoornen,’ vezelde *Bagheera* zoet weg.

Nu een snake, en vooral een oude, voorzichtige rotsslange lijk *Kaa*, laat het zelden ontwaren dat zij gram is; maar *Baloo* en *Bagheera* zagen wel haar machtige zwelgspieren, wederzijds haar keelgat, rimpelen en uitbuiten.

‘De apen-bende is verhuisd,’ zei zij gemoedelijk. ‘Toen ik heden in 't zonlicht kwam, hoorde ik ze joelen in de boom-kruinen.’

‘'t Is op het *Bandar-log* dat wij uit zijn,’ zei *Baloo*, maar de woorden haperden in zijn keel, want, bij zijn wete, was het de eerste maal dat iemand van het Jungle-volk bekende belang te stellen in de doening van apen.

‘Voorzeker is het geen kleinigheid die twee zulke jagers - ongetwijfeld geleiders in hun eigen Junglestreek - op het speur zet van apen-volk,’ antwoordde *Kaa*, zeer heusch, maar opgezwollen van benieuwdheid.

‘Ik ben inderdaad niets meer,’ begon *Baloo* ‘dan de oudgedaagde en somtijds zeer onbezonnen leeraar van de wet voor de wolvenjongen van *Seeonee*, en *Bagheera* daar....’

‘Is *Bagheera*!’ zei de zwarte panther, en haar kaken vloogen toe met een snak, want met ootmoedigheid was zij weinig gediend. ‘Nu, de zake is deze, *Kaa*. Die note-dieven en palmblad-plukkers daar hebben het mannejong gestolen, waar gij misschien van hooren spreken hebt.’

‘*Sahi* - die trotsch is over zijn stekels - heeft mij iets gerept van een manne-ding dat in de wolvengilde ingelijfd was, maar ik heb er niets van gelooid. *Sahi* komt altijd uit met zegsels, half onthouden en slecht verteld.’

‘Maar 't is waarheid. Bovendien is het een mannejong zoo er nimmer een was,’ zei *Baloo*. ‘Het beste en 't verstandigste en 't stoutmoedigste aller mannejongen, mijn eigen leerling, die den roem van *Baloo* zal uitstrooien, alle Jungles rond; en daarbij nog, ik - wij - hebben het lief, *Kaa*.’

‘Ts! Ts!’ zei *Kaa*, haar hoofd wevende, heen end weêr. ‘Ik weet ook van liefde te spreken. Ik zou u kunnen vertellen....’

‘Eene heldere nacht na vollen maaltijde ware beter geschikt om behoorlijk te luisteren,’ viel *Bagheera* haastig in de rede, ‘Ons mannejong zit nu in de handen van het *Bandar-log*, en wij weten dat zij in geheel de Jungle, maar *Kaa* alleen vreezen.’

‘Mij alleen, ja, en zij weten waarom,’ zei *Kaa*. Taterend, lichtzinnig en ijdel - ijdel, lichtzinnig en

taterend volk is 't apen-ras. Maar uw mannejong zit in slechte handen. Zij worden de noten te wers, die zij plukken, en gooien ze weêr. Een halven dag lang loopen zij met een tak in de handen, meenende er groote dingen mede te verrichten, en opeens breken zij hem in twee'n. Uw mannelingske's lot is niet te benijden. Maar was 't niet gele... visch, dat zij mij noemden?

'Worm - worm - aard-worm' zei *Bagheera* 'en nog veel leelijker dingen, die ik zal zwijgen, uit schaamte.'

'Wij moeten ze anders leeren spreken van hun meester. En hulpe biên aan hun onstandvastig geheugen. Nu, waar zijn zij naartoe met den knaap?'

'De Jungle alleen weet het. Te zon-ondergang-waards, meen ik,' sprak *Baloo*. 'Wij dachten dat ge 't gij zoudt weten, *Kaa*.'

'Ik? En hoe dat? Ik grijp ze als ze in mijnen weg staan, maar houde geen jacht op apen, noch op puiden, noch en snuistere ik in 't groen rek der waterputten, achter zulk wild. *Hsss*!'

'Op! Op! Op! Op! Hillo! Illo! Illo, kijk op, *Baloo* van de wolven-gilde van *Seeonee*!'

Baloo keek op van waar die stem kwam, en 't was *Chil*, den stekvogel, die neêrkletterde, met de zoomen zijner overgekeerde vleugelen beschongen door het zonlicht. 't Was tijd voor *Chil* om naar bed te gaan, maar hij had de Jungle doorvlogen op zoek naar *Baloo* en den beer in het dicht gebladerte niet kunnen vinden.

'Wat is er gaande?' vroeg *Baloo*.

'*Mowgli* heb ik gezien met het *Bandar-log*. Hij vroeg mij mare te geven. En ik wachtte. Het *Bandar-log* heeft hen over den stroom gedregen naar de Apen-stad, naar de *Koele-Burchten*. 't Kan zijn dat zij daar eene nacht verblijven, of tien nachten, of eene stonde maar. De vledermuizen hebben, op mijn zeggen, blijven waken in den donkeren. Dat is mijn boodschap. Goede jacht u allen, daar beneden.

'Goe vangste, uw keelgat vol, en zoeten slaap tot u,

Chil,' riep *Bagheera*. 'Op mijn naaste jachtvaart zal ik u indachtig zijn, en een geheelen kop voor u van kante leggen, allerliefste aller wouwen!'

'Dat was 't minste! Dat was 't minste! De knaap gaf mij den wouw-groet. 't Was minste dat ik doen kon,' en *Chil* roeide de lucht op, naar zijn roest.

'Hij heeft zijn tonge weten te gebruiken,' zei *Baloo*, en hij grolde van hoogmoed. 'En peizen dat dat klem spook de Hoofd-spreuk onthouden heeft, en voor vogelen ook, daar het door de boomen gesleurd werd!'

'De spreuk is hem duchtig ingestampt geweest,' zei *Bagheera*. 'Maar ik ook ben er preusch over. En nu, op gang naar de *Koele-Burchten!*

(*'t Vervolgt*.)

D^{r} E. LAUWERS

Kraaien

ZWART als grim een lange reke
kraaien vliegt met lamme vlucht
lijk een bende booze geesten
door de grauwbewolkte lucht.

Brassend vallen ze op de boomen
tuimlen neere, zwaaien zwaar
naar beneên, en fladdren over
gracht en strate door malkaar.

Hupsch en heusch lijk stadsche juffers
trappelen ze op de velden rond,
kappen met den bek, en stelen
schaamtloos 't zaad diep uit den grond.

Paf! een scheute! slagers ruischen,
angstig over gracht en straat
stuift de dievenbende en krassend
boschwaart op haar zwaaien slaat.

F. DE JONGHE

[Nummer 18]

Aardige dingen

BINST onze midzomer-verlofdagen werd in Biekorf een artikel opgenomen met opschrift: ‘Vreemde gewaarwordingen’ gezonden uit Moskroen door D^{r} A.S. Wellicht zullen er de lezers met gretigheid op gevallen zijn, daar er sprake was van die geheimnisvolle natuurkrachten, welke zoo wondere dingen kunnen uitwerken, en daarom ook de belangstelling bij eenieder ten zeerste gaande maken.

Diensvolgens, gevoelde ik mij genoopt om er eens op weder te keeren; ook nog om eene andere reden.

Immers, dit artikel ontledend vind ik er twee deelen in.

Het eerste, waar schrijver tot grondslag 't bestaan aanneemt van 't geen met min of meer juistheid ‘menschelijke uitstroomingen’ genoemd wordt. Deze zijn, oorspronkelijk, bewegingen die bij het denken of het willen in onze hersenen ontstaan; en dan, in vorm van trillingen of van eene onvatbare stof, de ruimte ingezonden

worden, alwaar zij op gevoelige tuigen hunne wonderlijke werking kunnen neerzetten. Zelfs zou men ze kunnen naar verlangen beproeven en meten. Zulk een tuig, is juist de magnetometer, die ons, met korte beschrijving, wordt voorgesteld.

‘'t Is, zoo schrijft D^{r} A.S., een kopere naald, die teinden een langen draad hangt. Die soort van slinger is bevrijd door eene glazen buis, waarin hij hangt. Als ge nu die naald beziet, met het inzicht dat haar punt links zou draaien, zal het inderdaad alzoo geschieden, na min of meer tijd. Wilt ge integendeel dat zij rechts keere, zij zal het even gewillig doen’.

De lezer, die in zoo weinige woorden met zulk een aardig spel bekend gesteld wordt, zal zich ongetwijfeld daarmeê niet bevredigd hebben, maar wel verwacht, dat men hem een klaar en duidelijk bewijs leverde van 't bestaan dier menschelijke uitstroomingen. Want de groote vraag ligt dáár: Is het wel de naald die beweegt? Of zou het niet veeleer bij den proefnemer de kop zijn, die aan 't draaien is?

Maar neen, blijkbaar was daar des schrijvers doel niet; want, hij gaat over naar zijn tweede deel, na den lezer verwittigd te hebben, dat hij zich enkel met zijnen evennaaste wil bezig houden. En hij verhaalt dan drie of vier aardige gebeurtenissen, waaruit hij wil opmaken, dat de wereld vol loopt met levende magnetometers, de eene meer gevoelig, de andere minder, maar alle op zoo verschillige wijze, dat die verschilligheid zelf als eene wet der schepping geldt.

Ik heb de eer niet schrijver van dit artikel te kennen, en 't spijt mij; want, zaken van dien aard hebben altijd een prikkel geweest voor mijne nieuwsgierigheid, en bovendien, ware 't voor mij de moeite weerd te vernemen, of D^{r} A.S. afdoende redens heeft om zoo groot geloof te hechten aan de fijngevoeligheid van zijnen magnetometer, als hij schijnt doen.

Inderdaad, om vrij te spreken, zou ik veeleer van

meening zijn, dat schrijver steunt op 't geen vroeger over dergelijke verschijnsels hier en daar geschreven werd; en geenszins op 't geen hij bij eigene ondervinding waargenomen heeft, en tot ondervinding van anderen zou kunnen laten beproeven.

Hij zal het mij, intusschen, niet ten kwade duiden, dat ik er grootelijks om twijfele. Mijn oordeel is misschien vermetel; maar, zoo was toch de indruk die mij overbleef, na het lezen van zijn artikel.

***

Ik op mijne beurt moet mijn gezegde staven; en, dat wil ik volgeerne betrachten. Doch, vooraleer ik de zaak van den magnetometer zoeke te verklaren, zal de lezer welwillend genoeg zijn, om te samen met mij een uitstapje te wagen, op 't gebied der telepathische gewaarwordingen: wij zullen alzoo van ons doel niet ver afwijken, en in elk geval bij een punt blijven, dat eenieders belangstelling altijd verwekt heeft en ten volle verdient.

I. Telepathie

't Zou betamen, dat wij eerst nauwkeurig bepaalden, wat voorkomt onder de naam ‘Telepathie’, of etymologisch ‘Vergevoeligheid’. Klaarheidshalve, wil ik toch liever die bepaling van kante laten, omdat ik meen met het verhalen van een feit de zaak genoeg duidelijk te kunnen maken.

Met telepathie gaat altijd een verschijnsel samen van klaarzichtigheid; daarvan heeft D^{r} A.S. ons een treffend voorbeeld gegeven, in 't geen gebeurde met Emmanuel Swedeborg en jufvrouw Couëdon. Maar bovendien nog, vinden wij bij eigenlijke telepathie eene hevige gemoedsontsteltenis, die blijkbaar voortspruit uit eene buitenmatige verscherping van de gevoeligheid.

Stellen we dus een feit vast, gansch hypothetisch.

A en B zijn twee innige vrienden. Met of buiten de wete van A, is B op een verre reis vertrokken. Welnu, daar

komt hem onverwacht iets gewichtigs over: bij voorbeeld B verongelukt of wel nog hij sterft. Maar op het oogenblik zelf der gebeurtenis, wordt A ervan verwittigd, 't zij hij slapend of wakend is; en in den onbeschrijvelijken indruk, dien hij onderstaat, en die wellicht veeleer een droom zou schijnen, ziet hij, als ware 't onder zijne oogen, wat er ginder verre gebeurt, of ten minste wordt hij met een of meer der verschillige bijzonderheden van het voorval bekend gemaakt.

Ziedaar in 't algemeen wat telepathie is: dat men omstandigheden aan die voorstelling verandere of niet, ze blijft hoofdzakelijk eene telepathische inwerking.

Zijn er nu lezers, die meer smaak zouden vinden in eene ware (?) gebeurtenis, hier is wat hunne begeerte zal voldoen. Een brief, te weten door de getuige zelf geschreven:

‘In den nacht tusschen 19 en 20 Mei, oen weinig vóór elf ure, lag ik nog ontwaakt in mijn bed; mijne vrouw, nevens mij, was reeds in slaap, toen ik al met eens zeer duidelijk iets zwaars hoorde nedervallen op de planken boven ons hoofd. Mijne vrouw schoot wakker, en vroeg mij: “Hebt gij 't gehoord? Wat mag dat zijn?” Niet wel wetende wat eigenlijk de oorzaak mocht zijn, antwoordde ik: “'t Zal zeker een brood zijn dat afgevallen is.” Wij lagen immers onder den broodzolder. 'k Had nog niet uitgesproken, of wij vernamen een tweede gerucht met het eerste gelijk, en dan nog een derde veel sterker dan de voorgaande. Ik stond seffens op, stak de keers aan, en beklom den houten trap, die naar den zolder leidde. Doch, daar was alles in regel, en de brooden stonden op hunne plaats. Bij dit zicht, beving mij een droevig voorgevoel, daar ik eensklaps dacht op mijnen broeder Jan, die alsdan ziekelijk lag. Maar, om mijne vrouw, die zeer benauwd was, geene vrees in te jagen, kwam ik weer en stelde ze gerust, met te zeggen dat er brooden waren afgevallen. Verders vernamen wij niets. Des anderendaags echter, stond ik er wel verbaasd op te zien, dat mijne zuster, dan

woonachtig te Nimes, onverwachts was afgekomen; zij was gansch ontsteld, en verhaalde ons, dat zij des nachts omtrent elf uur eerst een gerucht had gehoord in hare tafel, en dat zij nauwelijks ontwekt was, toen eene vreeselijke rammeling ontstond in hare kas. Als ik dit hoorde trok ik mijne zuster naar den keuken, en daar zei ik haar: “Ik twijfel er niet meer aan, 't is onze broeder Jan, die dood is.” “Ja, zei mijne zuster, zoo meen ik het ook, 't moet Jan zijn.” - Een maand nadien, kregen wij bericht uit Algerië, dat onze broeder Jan, in den nacht tusschen 19 en 20 Mei, in het ziekenhuis te Birkaden was overleden.’

Dit is een feit uit duizenden andere genomen; en verre van een der wonderlijkste die verhaald worden.

***

Vooraleer we nu over telepathie verder handelen, dient een gewichtig punt vastgesteld: bij menigen lezer, ook al lijdt hij geenszins aan lichtgeloovigheid, zal reeds deze vraag opgekomen zijn: wat mag er geloofd worden van al die wondervertelsels?

En inderdaad, voor dezen, die de zake wel nagaan, blijken grootendeels de aangegeven feiten, zoo verafgelegen in opzichte zoowel van plaats als van tijd, en bijgevolg geven ze tot nader onderzoek weinig greep; het onderzoek ware hier echter niet nutteloos om reden dat zij gemakkelijk steunen op enkele getuigenissen van eenen of anderen persoon, wiens gesteltenis, ten minste op het oogenblik der gewaarwording, steeds anormaal is. Bovendien zouden vele van die feiten, bijzonderlijk waar het wonderlijke voorgevoelens geldt, zonder vele moeite eenvoudig uit vroegere indrukken kunnen afgeleid worden. Vele ook nog zijn van zulken aard, dat zij op ons een indruk maken, als waren zij naderhand door kracht van eene sterke verbeelding uitgewrocht, en dan, ofschoon zonder 't minste doel van bedrog, werkelijk ‘geantidateerd’.

Immers valt het niet te ontkennen, dat bij vele gewaar-

wordingen echte zinsverbijstering optreedt; en zinsverbijstering, zooals men weet, is eigenlijk eene objectieve zinaanraking voortkomende uit eenen wezenlijken indruk op het lichaamgestel, en bij dewelke geen uitwendige zaak den indruk komt verwekken, maar slechts een inwendig en subjectief voortbrengsel der verbeelding. Zoo dat, in vele gevallen, een grof zinsbedrog met eene ware geestesovertuiging kan gepaard gaan.

Doch, besluite men niet, dat mijn doel zij hier twijfel te willen werpen op de echtheid van de aangehaalde gebeurtenissen; of over 't algemeen, de zoogezegde telepathische inwerkingen van kante te wijzen, alsof zij wezenlijk niet bestonden, of voor een wetenschappelijk onderzoek niet vatbaar waren.

Neen; 't bestaan van zulke feiten wordt immers algemeen, zoo niet al te gemakkelijk, aanveerd. Daarover zou men verder ingelicht kunnen worden, o.a. door Flammarion's boek ‘L'inconnu et les problèmes psychiques’ of beter nog door het zonderling maandschrift van M^{gr} Méric zaliger ‘Revue du monde invisible’. Mogen zij echter in stelling aangenomen worden, toch niet zonder vele voorzichtigheid en bescheiden oordeel. En wellicht ook zal men de overtuiging opgedaan hebben, dat zulke feiten zeer zeldzaam zijn, als waarlijk een neerstig onderzoek op wetenschappelijk gebied zouden verdienen.

Bij geleerden hebben zij nooit zeer gunstig bekend gestaan; want mannen, die hun leven slijten in de studie van proefondervindelijke wetenschappen, zijn doorgaans lastig in hunne eischen. Een wetenschappelijk bewijs moet aan strenge voorwaarden voldoen. Alle natuurverschijnsel, dat aan de gewone opzoekingswijze ontsnapt, en waar de wetten van onbepaald, zooniet onvermoed blijven, dat bovendien niet naar willekeur kan beproefd en herbeproefd worden, moet, tot verdere verklaring, verdacht blijven. En zoo is het met de telepathische gewaarwordingen. Men kan ze niet nagaan, wanneer men zou willen; en alleszins niet onderwerpen aan inwendige eigenzielbeschouwing, die

nochtans het eerste en beste der onderzoeksmiddelen blijft in zake van psychologie.

't Was het gevoelen ten anderen der Engelsche ‘Society for physical researches’ van Londen, die in 1885 tot stand kwam, om nopens die feiten te onderzoeken; en een der besluitselen neergeschreven in haar verslag ‘Phantasms of the living,’ is, dat de overeenkomst van telepathische inwerkingen met de uitwendige gebeurtenissen *misschien* wel door enkel toeval niet kan uitgelegd worden.

Wij hebben dus duizend redenen en nog, om voorzichtig te zijn, en niet lichtelijk uitspraak te doen.

Ik wil mij echter niet moeielijker aantoonen dan het behoort. Want eigenlijk ware het genoeg dat een enkel telepathisch feit duidelijk bestatigd worde, opdat de wetenschap er diene rekenschap van te houden.

We zullen dus aannemen, dat zulk een feit, al ware 't maar één, bestaat. En, schoon we niet meer dan iemand bekwaam zijn, om daarover eenigzins voldoende uitleg te geven, laten we niet slechts bij het enkel bestatigen van een feit blijven. 't Is immers reeds veel, als men, in eene moeilijke zaak, klaar ziet wat er in kwestie is, en wel verstaat waar eigenlijk de knoop ligt.

***

Ieder uitwerksel heeft zijne oorzaak; en zoo is het ook met de telepathie. Zal men evenwel daarom eenen uitleg kunnen vaststellen? of ten minste met zekerheid zeggen, dat een *natuurlijke* uitleg ontoereikend is? Daar is veel twijfel bij: die zaak ligt immers sedert lang op 't getouw, en blijft tot nu toe zonder oplossing. Toch ware er middel eenige nuttige wenken te geven, ten voordeele van de mogelijkheid van eenen natuurlijken uitleg.

Welnu, hoe dienen wij die wondere gebeurtenissen te beschouwen, bij aldien zij voor eenen natuurlijken uitleg zouden vatbaar zijn?

Drie zaken zijn hier in aanmerking te nemen: vooreerst de werkende oorzaak, die van eenen der twee personen is

uitgegaan; daarbij nog de ziel- en zingesteltenis van dezen, die door de mare bereden wordt; en verder ook het midden, waardoor dit wonderlijk snelbericht is overgegaan.

***

Nemen we eerst dit laatste punt.

Alhoewel er hier, mijns dunkens, minst moeilijkheid onder schuilt is het toch het minst belangrijke niet. Want die tusschenruimte, die op zekeren stond door eene overvliegende kracht bezet wordt, is niet enkel eene noodzakelijke vereischte voor het verschijnsel; maar nog, zooals wij zullen aantoonen, kan zulken invloed hebben, dat het verschijnsel erbij vergemakkelijkt.

Inderdaad, geene natuuroorzaak, hoegenaamd ook, is bekwaam om eigentlijk op afstand, dat is zonder eenig gebruik van de tusschenruimte iets uit te werken. Dat staat als grondslag vast op philosophisch gebied. De geleerden ook zouden er niet durven over twijfelen, daar niets in de wetenschap, hoe wonderlijk ook de natuur hare krachtwerken op onze dagen aan het licht brenge, zulken twijfel zou kunnen veroorloven of eenigzins steunen. Alles integendeel toont ons, dat zelfs de wonderlijkste natuurkrachten van oorzaak tot uitwerksel overzetten, dat ze de doorvlogene ruimte beinvloeden; en dat dit overzetten zelf eene noodzakelijke vereischte is tot het bestudeeren van eene oorzaak.

Wat nu in zake van telepathie gewoonlijk meest indruk maakt, is de groote afstand waarop 't gebeurde plaats grijpt. Toch, moet men wel bekennen, dat hier alles betrekkelijk is. Wanneer wij over afstand spreken, is er slechts kwestie van iets meer of iets min, dat niet noodzakelijk invloed uitoefent op de natuur zelf van de oorzaak. Zóó kunnen wij hooren en gehoord worden op afstand, en de eene verder dan de andere. 't Gezicht strekt verder uit dan het gehoor; en met zekere toestellen kan men onmetelijke verten bereiken. Die toestellen beschouwd te

zamen met het oog, voor hetwelk zij ten dienste staan, moeten slechts genomen worden als een nieuw natuurlijk oog door physische omgeving bewrocht.

Natuuroorzaken kunnen dus op verren afstand, en wie weet, ook op voor ons onmetelijke afstanden werken.

Maar zelfs kunnen de zintuigen, zonder eenige verandering te ondergaan, verder af werkzaam worden, alleenlijk omdat er iets bij de middenruimte veranderd werd. Tot voorbeeld: wanneer ge van op een vaartuig naar de diepte neerziet van den Oceaan, is de groene vlakte als eene ondoordringbare sluier, die uw gezicht belet hare verborgenheden eenigzins na te gaan. Doch, laat een luchtballon u opnemen tot iets van minstens 600 meters hoogte, en een wonder schouwspel zal voor uwe oogen liggen, daar gij het zonnelicht zult zien het water doordringen, en op groote diepte zelf de minst aanschouwelijke zaken verlichten. Hoe hooger ge klimt, hoe dieper ge ziet, evenwel binnen zekere palen. En toch is aan uw oog geen verandering gebeurd. Wil men iets dat gemakkelijk kan beproefd worden, zoo neme men eene kuip vol water en late een geldstuk op den bodem neerzinken. Blaast dan iemand hard op 't water, zoo dat menigvuldige rimpels over de vlakte loopen, zoo kan het gezicht niet meer den bodem bereiken, en het geldstuk wordt onzichtbaar. Klimt men dan langs een ladder op twee drie meters hoogte, zoo kan men het geldstuk wederom zien, zoowel als ware de oppervlakte effen als een spiegel. Ook nog, daalt in eenen nauwen en diepen put, zóó dat gij van onder naar boven opziende slechts een klein deel der lucht onder 't bereik hebt van uw zicht, en ge zult zonder moeite de sterren kunnen zien bij klaren dage.

Zoo dus, zal ons besluit niet overdreven heeten, als we zeggen dat de afstand niet moet aangerekend worden, als iets dat aan telepathische inwerkingen *noodzakelijk* den aard zou benemen van natuurlijke verschijnsels.

***

Dit toch, zal nog klaarder uitschijnen, wanneer we rekenschap zullen gehouden hebben met ons tweede punt, te weten met de ziel- en zingesteltenis van dezen, die zulke inwerkingen ondergaat.

Hernemen wij eerst het laatste voorbeeld dat werd aangehaald. Daar zien wij, dat de diepte en de duisternis van den put ons oog vrij houden van ontelbare lichtstralen, die het anders zou moeten opvangen; alzoo, afgetrokken van 't geen dat ons omringt, blijft ons ziensvermogen slechts op één enkel punt werkzaam, wat ook de reden is waarom ons gezicht dan verder uitstrekt. Evenwel, wanneer wij in eene diepe geestesnacht verslonden zijn, zoo dat onze vermogens om zeggens los liggen, en onmachtig om aan uitwendige zinaanrakingen te beantwoorden, zoo kan het ongetwijfeld wel gebeuren dat een of ander zintuig alleen werkzaam blijve; zijne bedrijvigheid zal aldus wel hooger stijgen, en vele lichte verwekkingen zullen opgevat worden, die anders te midden veel sterkere indrukken onaangemerkt zouden voorbijgaan.

En wat wij zeggen, is niet slechts eene gissing; maar wel een feit dat ontegensprekelijk moet zijn voor allen, die weten hoe wondere zielsgesteltenissen door eenen kunstmatigen slaap, zooals bij hypnotism, voortgebracht worden.

Daarom zullen wij eens nazien, wat er met den slaap meêgaat.

Eigenlijk uit te leggen wat slapen is zou ik niet durven wagen. Immers, om een behoorlijk leerstelsel over den slaap te kunnen opbouwen, zou men zeker wel voordeel hebben van te weten wat er juist in ons geschiedt op het punt dat wij inslapen of wel ontwaken. Niemand ongelukkiglijk is bekwaam, met de beste wille zelf van de wereld niet, om ons daarover iets te leeren: 't zijn juist twee oogenblikken, waarop de mensch onttrokken ligt aan het bewustzijn, dat noodig ware om dien overgang van den eenen toestand naar den anderen te kunnen vatten. Daarna zou dienen vastgesteld te worden, wat juist den toestand

bepaalt, van iemand die reeds ingeslapen en nog niet ontwaakt is. Geleerde geneesheeren hebben daarover merkweerdige opzoekingen gedaan, maar te vergeefs. Want, eenigen willen den slaap toeschrijven aan eenen bloedopdrang naar de hersenen; anderen liever aan eene bloedafstrooming naar het onderlichaam; sommigen hebben goed gemeend het verschil te deelen, en twee achtereenvolgende tijden te onderscheiden, waarbij de eenen en de anderen overhands zouden gelijk hebben. Verders nog heeft men willen bewijzen dat de slaap veroorzaakt wordt ofwel door eene verstikking der hersenen, bij ontstaan van koolzuurstof, stof, nog volgens anderen door eene tijdelijke vergiftiging der grijze stof. En heden, daar de wetenschap op eene ontdekking roemt, te weten het neuronestelsel in zake van zenuwleer, vindt men niets beter dan eenen mechanischen uitleg van den slaap vooruit te steken, uitleg, die met alleenlijk op geenen vasten grond steunt, maar ook nog eene ijdele poging aanduidt, om eenigen schijn van geloofbaarheid te kunnen verleenen aan het grof en versleten materialismestelsel, dat, van dag tot dag, door biologische zoowel als door physiologische opzoekingen meer en meer verbrokkeld wordt en in den grond geboord.

Men zal 't mij vergeven, dat ik eenigszins afgeweken ben van mijn onderwerp; maar, 't is iets dat niet genoeg kan herhaald worden, hoe weinig de wetenschap mag roemen op vaste kennissen, wanneer er kwestie is de oorzaken na te jagen, die de natuurverschijnselen, van welken aard ook, rechtstreeks aanbelangen. En 't zou mij nooit in 't gedacht gekomen zijn, dit verwijtsel aan de wetenschap toe te werpen, omdat ik de eigentlijke natuuroorzaken aanschouw als zijnde buiten 't veld der menschelijke navorschingen, en boven 't bereik van onze beseffing; ware 't niet, dat wij dagelijks verstomd moeten opzien naar die stoutmoedige verklaringen, waarbij de wetenschap soms doodgeboren stelsels in 't leven wil houden, en waarop zij bovendien steun wil zoeken om godsdienstleer en gezonde philosophie den kop in te slaan.

Zekerlijk, zijn 's menschen kennissen ver vooruitgezet; merkweerdige feiten zijn opgezocht geweest en aan den dag gebracht; wonderlijke proefnemingen van allen aard hebben gewaagd geweest, en werden met vollen uitslag beloond; schoone en kostelijke uitvindingen strekken tot eer van dezen, die erin geslaagd hebben; en niet weinig voordeel, gemak en welstand is 't menschdom beschoren door den hedendaagschen vooruitgang; benevens de betrekkelijke voldoening, welke de geest geniet bij dezen, die aan wetenschappelijke studiën zich gelegen laten... Maar, wanneer men boven de wereld der feiten naar de echte oorzaken van dezen wil uitzien, dan blijft de wetenschap eigenlijk stom, als een onmondig kind; en zij zou wel beter doen hare krankheid en onmacht ootmoedig te bekennen.

('*t Vervolgt*)

J. EGHELS

De Waterlelie

Si es ene medecine dengenen die verhit sijn.
Uit Jan van Ruusbroec, I Tab. 687, r. 15 uitg. der Gentsche bibl.

GEWISSEN zonnigen zomerdag had ik eenige zieken bezocht en stapte langs de *werken*, of gewezen bolwerken - nu een lusthof - naar huis te wege. En gaande, ontwaarde ik een droomend zwanenpaar dat in zijn

‘maagdenweelde, traag, statig,’ (De Jonghe)

op het water dreef. Om met die maagdenweelde van witte vederen en tevens met de fraaie snede van 's vogels leest, mijn oogen te spijzen, praaide ik het vogelenpaar. Maar ziet, tusschen mij en de lieve vogels lagen waterleliën op het water te dobberen. In steê van recht op mij toe te varen, dweers door het watergewas, zwommen de vogels

een omweg alsof ze er vreesden dere of schade aan toe te brengen. Of was ik het die het zoo verzinde?

Hunne doenwijze maakte mij alevenwel opmerkzaam. Tot nu toe had ik maar weinig of geen acht op waterleliën genomen, en nu eerst bemerkte ik dat de *plompe* wel het fraaiste oppronksel is voor de wateren van eenen lusthof.

De waterlelie is de weergâ van den zwaan. Schitterend wit en blinkend oranje zijn hunne verwen. De bloemkrans bestaat uit sneeuwwitte bladerkens, het hert uit oranje meeldraadjes; evenzoo is de vederdracht van den zwaan blank als sneeuw, en oranje is zijn snavel. Droeg het gewas niet alreeds den fraaien naam van waterlelie, 'k jeunde het dien van zwanebloem. Doch in Noord-Nederland evenals in West-Vlaanderen is zwanebloem de naam van de Butomus umbellatus.

Het volk, dat niet altijd keurig is in het toedienen van benamingen, gaf er menigerhande onhebbelijke aan de waterlelie, zooals: pompelbloem, witte waterkruik, meerblad, pannekoek, amber- en ampelbloem, en andere meer.

De meest verkeerde benaming is wel die welke men te brugge bezigt. Dokke zeggen er de Bruggelingen tegen, die ook keurzen, krieken noemen en krieken, keerzen (De Bo). Jamaar, dokke is eigenlijk de Petasites Trn. groot hoefblad, pestwortel, dokkeblaren, paddeblaren, een wild gewas namelijk dat in armzalige gronden groeit. (Dokke is ook rumex patientia).

Het latijn schenkt aan de waterlelie den heuschen naam van *nymphoea*, dat is zooveel te zeggen als *bloem van de bruid*, en het fransch, den aan het persisch ontleenden naam van *nenuphar*, of beter nenufar (Fr. Académie).

De echte naam nu is *plompe*, - waar het woordverdraaiende volk *pompe* van gemaakt heeft! - en *aplompe* in de middeleeuwen (a = water en.. oorsprong onbekend, zegt Vercouillie). De bevalligste naam is wel de hedendaagsche: *waterlelie*, of, nog enkele malen, *waterroos*.

De *plompe* is inheemsch en hoort thuis bij de waterleliëachtigen. Dik en lang is de liggende wortelstok (rhizoma); breed, eierleestte langgesteeld zijn de vlottende bladeren. De bloem kijkt heel voorzichtig uit het water, steunend op hare vier groene kelkbladeren. Ze bloeit in Juni-Oogst. De zaadbot, na het bloeien, duikt diep in het water om haar zaad te rijpen.

De geluwe waterlelie brengt verre weg zulk geen fraaie bloem voort als de witte; ook hebben haar de West-Vlamingen kallemoeie gescholden.

De Nymphoea, Lotus, L., de Egyptische lotusbloem is ook thuis te wijzen bij hetzelfde maagschap; ze was bij de alouden Isis en Osiris toegewijd; heden ten dage nog is de lotus een gewijde bloem in Indië.

In Europa is de lotus enkel in de Peezebeek bij Groswardein in Hongarië te vinden; het water is er altijd van 24 tot 60 graden of kerven warm. Deze warmte welke onze luchtstreek niet oplevert en waar de lotus evenals de Euryale behoefte aan heeft zegt genoegzaam dat de lotus geen dienst kan bewijzen aan onze pracht- en lusthoven.

De *Euryale Amazonica Pöpp*, thans *victoria regia* genoemd, is de reuzin der waterleliën. Ze is uit Zuid-Amerika herkomstig, waar ze door Hänke in 1801 ontdekt werd. Sedert 1849 staat deze bloem in europeesche broeikassen te pronken.

Andere verscheidenheden achterwege latend zal ik aanbalen als tot onze hovingen dienstig: de *Nymphoea odorala rubra* en de *nymphoea* gaspari; beide dragen roode of roowendige bloemen. Naar mijn bescheiden oordeel echter is ons witte inheemsche waterlelie boven al hare nichten en verdere verwanten te kiezen. Nu, *varietas placet* zeggen ze, die zijn zin heeft is weeldig, en verscheidenheid baart blijheid.

Genoeg met deze geleerdheid. Terwijl ik mijn zwanen en mijn waterleliën te bewonderen stond, kijk, daar zie ik nevens mij een ‘oarig snuitje’ met een paar groote zwarte

kijkers die nu eens naar de bloem en dan naar mij opzagen. En 'k las erin, ja 'k warentig, 'k las er in: ‘toe, pluk die bloeme voor mij.’

't Mag u en een ander ridderlijk voorkomen den kinderlijken eisch van een knoddig meisje te voldoen, mij toch, op dat oogenblik, scheen het gek.

kater de Geramb beloofde wel aan Lamartine's jongske den naam Julia in een ceder op den Libanon te teekenen, en hij hield ridderlijk 't gegeven woord, immers nu nog prijkt die naam op een ceder, maar..... maar..... *Unitas addita variat speciem*, leert de H. Thomas van Aquinen, één omstandigheid wijzigt heel den boel. Pater de Geramb moest tot over de kin in 't water niet plonsen en zijn leven niet wagon.

En toch wees ik niet geern 't bevallig ding met ledige handen af.

Zie je geern bloemen, lief kind?

Ja'k, poater.

Kijk, hier heb je een schoon beeldeke van 't Kindeke Jesus, en hoor een keer hier. Over een vijftig jaar, of zoo iets, - je waart gij toen nog verre te zoeken eh! - leefde er in Frankrijk een heilige pastor[1]. Er kwam bij hem op gewissen dag een klein ding van een meisje - alzoo eentje lijk gij, - niet een schoonen bloemtuil om hem - den pastoor - op te dragen.

Kind, zei de heilige man, wat zijn uwe bloemen schoon, maar uw zielke is nog duizendmaal schooner.

En de man, kind, had gelijk, want, zegt nog een heilige, ware het ons gegund eene ziel, b.v. uw zieltje, te zien, wij zouden sterven van geluk.

Verbaasd keek het meisje mij aan, en 't stak zijn poezelhandje naar mij uit, vroeg een kruiske, en huppelde weg naar broerke en zusterke die op de groenzweerde haar af te wachten stonden.

(1) De gelukzalige Vianney, pastoor van Ars.

En 'k dacht op de lang vervlogen dagen dat ik het slaafje van mijn dierbare zusterkens was.

Meisjes hebben honderde willetjes en grilletjes en hebben nu dit nu dat van broerke noodig, en ze weten dat alles zoo bevallig en zoo flikflooiend te vragen dat och! wie zal zeggen dat mijne dienstveerdigheid overtollig was. Overigens, moeder had bij haren zoon aangedrongen dat hij altijd een goeie en gedienstige jongen moest zijn en zorgen dat zijne zusterkens geen zeer en deer overkwam.

En zorgen moet hij die tot jonge herder aangesteld is over zulke jonge lammekens. ‘Schamel ende midel’, zoo de middeleeuwen spraken, (*dimissus et verecundus* vertaalt Surius I Tab. 288 r. 16,) schuchter en eerzaam zou men nu zeggen, zal het herderke wezen. Behulpzaam daarenboven in velerhande diensten, en waakzaam om zijn schaapkes tegen kwa honden en kwa jongens te beschutten, ja bij wijlen ten nadeele van zijn jeugdig vel.

Drommels, zult ge zeggen, waar doolt ge af van uwe waterlelies? Wel zoo verre af niet, als ge 't wel denkt, vriend lezer, want de waterlelie is het zinnebeeld der kristelijke hulpveerdigheid, zoo de godvruchtige prior van Groenendale het ons voorhoudt. De waterlelie, leert hij, ‘es boven ontploken der sonnen, ende si es ene medecine dengenen die verhit sijn.’ En daardoor bediedt hij dat zij haar hert opent om kracht van de milddadige zon te ontvangen om die daarna vrijlijk uit te deelen.

Gelijkerwijze zal de voorzichtige kristen mensch eerst zoeken in volle maat te ontvangen vooraleer hij zich bekwaam zal achten zelf met anderen mede te deelen. ‘Ende wi selen onse herte ontpluken boven al, tote die waerheit ende toe der sonnen der gerechtigheit, ende aldus sijn wi medecine alle der werelt, want die melde harte, die Goeds rijcheit besit, die moet geven, troesten ende laven, ende vercoelen allo die bedroeft sijn.’ 69 r. 7.

FR. HYACINTHUS C.D.

[Nummer 19]

Over natuurvolken

DE studie aangaande de natuurvolken heeft in de tegenwoordige wetenschap een belangrijke plaats ingenomen: bij de nog onbeschaafde volksstammen immers gaat men de oplossing opzoeken der gewichtigste vraagpunten nopens den oorsprong, de beteekenis en het doel van 's menschen leven, nopens het ontstaan en het wezen van godsdienst en zedelijkheid en van alles wat daarmêe nauw in verband staat.

Het zal dus nuttig zijn, eens nader te onderzoeken wat natuurvolken zijn en waarin ze van de beschavingsvolken verschillen, en dan ook aan te toonen, hoe ongeloovigen en niet-katholieken veelal misbruik maken van deze studie en hoe partijdig en onredelijk ze die wetenschap beoefenen.

***

Wat zijn natuurvolken?

De benaming zelve - *natuur*volken - wijst reeds op

volken, die nog onder den dwang der natuur staan, en op bovenstaande vraag wordt dan ook vrij algemeen geantwoord, dat een natuurvolk, op den laagsten trap genomen, zoo'n volk is, dat enkel denkt aan den dag dien het beleeft, dat niets spaart en niets voorziet, dat dus geheel en gansch afhangt van de natuur, die op het gewenschte oogenblik moet gereed zijn om de noodige levensmiddelen te verschaffen(1). Hoe meer echter een volk zich losrukt uit dien dwang der willekeurige natuur, hoe meer ook het zich verheft en veredelt(2).

Daarmee wil men toch niet bedoelen, dat een volk het ooit zoo ver brengen zal, dat het zich geheel en gansch vrij en onafhankelijk van de natuur zal kunnen maken. In de natuur immers zoekt de beschaafde, evenzeer als de onbeschaafde, zijne levensmiddelen; voor den Europeaan, evenals voor den Neger, is 't een wreede slag, als de oogst mislukt; niet alleen de wilde vreest voor storm en ongeweerte, maar ook de beschavingsmensch ondervindt soms hoe de natuur in eenige oogenblikken zijn zoetste verwachtingen vernietigt.

(1) Vgl. het werksken van Ratzel, dat deel uitmaakt van 'Meyers Volksbücher' en heet 'Grundzüge der Völkerkunde' Leipzig und Wien. Men leze vooral het 2de hoofdstuk: 'Die Stellung der Naturvölker in der Menschheit' en het 3de: 'Wesen, Entstehung und Ausbreitung der Kultur' bl. 14-34.

(2) Hier willen we geenszins den maatstaf aanduiden, waarmede men met zekerheid zal kunnen vaststellen, tot welken graad van beschaving ieder volk gekomen is. Vgl. 'Les Naturvölker par Th. Gollier' bijdrage verschenen in 'Enquête ethnographique et sociologique sur les peuples de civilisation inférieure', uitgegeven door de 'Société beige de sociologie' te Brussel, bij Polleunis en Ceuterick in 1905. Op bl. 20 lezen we: 'Le critère choisi à l'origine pour distinguer les différents degrés de développement était simpliste: un peuple était-il entièrement dépendant de la nature, il était rangé parmi les Naturvölker. Cette dépendance diminuait-elle, on avait les peuples barbares; quand elle était réduite au minimum, on avait les peuples dits civilisés.
Mais cette dépendance de l'homme vis-à-vis de la nature était chose assez difficile à apprécier. Quand commençait-elle et où finissait-elle? Un critère plus descriptif et plus détaillé s'imposait donc.'
Wat dit criterium is volgens Th. Gollier, zullen we verder zien.

Zoo is't dat de christen landman iederen morgen, als hij zijn werk begint,

‘op zijn hert een kruise slaat en op *zijn land* een kruis’

omdat hij wel weet, dat zijn rust en geluk daar - op zijn land - aan de buien en de grillen van de natuur blootgesteld zijn.

Wat dus den beschavingsmensch onderscheidt van een natuurmensch is niet een volledige onafhankelijkheid ten opzichte van de natuur, maar een zekere vrijheid, waarbij de slagen der natuur zoo niet geheel afgeweerd, dan toch grootelijks verzacht worden.

***

Hoe komt het nu, dat sommige volken in dezen lageren toestand óf blijven kwijnen, óf uit een hoogere beschaving er wederom in vervallen?

Rationalisten, aanhangers van een valsche ontwikkelingsleer, beweren dat de natuurmensch zoo laag staat, omdat hij een ondergeschikt wezen is, omdat er tusschen hem en den beschavingsmensch een werkelijk verschil valt waar te nemen in het innerlijk wezen en in de natuur zelve. Volgens hen stamt de mensch van het dier af, en de natuurvolken staan nog dicht bij hunnen dierlijken oorsprong; wij integendeel, beschaafden, zijn met reeds ontwikkeld wezen en reeds verhevener natuur ver vooruit op den weg naar een oorbeeldige volmaaktheid. Die rationalisten onderzoeken zelfs niet, of de wilden ooit een hoogere beschaving gekend hebben, want volgens hen zijn deze laatsten enkel verachterde volken, die nog kruipen op den weg der ontwikkeling en slechts langzamerhand hunne natuur volmaken.

Tegenover dit stelsel der rationalisten staat een ander, waarmee wij, katholieken, beter kunnen instemmen, en dat stelsel, rustende op een vasten grond, kan ons ten volle bevredigen. We geloovenen weleeren dat beschaafden én onbeschaafden uit de hand van den Schepper een onsterfelijke en verstandelijke ziel ontvangen hebben,

bekwaam om dien Schepper te kennen en te beminnen en alzoo het levensdoel te bereiken: een gelijke natuur dus voor allen. Het onderscheid tusschen natuur- en kultuurmensch moet dus elders dan in het innerlijk wezen opgezocht worden. Welnu, waarom de wilde stammen tot een hongeren graad van beschaving niet geraken, dat kan men op een hoogst voldoende wijze verklaren door den invloed van verscheidene uitwendige omstandigheden, waarbij de mensch veel moeilijker de krachten en de vermogens van zijne natuur kan in 't werk stellen. Die omstandigheden zijn b.v. het gebrek aan stoffelijken welstand, komende uit de luchtgesteldheid of de onvruchtbaarheid van de streek; dan de levenswijze, want landbouwvolken zullen vroeger tot de beschaving kunnen komen, dan uitsluitend zwervende volken(1); ook nog de omgeving, waarbij de onderlinge betrekkingen van landen stamgenooten min of meer vriendelijk zijn, of waarbij men min of meer in druk verkeer met andere volken staat. De invloed van den stoffelijken toestand op den geestestoestand kan door niemand geloochend worden, ‘Ce sont les difficultés de la vie matérielle, qui sont les vrais facteurs de la sauvagerie’(2).

* * *

(1) Daaruit verstaat men, waarom men aan de beschaafde stammen den naam van *kultuur*- of *landbouwvolken* gegeven beeft; die stammen immers hebben zich uit den natuurdwang losgerukt van het oogenblik af, dat ze de natuur hebben bewrocht en bebouwd. Daarmee echter wordt niet gezegd, dat in latere tijden de landbouwvolken noodzakelijk en altijd aan 't hoofd der beschaving zullen staan, maar wel, dat de landbouw wellicht het eerste middel geweest is, waardoor aanvankelijk de volken zich langzamerhand ontwikkeld hebben.

(2) Vgl. GUIBERT, S.S. *Les origines. 3*me *édition. VIII-389. Paris, Letouzey et Ané*. Op de vraag, wat er van den natuurmensch zal geworden, antwoordt hij: ‘Tant qu'il restera sous l'empire des dures conditions, qui l'écrasent, il continuera de déchoir, de s'affaiblir physiquement et intellectuellement: victime de ses ennemis et des difficultés du milieu, sa race finira par s'éteindre. Mais 2o/ qu'il réussisse à se dégager des étreintes de la misère, que par lui-même ou par l'effet d'une compassion très humaine, il soit placé dans des circonstances plus avantageuses, et il remontera la pente descendue, il pourra s'instruire, être civilisé.’

De voornaamste omstandigheden, die voordeelig of ongunstig op de ontwikkeling inwerken, zullen we nu met enkele woorden bespreken.

Wat er vooreerst tot de volmaking vereischt wordt, is een zekere stoffelijke welstand. De mensch, die van 's morgens vroeg tot 's avonds laat eraan moet denken, hoe hij zich de noodige levensmiddelen zal bezorgen, kan tot het hooger beschavingsleven niet opklimmen(1). Maar er dient opgemerkt te worden, dat het niet voldoende is, dat men den mensch die middelen in de hand geve: rust roest, luiheid verlamt, en een volk, dat niet werkt, verheft zich nooit. Vruchtbaarheid der natuur alleen is dus niet genoeg, en zoo leven er natuurvolken in de weelderige landen van den evenaarskring. Ook 's menschen arbeid alleen is niet genoeg, en zoo blijven de volken in de koude en woeste poolstreken in hunnen lageren toestand. Integendeel, een goede luchtstreek en onverdroten werkzaamheid zijn allergunstigste voorwaarden tot ontwikkeling, en dit is een der redenen waarom de hoogste beschaving in de gematigde luchtstreken te vinden is.

(1) Geenszins wordt hier gezegd, dat een volk zonder dezen stoffelijken welstand onmogelijk kan komen tot de kennis van Gods bestaan of onmogelijk kan godsdienstig leven. Wij, katholieken, aanveerden immers, dat de mensch tot de Godheid langs twee verscheidene wegen kan opklimmen: de openbaring en het natuurlijk licht der rede, en het mag nog eens herhaald worden, dat we aan allen een gelijke natuur toeschrijven. Vgl. E. DE GRYSE: '*De geschiedenis der godsdiensten en graaf Goblet d'Alviella' getrokken uit 'Het Belfort*'. *Gent, 1888*. Op bladz. 27 staat er '.... een zeer nederige toestand onder stoffelijk opzicht, kan gepaard gaan met zeer verhevene godsdienstige gedachten. Zijn er nu ook geene wilden, arm genoeg onder stoffelijk opzicht, en die nochtans christen zijn, volgens M. Goblet zelven, den hoogsten trap der godsdienstige beschaving... Dus, indien het waar was, dat men overal het Steen-tijdstip heeft tegengekomen, niemand zoude mogen zeggen daarom alleen dat de menschen die daar leefden den één waarachtigen God niet kenden. Kan God zelf de eerste menschen niet onderricht hebben, gelijk de Bijbel het verhaalt? Nog meer, zelfs zonder veropenbaring, zouden de eerste menschen God niet hebben kunnen ter kennis komen met hun bloot gezond oordeel? Is het dan zoo moeilijk God te erkennen uit het beschouwen der Schepping?'

Waarom nog zult ge natuurvolken aantreffen in afgeslotene bergstreken of op eilanden b.v. in den Grooten Oceaan? Is het niet, althans ten deele, omdat die stammen te veel afgezonderd bleven van alle verkeer met andere volken, en dat ze bij hun eigene landgenooten om reden van hun klein aantal geen steun en sterkte genoeg vonden om vooruit te gaan? Ze bleven achterlijk, ze leefden onder malkaar in klein aantal, en vandaar een gemis aan krachtsinspanning, aan mededinging om bovenaan te gegeraken, aan uitstekende mannen; vandaar ook een stilstand, zooniet een daling van het verstandelijk peil.

Uitsluitend zwervende volksstammen zullen ook moeilijk tot een hooge beschaving opklimmen. '*Kulturentwickelung ist ein Schätzesammeln*' zegt *Ratzel* op bladz. 26 van zijn hierboven aangewezen werk: *Grundzüge der Völkerkunde*. Beschaving is een verzameling van schatten, en die schatten worden niet enkel gevonden door een bepaald geslacht: het is een opeenhooping van al hetgeen in langen tijd door verscheidene geslachten werd gezocht, gewonnen en verzameld, en dan overgezet aan de nakomelingen. Welnu, tot zoo 'n verzameling wordt vereischt een nauw verband tusschen de verscheidene geslachten, een vaststaande overlevering, en dit ontbreekt gewoonlijk bij zwervende volken. Geen wonder dus, dat onze hedendaagsche natuurvolken doorgaans geene geschiedenis hebben; maar enkel onduidelijke en onbepaalde begrippen over hun verleden(1).

Eenheid baart macht, en zonder eenheid geen ontwikkeling: zelfs uitgestrekte landstreken, waar geslachten en stammen door veete en baatzucht verbrokkeld en verdeeld liggen, zullen bewoond zijn en blijven door lagere natuur-

(1) Vgl. '*Un grand peuple de l'Afrique équatoriale par le R.P. J. Van der Burgt. Bois-le-Duc, 1903*' bij het woord 'Histoire' bl. 64. Hij spreekt over Urundi en zegt: 'L'Urundi a naturellement une histoire, mais celle, antérieure à notre époque, restera bien à jamais enfouie dans le passé. Les habitants eux-mêmes n'en savent rien. Ils ont quelques traditions vagues, e.a. sur leurs rois et leur dynastie, mais tout cela ne fournit rien de précis.'

volken[1]. De verzedelijking, die de stammen vereenigt en verbroedert, zal dus hoogst voordeelig zijn. En hierin vooral zien we zonneklaar de beschavingsmacht van de katholieke kerk, die met haar zalige werking de verzedelijking dier arme volken ten krachtigste teweegbrengt. Niet alleen ontwikkelt de Kerk het verstand door de kennissen der beschaafde wereld zooveel mogelijk aan allen mee te deelen, maar ze toont nog aan, hoe al de menschen kinderen zijn van denzelfden God, bestemd om hand en hand hetzelfde doel te bereiken. Hare leering, gesteund door het voorbeeld van hare trouwe navolgers, brengt verbroedering en toenadering onder de verdeelde stammen, en uit dit inniger samenwerken spruit ontwikkeling en beschaving.

***

Rationalisten, voor wie de ontwikkelingsleer het geliefkoosde schootkind geworden is, beweren - we hebben het reeds gezegd - dat de wilden ondergeschikte wezens zijn, dat ze dezelfde natuur niet hebben als de beschaafden, dat ze nog dicht bij hunnen dierlijken oorsprong staan.

(1) Juist naar de mate van dit eendrachtig samenwerken en van dit verzamelen en overleveren der kultuurschatten, wil Th. Gollier met andere schrijvers den graad der verscheidene beschavingstoestanden vaststellen. In eene aanmerking zagen we reeds, waarin niet volgens hem de maatstaf der beschaving te vinden is. Het volgende is een uittreksel uit zijn hierboven vermelde bijdrage in '*Enquête ethnologique et sociologique*.' Op bl. 20 staat er: 'Il est acquis que la cause de la civilisation ne se trouve pas tant dans les efforts des individus, des initiatives individuelles isolées, que dans l'accumulation, dans la transmission d'une génération à l'autre des découvertes effectuées, des inventions réalisées. Or, cela n'est possible à un peuple qu'à la condition *sine qua non* de posséder des moyens de transmission. Une peuplade ne possède-t-elle aucun de ces moyens, nous la dirons inculte, nous la rangerons parmi les Naturvölker.... Constaterons-nous l'existence de ces moyens, à un degré plus ou moins développé, des peuplades auront-elles l'écriture idéographique ou phonétique, avec, en méme temps, comme caractéristique, une supériorité très marquée de l'élément conservateur sur l'élément d'initiative individuelle, nous les dirons semi-civilisées.... Enfin, ces peuples où les moyens de transmission de l'élément acquis sont arrivés à leur complet développement, là où prédomine non plus l'élément conservateur, mais l'élément novateur, ces peuples seront dits civilisés.'

Hoe zullen ze dat bewijzen? Om eenigszins hunne gezegden te staven, zoeken ze al de gegevens en de getuigenissen op, die den wilde tot een afschuwelijk en walgelijk schrikbeeld omscheppen. Volgens hunne beschrijving onderscheidt de natuurmensch niet tusschen goed en kwaad; voor hem is luiheid een oorbeeld; zijn vraatzucht is onverzadelijk; van kuischheid en schaamtegevoel heeft hij niet het minste begrip; zijn karakter is een mengelmoes van haat en nijd, van leugen en bedrog, van valschheid en hebzucht, van moordlust en dieverij, van woede en wreedheid.

Arme wilden!

Wie ziet niet in, hoe dit alles overdreven is. Deze schrijvers halen alleenlijk die feiten en getuigenissen aan, die in hun vooraf bepaald stelsel kunnen ingelascht worden.

Al het overige wordt willekeurig achtergelaten: niet één woord, niet één daad, waardoor de natuurmensch in een betere en verhevener gestalte zou kunnen voorkomen.

Er zijn ongetwijfeld luie en vadsige, valsche en wraakgierige wilden, maar is 't niet eenzijdig te werk gaan, al die gebreken toe te schrijven aan het wezen zelf van een gansche volk? Wilde men den aard van den Europeaan afschilderen volgens hetgeen dagelijks in de nieuwsbladen te lezen staat onder hoofdingen als: dronkenschap, diefte, eerroof, moordaanslag, enz., zou men na korten tijd daarmee geen honderdtal boeken kunnen volschrijven, waaruit dan iemand zou kunnen besluiten, dat *al* de Europeanen dronkaards, dieven, eerroovers en moordenaars zijn? Dat ware onrodelijk, en nochtans zóó gaan velen te werk, als ze over natuurvolken schrijven.

Zendelingen, die jaren lang bij de wilde volken verbleven hebben, getuigen ons, boe ook de onbeschaafde vatbaar is voor de verhevenste menschelijke gevoelens van dankbaarheid en genegenheid, van getrouwheid aan huisgezin en stam, van eerbied voor godsdienstzin en zedelijkheid. Die zendelingen zullen ook dikwijls, blij te moede, de lofspraak

van den H. Bernhard herhalen: ‘Felix nigredo, quae mentis candore imbuta est’. Gelukkige negers, zwart van lijve maar blank van ziel![1].

***

Andersdenkenden hebben dus van de studie over de natuurvolken schandelijk misbruik gemaakt om den mensch te vernederen en te verlagen; op dezelfde wijze trachten ze al onze katholieke begrippen over de godheid, over de zedelijkheid en den eeredienst te bevechten.

Reeds uit eerbied voor de wetenschap heeft Zeer Eerweerde Heer Camerlynck, hoogleeraar aan 't Groot seminarie te Brugge, duidelijk aangetoond in een belangrijke bijdrage voor de ‘*Société Belge de Sociologie*’, hoe gebrekkelijk meestal de werkwijze van deze schrijvers is, en hoe voorbarig en ongegrond hunne besluiten zijn[2].

Wat dient er gedaan, vraagt de geleerde schrijver, om de studie over de natuurvolken op een wetenschappelijke wijze aan te vangen? Men behoeft vooreerst een voldoend aantal vertrouwbare feiten te verzamelen; daarna die verscheidene feiten onder elkander te vergelijken en te rangschikken; eindelijk die feiten te verklaren bij middel van een werkhypotheze, een wetenschappelijke onderstel-

(1) Vgl. bijvoorbeeld hoe krachtig eerweerde Pater Froberger, die verscheidene jaren bij de Negers van Afrika geleefd en gewrocht heeft, zich verzet tegen de lastertaal dier evolutionisten. Hij heeft het voornaamlijk tegen Dr. Fritz Schultze, die onlangs het werk: ‘Psychologie der Naturvölker’ uitgegeven heeft. ‘Vor allem’ zegt schrijver, ‘protestieren wir im Namen der Wahrheit, im Namen der objektiven wissenschaft und freien Forschung .... wir protestieren im Namen der Menschlichkeit gegen eine solche wissenschaft, welche kein Mittel verschmäht, wenn es gilt, den Menschen zu erniedrigen; wir protestieren im heiligen Namen der Gerechtigkeit gegei? die schamlose Rücksichtslosigkeit, welche die Ehre und den guten Namen ganzer Völker dem unersättlichen Moloch moderner “Voraussetzungslosigkeit” hinwirft’. Bladz. 18 van ‘*Die Schöpfungsgeschichte der Menschheit in der “Voraussetzungslosen” Völkerpsychologie*’ door Dr *Josef Froberger. 48 bl. Trier 1903*.

(2) ‘*De l'opportunité d'une enquête ethnographique et sociologique sur les peuples incultes. Note par A. camerlynck*.’ Verschenen in het bovenvermeld werk ‘*Enquête ethnographique et* ....’

ling, die men niet vooraf en on voor waardelijk aanveerden mag, maar die moet gerechtveerdigd worden door diezelfde of nog andere vertrouwbare feiten.

Laten we wat nader onderzoeken, of men in de wetenschap der volkenkunde die vereischten in acht genomen heeft.

Bezitten we reeds dit aantal *vertrouwbare* feiten? Neen, dit hebben we nog niet.. De volkenkunde is nog een jonge wetenschap, die niet altijd de opgegeven getuigenissen met de vereischte nauwkeurigheid onderzocht heeft. Ze aanveerdde dikwijls zonder achterdocht alles wat men zei en schreef over onbeschaafde volken. Welnu, de wilde is van natuurswege wantrouwig ten opzichte van den vreemdeling, en dan wel het meest, wanneer men hem ondervragen wil over zijne gedachten en gewoonten, over zijn huiselijk en godsdienstig leven. Eerst nadat men langen tijd bij die volken verbleven en hun vertrouwen gewonnen heeft, zal men iets grondigs over hunne levenswijze leeren kennen. En toch, wil men het nagaan, wie de zegslieden zijn van menig schrijver, dan bemerkt men, dat het veelal reizigers of kooplieden zijn, die enkel eenige dagen bij den eenen of anderen volksstam verbleven, en op hun reisboekje aanteekenden, wat er hun verteld werd in eene taal, die ze maar half verstonden, uit den mond van menschen, die vol wantrouwen en onrust niet wel wisten, wat ze zouden zeggen of zwijgen uit vrees dat er kwaad of onraad uit hunne bekendmaking mocht voortspruiten[1].

(1) Over de moeilijkheid om van de wilden een duidelijk antwoord te ontvangen, vgl. op bl. 3-7. '*G. Van den Gheyn. La religion. Son origine et sa définition au point de vue de l'histoire de la Philosophie. Gand 1891*.'
Bij G. Van den Gheyn geldt het gewichtige vragen nopens den godsdienst en de zeden der wilden, maar het is reeds moeilijk een bepaald antwoord te krijgen over alledaagsche vragen nopens den naam van een volk, van eene streek, van eenen berg, enz. Voorbeelden daarvan geelt ons eerweerde Pater *G. Van Acker* in '*Een vlaamsch geloofszendeling bij de Baloeba's in Congoland' 340 bl., uitgegeven in 1903 bij jules De Meester te Roussel ire*. Zoo zegt hij in zijne eigenaardige taal: 'Op een Fransche landteekening van Tunisië staat, in 't zuiden, een berg geteekend die *Manarefsh* heet. De officier vroeg: hoe heet die berg ginder? de Araab zei *manarefsh* (ik weet het niet) en daar viel niet aan te zeggen, die berg biet: *ik weet het niet*. En moest een zendeling daarover een opmerking maken, zoo zouden die heeren antwoorden: wat kent ge daarvan? ge zijt goed om te vasten en paternosters te lezen!' Bladz. 29.

En hoe zal men het aandurven om reeds nu de gewoonten en de zeden der natuurvolken te verklaren, als men nog te weinig vertrouwbare getuigenissen heeft? De eerste voorwaarde om over eene zaak degelijk te spreken, is toch dat men die zaak grondig kenne. Zoo niet, de stelsels, die opgebouwd worden, steunen niet op den vasten grond der daadzaken, maar zijn veeleer uit de lucht gegrepen. Geen wonder dus, dat in de wetenschap der volkskunde zooveel stelsels malkaar zijn opgevolgd, stelsels die eenigen tijd in zwang bleven om daarna te verdwijnen of althans heel gewijzigd te worden. In de mythologie bijvoorbeeld wordt hetzelfde feit uitgelegd volgens evhemerisme, allegorisme, animisme, spiritisme, totemisme, enz.

We weten ook, dat het doelmatig is te werken volgens een bepaalde onderstelling, maar dan moet deze wetenschappelijk zijn.

Welnu, de aanhangers van de valsche ontwikkelingsleer kunnen ons ook, voor hunne werkwijze, niet ten volle bevredigen. Ze beweren wel is waar, dat ze werken vrij en onafhankelijk van alle leerstelsel, en toch zijn ze verslaafd, meer dan gelijk wie, aan sommige stellingen: voor hen namelijk is het bovennatuurlijke een onmogelijk iets: en de menschheid is noodzakelijk meegetrokken door de onvermijdelijke wet van een altijd verder gaande ontwikkeling, waarbij de mensch van den nederigsten toestand tot de hoogste beschaving opklimt.

***

Nu het vast staat, waarin de volkenkunde het misheeft, is het nuttig een praktisch middel te kennen, om voortaan wetenschappelijker te kunnen werken. Zoo'n doelmatig middel wordt door den Z.E.H. Camerlynck in dezelfde bijdrage voorgesteld.

Wat er vooruit en vooral vereischt wordt, is over den toestand der natuurvolken grondig en degelijk ingelicht te worden. Waarom dus zouden we onze talrijke zendelingen niet ondervragen, die ons het best kunnen inlichten over het denken en handelen der onbeschaafde stammen? Zij immers zijn dagelijks in betrekking niet de arme wilden, voor wier welzijn en verzedelijking ze werken en slaven; na eenigen tijd winnen ze het vertrouwen van de inboorlingen, en zóó kunnen ze, door omzichtig te ondervragen, met zekerheid weten wat een koopman of reiziger enkel bij gissing kan raden.

En daarom behoeven de zendelingen niet een volledig onderricht over volkenkunde te ontvangen. Het ware zelfs wenschelijk, zegt E.H. Camerlynck, dat ze geen vakmannen zouden worden, daar we zooveel te geruster zouden zijn over de echtheid en de nauwkeurigheid der getuigenissen: een vakman immers zal dikwijls - ofschoon onbewust - de feiten anders inzien, dan deze werkelijk zijn. Het ware genoegzaam, dat de zendeling een voldoend onderricht ontvinge, om zijn aandacht op de volkskundige gegevens te leeren vestigen.

Op het voorstel van E.H. Camerlynck werd er ook besloten de zendelingen een volledige vragenlijst te bezorgen om hunne opsporingen te vergemakkelijken. Dientengevolge maakte Heer J. Halkin, leeraar aan de hoogeschool te Luik, een prachtige en welopgestelde vragenlijst die niet alleen aan de zendelingen zal gegeven worden, maar ook aan al die, bij de natuurvolken verblijvende, ernstige en grondige inlichtingen kunnen bezorgen[(1)].

* * *

Als besluit van het voorgaande kan men dus vaststellen, dat natuurvolken nog min of meer onder den willekeurigen

(1) Zie die vragenlijst in het reeds vermeld werk '*Enquéte ethnographique et sociologique* ....' bl. 25-58.

dwang der natuur liggen; dat er nochtans tusschen hen en de beschavingsvolken geen wezenlijk - op de natuur berustend - onderscheid bestaat; maar dat de grootste en voornaamste reden, waarom de onbeschaafde mensch in zijnen lagen toestand blijft of er in vervallen is, hierin gevonden wordt, dat hij onderdrukt wordt door den last van stoffelijke ellende, of belet wordt in zijne ontwikkeling door alle slag van uitwendige moeilijkheden, komende uit den aard van zijne omgeving, van zijne verblijfplaats, van zijne levenswijze, enz.

Daarom ook houden we staande, dat het lastertaal is, wanneer schrijvers het aandurven om de wilden te verlagen tot dicht bij de redelooze dieren. De natuurmensch is een verstandelijk wezen, vatbaar voor de hoogste beschaving; en werden al de uitwendige hinderpalen uit den weg geruimd, zoo zouden zijn geest en zijn hert wijd open staan, om de hoogste begrippen en de verhevenste gevoelens dankbaar en genietend op te nemen.

De heilige katholieke Kerk toont ons hier nogmaals aan, hoe hare leering hooger staat en veel menschlievender is dan al die verwaande wijsgeerige stelsels. Het voorbeeld navolgend van baren goddelijken stichter, die het als een kenteeken van Zijne hemelsche roeping aanzag, dat Hij ook de nederigen onderwees: ‘Pauperes evangelizartur’, zóó gaat de Kerk ook tot de onbeschaafden, tot de belasterden en verstootelingen.

Tot allen reikt Zij een moederlijke hand; allen roept Zij tot hetzelfde bovennatuurlijk leven, gewonnen in de wateren van het zaligend Doopsel; allen voedt Zij met dezelfde genademiddelen; en Zij aarzelt zelfs niet, om die zoo schandelijk belasterde natuurkinderen met de heerlijke weerdigheid van het heilig Priesterschap te bekleenden.

L. GHYS

Liederen van te Lande

De Trekzak

ALS een Franschman[(1)] wordt geboren
draagt men hem ten doop;
Satan heeft een ziel verloren,
vrienden komen 't hoop.
Elk op 't heil van 't kindekijn
doopt zijn keel met brandewijn.

Trekzak, trekzak, moezel blijde,
't is verdiend,
want uw liedje
telt een nieuwen vriend.

Als in Frankrijk Vlaamsche slaven
na den werkdag heet
rusten loom gelijk begraven
onder moeite en leed;
door de schure moezelt zoet
speelboek 't lied van hoop en moed.

Trekzak, trekzak, lok maar spoedig
hun verstand
naar hun liefken
en naar Vlaanderland.

Weergekeerd op Vlaamschen gronde
bij zijn zoetelief,
koopt de landman stoof en sponde
met wat huisgerief.
Trouwt hij zonder gold op zak
toch de speelman zit op 't dak.

Trekzak, trekzak, met uw liedje
leid de vreugd;
achter 't paartje
danst de wilde jeugd.

(1) 'De Franschmans' zoo noemt men de Vlaamsche werklieden die jaarlijks bij duizenden voor drie of meer maanden uitwijken, om in Frankrijk den oogst te gaan doen.

Als de landman wordt gedregen
in een schrijn ter kerk,
geeft de pastoor hem den zegen
loon van moed en werk.
't Orgel met zijn droeve stem
moezelt zacht van requiem.

Groote trekzak, ween niet hooploos
om dat lijk;
de arme Franschman
had een ziele rijk.

THEO BRAKELS

Van Trezeken

ZOMERDAG, wanneer ge uwe oogen
op het oogstveld opendoet,
komt uw vriend de kleine Franschman
uit het hof u te gemoet,
want uw aanzicht glanst zoo zoet
als het blozend wezeken
van Trezeken.

Wijl de leeuwerk in de wolken
zijne lieve vooiskes fluit,
kijk ik met de hand aan de oogen
naar den vromen zanger uit.
- 'Ziet ge Vlaandren, kleine guit?
Groet dat leutig meezeken:
mijn Trezeken.'

Als de zon met heete lippen
in het veld mijn nekke kust,
'k vind die vriendschap overdreven.
- Zonneken laat mij gerust,
zoo me soms uw kozen lust,
zoeter smaakt een bezeken
van Trezeken.

'K maaie, maaie, zonder rusten,
al ontvalt mij soms een traan,
al verlamt me nood en moeite,
'k maai door 't leven eene baan.
Op de stoppels wil ik gaan
met het arme weezeken,
met Trezeken!

THEO BRAKELS

Mengelmaren

Verzen: Jan van Nylen. Nederlandsche Boekhandel

EEN pracht van kleuren, van woorden, van beelden, van klanken... een schoon damastmantel met goudene fringen en hermelijnen zoom, maar eilaas, die overvloed van rijkdom bedekt zoo krank een lichaam! Van buiten mooi, van binnen strooi.

Hoort die verzen, hoe zachtzingende, hoe lichtlevende door woord en beeld:

De roode zon daarginds, neerslachtig nijgende
Gelijk een weenend hoofd in d'open hand,
Zinkt in een wolkje weg. En achter 't land
Verrijst een ster gelijk een bloeme stijgende.

Een groot aantal dergelijke strophen zou ik kunnen aanstippen. Waarom dan blijven geest en hert tenden de lezing onvoldaan?

Moet men het ten kwade duiden aan dezen begaafden dichter die ons zijne ‘Verzen’ aanbiedt? Neen, denk ik, maar wel aan de al-overheerschende stelsels die ten huidigen dage letterkunde en vooral dichtkunst bedwingen en knellen. Vergoding van den vorm, minachting van het gedacht, gezochte onvatbaarheid, onbeperktheid, nevelige droomerij. Geen waar gevoelen met klare eenvoudigheid of wildwoeligen woordenstroom uitgedrukt, maar ziekelijke gevoeligheid met valsche praal van misplaatste beelden bekleed. Eene poezij van zieke hersens voor zuchtige menschen, zonder eigenaardigheid, zonder waarheid.

En hieruit volgt voor den gezonden lezer ongenoegdheid en hoofdzwarigheid.

Jammer genoeg, maar onze vlaamsche dichtkunst loopt op den dool.

A.D.M.

[Nummer 20]

Mowgli

Kaa op jacht
(***Vervolg van bladzijde 288.***)

ZIJ wisten genoeg waar de *Koele Burchten* gelegen waren, doch schaars iemand uit het jungle Volk was er ooit naartoe gegaan: die *Koele burchten* waren immers eene oude verlatene stad, verloren en begraven in de Jungle, en de dieren nemen zelden hun leger waar de mensch eens gewoond heeft. De wilde beer zou nog; maar de stammen die op roof gaan, nooit. Ten andere, de apen waren daar maar gehuisvest voor zooveel men zeggen mag dat zij ievers thuis liggen, en geen een dier dat zijn zelven eerbiedigt had er, op een oogedragens verre, willen toenaderen, of 't en zij in tijd van droogte, als er in de half-ingezonkene regenbakken en steenputten nog een weinig water te vinden was.

‘’t Is eene halve nacht verre, vollen draf’, zei *Bagheera*. En *Baloo*, die verlegen stond te kijken; ‘’k Zal loopen al wat ik rekken kan’, zeid' hij.

‘Wij kunnen op u niet wachten. Kom achter, *Baloo*; wij moeten aanzetten, rap-voets, *Kaa* en ik.’

‘Pooten of geene, gij, op alle viere en zult mij niet achtersteken,’ zei *Kaa*, kort weg.

Baloo nam zijnen haal om streke t' houden, maar hij moest het opgeven en blijven zitten, t' einden adem. Zoo, zij lieten hem achterkomen, en *Bagheera* zette 't aan een loopen, haren snellen panther-draf. *Kaa* zweeg; maar hoe spoedig *Bagheera* ook vooruitspon, de zware rots-slang hield het vol met haar. Als zij eenen heuvel-stroom tegenkwamen, won *Bagheera* veld, omdat zij er over sprong, terwijl *Kaa* zwom, haar hoofd en twee voet van haren hals boven water. Maar op effen grond, haalde *Kaa* haar schade in.

‘Bij 't gebroken slot dat me uitliet,’ zei *Bagheera*, als de avond aankwam, ‘gij kunt post pakken!’

‘’k Ben uitgehongerd’ zei Kaa ‘en daarbij, zij hebben mij gespikkelden puid gescholden.’

‘Worm... aardworm, en geluw, boven den hoop.’

‘’t Is mij eender. Vooruit, kom!’ en *Kaa* scheen over den grond te slibberen, zoekende, met haar verstaalde oogen, en immer volgende den naasten weg.

In de *Koele Burchten* was het Simmen-volk verre van op *Mowgli's* vrienden te denken. Zij hadden den knaap in de vereenzaamde stad gebracht en waren, voor 't oogenblik, over hunne doening zeer tevreden. Nooit te vooren had *Mowgli* eene indiaansche stad gezien, en deze, ofschoon zij bijna in puinen lag, zag er hem zeer wonderbaar en prachtig uit. Een koning ievers had ze, lang geleden, op eenen heuvel gebouwd. Nog waren de steenen dammen te bespeuren die leiden tot de bouwvallige stadspoorten, waar 't vermolmd hout in splenters hing aan de versletene, verroeste herren. De stadsmuren in en uit, waren

boomen opgeschoten; de kanteelen waren losgebrokkeld en afgevallen, en wilde slingerplanten hingen uit de vensters der torens langs de muren in dikke neerzakkende klissen.

Een groot woonhof zonder dak bekroonde den heuvel, en het marmer der voorhoven en springbronnen was geborsten en rood en groen uitgeslegen; en tot de vloersteenen toe van het voorhof, waar 's konings olifanten weleer op wandelden, waren uitgedwongen en vaneengescheurd door ongroei en jonge boomen. Rondkijkende van op dit woonhof, zag men de reken en reken huizen der oude stad, ijdele honigraten gelijkende opgevuld met grijm; den gedaanteloozen steenklomp van ievers eenen afgod, te midden de markt, waar vier straten ineenliepen; op de hoeken der straten, de kommen en putten waar het volk weleer kwam baden, en de verstrooide gewelven der tempels, aanzijds voorzien met wilde vijgeboomen. De apen noemden die puinen hunne stad, en meenden het Jungle-Volk, dat in de bosschen woont, te mogen verachten, ofschoon zij aleens niet wisten waartoe die gebouwen gediend hadden, noch wat ermee gedaan. In de zaal waar overouds de koning raad hield, kwamen zij zitten in kringen, en scharten achter vlooien, en beweerden zij menschen te zijn. Ook nog liepen zij in en uit de huizen zonder dak, en vergaarden zij plaasterschijven en ouden bucht in eenen of anderen hoek; maar zij vergaten evengauw waar hunne ponke lag, om vechtend en tierend samen te schoffelen, weerom uiteen te loopen en te spelen, springende op en neder de wandel wallen van 's konings tuin, waar zij aan roozelaars en oranje-boomen gingen schudden, uit zotternij, om bloemen en appels te zien al vallen. Zij bezochten al de gangen en donkere duikers, en doorsnuisterden de honderden kleine duistere kamers van het woonhof, zonder ooit indachtig te blijven wat zij gevonden hadden ofte niet. Zoo zwierden zij rond, alleen, getween, bij benden, malkander wijs makend dat zij deden zoo de menschen doen.

Zijd ronken uit de steenputten, en roerden het water tot slijk en vochtten er over, om nogmaals in dichte drommen bijeen te schermen en te snateren: ‘dat er niemand in de jungle zoo wijs, en zoo goed, en zoo rap, en zoo sterk en zoo lief en was als zijlieden van het *Bandar-log*.’ En dat spel hernam tot dat zij beu wierden van hunne stad, en wederkeerden tot hun boomkruinen, hopende wel dat ze 't Jungle volk zou bewonderen.

Mowgli, die opgekweekt geweest was onder de Wet van de jungle, en geerde noch en verslond dat slag van leven. 't Was laat in den namiddag als de apen hem in de *koele Burchten* sleurden en, verre van te gaan slapen, zoo 't *Mowgli* na zulk een lange reize zou gedaan hebben, vlochten zij hun handen saam om te dansen en hun zotte liederen te zingen. Een van de apen ging aan 't sproken en vertelde aan zijn makkers dat *Mowgli's* vangst iets nieuws was in 't leven van het *Bandar-log*, immers daar *Mowgli* hun zou leeren stokken en riethalmen te zaaien vlechten om ze te beschutten tegen regen en koude. Mowgli nam eenige ranken op en wrocht ze door malkander; en de apen pijnden om hen na te doen; maar in de weerdij van twee, drie minuten wierden zij 't spel moe, en begonnen zij aan de steerten hunner maten te trekken, en op en neer te springen, te vierklauwe, al hoesten.

‘Ik heb lust naar eten,’ zei *Mowgli*. ‘Dit deel van de jungle is mij vreemde. Brengt mij voedsel, of laat mij hier op roof gaan.’

Twintig, dertig apen waren weg, met den bots, achter noten en wilde pawpaws; maar onder wege vielen zij aan 't strijden, en 't was hun te veel moeite om weer te keeren met den overschot. *Mowgli*, die ziekachtig en gram was, zoo wel als uitgehongerd, slenterde door de verlatene stad, gevende nu en dan den jacht-roep voor vreemden, maar niemand die er op antwoordde. Nu voelde hij maar al te wel dat hij in zeer kwade handen zat.

‘Al 't geen *Baloo* gezeid heeft van het *Bandar-log* is waarheid’ dacht hij bij zijn eigen. ‘Zij hebben noch wet, noch jacht-woord, noch hoofdman. 't Is al zotte klap, benevens kleine, nijpende dieven-handen, dat er aan dat volk is. Moet ik hier uithongeren of vermoord worden, 't is al mijn eigen schuld. Maar 'k zal mijn beste doen om bij mijn eigen volk te geraken. *Baloo* zal mij voorzeker slagen geven, maar dat is nog beter dan onnoozele roozebladeren te gaan opzoeken met dat apen-ras.’

Nog nauw lijks was hij al wandelend op den stadsmuur gekomen, of de apen trokken hem achteruit, zeggende dat hij 't zelf niet en wist hoe gelukkig hij was, en ze gaven hem nepen om het hem indachtig te maken. Hij sloot zijn tanden maar zei niets, en ging meê met de schruwelende apen bende tot op eenen wandel wal boven de roode zandsteenputten, die half vol regenwater stonden. In 't midden van dien wandelwal stond een vervallen zomerhuis van wit marmersteen, gebouwd voor koninginnen, reeds honderd jaar gestorven. Het koepelgewelf was ingestort en de brokkelingen verstopten den onderaardschen gang, die uit het woonhof toegang gaf voor de koninginnen; maar de wanden waren schermen van marmeren borduurwerk, - luisterlijk, hagelwit kantwerk, bezet met kiezelsteen, en kornalijn en jaspis en lapis lazuli; en als de maan opging achter den heuvel, blonk zij dwers door die openluchtige luiken, en teekende op den vloer een zwart, fluweelen borduuiwerk. Hoe ziek, en uitgehongerd en slaapachtig hij ook was, kon *Mowgli* toch niet nalaten van lachen als de apen, twintig teenegader, weêral begonnen uiteen te doen hoe groot, en hoe wijs en hoe sterk en hoe lief zij waren, en hoe dwaas het was, van zijnentwege, te willen wegloopen.

‘Wij zijn groot. Wij zijn vrij. Wij zijn wonderbaar. Wij zijn de wonderste onder alle volken der Jungle. Wij zeggen 't al gelijk, en 't en kan niet anders dan waai zijn,’ schreeuwden zij. ‘Daar gij een nieuwgekomen toehoorder zijt, en onze woorden tot het Jungle-

volk kunt overdragen om ons van lien te doen bewonderen, zullen wij u alles vertellen over ons nooit volprezen eigen ons zelf.'

Mowgli had daar niets tegen in te brengen; en de apen vergaarden bij honderden en honderden op den wandelwal om hun eigen sprekers den lof te hooren uitkramen van het *Bandar-log*; en eiken keer dat een redenaar ophield van babbelen, omdat hij buiten adem was, tierden zij al te zamen: ''t Is de waarheid; wij zeggen 't allen gelijk.'

Mowgli knikte en staroogde, en zei 'van ja' als zij hem iets vroegen, en zijn hoofd ronkte van 't eendlijk gedruisch.

''t Moet zijn dat *Tabagni*, de jakhals, al die kerels gebeten heeft,' zeid' hij in zijn eigen, 'want zij zijn waarlijk razende. Ja, zeker, dat is *dewanee*, verwoedheid. Maar gaat dat volk nooit slapen? Kijk, daar is een wolke die over de mane komt. Dat zij maar groot genoeg ware om mij te laten weg schavijsteren in den donkeren. Maar ik ben zoo moe!'

Die eigenste wolk wierd ook nagekeken door twee goe vrienden in den ingevallen gracht, beneden den stadsmuur; want *Bagheera* en *Kaa* wisten wel hoe vreeslijk de apen zijn in groote benden, en zij wilden hunnen slag zeker zijn. De apen immers en vechten nooit maar honderd tegen een, en weinigen in de jungle durven zulk gevaar te gemoet gaan.

'Ik ga naar den westmuur,' vezelde *Kaa*; 'daar de grond er noesch ligt, zal ik rap beneén zijn. Al zijn zij met honderden, toch en zullen zij op *mijnen* rug niet springen, maar...'

'Ja, 'k wete 't,' zei *Bagheera*. ''k Wilde dat *Baloo* hier ware; maar wij moeten doen wat wij kunnen. Zoohaast die wolke de mane duikt, ga ik naar den wandelwal. Mij dunkt dat zij daar zitting houden nopens den knaap.'

‘Goe jacht,’ zei *Kaa*, grimmig, en de rots-slang sloop weg naar den westmuur. Bij ongelukke was die muur minst vervallen van al, en de machtige snake had eenigen tijd te zoeken eer zij haren weg op de steenen vond.

De wolk schoof voor de maan, en *Mowgli*, die wonder wist wat er zou gebeuren, hoorde den lijzen tred van *Bagheera* op den wandelwal. De zwarte panther was met een sprong, en zonder leven houden, op den overkant gerockt, en, daar zij beter wist dan tijd te verkwisten met bijten, was zij aan 't klauwslagen geven, rechts en links, in de kudde apen die, vijftig zestig reken diep, in kring zaten rond *Mowgli*.

Een geschruwel ging op van schrik en van woede; maar binst dat *Bagheera* aan 't derschen was op de robbelende, stampvoetende apenrompen, was er een die riep: ‘Hij is geheel alleen! Doodt hem! Moordt hem!’ En een worstelend gewoel van bijtende, krauwende, scheurende, trekkende marteko's viel toe op *Bagheera*. Vier vijf apen grepen Mowgli vast, sleurden hem den muur op van 't zomerhuis en stooken hem door het hol van 't losgebroken gewelf. Een knaap uit menschenkweek ware deerlijk gekwetst geweest na dien val van ruim vijftien voet hooge, maar *Mowgli* viel zoo 't hem *Baloo* geleerd had en haafde op zijn voeten.

‘Blijf daar,’ riepen de apen, ‘tot dat wij uw vrienden gedood hebben; later zullen wij spelen met u, is 't dat 't giftslangen-volk u in leven laat.’

‘Wij zijn van eender bloed, ik end gij,’ zei *Mowgli*, in aller ijl den slangengroet gevende. Hij hoorde griezelen en blazen in het mul daar hij op stond, en gaf den groet een tweede maal, voor alle zekerheid.

‘Goed zzzoo! Alle koppen omleeg!’ wierd er door een dozijne suizende stemmen gezeid. - In Indië worden alle puinen vroeg of laat legernesten van slangen, en 't oud zomerhuis zat vol bril-snaken. - ‘Houd u stil, klein broerke, gij zoudt ons zeer doen met uw voeten.’

Mowgli stond zoo roerloos hij kon, loerende door het

open kantwerk, en luisterende op het woedend geschreeuw van den strijd rond de zwarte panther: huilen en schetteren en razen was 't van wege de apen, en, van *Bagheera*'s wege, een zware, schorre hoest, daar de panther stuiken stoot-schouderde en wrong en duikelde onder de vijandelijke drommen. Voor de eerste maal sedert zij geboren was, vocht *Bagheera* voor haar leven.

'*Baloo* moet hier ook zijn; *Bagheera* zou niet alleen gekomen zijn,' dacht *Mowgli*, en dan riep hij luid op: 'Naar den steenput, *Bagheera!* Wend u naar de waterputten! Spring in den put! Haast u naar 't water!'

Bagheera hoorde 't, en die schreeuw, die haar maande dat *Mowgli* veilig zat, gaf haar nieuwen moed in. Duim achter duim, wanhopig, worstelde zij haren weg open, recht naar de regenputten.

Toen was het dat, van op den brokkelenden wal die naast de jungle stond, de schouderende strijdroep opging van *Baloo*. De oude beer had zijn beste gedaan, maar niet vroeger kunnen komen.

'*Bagheera*,' schreeuwd' hij, 'hier ben ik! Ik kom op! En rap! *Ahuwora!* De steenen gletsen onder mijn voeten! Ik zal u gaan vinden, wacht maar, schandelijk scheminkelvolk!'

Den tijd om adem te scheppen, en *Baloo* verdween tot over zijnen hals in een meer van apenkoppen; maar hij gerocht evengauw vierkante op zijn heupen, en zijn voorpooten uitrekkende, greep hij in den hoop al wat hij grijpen kon; en dan begon hij te booten, met dien aanhoudenden bok-bok-bok, die gelijkt aan de flappende slagen van een schepwiel.

Een plets en een plons meldden *Mowgli* dat *Bagheera* in den steenput zat, waar de apen hem niet konden volgen. De panther lag daar te snakken om adem, met haren kop boven 't water; en de apen stonden, drie reken diep, op de roo trappen, dansende van dulligheid, en veerdig ten allen kante om op haar te springen, zoohaast

zij uit liet water zou komen om *Baloo* te helpen. Nu was het dat *Bagheera* haren zijpelenden kin opstak, en van hooploosheid den slangen-roep gaf om bijstand: ‘Wij zijn van eender bloed, ik end gij!’ Want zij meende dat *Kaa* op het laatste oogenblik heur karre gekeerd had. En *Baloo*, die daar half versmacht zat onder de apen op den kant van den wandelwal, en kon niet laten van kakelen als hij hoorde dat de zwarte panther om hulpe vroeg.

Kaa had nu maar haren weg gebaand over den westmuur, landende met eenen wrong die eenen veurst-steen in de gracht deed robbelen. Zij was van zin niet iets van de bate te verliezen, die de scheute van den grond haar gaf; en zij rok haar krinkels een of tweemaal open en toe, om wel zeker te zijn dat elke voet van haar lang lijf strijdveerdig en in state was. Binstwijle ging de strijd voort met *Baloo*, en huilden de apen rond den steenput op *Bagheera. Mang*, de vledermuis, over end wêer flodderend, droeg het nieuws van dien grooten strijd rond over de jungle, tot dat *Hathi* zelf, de wilde olifant, de trompe stak; verre henen schooten verstrooide benden apenvolk wakker en kwamen door de boomstraten toegesprongen, hunne makkers ter hulpe in de *Koele burchten*, en't gedruisch van 't gevecht wekte al de dag-vogelen mijlen in 't ronde.

En *Kaa* schoot pijlrecht, haastig en angstig vooruit, op moord uit. De strijdkracht eener rotsslang zit in den beukenden stoot van haren kop, gedreven met al 't geweld en 't gewicht van haar lichaam. Beeldt u eenen boutstok in, of een stormram, of een boothamer, wegende omtrent eene halve ton, en gehandhaafd door een koelen, vasten wil, en nog zult gij schaars een gedacht hebben van 't geen *Kaa* verrichte als zij op strijd ging. Een rotsslange die vier of vijf voet lang is, kan een mannemensch, indien zij hem goed te midden de borst treft, met eenen klop op den grond slaan, en gij weet dat *Kaa* dertig voet lang was. Zonder leven te houden en met gesloten mond, gaf zij haren eersten bok in 't herte van den drom apen rond *Baloo*, en daar

was geen tweede klop vandoen. De apen vloogen uiteen al huilen: ‘*Kaa*! 't Is *Kaa*! vlucht! vlucht!’

Van over ouds, houden de apen hunne jongen in bedwang met hen te vertellen van *Kaa*, den nachtdief die, even lijzig als het mos groeit, langs de takken der boomen sluipt en de kloeks te apen, die men vinden kan, wegrooft; van *Kaa*, de oude rotsslange, die de gedaante van een dooden tak of van een rotte boomspille zoo gelijkend weet aan te nemen, dat de oolijkste apen er bij bedrogen worden, tot dat de tak opschiet en ze meêpakt. Al dat hen schrik injaagt, in de jungle, is *Kaa*, omdat geen een van hen de palen harer macht kent, omdat geen een vlak in haar oogen kan kijken, en dat er nooit iemand levend uit haar grepe gerocht is.

Zoo kwam het dat zij wegspouterden, hakkelende van benauwdheid, op de muren en de veursten der huizen. *Baloo* gaf, uit solaas, een diepen verzucht, want hij had wreed afgezien in 't vechten. Dan deed *Kaa* voor den eersten keer haren bek open, en er kwam een lang, sissend geblaas uit; en de apen, die van diep in het woud toesnelden om de *Koele Burchten* te beschutten, bleven haperen onder wege, inkrimpende van angst, zoo dat de takken der boomen onder den vracht zakten en aan 't kraken gingen. De apen die op de muren en de ledige huizen zaten, hielden op van tieren, en in de stilte die over de stad viel, hoorde *Mowgli* dat *Bagheera* uit den put kwam en haar lekende lanken schudde.

Dan begon 't geharrewar op nieuw. De simmen klauterden terden op de muren; zij vlochten hun lijf om de halzen der groote steenen afgoden, en tuimelden over de kanteelen al huilen dat 't schetterde, binst dat *Mowgli*, die te dansen stond in zijn zomerhuis, door de gaten keek van de wandluiken, en tusschen zijn voortanden 't geblaas van den Uil achterdeed, en de apen beguwde en begekte.

‘Haal nu ons manneke uit die trape; ik ben af,’ hijgde *Bagheera*. ‘En laat ons weggaan met het kind, eer zij nieuwen aanval doen’.

‘Zij zullen niet roeren eer ik het hun gebiede. Blijft daar, zzzoo!’ schuifelde *Kaa*, en de stad viel nog eens doodstil. ‘Vroeger kon ik niet komen, zuster, maar *mij dunkt* dat ik u heb hooren roepen’ - dit was voor *Bagheera*.

‘’t Kan zijn, 't is wel mooglijk dat ik geroepen heb, al vechten,’ antwoordde de panther. ‘En gij, *Baloo*, zijt gij gekwetst?’

‘Ik weet nu nog niet of zij mij in geen honderd berenjongen gescheurd hebben,’ zei *Baloo*, statig zijn beenen schuddende, 't een na 't ander. ‘Oei! 't Doet zeer! *Kaa*, wij zijn u, mij dunkt, het leven schuldig *Bagheera* en ik.’

‘Dat is 't minst. Maar waar zit dat manneke?’

‘Hier, in de valle! En 'k en kan er niet uit!’ riep *Mowgli*. 't Afgerond, doorbroken gewelf lag immers boven zijn hoofd.

‘Pakt hem hier uit. Hij danst lijk *Mor*, de pauw, Hij zal nog al ons jongen smeieren,’ piepten de brilslangen, van binnen.

‘Ha!’ zei *Kaa*, al kakelen. ‘’t Heeft vrienden zitten allenthenen, dat manneke. Ga achteruit, knaapke. En gij, giftslangenvolk, zwicht u! Ik ga den wand inslaan.’

Kaa bekeek zorgvuldig de wandschermen, tot dat zij in 't marmer een derve borste, en een weeke plekke vond; dan gaf zij met haar hoofd twee, drie kleine klopkes om haren afstand te meten; en nu, zes voet van haar lijf opheffende van den grond, zond zij, haar neuze vooruit, en met al haar macht, eene halve dozijn plettende beukslagen. Het schermwerk brak en viel open in eene wolke stof en vuiligheid, en *Mowgli* kwam door de klove uitgesprongen, en vloog tusschen *Baloo* en *Bagheera* - eenen arm om elk een van hun kloeke vriendenhalzen.

‘Zijt gij gewond?’ vroeg *Baloo, Mowgli* zacht omhelzende.

‘Ik ben ziekachtig, uitgehongerd, en niet weinig gekneusd; maar 'k zie, broeders, dat zij u wreed mishandeld hebben. Gij bloedt!’

‘Daar zijn er nog andere die bloeden,’ zei *Bagheera*, haar lippen aflekkende, en kijkende naar de apenrompeu die op den wandelwal en rond den steenput sneuvelden.

‘Dat is 't minste, dat is 't minste, indien gij maar gered zijt, o gij, mijn roem onder aller puidenjougen!’ jankte *Baloo*.

‘Daarover zullen wij later oordeelen,’ wedervoer *Bagheera*, met die heesche stem, die *Mowgli* hoegenaamd niet en geerde, ‘Kijk, daar is *Kaa*. Wij zijn haar den uitslag van 't gevecht, en gij uw leven schuldig. Bedank ze naar de zede van ons volk, *Mowgli*.’

Mowgli keek om en zag de machtige rotsslang haar hoofd zwaaien, een voet hoog boven 't zijne.

‘Zoo, zoo, dat is mij nu dat manneke’ zei *Kaa*. ‘Zacht is zijne huid en danig gelijkende aan 't vel der apelingen. Pas maar op, knaap, dat ik u niet misgrijpe, voor een aap, ten avondtijde als ik onlangs verveld ben.’

‘Wij zijn van eender bloed, ik end gij,’ antwoordde *Mowgli*. ‘Voor mijn leven heb ik u dank, dezen avond. Mijn roof zal uw roof zijn, *Kaa*, indien gij honger lijdt, ooit.’

‘Wel bedankt, klein broerke’ zei *Kaa*, maar hare oogen pinkelden. ‘En wat kan zoo een koene jager al rooven? Mag ik meêgaan, achter u, als gij, te naaste reis, op roof gaat?’

‘Rooven kan ik niet - ik ben nog te klein - maar geiten drijven naar zulken die er weg mêe weten. Als gij holbuikte zijt, kom te mijwaart, *Kaa*, en gij zult zien dat ik waarheid spreek. Onhandig toch ben ik niet - en 't kind stak zijn twee pollepelkes uit -, en indien gij ooit vast zit in een trape, zal ik u geren mijn schuld betalen, *Kaa*, en u ook *Bagheera*, en u, baloo. En nu, u allen goe jacht, heerschappen.’

‘Fraai gesproken,’ bromde *Baloo*, want Mowgli had zeer bevallig dank-u gedaan. De rotsslang dopte lijzig, voor een oogenblik, haren kop op de schouder van *Mowgli*. ‘Een onversaagd hert, en een heusche tonge,’ zei zij. ‘Zij zullen u wijds en zijds door de jungle voeren. Maar ga nu haastig henen, met uw vrienden. Ga slapen, want de maan gaat onder, en 't geen nu gebeuren zal behoort gij niet te zien.’

De maan zonk weg achter de heuvelen, en de reesems bevende apen, mieretend op de muren en kanteelen zagen er uit lijk verhakkelde, roerende franjen. *Baloo* zoop een zeupe uit den steenput en *Bagheera* begon haar pelsbaar ellen te leggen als *Kaa* heensloop naar 't midden van den wandelwal, en haar twee kakebeenen tegeneen sloeg, met een klinkenden snak, die aller apen oogen op haar gericht hield.

‘De maan gaat onder’ sprak zij. ‘Is er nog licht genoeg om te zien?’

Van op de muren kwam een geruisch, als van den wind in de boomkruinen: ‘Wij zien u, *Kaa*.’

‘Goed zoo! Nu begin ik den dans, - den Honger-Dans van *Kaa*. Houdt u stil en let op.’ De slange krulde twee drie maal haar lijf in groote kringen rond, wendende haren kop van rechts naar links. Dan begon zij krinkels en dubbele krinkels te schrijven, en zacht-slibberende driehoeken te teekenen, die vergingen in vier- en vijf-hoekige gedaanten, altijd aanhoudend en gestadig voort, en zingende binstdien een zoet, ronkend gezang. 't Wierd van langs om donkerder; de rekkende, draaiende krullen versmolten in 't duister, maar Kaat ruischen van haar schubben bleef hoorbaar.

Baloo en *Bagheera* stonden boomstil, grollende binnenskeels, met hun haar te berge; en *Mowgli* stond te kijken zeer verwonderd.

‘*Bandar-log*’ sprak de stem van *Kaa*, op een einde. ‘kunt gij nog hand of poot verroeren, zonder mijn zeggen? Spreekt!’

‘Zonder uw zeggen, kunnen wij hand noch voet verroeren, o *Kaa!*’

‘Goed zoo. Komt eenen stap nader te mij waart.’

Hulploos kwamen de reien der apen vooruit, en *Baloo* en *Bagheera* naderden, stijf en stram, eenen stap meè.

‘Nader!’ schuifelde *Kaa*, en 't apenvolk kwam nader.

Mowgli lei zijn handen op *Baloo* en *Bagheera* om ze terug te trekken, en de twee groote dieren sprongen op, als of zij wakker schooten uit eenen droom.

‘Houd uw hand op mijn schouder,’ fluisterde *Bagheera*. ‘Zoo, laat uw hand liggen, of anders, moet ik, - moetik terug naar *Kaa*. Aah!’

‘Maar wat is dat, 't en zij *Kaa* die kromme krinkels maakt op dat mul,’ zei *Mowgli*. ‘Laat ons weggaan,’ en zij sloopen weg, alle drie, door een klove in den muur, naar de Jungle.

‘Whoof!’ zei *Baloo* als hij in het bosch onder de stille boomen stond. ‘Nooit van mijn leven en sluit ik geen verdrag meer met *Kaa*.’ En hij gaf zijn lijf een schuddinge.

‘Hij weet meer dan wij,’ zei *Bagheera*, en zij beefde er bij. ‘Ware ik gebleven, ik ware, in luttel tijds, haar keelgat ingekropen.’

‘Velen zullen dien weg inslaan, eer de maan weêr opstaat,’ sprak *Baloo*. ‘Zij zal lekkere jacht hebben. Zij kent de knepe.’

‘Maar wat beteekende dat al?’ vroeg *Mowgli* die geen zier verstond van de toovermacht der rotsslangen. ‘Al dat ik gezien heb was een dikke snake die zotte krinkels spon, tot dat het donker wierd. En haar neuze zat vol zeeren. Ho! Ho!’

‘*Mowgli*,’ sprak *Bagheera* met gramheid, ‘haar neuze zal vol zeeren *om uwentwille* even als mijne ooren en lanken en pooten, en *Baloo*'s hals en schouders doorbeten zijn *om uwentwille*; ont hier en menige dagen zullen wij geen genot meer hebben in 't jagen.’

‘Zwijg, zwijg!’ zei *Baloo*; ‘wij hebben het mannejongske terug.’

‘’t Is waar. Maar 't heeft ons schroomlijk duur gekost: in tijd die ons tot jagen ontroofd wierd, in wonden, in haar, - mijn rugge ligt half bloot - en bovenal in eere en aanzien. Want onthoud het wel, *Mowgli*, dat ik, die de zwarte panther ben, genoodzaakt wierd bijstand te vragen aan *Kaa*, en dat wij daar beide stonden, *Baloo* en ik, zoo dwaas als vogeljongen te staren op den Honger-Dans. Dat komt ervan, mannejong, van te gaan spelen met apen.’

‘’t Is waar; ja, 't is waar,’ zei *Mowgli*, treurig. ‘Ik ben een kwa perte van een manneke, en mijn buikske zit vol droefheid.’

‘Mf! Hoe spreekt de wet van de jungle, *Baloo*?’

Baloo vond dat er *Mowgli* reeds genoeg van gekregen had, maar met de wet en wilde hij van geen omwegen. En hij grolde: ‘Berouw en geldt geen straffe! Maar wees indachtig, *Bagheera*, dat 't kind nog zoo klein is.’

‘Ik zal; maar 't heeft kwaad gedaan, en 't moet nu slagen krijgen. *Mowgli*, hebt gij daar iets tegen te zeggen?’

‘Neen ik. Ik heb kwaad gedaan. *Baloo* en gij zijt gekwetst. Het is recht.’

Bagheera liefkoosde *Mowgli*, op panthersche wijze, met eene halve dozijn dopkes, die haar eigene jongen aleens niet zouden ontwekt hebben, maar die voor een kind van zeven jaren oud voorzeker niet te zoeken waren. Als de vlage over was, viel *Mowgli* aan 't niezen, en hij stond op zonder een woord te spreken.

‘En nu’ zei *Bagheera*, ‘spring op mijnen rug, klein broerke, wij gaan naar huis.’

Een van de schoonheden der jungle Wet is dat straffe alle schuld uitvaagt; 't en wordt verder niet meer over geknezen.

Mowgli kroop op den rugge van *Bagheera* en lei zijn

hoofd neer, en hij viel zoo diep in slaap dat hij zelfs niet wakker en schoot als de panther hem in den wolven-kelder neêrlei.

D^{r} E. LAUWERS

Herfst

DE doffe zonne vlekt bruingeel de vale blaren, en zoent nog derf de boomen. Wolken hangen wijd om haar gezicht, ze treurt gelijk een zieke moeder om 't kwijnend kind. De teêre zonne lijdt!

Ze is dood, de moeder! Als een rouwstoet schuiven, treurig traag, zware wolken toe. Ze weenen dag en nacht hun droefheid uit. Betraand, doodziek de blaren zuchten in 't nijpend wee hun bange stervensklacht.

De dood.....! De wind heeft plots de boomen aangegrepen; hij beult de blaren af; hij rukt ze neer en zwiert ermede in dollen dans omhoog: d' heraut des winters bij stormbazuingeschal triomphe tiert.

F. DEWITTE

De Zwanebloem

ZOO onze dierbare vriend, de Eerw. HEER GUIDO GEZELLE, van zaliger gedachtenisse, nog in 't aardsche leven ware, hij zoude gewis wel eene kleine bijvoeging geschreven hebben bij het schoone opstel van FR. HYACINTHUS, ‘De Waterlelie’, voorkomende in dit tijdschrift Biekorf, in 't blad van Herfstmaand laatstleden

- GEZELLE toch, die de Friezen en hunne taal zoo wel kende!

Nu wil ik, ter eere van Friesland, mijn welbemind vaderland, zulk eene kleine bijvoeging voor Biekorf schrijven, betreffende die schoone bloeme, en wat FR. HYACINTHUS daarvan zegt: ‘de waterlelie is de weêrga van den zwaan’; en: ‘droeg het gewas niet alreeds den fraaien naam van waterlelie, 'k jeunde het dien van zwanebloem.’

Wel! die naam zwanebloem, onder den vorm *swanneblom*, volgens den eisch der Friesche tale, is in der daad de naam, dien de Friezen aan deze hunne veelgeëerde en welbeminde wapenbloem geven. Immers de *swanneblom*, de *Nymphaea alba* der geleerden, is de wapenbloem der Friezen, en hare bladeren, de vlakke, ronde bladeren, die op het water uitgespreid liggen, de zoogenoemde *pompeblêdden*, zeven in getal, vertegenwoordigende de zeven Friesche zeelanden (gewesten, gouwen), versieren het wapenschild van 't aloude Friesland, toen het nog in de middeleeuwen in zijnen grootsten om vang bestond.

De Friesche dichter D^{r} EELTJE H. HALBERTSMA heeft dan ook een van zijne schoonste gedichten aan de Friesche *Swanneblom* gewijd. -

Wat FR. HYACINTHUS verder schrijft, namelijk dat ‘in Noord-Nederland even als in West-Vlaanderen, zwanebloem de naam is van de *Butomus umbellatus*’, is slechts gedeeltelijk waar. Voor Holland moge dit gelden; voor friesland echter niet. In Friesland heet de *Butomus* niet zwanebloem (*swanneblom*). In Friesland heet dit gewas: *stoeltsjeblom* (stoeltjebloem), omdat de kleine kinderen van de dikke zachte stelen dezer plant, en van kleine stokskens (b.v. lucifers-houtjes, zonder de brandbare kopkens) kleine stoeltjes, en ook ladderkes maken.

HAARLEM

JOHAN WINKLER

De Pikkers

DE lucht zit blauw geschacht, niet vierige vieren.
De zomer heerscht vol laaiend zongeweld
te midden 't rankgetopte korenveld,
ontelbaar legervolk met gouden speren.

Daar rinkt en klinkt de kromme zomerdegen;
de gouden halm valt midden zweerd en dolk.
Het hardgehande en dappre pikkersvolk
verheft de gulden eerezuil der zege.

Gegroet! o heldenvolk met stalen leden,
gij ongestorven bloeiend ridderschap,
der vaderen beeld in lijf en ziel tot heden!

Gij zijt van 't ras; zoo vroom, zoo flink en rap,
zoo schoon als zij, de strijders uitverkoren
die wint nu nog den slag der gulden sporen.

HORAND

Lied van te Lande
Brief uit Frankrijk

MIJN vrouwke lief, ik laat u weten
van mijn gezondheid nu den staat;
alsdat het op zijn Vlaamsch hier gaat;
veel werken en maar weinig eten.
Maar of ik at of was op loop
of wiedde of koren pikte of schelfde,
.... ik dacht aan u .... en ik verhoop
van u hetzelfde.

Wij zijn hier vele Vlaamsche gasten
tien uren verder dan Parijs,
ons werk verdient een goeden prijs
want zonder ons zou Frankrijk vasten...
En vasten geeft een flauwe kop,
wij doen dat 's winters, niet uit boete,
maar, als het laatste geld is op
.... omdat we moeten!

Maar och, waarom daarover klagen?
want pertig toch als vlinderkes
zijn onze zeven kinderkes
met kleine mondjes, groote magen.
En is er soms wat brood te kort
en zinkt de moed tot in de schoenen,
wij krijgen toch als 't avond wordt
elk zeven zoenen.

Doe naar de school ons bloeikes stappen;
want 'k ondervind het is een troost
als men van ver aan vrouw en kroost
zijn hart met letters kau doen klappen.
En staat de wijsheid in een boek
zij zullen daar hun plicht beschouwen
en nauwelijks uit de eerste broek
niet loopen trouwen!

Hier spreekt men van de kerk te sluiten...
Och vrouwtje, 't ware een droevig lot
te leven zonder hoop op God
voor menschen zonder goed of duiten!
Maar onze ploegbaas kleine Fons
zei, heeft God hier de deur gekregen,
te liever komt hij ginds bij ons
met zijnen zegen.

Zoo zit ons volk bij avondstonden
te praten aan de hoevepoort,
terwijl men Fielkes trekzak hoort,
en wordt wat spek met brood verslonden;
dan de eene geeuwt en de andre rekt
zijn moede lijf uit 'lijk de katten;
tot elk een stal zoekt ende strekt
zich bij de ratten.

'k Zal ook niet lang uit 't nestje blijven,
't wordt donker en ik ben zoo moe
dat schier mijne oogen vallen toe
wijl in de schuur ik zit te schrijven.
Zoo, vrouwke, 'k heb u allen lief,
ik werp een kus u uit de verte,
tot wederziens, ik sluit mijn brief
maar niet mijn herte.

THEO BRAKELS

Mengelmaren

Een oud Vlaamsch gebedeken, Sint Franciscus ter eere, uit de IV^{e} eeuw[(1)].

DIE sijn vijf blijscapen van den heilighen gloriosen vader ende confessor sinte Franciscus.

Verblijt (u), o heilighe Franciscus, naevolgher ende minnaer, die waert versmadende alle tij telijke dinghen.

Verblijt (u), o heilighe vader Francisce, want u Christus gemint heeft, in denwelcken hij vermengde die teekenen ende heimelicheiden sijnre heijligher wonden.

Verblijt (u), o heilighe Fransisce, vat der minnen dat God overgoten heeft met ghiften der uitschinender gracien.

Verblijt (u), o hielighe Francisce, licht der donckender werelt met claren radien. Helpt mi te vercrijghen verlatenisse van allen mijnen sonden.

Verblijt (u), o heilighe oetmoedighe Franciscus, wech des levens, die gheleijde met salicheiden die vechten teghen die scaren der vianden.

(1) Uit de stadsboekenzaal te Rijssel, hs. 43, keerblz. 123.

[Nummer 21]

Aardige Dingen
(*Vervolg van bladz. 300.*)

ZOO nu, om weder op onze stappen te keeren, niettegenstaande die wijduiteenloopende stelsels, die ons maar voort zullen laten slapen, zonder te weten hoe en waarom, zijn er toch feiten die vastgesteld zijn, en eenig licht kunnen werpen over de zake die hier verhandeld wordt.

De slaap immers bestaat uit eene rust of ontspanning van het spierengestel, waarvan de werking tijdelijk opgeschorst wordt, schoon het gestel toch verwekbaar blijft. De zintuigen, behalve het zicht, blijven de inwerkingen van buiten ontvangen, doch, het bewustzijn daarvan is verdwenen. Zij zijn nog werkzaam, maar gansch automatisch, en die werkzaamheid komt meermaals uit op zinsverbijstering en bedrog, waar de droomen hunne eerste stof in vinden. De zielkrachten blijven ook werken op die

echte of schijnbare zinaanrakingen, maar buiten alle toezicht van rede en richting van wil. De inbeelding heeft lossen teugel. 't Veld waar 't geheugen over zweeft, strekt broeder uit, zóó dat somwijlen beelden herleven, die voor altijd schenen verdwenen te zijn. De gedachten worden aaneengeknoopt, zonder dat er meestendeels verband tusschen bestaat; en de wil ligt omtrent machtloos tegenover de onverschillige en in rust vervallen spieren.

Welnu in dien staat van psychologische ontschachting, zou ik mogen zeggen, wordt er dikwijls bij slapende menschen bestatigd dat de zintuigen niet even zeer in werking zijn; maar de eene meer dan de andere, en in der mate juist dat die andere losser liggen en minder werkzaam zijn. Zoo ook is het bij wakenden toestand: want wakende kunnen wij slapen. Wanneer verstrooidheid onze aandacht van eene zaak heeft afgetrokken, dan werkt de inbeelding wel klaarder en krachtiger op 't geen, dat, zelf buiten wete, ons bezig houdt. 't Gehoor staat scherper en fijnder, wanneer wij beweegloos en met gesloten oogen op een licht gerucht wachtend zijn, alsof wij de stilte zelf wilden hooren. Wie weet ook niet tot welken graad de fijngevoeligheid kan opgewekt worden bij dezen, die door blindheid in bijblijvende duisternis gedompeld zijn. Over 't algemeen, eene opvatting van een zintuig neemt toe in kracht en klaarheid, naarmate de andere zinnelijke opvattingen daarin afvallen bij gebrek aan aandacht.

En 't zelfde mag met evenveel waarheid bevestigd worden, wanneer het dien halfwakenden halfslapenden toestand geldt, die door hypnotism bekomen wordt. Want die toestand, even als de slaap, komt uit op eene soortgelijke zinontschachting, met dit verschil dat zij veel verder kan gedreven worden. Alzoo, zal door hypnotism een zintuig onwerkend gemaakt worden, terwijl een ander zóó ver in zijne bedrijvigheid wordt aangespoord, dat het vele opvattingen zal waarnemen, die anders in normalen toestand on moge lijk waren.

Tot bewijs kunnen aangebracht worden, die meermaals

herhaalde proeven, waarbij vermaarde geneesheeren hunne zieken zoo volkomen wisten te hypnotiseeren, dat chloroform verder overbodig werd. Evenwel, liggen ons talrijke voorbeelden bij de hand van buitenmatige gevoeligheid in de wonderlijke proeven, die, hedendaags, op zoogezegde sensitieven genomen werden, o.a. door Paul Janet en Albert de Rochas te Parijs. Een hunner lijders, bij voorbeeld, was op zulk punt gevoelig, dat hij op afstand in zijnen arm kon gestekt of genepen worden, en aanstonds de uiterlijke merkteekens opgaf, als hadde hij eene wezenlijke aanraking onderstaan. Zeker, is 't hier de inbeelding, die de groote rol speelt, maar niettemin verraadt het eene lichaamsgesteltenis, die door overdrevene gevoeligheid gekenmerkt wordt.

Uit dit alles, wil ik enkel 't volgende opmaken, te weten: dat, in anormalen toestand, 't veld waarop onze zintuigen werkzaam kunnen worden, onzeggelijk verder en breeder uitstrekt dan in gewone omstandigheden; bovendien, dat die anormale toestand in den mensch dikwijls buiten zijne wete kan ontstaan, en dat, onder invloed van natuuroorzaken, die, zoo zij gekend waren, veeltijds als onbeduidend of zelfs ontoereikend zouden voorkomen.

Houde men nu rekening hiermede, dat dezen die door telepathische inwerkingen beinvloed worden, altijd in eene hevige zielsontsteltenis verkeeren; en voege men daarbij, wat hooger gezegd werd, van die soms aangroeiende vatbaarheid onzer zintuigen bij aangroeiende afstanden, dan zullen wij zonder overdrevenheid mogen besluiten, dat er ons niets tot nu toe in den weg ligt, om voor die wonderlijke gewaarwordingen ten minste de mogelijkheid te kunnen inzien van eenen natuurlijken uitleg.

***

Echter, blijft er nog een punt over, dat zou dienen wel gekend te zijn, om eigenlijk eenen uitleg op te maken; en 't is juist wat hier meest in diepe verholenheid schuilt. Dat ware de natuur te kunnen vaststellen dier werkende

oorzaak, welke van den eenen mensch zoude uitgaan naar den anderen.

Om waarheid te spreken, wij en weten er niets van; maar, dat is misschien geene genoegzame reden om... er niets over te zeggen.

Immers, wij en mogen uit het oog niet verliezen, dat de mensch samengesteld is uit ziel en lichaam; en dat hij alzoo twee verschillende werkingskrachten bezit, die onderling door malkander werken. Daaruit zou het moeilijk vallen met zekerheid te kunnen zeggen, niet alleen of de ziel in den mensch wel bekwaam is om op haar eigen te werken, juist alsof zij van het lichaam gescheiden ware; maar nog, wat juist die afzonderlijke werking zou kenschetsen.

Toch, laten we daarom de zaak niet opgeven. Want M^{gr} Mercier, die zeker wel 't huis is in zake van zielkunde, schrijft het volgende in zijn laatst verschenen boek over Philosophie[(1)]: ‘Het ware niet mogelijk, al de gevallen van telepathie op den rug te leggen van zinsverbijstering of bedrog; nochtans, daarvan eenen uitleg geven zou heel lastig zijn. Telepathie heeft dit gemeen met “*mentale Suggestie*”, dat de werkende oorzaak in verband gesteld wordt met de lijdende oorzaak *zonder het minste behulp* van lichamelijke zintuigen.’

Die bewering nemen we volgeern over; alsook wat er op volgt, te weten: dat, om reden van de verscheidenheid die in telepathische gewaarwordingen voorkomt, die innerlijke suggestie alleen misschien niet genoeg is om alles uit te leggen.

Maar, wat is dat, innerlijke suggestie? zal men vragen.

Om dit te verklaren, zal ik in korte woorden twee feiten voorstellen.

Een geneesheer heeft eenen zieke voor handen, wiens arm met volkomene lamheid geslagen is. Hij zendt hem eenen hypnotischen slaap over, en zegt: ‘Gij zult doen

(1) *Traité de Philosophie, 1906; T.I: Psychologie*, bl. 152.

wat ik u opleg, en uwen arm zult gij kunnen bewegen.... lief dan maar uwen arm op.' En de zieke begint zijnen arm zoo vrij te bewegen, als hadde hij nooit geene lamheid gekend.

Die invloed, welken de geneesheer tracht uit te oefenen op den zieke, heet Suggestie.

Diezelfde geneesheer komt andermaal bij zijnen zieke; maar zonder een woord te reppen, peist hij in 't stille wat hij vroeger zegde; inwendig gebiedt hij aan den zieke; en deze gehoorzaamt, alsof hij de inwendige gedachten van zijnen verzorger hadde kunnen lezen.

Dat heet 'mentale' of innerlijke Suggestie.

Misschien zijn er lezers, die ongeloovig weg hun hoofd zullen schudden en zeggen: 'Ik toch zal daar geen geloof aan hechten. Want moesten zulke dingen waar zijn, dan zouden onze gedachten zonder taal of teeken van den eenen tot den anderen kunnen overgaan!'

Wel ja, vriend lezer, uw gevolgtrekking is recht. Maar is dit wel onmogelijk? 'k Aanveerd dat het niet zóó is in gewone omstandigheden; maar, wie zal zeggen dat het niet anders zijn kan, en dat het ook niet anders gaat in die buitengewone omstandigheden die voorkomen bij hypnotism. Hoe dikwijls, ten andere is het u niet gebeurd, dat ge met iemand sprekend waart, en met eens hem onderbrekend toeriept: 'Wel 't was juist wat ik wou zeggen; 't lag reeds op mijne lippen en ge neemt mij 't woord uit den mond.' En feiten die zoo dikwijls hernemen, ge zoudt ze willen uitleggen door enkel toeval? De berekening der wiskundige waarschijnlijkheden spreekt zulken uitleg tegen.

Ook schijnt het toch wel, dat wij er niet uitkunnen zonder dit verschijnsel aan te nemen. Hoort liever naar dit feit. D^{r} Quintard deelde het mede in 1894 aan het geneeskundig genootschap van Angers, en verschillende geleerden en deskundigen hebben het zoo wel en zoo dikwijls kunnen nagaan, dat-zij de echtheid ervan hebben vastgesteld.

Ludovic X... was zeven jaar oud, levendig, kloek en gezond. Reeds, van zijn vijfde jaar af, had zijne moeder op zich willen nemen het kind te leeren hoofdrekenen en vermenigvuldigen. Maar zij had verwonderd staan zien, hoe het kind alles kon, zonder iets ervan geleerd te hebben. Met ouder te worden was het kind nog wonderlijker geworden. Sloeg de moeder een boek open, en vroeg zij het tal merk van de bladzijde, het kind faalde nooit. Een vraagstuk oplossen was voor hem een spel; en zelfs de moeilijkste gingen er door zonder de minste aarzeling 't Was genoeg een vraagstuk uit een cijferboek te lezen, opdat het kind de antwoord had opgegeven, die er nevens stond. Maar was het boek mis, het kind miste mede met zijn boek. En zoo kwam men te gissen, dat het kind geene bewerking uitwrocht, maar wel zijn antwoord raadde of beter op afstand lezen kon. Met het kind herhaaldelijk op proef te zetten, kwam men wellicht tot deze zekerheid: vooreerst, het kind gaf letter of geen acht op het voorgelezen vraagstuk; van een anderen kant, de tegenwoordigheid van zijne moeder was eene volstrekte vereischte tot het welgelukken van de proef, en bovendien moest de moeder den uitslag van 't vraagstuk onder de oogen of in 't gedacht hebben, plaatste men tusschen moeder en kind eene scherm, dat was voldoende om het verschijnsel zoo niet te beletten, dan eenigzins toch te verhinderen. Zoo dat alles wel scheen te bewijzen, dat er tusschen moeder en kind eene uit-en inwerking bestond, die van geest tot geest overzette.

En hoe kan dat wel geschieden, zal men vragen?

Daarop zou het mij lastig zijn te antwoorden. 'k Weet dat er zijn, die met het oog op den magnetometer, zullen zeggen dat er ievers eene stoffelijke uitstraling tusschenkomt, die alles zonder moeite zal uitleggen. Maar om de redens, die wij allicht zullen aanhalen, wijs ik die gissing van kante. En 'k meen hier wel te mogen herinneren, dat er geen twijfel is, ten minste over 't algemeen gesproken, dat geest op geest rechtstreeks vermag te werken, zonder

dat lichaam of iets dergelijks er tusschen springt. Zoo is het immers gelegen met zuivere geesten, die in hun denken en willen en in het overzetten van hunne gedachten en hun willen alzoo onder malkander werkzaam zijn; en zoo ook waarschijnlijk, wanneer 's menschengeest door buitenwereldsche geesten zou beïnvloed worden.

Wat nu in 't bijzonder 's menschengeest betreft, vooral wanneer hij in anormalen toestand verkeert, is er wel iets dat zeker en vast beletsel is, om zulken invloed te kunnen uitoefenen of onderstaan? 'k Zou het niet durven beweren. En alleszins, mijns dunkens toch, zou de onmogelijkheid van zulken overgang niet kunnen bewezen worden; en dit ware voldoende, zoo niet om telepathische gewaarwordingen uit te leggen, hetgeen ik niet eens heb willen betrachten; dan toch om te mogen vermoeden, dat al dien kant de ware uitleg zou te vinden zijn.

II. De magnetometer.

Wat voorafgaat zal misschien wat lang geschenen hebben; en toch is het maar eene korte schets van een moeilijk vraagstuk, dat zich breed langs alle kanten uitsmijt, en diep ingewikkeld ligt.

Indien de lezer mij tot nu toe wel gevolgd heeft, zal hij hier heel natuurlijk eene opwerping aanhalen. Hij zal zeggen: Vermits gij zoo toegevend geweest zijt, en u zoo gemakkelijk hebt getoond, om aan telepathie geenen buitennatuurlijken kant te vinden, waarom dan zoo vijandig zijn aan den magnetometer?

Hoort hier:

Juist omdat die bemerking wel redelijk schijnt, en dat de kwestie van telepathie bij deze van den magnetometer zoo gemakkelijk aangeknoopt wordt, heb ik eerst willen handelen over telepathie, om ze dan beiden beter van malkander af te breken, en klaar te wijzen hoe het heel anders gelegen is met den magnetometer.

(*'t Vervolgt*)

J. EGHELS

O.L. Vrouw en de Schilderkunst

GROOT, onzeggelijk groot is de rol door de H. Maagd in de schilderkunst vervuld. Ware op deze wijze alleen, te weten door de ontelbare meesterstukken der schilderkunst O.L. Vrouw ter eere voortgebracht, de voorzegging verwezenlijkt der H. Maagd in den ‘Magnificat’ ‘Want zie, van nu af zullen alle geslachten mij zalig noemen’ (Luc., II, 48), dan reeds zou zij ten volste volbracht mogen genoemd worden. Gruyer heeft gezeid: ‘La Madone est le miroir où se réflète l'âme de chaque époque, de chaque peuple...’ zoodat ieder land, ieder volk, ieder tijdstip, elk volgens eigene geaardheid en zeden, zijn steentje bijgebracht heeft tot die prachtige kunstgalerie van O.L. Vrouwbeelden, die de wereld thans bezit. Duizende schatten der schilderkunst, aan O.L. Vrouwe gewijd, worden in alle landen en steden, aan onze bewondering voorgesteld, en zij zijn zoo talrijk en zoo schoon dat het hier wel het geval zou zijn uit te roepen met den H. Joannes: ‘moesten zij een voor een beschreven worden, heel de wereld zou de boeken niet kunnen bevatten die er te schrijven zouden zijn’ (Joan., XXI, 25). En welke verscheidenheid in die meesterstukken!...

Anders geaard schijnen ons de voortbrengselen der italiaansche Hergeboorte, b.v. (Lorenzo di Credi 1459-1537; Fra Filippo Lippi 1406-1469; Sandro Botticelli 1447-1518); anders deze der vlaamsche Primitieven (Roger Van der Weyden); anders deze der Duitschers, der Spanjaards, der Italianen, enz... Als men dit alles beschouwt, moet men vaststellen dat de invloed door het christendom daar gelijk in alle andere kunstvakken uitgeoefend, onzeggelijk machtig en groot geweest is. Dit streven aller eeuwen en aller volkeren O.L. Vrouw ter eere, is eene bloem die op den grond van het christendom gansch natuurlijk ontloken en opgebloeid is: de redenen daarvan zullen wij trachten in 't korte aan te toonen.

Wat is anders de kunst, tenzij eene verwezenlijking,

voor zooveel zij mogelijk is, van het oorbeeld? Beschouwt eenen kunstenaar, eenen Michel-Angelo b.v., aan zijn werk: in zijn hoofd, daar gloeit het ‘prototype’ van hetgeen hij wil uitvoeren, m.a.w. het oorbeeld; dat poogt hij in zijn kunstwerk vast te zetten en te doen leven, dat hemelsch schoon dat hij in glanzend licht in zijnen geest ziet stralen. En als hij zal uitgebeeld hebben wat in zijnen geest brandde, dan zal hij, door geestdrift vervoerd, zijnen beitel op zijn marmeren Mozesbeeld mogen werpen dat degensters uit het marmer springen, en uitroepen: ‘Spreek dan, want gij leeft!’ Dan zal hij m.a.w. een meesterstuk voortgebracht hebben. Hoe hooger nu en hoe edeler dit oorbeeld dat in zijnen geest leeft (= *de opvatting*), en hoe volmaakter de kunstenaar dit oorbeeld op het doek b.v., nastreefde (= *de uitvoering*), hoe grootscher en hoe edeler zijn kunstwerk zal wezen!... Welnu, opvatting en uitvoering zijn afhankelijk ja eerst en vooral van 't vernuft, de verbeelding en 't hert van den meester: daar wordt het oorbeeld geboren en gedragen, gekoesterd en gevoed, tot het eindelijk in het kunstgewrocht uitgebeeld wordt, in dien angstigen ‘barensnood’ waar Gezelle als dichter van waagde... Maar andere oorzaken ook, die *buiten* den kunstenaar bestaan, brengen machtig veel bij tot die opvatting en die uitvoering: tijd en omgeving, maar bovenal de GODSDIENST. Zoo is het en zoo was het 't geval met den christen godsdienst, en namelijk wat de O.L. Vrouwbeelden betreft... Hier dus valt reeds de invloed in het oog, dien het christendom op de schilderkunst uitoefenen moest. Eerst en vooral heeft het den kunstenaar, met hem de H. Maagd te doen kennen en beminnen, *een oorbeeld geschonken!* En welk een oorbeeld! Hoe voortreffelijk!...

Vruchteloos zoekt ge zulk een ideaal in de heidensche kunst: op dien stoffelijken grond kon die reine bloem van een ideaal als dit der H. Maagd on mogelijk opbloeien!... Wel heeft het heidendom ons schoone en wonderschoone vrouwenbeelden nagelaten, vol majesteit en grootschheid

zooals wanneer het ons zijne godinnen voorstelde, vol plastische schoonheid zooals het in zijne Venussen ons te bewonderen geeft, maar hem bleef natuurlijk onbekend het hemelsch zuivere beeld der H. Maagd, waarbij alle schoonheid der heidensche kunst verbleeken moet, als de sterren bij 't opglanzen der zon. Het heidendom kende ja de lichamelijke schoonheid, die welhaast tot zinnelijke schoonheid verviel, maar wat is die, vergeleken met de schoonheid der ziel die het christendom in O.L. Vrouw den kunstenaar te bewonderen gaf? En later, wanneer de vergiftigde adem van het Protestantismus over sommige landen van Europa gewaaid had, daar verdorde ook overal de bloem der schoonheid en van het ideaal, die de godsdienst ons in de Moeder des Heeren had leeren beminnen. Waar heeft de Hervorming haren ‘Madonaschilder’ gevonden? Kan zij wijzen op eenen Raphaël, eenen Fra Angelico, eenen Murillo?... Het is voorzeker bij jordaens drinkebroers niet dat het ideaal moet gezocht worden. Wel blijven ons van dezen schilder Madonas bewaard, maar zij kunnen de vergelijking niet doorstaan met deze der christene schilders...

Heel anders wrocht het christendom op de schilderkunst, en namelijk met betrekking tot de Madonabeelden, was zijn invloed boven mate groot. En kon het ook anders!... Was de H. Maagd dit oorbeeld niet, dat het heeft leeren kennen, oorbeeld eener vrouw, volmaakter dan alle andere vrouwen?... Ideaal ja, eerst en vooral *van lichamelijke schoonheid!* Dat Maria's menschelijke schoonheid schitterend was, zal voorzeker niet veel betwist worden. Komt de leelijkheid niet voort uit de zonde, met hare droevige gevolgen van begeerlijkheid en driften? De H. Maagd was gansch daarvan gevrijwaard: nooit wierden hare gelaatstrekken geschonden door lage en ontstellende driften, die ontsieren en verleelijken. Integendeel, onder den gedurigen invloed van heilige gedachten, van teedere gevoelens en zuivere zielsaandoeningen, deed hare schoonheid niets dan klimmen en aangroeien.

Jammer mag het heeten dat de oudheid ons geen beeld van O.L. Vrouw nagelaten heeft: 't is immers genoeg bekend dat de beeldtenissen der H. Maagd, welke men gewoonlijk aan den H. Lucas toeschrijft, eigenlijk door de hand van dezen Evangelieschrijver niet verveerdigd werden. In de middeleeuwen schreef men hem deze beelden toe, daar zij in waarheid maar Oostersche beelden zijn, medegebracht ten tijde der Iconoclasten ofte Beeldstormers. Maar bezitten wij geene echte beeldtenis van Maria, wij hebben toch de bijna algemeene getuigenis der HH. Vaders en Schrijvers, volgens dewelke zij in lichamelijke schoonheid alle andere vrouwen te boven ging. Voor hen is zij het ‘meesterstuk der natuur en der genade’: zij is een ‘schitterende hemel’, ‘een standbeeld dat God zelf heeft gebeiteld’. En betaamde het ook niet dat de *Moeder* geleek op den *Zoon* ‘het schoonste aller menschenkinderen’ volgens 't woord van koning David?..

Maar was zij een meesterwerk der natuur, zij was nog meer ‘een meesterwerk der genade’ (H. Joan. Damasc...), en boven deze lichamelijke schoonheidstrekken, zweefde als een bovenaardsche glans van inwendige zieleschoonheid. Om deze naar weerde te beschrijven, kan onze taal geen woorden genoeg scheppen. In de rangschikking der schepselen bekleedt zij, volgens de godgeleerdheid, eene gansch bijzondere plaats, oneindig ja beneden 't Opperwezen, maar toch ook verre boven de hoogste en volmaakste Engelen en Heiligen. Dienvolgens wordt door de Katholieke Kerk haar een gansch bijzondere eeredienst bewezen, die niet de ‘latria’ is dewelke Gode alleen betaamt, maar toch ook de eenvoudige ‘dulia’ (= den eeredienst aan de Heiligen bewezen) zoo ver te boven gaat, dat men hem met den gansch bijzonderen naam van ‘hyperdulia’ betiteld heeft. Veredeld met de allerhoogste genade-en deugdenschatten, verrijkt met de kostbaarste en eenigste voorrechten (Onbevlekte ontvangenis, eeuwigdurende maagdelijkheid, glorievolle Hemelvaart enz. enz.), met een woord, uitverkoren tot die weerdigheid die alle

andere uitdenkelijke weerdigheden overtreft; het Goddelijk Moederschap - dat is het oorbeeld dat de christene godsdienst den kunstenaar kwam leeren, oorbeeld zoo verheven en zoo grootsch, dat niemand deze klacht van Fra Angelico zal verwonderen, telkens hij, na lastig en pijnlijk pogen, onvoldaan zijne afgewrochte Madonas beschouwde:

> 'La Vierge d'Israel, quel peintre l'a trouvée?...
> Quel poète a dit son vrai nom?...
> Moi, je n'ai j'amais peint celle que j'ai rèvée,
> et mon oeuvre achevée
> me disait toujours: 'Non'.'
> (J. Bapt. Fongeray S.J. - Fra Angelico, Poème lyrique, Scène I).

Laten we nog opmerken hoe dit oorbeeld VEELZIJDIG was, en alzoo tot ontelbare opvattingen aanleiding geeft.

Om daarvan overtuigd te zijn, hoeft men slechts dezen lofkrans van eeretitels te overdenken die de Kerk in hare litanieën aan hare Koningin gevlochten heeft.

Wat meest verbeeld is geweest, is ongetwijfeld *haar Goddelijk Moederschap:* Maria met het kind. Reeds in de eerste helft der II^{e} eeuw, treffen wij in de katakomben der H. Prixilla deze voorstelling aan[(1)]. In de katakomben alleen komt zij meer dan 25 keeren voor, hetzij de H. Maagd alleen verbeeld staat, hetzij in de Aanbidding der drie Koningen... Te lang ware 't deze reeks door den loop der eeuwen voort te zetten. Herinneren we slechts dat iedere eeretitel van O.L. Vrouw zijne schilders

(1) Deze fresco- of muurschilderij werd in 1851 ontdekt door de Rossi. O.L.V. is nedergezeten; boven baar hoofd praalt de sterre, die de drie Koningen den weg aanwees. De Profeet Isaïas, met het 'Pallium' gekleed, houdt in de eene hand eene boekrol, terwijl hij met de andere naar O.L. Vrouwe wijst, over wier goddelijk moederschap hij, acht eeuwen voordien, de gekende voorzegging gedaan had 'Zie de Maagd zal ontvangen en eenen Zoon baren en zijn naam zal Emmanuël genoemd worden.' Isaïas, VII, 14.

gevonden heeft. Al de weerdigbeden die de litanieën ons opgeven, al de gebeurtenissen van haar leven op aarde en in den hemel: dit alles gaf aanleiding tot honderden en honderden meesterstukken. *Andrea del Sarto* (XVI^{e} eeuw) heeft hare droefheid gemaaid en hare smerten (Weenenmuseum). Wie heeft de 'Moeder der Droefheid' niet bewonderd van *Rogier Vanderweyden*? En tot in onze dagen toe, heeft *Th. Lybaert* ons geschilderd 'Christus' Moeder op Paaschavond'. De hoofdkerk van Como roemt op hare 'Verloving van Maria' door *Ferrari... Giulio Romano* heeft ons hare Hemelvaart gemaaid (Vatikaan). Wie kent er niet de 'Geboorte van Jezus' door *Van Dyck?* En wie van ons heeft in de Brugsche tentoonstelling de 'Glorierijke Maagd' niet bewonderd van *Van Eyck* waar zij verbeeld staat tusschen den H. Joris, den H. Donatianus en den gever der schilderij Kann. Joris Van der Paele?... In 't museum te Antwerpen kunnen wij O.L. Vrouwbeelden bewonderen van *Rubens en Quentin Matsys. Murillo* is de alomgeroemde schilder harer onbevlekte ontvangenis, (Louvre-Parijs)[1] enz. enz. Met één woord, omdat het oorbeeld zoo wijdstrekkend en zoo veelvoudig was daaruit vloeide natuurlijk ook dat de meesterstukken èn zoo talrijk en zoo verscheiden zijn.

Een anderen invloed nog kan men vaststellen, dien het christendom op de schilderkunst uitgeoefend heeft: want de christene godsdienst werkte niet alleenlijk op den geest, maar ook op het HERT van den kunstenaar. 't Is immers genoeg bekend hoe de heiligheid van den schilder zelf in zijne meesterwerken uitblinkt; welnu die heiligheid in hooge maat was het christendom alleen in staat voort te brengen. Had *Raphaël* heiliger geleefd, zeker zouden zijne Madonas erbij gewonnen hebben: nu zijn zij wel schoon en lieftallig, maar toch nog te

(1) Het Fransch bestuur heeft deze schilderij aangekocht den 19sten Mei 1852 in de verkooping van maarschalk Soult, voor het prijzeken van 615,300 frs.

menschelijk. Hetzelfde mag misschien van *Rubens* gezeid worden.

Hoe komt het nu dat de *schoonste* Madonabeelden, deze waar meest uitdrukking en heiligheid uitstraalt, deze die meest het oorbeeld nabij komen, verveerdigd werden door eenen *Fra Angelico?* Is het niet grootendeels, omdat deze schilder zelf een *heilige* was, en zuiver, zijn naam zegt het ons, als een engel. Dagen op dagen bereidde hij zich tot het schilderen van een O.L. Vrouwbeeld door godvruchtig gebed en vurige overweging; hij werkte aan zijne beelden, eerbiedig nedergeknield, en wat hij voortbracht waren hemelsche, echte heilige beelden... In onze dagen nog, weet ik eenen schilder-beeldhouwer, te G., wiens naam ik uit bescheidenheid hier verzwijg; zijne werken worden in vele onzer kerken bewonderd; telken male hij een O.L. Vrouwbeeld te verveerdigen heeft, laat hij het uitvoeren door zijne leerknechten: het aangezicht alleen, dat is zijn werk: en daartoe bereidt hij zich dooi het gebed, en nooit werkt hij daaraan tenzij godvruchtig nedergeknield.

Dit is, naar ons oordeel, de grond waarop de invloed door O.L. Vrouw in de schilder- gelijk in andere kunsten uitgeoefend, berust en steunt. De eeuwen zullen voorbijgaan, maar het oorbeeld: de H. Maagd, zal men nimmer bereiken.

J.B.

Zeeliederen

I.

O zeg, hebt gij de pracht der morsenzee bestaard
Als naar de verre verte een rei van schepen schuilt,
Van schepen hoogbemast, waar luide wind in vaart
En 't blij matrozenlied aan drukke haven wuift?

O zeg, hebt gij de pracht der morgenzee bestaard
Als rn een stralengloed van laaiend zonnelicht
De sombere eindloosheid uit nacht en duister klaart,
Al goud, opaal, safier in 't heerlijk vergezicht?

O zeg, hebt gij de pracht der morgenzee bestaard
Als luwe zomerwind de baren zwellen doet,
't Geklots der golven tot een machtig galmen gaart
En 't fiere hooglied gaat van vreugde en jongen moed?

Zoo is ons levenszee in schoonen jonkheidstijd,
Waar schepen stevenen op idealen-buit,
Waar 't leven rijk is in zijn gouden heerlijkheid
En uit het fiere hart een lied van geestdrift spruit...

Maar schepen keeren weer des avonds, moebevracht
En vlaggen flabbren slap, aan dichten mast gescheurd,
En smart en duisterheid komt met den droeven nacht...
Wat is er op de zee, de levenszee gebeurd?

G.V.

II.

Wij klommen op den top der hooge duinen
En zagen dan de grootsche zee,
Wij hoorden 't loeien van haar stormbazuinen
En 't siddren van haar machtig wee.

Lang zijn wij op dat schouwspel blijven staren
Zoo schoon in al zijn somberheid,
En stonden er in 't aanzien van de baren
Bewust van onze nietigheid.

Wij spraken bei geen woord, niet waar, en dachten
Aan de onbeperkte macht van God,
Die de oude zee met al haar wilde krachten
Door de almacht schiep van zijn gebod.

Wiens scheppende adem over 't water vaarde,
Die woeste orkanen buldren liet,
En door zijn wil, bewegen zee en aarde
In opperheerschappij gebiedt.

Wij voelden dan zoowel ons kleine leven
Met al zijn hoogmoed en zijn waan,
En hoe van Dezen alles wordt gegeven
Die 't al deed uit den niet ontstaan.

Herinnert gij u nog dat onweerschallen
De aanbiddingshymne van de zee,
En hoe wij op de knieën zijn gevallen
En baden met de golven mêe?

G.V.

III.

Zie, de avondschaduw komt al zwarter aan
En dekt de zee al meer met rouwgewaden.
De zee lag heerlijk-schoon bij 't ondergaan
Der zon in lieven kleurenglans te baden,
Het water en de luchten waren rood
In gloed van gouden tooverbrand aan 't gloeien,
En roerloos lag de zee, zoo stil en groot -
Een lusthof waar millioenen bloemen bloeien.
Nu is 't hier eenzaam op het dumster strand.
In 't halve duister komen bolle baren

Met lillend schuimgevlok naar 't oeverzand
Elkander stootend zachtjes aangevaren.
En immer gaan zij weder naar de zee
En andre komen, komen en verdwijnen.
Zoo zoetjes kreunen zij hun stille wee
Dat op den rythmus van het golvendeinen
Zij murmlend klagen in zoo'n droeve klacht.
In preveling van teere hulpgebeden
Ruischt immer door den langen, bangen nacht
Het wonder wee der zee-oneindigheden....

G.V.

Aan een Dichter

OP 't trotsche boomenhert van Vlaandrens eiken,
heeft gansch een hemel heiligen neergezet
met ridders, graven, vorsten in gebed,
het kunstpenseel der Memlings en Van Eycken,

en in 't arduin of 't marmern blad der zerken
op 't hard latoen als op het zacht velijn
zoo schiep zijn wondren menige kunstnaar fijn
nu rustend zelf in 't hof der stille kerken.
Zoo hebt gij ook de dichterpen verkozen,
mijn vriend, en d oude vlaamsche kunstnaars woerd
houdt gij dit stift, dit nieuwerwetsche zweerd,

on schildert, maalt en beitelt zonder poozen.
Uw knust, die alle kunst te zamen snoert,
nu d'opperstaf als koninginne voert.

HORAND.

Eenige benamingen over het uurwerk

WANNEER we een zakuurwerk in handen nemen en het vooraan bezichtigen, dan is voor ons het glas, met zijne ‘sponning’, de ‘glasrand’, bovenaan de ‘beugelkop’ met beugel of ring, de kroon om op te winden, ook steertvijs genoemd, de opwindingsas die het werk ingaat.

De wijzerplaat, de cijfers, de korte en lange wijzer, ook uur en minutenwijzer genoemd, de secondewijzer, onderaan de scharnieren met hunne scharnierdraden en scharnierstiften. Al den achterkant het achterdeksel, het binnendeksel, van beide kanten de boorden, waarover alle deksels sluiten. De indrukstift om de wijzers juist te zetten, met zijne twee kaakjes waartusschen zij inglijdt. De kast is effen of in gedreven looverwerk of gesneden beelden, ook geprest, of gestampt.

Openen wij het uurwerk dan vinden we:

De twee ‘stelplaten’ waartusschen alle declen ingevat zijn. Als hoofddeel hebben we de drijvende macht, vertegenwoordigd door de veer met haar ton of trommel waar ze ingerold zit, den tonbaak waaraan zij vastligt, de tonas waar omheen zij draait; het tondeksel dat den trommel sluit.

De ton grijpt met hare tanden in het middenrad ‘rondsel’ dat zooveel vlerken heeft en het rad op haren aanzet vastgeklonken draagt. Dit rad grijpt in het klein middenradrondsel, ditzelfde in het seconderad, dat op zijne beurt in het cylinderrad indraait, hetwelke noesche of schuine tanden heeft die op den cylinder of buis inwerken.

De cylinder draagt insnijdingen, de groote en kleine lippen genoemd, heeft proppen met onderdraaiingen waar omheen aanzetten gewerkt zijn die eindelijk gepolijste en afgeronde tappen dragen.

De cylinder draagt het vliegwiel dat evenwichtig is gemaakt met zijne aanslagpen. Bovenop zit de spiraalveer die door hare rekkracht het vliegwiel terugtrekt. De spil aal zit in haar klosje vast bij middel van een koperen stiftje. Het voor- of achterdeel wordt gegeven door den kompassleutel waar tusschen de spiraal speelt.

De wielen draaien tusschen de stelplaat en bruggen, loopen met hunne tappen in steengaten, die in hunne vattingen zitten. De bruggen liggen vast met schroeven of vijzen, die eene ingesneden gleuf hebben. Boven op de steengaten liggen soms deksteenen (niet doorboorde edelsteenen).

De veeren worden opgewonden en door de palinrichting tegengehouden.

Wanneer we buiten de gewone uurwerken gaan, vinden we nog de oudere knolhorloges (ajuin) met hunnen ketting, de ‘snek’ waar de ketting omwindt, het kroonrad met zijne rechtopstaande tanden, het schakelrad, de spil, (van daar de spillegang of lepelgang) omzwiering van den gang, enz.

In hedendaagsche horloges, de ankergang (daar dit nieuwe deel aan eenen anker gelijkt), het ankerrad, den anker, de ankersteenen, de ankervork, de afvalling van den gang, de rustvlakken, enz.

In hangende of staande uurwerken vinden we nog den slinger met zijne slingerveer waar hij aanhangt, de slingerbol, of als zij plat is, de slingerlens.

De horloges worden met pennehoutjes gereinigd, met tapbussen vernieuwd; kraat of braam wordt den raderen afgedaan enz.

Men vindt nog palraderen, minuutpijpen, hefboompjes, wisselraderen, palwerk, kruisen van raderen, palveeren, gewinde, schroefboor, tapboor, dril, enz...

Om te eindigen:

Ziedaar eene natuurlijk onvolledige opgave, van de honderden namen die in een uurwerk voorkomen.

We hebben eens de ingewanden opengelegd, de onderdeden on inwikkelingen onderzocht van dit zoo koddige en neerstige ding dat men een uurwerk noemt. De mensch heeft het geschapen ter aangeving van den tijd die zoo ingewikkeld schijnt en zoo moeilijk na te speuren, zooals de dichter zegt:

> Drijvoudig is het voortschrijden van den tijd:
> Langzaam komt de toekomst aangetogen;
> Pijlsnel is het heden heêngevlógen.
> Stil, staat het verleden tot in de eeuwigheid.

A.W.
Brugge, 30-10-06.

Mengelmare

IN 1880 vroeg senator Lammens aan Gezelle bet:

> O Crux Ave spes unica,
> Mundi salus et gloria,
> Adauge piis justitiam,
> Reisque dona veniam.

te willen verdietschen voor onder eenen Calvarieberg te zetten. Gezelle dichtte:

> Gekruiste God die voor mij staat,
> des werelds eere en toeverlaat,
> gekruist, gekroonde Jesu zoet,
> onze eenigste hope, ons eeuwig goed,
> ik groete en bidde, reikt o Heer,
> al die rechtveerdig zijn nog meer,
> en geeft, door al uw lijên en bloen,
> vergifnisse aan die kwalijk doen.

Maar voor acht verzen was er te weinig plaatse en daarop schreef Gezelle:

> O kruis dat al onze hope draagt,
> al 's werelds eere en vrijheid schraagt,
> vervroomt ze al die uw spraak verstaan,
> vergeeft ze al die u tegengaan.

[Nummer 22]

Onze huidige letterkunde
Ontstaan en Richting der Hollandsche School
(*Vervolg van blz. 248*)

HOEVEL wij in Holland een gansche rei katholieke schrijvers begroeten, die het aandurfden een katholieke kunst in te leiden en de ongeloovige en vrijzinnige den tegenvoet te bieden - k noem enkel de opstellers van de ‘Katholiek’ en ‘Van onzen tijd’ Binnewiertz, Maria Viola, de Klerk, dan nog een Alfons Laudy leider der ‘Stemmen onzer Eeuw’ - toch behoort de groote meerderheid der Hollandsche dichters tot de zoogenaamde ‘moderne’ Hollandsche school.

De kunstwaarde van enkele gewrochten door deze school voortgebracht, loont ruimschoots de moeite er een wijl bij stil te houden.

Om een klaar doorzicht te geven in 't ontstaan en de

richting der Hollandsche school wil ik vooreerst een feit aanstippen, dat als oorzaak van den opbloei en het verval in de kunst en vooral in de letterkunde kan doorgaan.

Het is niet in tijden van kalmte en rust dat de letterkunde tot hoogen opbloei komt, maar immer in of na tijden van opgewondenheid. De schrijver van ‘Reinaert de Vos’ en Jacob van Maerlant verdreven den ouden sleur der minnestreelen en hun fransch-naäpende zangen, gedurende het woelige tijdvak der strijdende gemeenten. De omwenteling die het humanisme en de kerkelijke hervormingen teweegbrachten deed een reeks schrijvers van eersten rang ontstaan: Erasmus, Coornhert, Marnix, Anna Bijns, weldra gevolgd door menigvuldige classieken waar Hooft en Vondel de leiders van waren.

In West-Vlaanderen was het aan den heeten strijd der Vlaamsche beweging, een strijd voor eigen zelfstandig bestaan, dat de twee groote dichterzielen Gezelle en Rodenbach, de macht van hun zangen te danken hebben. De worsteling, die liefde vergt en zelfopoffering, was hun een levende bron van ingeving.

Tegen de stokstijve regels van het classicisme kwam weldra in Holland een terugwerking, aangevuurd voorál door den nieuwgeboren ‘Gids’. Busken Huet, Bakhuizen en Potgieter traden op met nieuwe denkbeelden in de toenmalige letterkunde, en brachten ook nieuwe beginselen op politiek gebied. Juist deze strijd heeft de geboorte voorbereid van de stichters van het hedendaagsch ‘modernism’: Multatuli en Vosmaer. Het modernism vindt dus zijn eersten oorsprong in den strijd tegen de classieken; dienvolgens is de Hollandsche school hierdoor reeds een volkomen verklaarbare verschijning.

De ‘Gids’ was het vaandel der terugwerking tegen het classicisme, maar weldra werd de ‘Nieuwe Gids’ de standaard van den strijd tegen al het vóorgaande. De ‘Gids’ was al te verouderd: ‘omnia usu vilescunt’.

Nochtans tusschen den verouderden ‘Gids’ van Bakhuizen en Potgieter, en den ‘Nieuwen Gids’ van Perk en Kloos was er een overgangstijdstip. Vosmaer en Multatuli waren de twee uitdrukkingen van dit voorbereidend tijdstip. Multatuli met zijn oproerigen geest, met zijn vrijzinnige ‘Ideeën’ zal ongetwijfeld tot voorbeeld gestrekt hebben van die jonge school. Wat Vosmaer betreft, deze verpersoonlijkte den aandrang die geboren werd in de geesten tot, meer verzorgdheid in de uiterlijke vormen, tot meer plasticiteit; en welk schrijver zoudt ge beter geschikt wanen om de jongeren daartoe aan te sporen, dan den vurigen aanbidder van de vormrijke Helleensche oudheid? Getuige daarvan zijn onovertroffen vertaling van Homeros' ‘Ilias’ en ‘Odussea’.

Deze zijn de twee opleiders, de vaders der jongste school. Uit Vosmaer heeft zij haar vorm geput en haar plasticiteit. Van Multatuli heeft zij de vrijzinnige en sociale gedachtenrichting overgeërfd. Vosmaer oefende op de jongeren een grooten invloed uit, daartoe vergelijke men enkel Kloos' ‘Okeanos’ met Vosmaers ‘Nanno’, het zijn dezelfde plastieke beelden en vormrijke verzen. Wel stoot het Kloos tegen de borst een God te zijn met een oorsprong en geen dichter uit eigen-ik, toch houdt de onverbiddelijke wet van de verwantschap hem gekneld, en dwingt hem zijn oorsprong te erkennen; - zoo verklaart men zijn aanvallen tegen Vosmaer.

Douwes Dekker, de bitsige schrijver van ‘Max Havelaar’ en van de vrijzinnige ‘Ideeën’ heeft loodzwaar zijn stempel geslagen op de Hollandsche school, misschien dieper nog dan Vosmaer. Het is immers natuurlijk en schiet-noodzakelijk dat de school die dweepte met Douwes Dekker, ook dezes nieuwe oproerige gedachten zou aankleven.

Het maatschappelijk vraagstuk, waarvan de betwisting vooral door Multatuli veroorzaakt werd in Holland, was aldus een der menigvuldige oorzaken, die op 't einde der voorgaande eeuw, krachtig medewerkten tot het ontluiken

der Hollandsche school. Het moet immers iedereen opvallen dat de groote meerderheid, zoo niet de algemeenheid der huidige Hollandsche schrijvers, benevens materialistisch, ook socialistisch is.

Met Multatuli en Vosmaer eindigde het *voorbereidend* tijdvak, - de ‘Gids’ verouderde en de ‘Nieuwe Gids’ stond op, jong en vol levende krachten.

- Nu kwam omtrent het jaar '80 een groote zwenking in de toenmalige letteren, die ons dus niet verwonderen moet ingezien haar naaste oorzaken. Zij valt immers heel en al samen met de hedendaagsche omwenteling in de wijsbegeerte.

1) De wijsbegeerte van den enkeling tegenover de buitenwereld, die uitging van Kant, oversloeg tot den menschlievenden Schopenhauer en haar volle uitdrukking kreeg in Nietsche's ‘Uebermensch’. Alles hij de jongeren komt dus neer op het eigen ‘ik’; - zij zien alles met eigen oog - gelijk elk dichter, zeker - maar als door een spiegel waar ze natuurlijk op den voorgrond staan, en al het overige is hun slechts een omlijsting, een versiersel.

Het druk instudeeren der Duitsche wijsbegeerte heeft de Hollandsche jongeren zoo 'n overdreven individualism als maatstaf van hun kunst ter hand gesteld.

Daaruit spruit hun twijfelzucht, hun wanhoop, hun rationalisme voort, die heel hun ongodsdienstige kunst ontzenuwen (1).

2) De autopsychologie der jongeren staat tevens nauw in verband met de materialistische grondbeginselen der huidige wetenschap, die ook wel een grooten invloed uitoefende op de nieuwere letteren - vooral in de romanliteratuur.

In onze dagen komt bijna heel de wetenschap neer op een angstvallig onderzoek van den eenling, - de hersenen zenuwaandoeningen, ziekten der verbeelding, het vraag-

stuk [1] der overerfelijkheid en atavism, toegelicht door de zedelooze stelsels van een Ferry te Brussel en een Lombroso te Turijn, het hypnotism, hysterie, enz. Dit alles hangt innig samen met de valsche wijsbegeerte, die de grondoorzaak van al die dwalingen is, en tevens met de letterkunde en de kunstbegrippen die uit zoo 'n wijsbegeerte voortvloeien.

De jongeren zijn derhalve in een bandeloos individualism en zelfvergoding opgegaan onder den drang van zoo machtige oorzaken. Hun poëzie is naar de wet van Kloos: ‘de allerindividueelste expressie van de allerindividueelste emotie’[1].

De ‘Nieuwe Gids’ was een omwenteling tegen 't verleden, tegen 't classicism, tegen geloof en waarheid: ‘De revolutie dat zijn wij!’ bulderde W. Kloos. De nieuwe beginselen der ‘moderne’ school heeft de grootmeester er van uiteengezet in zijn ‘Veertienjaar literatuurgeschiedenis’ waarin hij alles verwerpt wat voorging, God uit de kunst verbandt, en ‘zichzelf’ ten troon zet!

De nieuwe richting in de Hollandsche letteren onder den invloed der boven aangestipte oorzaken dagteekent van 1880 ongeveer. Vosmaer en Multatuli hadden de kiemen der nieuwere school op vruchtbaren grond ingezaaid, - *Marcellus Emants* trad op om dien bezaaiden akker verder te bebouwen, Hij was de eerste die de Hollandsche kunst aan 't verouderen vond en wilde ze verjongen, nieuw bloed ingieten en ze vatbaar maken voor de nieuwe denkbeelden van den tijd, en die hij ophaalde uit zijn lievelingsschrijvers: Baudelaire, Leconte de Lisles, Stendhal, en Zola. Die nieuwe gedachten en kunstopvattingen verspreidde hij Nederland door omtrent 1872 in zijn tijdschrift ‘Jong Holland’ en later de ‘Banier’. Hij scheef in gebonden en ongebonden stijl. Met ‘Lilith’, Emants eerste dichtwerk geschreven in rijmlooze vijfvoetige

(1) Vgl. VAN NOUHUYS, *Studiën en Critieken*. Halkema, Warendorf.
(1) Vgl. W. KLOOS ‘*Veertienjaar literatuurgeschiedenis*’, Zie ‘*Jong Dietschland*’ Septemb. 1904.

iamben, begon de zwenking in de letteren een bepaalden weg te nemen - namelijk in 1880. Op dit pad waar ongeloof en zelfzucht dikgezaaid, weelderig opschieten, heeft de huidige Hollandsche school zich ontwikkeld. ‘Lilith’ bevat Emants levensbeschouwing in een allegorie omkleed: alles in 't leven, 't leven zelf, is kwaad, - goed is een ijdel woord. Leven is de straf die God ons oplegde om de zonde, waartoe God-zelf den mensch zou verleid hebben, ten einde hem uit het Eden te jagen.

Deze paradijsmythe huldigt de zelfzucht als 't eenigste goed nog op aarde, zoo er toch iets goeds bestaat.

Benevens de schitterendste gaven die de dichter of liever die zwartgallige wijsgeer er aan den dag legt, bevat dit werk ook dezes afkeerigheid van alle geloof, zijn pessimisme, zelfzuchtig subjectivisme.

Koud en kil blijft het hart van den lezer, omdat het hart van den dichter zelf koud en kil is, gekortwiekt door het gemis aan geestdrift en warm gevoel van liefde, die een innig en eenvoudig geloof kan baren.

Met ‘Waan’ en ‘Nagelaten bekentenis’ twee pathologische novellen, waarin hij zijn hoog talent laat uitstralen, heeft hij een eereplaats in de romanletterkunde ingenomen. In 1883 verscheen ‘Godenschemering’ een groot gedicht als ‘Lilith’, en in denzelfden pessimistichen toon. 't Is de overwinning van 't kwaad op het goede, gehuld in een allegorisch spel der Noorsche goden uit de Edda. ‘Lilith’ en ‘Godenschemering’ zijn een grof blasphemie tegen alle geloof en godsdienst.

Niemand zal dezen zwartgevlerkten wijsgeer een diepen geest, een stoute denkkracht en verbeelding ontkennen; doch zoo hij een rijk aangelegde dichter was, dan heeft hij zijn talent verknoeid aan kille, zwarte, doodende beschouwingen.

Ook bleef hij alleen staan onder de jongeren, al bracht hij die kentering in de letteren teweeg. Kloos noemt hem minachtend ‘Onze johannes Baptista’. Emants bleef

derhalve een afgezonderde voorlooper der ‘modernen’ die hem nog wat te bezadigd vonden; - hij behoorde immers tot de bezadigde richting, met Quack en Fiore della Neve.

- *Jacques Perk*. - Jonger, als een overgang tot de jongste richting namelijk die van W. Kloos en Van Eeden, zijn Helene Swarth en de te jong gestorven Perk. Jacques Perk is eigenlijk de eerste der ‘modernen’; hij stierf in 1881 toen de ‘Nieuwe Gids’ pas geboren was en de jongste school met Kloos weelderig ontlook. Hij was een rijk aangelegd dichter; als bij Rodenbach was zijn opkomen geweldig, en bracht hij op gelijken ouderdom niet voort wat onze Albrecht voortbracht, toch beloofde hij uiterst veel; en nu reeds staat hij aan de spits der Hollandsche jongeren, niet enkel omdat hij aan het ontluiken der jongste school veel gedaan heeft, maar zelfs als dichter.

Hoewel Perk zelf bekent met hart en ziel de ‘moderne’ richting toegedaan te zijn, toch had hij dezelfde beginselen niet die *zij nu* heeft. Prof. Alberd. Thijm schreef hem ten antwoord op zijn gevoelensbekentenis:(1) ‘zoolang ge den moed niet hebt U een athee, een materialist te verklaren, mag ik U de voldoening niet gunnen, te zeggen dat onze beginselen verschillen’.

Deze zijn zijn eigen woorden: ‘Langs den weg dien ik mij koos ter bewandeling meen ik alleen te geraken tot objectiviteit in kunst en godsdienst, die de waarheid is, de waarheid der intuitie en een deel van het drieënig ideaal waartoe schoonheid en deugd in de eerste plaats behooren’(2).

Dit bewijst genoegzaam dat Perk toch niet ‘modern’ was in den zin van Kloos, zijn opvolger niet zijn evenknie.

In de Belgische Ardennen werd Perk tot dichter gewijd. Als een onstuimige dichterdroom vloeide hem een son-

(1) BETSY PERK, *Jacques Perk*. Amsterdam, Van Loy.
(2) *Ald*.

nettenkrans van 't hart, die hem zijn dichterroem verwierven. De klepel zijner gemoedsaandoeningen werd in beweging gebracht door een geheimzinnige verschijning ‘Mathilde’ in wier oog hem de schoonheid zelf tegenloeg, en in al zijn gedichten diende hem dit beeld als de verpersoonlijking van zijn schoonheidsideaal.

Zijn roem vloog Nederland door zoodra de Nederlandsche spectator zijn sonnetten opgenomen had. Vosmaer had den jongen Perk, die hem ter inzage wat sonnetten gezonden had, naar zijn hand gevormd; en zoo stond Jacques Perk rechtstreeks onder den invloed van den vormrijken stylist, den inleider van de ‘Moderne’ school.

Een frisch en waar gevoel ligt al zijn gedichten ten grond: ‘Mathilde’ is het symbool zijner liefde, alle schoonheid in de natuur komt zich in haar weerspiegelen, gelijk de stralen van de zon op een brandpunt. Alles zingt met hem in zijn zangen: - De bergstorm, de rotsen, de bloemen en kruiden, de popel en wilg: o.a. De Roos.

Een zaadje - een loo ver twijg - gij zijt verrezen,
O volle, reine roze op slanken stengel, -
En 'k heb u lief, en bij uw zoet gebengel
Op de ochtendwind, tril ik van huivrend vreezen.

Uw schoonheid doet mij bidden tot den engel
Der bloemen, dat ge altijd schoon moogt wezen,
En bij uw sterven staar ik als verwezen,
Wijl ik in dooden dauw mijn tranen mengel.

Ik juichte toen gij wierdt en waart, en weende
Toen gij ter aard vielt: 'k overzie uw leven
Dat mij door kleur èn geur genot verleende;

Ik dank voor alles, wat gij hebt gegeven....
Doch waarom klopte 't hart mij, toen ik meende
Dat ik Mathilde en liefde in u zag sneven?

Dit overheerlijk klinkdicht schetst ons zoo frisch en beeld-schoon zijn verleden af.

De stoffelijke schoonheid van Mathilde heeft perk naar hoogere schoonheid geleid, als 't ware een Hemelvaart. Kloos volgt zoo de kunstevolutie van Perk[1] eerst zijn opgang of ontwaken door het zien van zijn schoonheidsideaal, dan zijn hellevaart waarin hij eenzaam doolt dooide natuur, na afscheid genomen te hebben van het voorwerp zijner droomen, dat hem tot slaaf wou maken. De hemelvaart, waarin hij zich heel en al gelouterd van het aardsche tot het hemelsche laat brengen. Gelijk Dante alléen de hel introk, zoo trok Perk alléen de wereld in, toch altijd achtervolgd door het beeld zijner liefde. Hij wou zich ontvoogden en met een triomflied begint hij zijn vrijheidshemeltocht:

> De duizend, die zichzelf nooit wezen konden,
> Bezitten saam een waarheid, die hen bindt:
> Hun is 't geloof, dat spreekt uit duizend monden;
>
> Maar wie, wat menschelijk waar is, zelf ontgint,
> Voelt zich aan zich, door zich alléen gebonden,
> En weet, dat hij, voor zich slechts, waarheid vindt.

Zeker die kunstevolutie kan zóo verdeeld worden, - dat is naar willekeur - immers er is een verschil tusschen zijn eerste sonnetten vol droomerig dwepen en minnen, en de daaropvolgende waar hij eerst treurig, dan vrij en blij zijn gevoel uitgiet in wonderrijke verzen.

Perk bouwde een kunstgewrocht op dat hem een eereplaats het innemen in onze letteren, en hem als een rijkbegaafd kunstenaar aller eerbied afdwong. Zijn kunst verhief zich op breede vleugelen tot de bron van schoonheid en liefde, klom ver boven het aardsche, boven

(1) *Veertien jaar literatuurgeschiedenis*.

ondergang en verdelging, waarin zijn opvolgers hun ideaal zochten.

Toch blijft Perk niet zijn sonnettenkrans een inleider tot de jongste school. Nauwelijks was de ‘Nieuwe Gids’ geboren, of de veelbelovende Perk werd aan onze kunst ontnomen, en de jongste school rees op naar de hand van Kloos.

- *Helene Swarth*. - Gelijk ik boven aanstipte, behoort Helene Swarth met Perk nog tot het overgangstijdstip tusschen de bezadigde toch reeds heel nieuwere richting van Emants en die der vrijzinnige alles-omverstootende jongeren. Komt de dichteres de school van Kloos heel nabij, zelfs in haar kunstopvatting, toch is zij niet zoo af brekend, zoo oproerig tegen ai het vóorgaande, zij liet de gunstige invloed van het verleden als van het hedendaagsche gedwee op haar inwerken. Haar kunstvorm gelijk die van Perk is heel en al ‘modern’ en de jongste school kleeft hem hartstochtelijk aan.

Gansch het innerlijk wezen van Helene Swarth's kunst is in twee woorden samen te vatten: Liefde en Smart. Als we nu die smartelijke liefde volgen in haar opgang en ontwikkeling, dan vinden wij ze nog heel en al onbestemd in haar:

‘Eenzame bloemen’, zij verwijlt nog in een droom. Liefde paalt bij haar aan heiligheid en wordt geschetst door een misprijzen, een af keer voor alle stoffelijke drift. Haar liefde stort zij uit over alle wezens, en heel de natuur wordt omhuld met een kleed van trillende minne: o.a.

> Den vlinder biedt de reine roode roos
> Haar honingvollen boezem. Wees niet minder,
> En leer beminnen als de roos den vlinder.
>
> Doch weet, wat vleugels heeft is trouweloos:
> En wolk én wind én zang der nachtegalen
> En 't meest van ál, der liefde zonnestralen.

De ‘liederen’ die in ‘Eenzame bloemen’ op de sonnetten volgen, schilderen op treffende wijze de ziele-droefheid af der dichteres; immer dwaalt nog haar liefde en leed in het onbepaalde. In haar volgende werken verdwijnt die onbestemdheid van lieverlede en we kunnen in heel de reeks harer werken de smart opvolgen in haar waarlijk dramatische ontwikkeling.

Die smart is niet een gezochte, een voortbrengsel der verbeelding, ze is niet een begoocheling, maar wel een heel natuurlijk gevolg van een ongelukkig miskende liefde in een verbroken huwelijk.

In ‘Blauwe bloemen’ hangt nog dezelfde onbestemdheid als een lichte nevel om haar zangen.

Haar liefde wordt al te subjectief in ‘Sneeuwvlokken’ en ‘Rouwviolen’ een erg subjectivism dat haar de jongere richting heel nabij brengt. Toch sluit zij zich nooit in zichzelf op gelijk oen Kloos, maar in haar zielelied zingt een gansche wereld mede, zij beperkt zich niet tot haar eigen ik, zij is niet zelfzuchtig(1).

Met ‘Sneeuwvlokken’ nochtans laat zij de oorzaak harer smart reeds duidelijker uitschijnen. Tusschen de nevelen die nog om baar gedichten hangen, ontwaart men het wrange gevoel van geleden smaad, en de wanhoop van een diep betreurden doode.

In ‘Rouwviolen’ licht zij nagenoeg heel het doek op dat haai hai 't verdoken hield. In die treffende sonnetten ontwaren we haar zieleleven: eerste liefde, valsche liefde, ware liefde. Schier stap voor stap volgt zij de werkelijkheid; gelijk een droevig kind vertellen zou, zoo verhaalt zij heel eenvoudig, zonder hoogdraverij of bombast, en stellig verwekt zij een grooten dramatischen indruk door eenvoudige middelen. Haar leven is bier zoo ingrijpend, zoo eenvoudig verhaald, zoo vol echte zielkunde waarvan

(1) Vgl. VAN NOUHUYS: ‘*Studiën en Critieken*’ - ‘*Uren met schrijvers*’.

de ontwikkeling iedereen opvalt in elk gedicht, dat men zich onwillekeurig voelt wegduizelen en wegmijmeren als ware daar een heele wereld waar ieder zich thuis vindt, afgeschilderd.

Haar liefde bereikt in ‘Rouwviolen’ haar toppunt, Indrukwekkender is geen enkel harer dichtbundels, hier immers spreekt haar bloedend hart en dwingt ons een innig medelijden af, een medevoelen in haar pijn. Derhalve kunnen we in ‘Eenzame bloemen’ haar eerste liefde ontwaren, in ‘Rouwviolen’ haar valsche, ongelukkige liefde; nu echter in ‘Passiebloemen’ waarvan het eerste deel, nog een mystieke herinnering is aan het vorige leven, - treffen we reeds in het tweede deel den terugkeer aan tot de ware liefde. De zangen uit dit heilvol tijdstip noemt zij met opzet *Nieuw leven*.

In ‘Passie-bloemen’ ligt het keerpunt van haar dichter-ontwikkeling, haar overgang van de valsche tot de ware, heilvolle liefde. Zeker is dit werk belangwekkender dan ‘Rouwviolen’ als men het oog houdt op de zielontwikkeling der dichteres, toch is het niet zoo tragisch, zoo ingrijpend. In de eerste gedichten van ‘Passiebloemen’ herinnert zij zich nogmaals al het wêe van vorige jaren, maar weldra worden hare zangen heel anders, als een melodie die men in-de verte hoort. Zij droomt van kalmte en geluk en plots jubelt ze met epische macht:

> ‘Verkonden 't nu alle klokken, met plechtige monden van brons!
> ‘Wie vlecht nu de krans in mijn lokken? Wie strooit er nu rozen vóor ons?’
> .....

Een nieuw leven wil ze beginnen, en haar gedicht ‘Nieuw leven’ dient tot inleiding tot dit nieuw tijdperk van haar leven.

.....
'k Wil niet verzinken in die zee van leed,
Waar 'k eens, gelijk een duiker, paarlen zocht,
Voor wie van paarlen niet de waarde weet.

Zadel mijn paard nu, voor een nieuwen tocht,
Wuif mij vaarwel.... uw hand!.... Ik ben gereed,
Recht op nieuw leven heb ik duur gekocht.

In dit klinkdicht ligt heel het keerpunt van haar leven de herboorte van haar hart, die bezongen wordt in haar volgende gedichten, o.a. ‘Nieuwe Lente’.

Naarmate wij zoo de gevoelontwikkeling nagaan, kunnen we ook een volmaking opmerken in de uitdrukking, de beelden worden prachtiger en rijker. Taal en vorm bereiken hun toppunt in de laatste dichten ‘blanke duiven’ en ‘Diepe wateren’ waarin een kalme zang ons tegenruischt.

In deze schets was het niet mijn doel de aesthetische waarde, - die ongetwijfeld groot is, - van Helene Swarth's lyrisme te bewijzen; 'k wou enkel een overzicht geven van haar kunstontwikkeling en haar psychologie. Haar kunst is subjectief, doch het bezingen van haar ‘ik’ ergert ons met een oogenblik omdat haar liefde echt en haar smart met gezocht is, en derhalve niet valsch klinken gelijk we dat al te vaak vinden bij Kloos en zijn school.

De Musset en Heine, hoewel met meer kunst nog waren even subjectief in hun zangen; - het is immers het karakter van het lyrisme, - en daarin mag men Helene Swarth heel en al met hen gelijk stellen. Zij bezingt het onsterfelijk gevoel, dat niet wordt uitgedoofd; en als de liefde binnen de palen blijft van het reine gevoel, dan is zij het verhevenste dat in 't harte huist: Liefde is kracht en leven, hefde is kunst en heiligheid. Dat gevoel heeft Helene Swarth uitgezongen in haar lyrisme; jammer dat ze op de vleugelen van 't waar geloof tot de Liefdezon, de bron van alle schoonheid, niet is opgestegen.

Met bijna volle zekerheid mag men zeggen dat Helene Swarth onder al de Hollandsche ‘modernen’ het langst weerstand zal bieden aan de vernielende kracht van den tijd, hoewel men Kloos en anderen tot in de wolken verhief. Zij is de grootste figuur in onze huidige letterkunde.

- *Willem Kloos* en de jongste school. Met Kloos begint het eigenlijke ‘modernisme’, een ommegooi in onze lettergeschiedenis, een oproer tegen al het voorgaande. De jongeren hebben nieuwe gedachten, nieuwe kunstopvattingen, ‘een nieuwen klank en nieuw geluid’. Door hen kregen Vosmaer's vorm en Douwes Dekker's oproerige geest hun volle uitdrukking, Kloos heeft ze, voorál doorgedreven, en de grondbeginselen der nieuwere richting uiteengezet in zijn ‘veertien jaar literatuurgeschiedenis’ - hij is de grootmeester der jongste school zoo niet door zijn dichterstalent, althans door zijn invloed.

Vóór ik tot Kloos overga, wil ik klaarheidshalve wat hoofdtrekken der jongste school bloot leggen.

Bij hen ontwaart men veelal een zucht te psychologeeren. Hun eigen persoon willen zij kennen en bestudeeren naar het oud gezegde ‘ken u zelven’[1]. Het overzinnelijke kwam overal aan de beurt. Het Naturalisme sloeg over tot symbolisme. Op eens was het al zenuw-stemming, en de jongere schrijvers kregen een verbazende teergevoeligheid voor alle zieleindrukken en een wondere ontvankelijkheid voor ieder adem der natuur. Diensvolgens merkt men bij al de ‘modernen’ een vervelende vooringenomenheid op met zich-zelf; ongeloof en zelfzucht of liever een erg pantheïsme beheerscht hun kunst. Zoo kwam bij de jongeren, eer ze 't zelf goed wisten, de leer van vóór eeuwen weer opdagen: ‘Het heelal bestaat enkel voor deze aarde, de buitenwereld is er enkel ten dienste van den mensch’. Dit is de hoogste zelfzucht, het subjectivism der Duitsche wijsgeeren, in volle maat.

(1) Vgl *Jong Dietschland*. 1904. Septembernummer.

Willem Kloos, Frederick van Eeden, Gorter, Verwey, Van Deyssel, deze zijn de hoofdtypen van die nieuwere richting, en daar rondom een aantal romanschrijvers: Aletrino, Van Looy en vooral Couperus, die ons uit de poëzie terugbrengt naar den psychologischen roman. Dan ook nog een drukke schaar vrouwen die novel en roman met vruchtbare pen beoefenen: Melati van Java, Cornelie Huygens, Johanna van Woude, Anna de Savornin Lohman. Vooral bij de vrouwen ontwaart men den invloed van Multatuli want vele hunner schreven onder den drang van den socialen strijd.

In Zuid-Nederland hebben we een nagalm der jongste Hollandsche school in ‘Van nu en straks’ vroeger; nu echter in de opstellers van ‘Vlaanderen’ waarvan de richting toch niet zoo hevig is als die van Kloos.

- De beginselen van Vosmaer en Multatuli schoten, na Emants, weelderig op te midden onkruid en doornen ouder den arbeid van W. Kloos[1]. Hij trad in onze letterkunde op met nieuwe kunstbegrippen, 't vóorgaande was al te verouderd, de Nederlandsche kunst moest verjeudigen. Kloos zelf heeft wel het hevigst den invloed van Douwes Dekker ondergaan. Hij is tevens aangetast door de ziekte die zoo vaak halve genieën en slechts halve genieën aangrijpt: verwaandheid, een halsstarrige gedachte van miskendheid. Hun gezichteinder is beperkt tot hun eigen persoontje of tot een feit van hun leven dat tot een wereldfeit vergroot wordt, subjectiviteit sluit niet dichtgrootheid uit, maar er hoeft iets meer dan het vooropplaatsen der ‘ikheid’, en dat vinden we bij H. Swarth zelden bij Kloos.

Met het oog op die ziekte waaraan Kloos zoo lijdt, naar 't voorbeeld van Multatuli, kunnen we eens een blik werpen in zijn poëzie.

Beurtelings zingt zijn hart en doolt zijn geest, nu eens is hij dichter, dan een zwarte wijsgeer. In zijn ‘Verzen’ is hij

(1) Vgl. VAN NOUHUYS. *Ald*.

altijd melanchólisch, droomerachtig, met een opwellen van opbruisende liefde en geestdrift. Zijn dichterlijke natuur ligt heel en al afgeschetst in de eerste sonnetten van zijn dichtbundel ‘Verzen’; waar hij van zijn moeder spreekt daar is hij dichter trillend van kinderlijke liefde en eerbied: o.a.

Ik droomde.....
.....
Toen tusschen maan en starren, rees zij zacht -
- Mij zoeter dan de Muze - en scheen een schimme,
Wijl 'k om haar hoofd, als diademen, klimmen
En dalen zag der starren gouden pracht.

O liefste mijne! éer ik een groete vond -
Ave Maria! ruischte 't door mijn ziele,
En heel mijn ziele ruischte U toe - een zucht.....

Totdat op éenmaal door de stille lucht
Al de millioenen gouden druppels vielen
En ge als een heilige in die glorie stondt.

Zoo innig kinderlijk, frisch en helder is het hart van W. Kloos - pectus est quod disertos facit - en dit is heel en al zóo bij den grootmeester der ‘modernen’. Heldere gevoelens en verhevene beelden rollen hem soms als liefdepereltjes van 't hart, saamgeronnen tot een liefdekrans zijne moeder toegewijd. Enkel de eerste sonnetten van zijne ‘Verzen’ spreken zoo 'n helder gevoel uit; langzamerhand krijgt zijn geest het leeuwenaandeel, de geest verdringt het hart, waarmede hij zou moeten oprukken tot hooge lyriek.

In den aanhef van vele gedichten vliegt zijn hart in gevoelsverrukking met machtigen zwier op, maar wordt weldra neêrgerukt en als lost zich op in den vallenden sterrenkrans van een vuurpijl, sterk afgeteekend op den

donkeren hemel eener zwarte wijsbegeerte, en verstomd staan we die vernietigde pracht na te kijken.

Dan worden zijn beelden duister, zijn woorden gek, 't wordt een gewilde onnatuurlijkheid, een dwaze pantheïstische philosophie met veel misprijzen voor de wereld en een onbegrensde verwaandheid. ‘Ik ben een god in 't diepst van mijn gedachten’ klinkt het ons toe in zijn sonnetten door zijn geest vervaardigd.

> ‘O zee, was ik als gij in al uw onbewustheid,
> Dan zou ik eerst geheel en groot gelukkig zijn!
> .....

Die gemorde wanklanken van Kloos' geest schrikken ons af, om hun onzin, hun valschheid.

Die twee strijdende strekkingen in Kloos uiten zich ook in een heel verschillende taal. Wel vloeien eens de gedachten als uitingen van oprecht gevoelde stemmingen in zwierige klinkdichten ons toe, en dan is zijn woord helder en frisch, ongedwongen en natuurlijk; doch meermalen, zoo niet altijd, komt zijn geest, zijn wijsbegeerte alles vernietigen, dan wringen de denkbeelden zich lastig los uit zijn brein, zijn stijl hort voort in gekke aaneenschakelingen van duistere woorden.

Een tweede hoofdtrek van W. Kloos is zijn voorliefde voor klanken, zijn jacht op geluiden. ‘Hij leeft van geluid alleen’ zoo hij zelf zegt.

Onder de tallooze voorbeelden haal ik terloops eenige verzen aan, uit een klinkdicht dat ten eenen male onbegrijpelijk is, en juist klinkt als de bellen aan de kleed ij van een hansworst:

> Klinkende, klinkende en altijd voort klinkende,
> Klinkende in mijn ooren, o trompetten steeds statig,
> Door zuilen klinkende grootsch-plechtig statig
> Mijner ziel-orgel, mat glinsterend klinkende.

Orgel in 't hoog kerkruim stervende, krinkende,
  En weer óp óp klinkende, matig
Tonen uitgevende, statiglijk statig
  En dof uitdreunende, zinkende, zinkende.
.....

Louter onzin! Het denkbeeld hoeft men aan den klank niet op te offeren, al staan poëzie en muziek in innig-nauw verband. Een prachtiger harmonie dan die der letters is die der woorden naar hun beteekenis, der beelden naar het verbeelde.

Overigens in ‘Verzen’ ligt geen eenheid, geen zielontwikkeling is daar op te merken; en de reden daarvan is de afwezigheid van vaste, zedelijke kunstopvatting in het brein van Willem Kloos. Met de beginselen van Multatuli liep bij storm tegen al het voorgaande in de kunst, en kon niets weêr ophouwen dat naar 't verleden zweemt.

***

De volgelingen der jongste richting staan alle rechtstreeks onder den invloed van hun groot-meester, hoewel ettelijke zich wat loswrongen van zijn hoofdgebreken en hem in dichtervernuft overvleugelen, zoo een Van Eeden, en Alb. Verwey. Nochtans mag men over 't algemeen zeggen dat de terugwerking der jongste school al te hevig tegen het voorgaande gericht was, tegen classicisme en Romantisme. Hun opgewondenheid belette hen in 't verleden klaar te zien. Zij konden verstandig vervormen wat er in de oude kunst te vervormen viel, en een weinig de wetten nagaan der literatuurgeschiedenis. Alles in de oude school was toch niet onecht: ‘Ook onder rhetorische vormen kan de geest leven en het hart kloppen. De kunst mocht gebrekkig zijn, onecht was ze niet. Het gevoel was er, en soms zeer krachtig, zeer warm, zeer

hoog'[1]. in plaats van 't goede uit vroeger tijden op zich gunstig te laten inwerken, en dat goede te verrijken met 't geen ze zelf geven konden, hebben zij alles uit de zestiende en zeventiende eeuw verguisd; maar tot nog toe had geen enkel de geniale macht een geheel op te bouwen dat het oude evenaarde.

Ongeloof en zelfvergoding moesten de vleugelen zijn hunner nieuwere poëzie, en juist daardoor werd ze gekortwiekt en gedoemd ellendig laag voort te struikelen over de stoffige, rottende begrippen van pantheïsme en materialisme. De bezadigde 'modernen' als H. Swarth en Perk lieten het oude gunstiger op zich inwerken, Vosmaer was hun leermeester, maar Multatuli's losbandigheid had zóo geen greep op hen.

Onbetwistbaar heeft de 'moderne' poëzie aan kunst en taal een grooten dienst bewezen. Zij heeft de beeldspraak weer tot de natuur teruggebracht. In de oude school immers was er, behalve de hoogdravenheid wel wat veel navolging in beeldspraak en taal;[2] het beeld was dikwijls onnatuurlijk en weinig gevoeld. De taal was een overgenomen taal, opgezwollen rederijkersuitkramerij, stokstijf en verouderd. De jongeren hebben die taal verjeudigd, lenig en plooibaar gemaakt, vatbaar voor nieuwe denkbeelden, voor meer eigenaardigheid in woord en wending. Wat het proza betreft, wellicht had onze letterkunde, behalve Multatuli, nooit geen kernachtiger schrijvers dan in onze dagen de flinke stijlisten: August Vermeylen en bodewijk van Deyssel. Gave God dat hun kranigheid In de kunst met een ootmoedig geloof aan Hem, den bronaar aller schoonheid, gepaard ging.

J. VAN DE WOUDE

(1) SCHAEPMAN, *Inleiding tot zijn* '*Verspreide gedichten*'.
(2) SCHAEPMAN, *Ald*.

Herfstschilderij

WIND en wolken! In rôon baai
is de lucht gesteken,
waar als door geschilderd glas
zonnestralen breken.

Alles staat in 't rood geverfd,
menschen, huizen, straten,
op een ouden toren twee
koopren uurwerkplaten.

'n Torenbrand. De platen plots
beide in vlam me schieten,
daar er zon en lucht maar voort
vuur en goud op gieten.

't Schemert voor mijn oogen - kerk,
toren, huizen, daken,
't schijnt mij in één zottendans
al in 't goud te blaken.

Bloedrood zinkt de zon. De lucht
ligt geel-rood in kerven
wijl de wolken, weg en straat
koperkleurig verven.

17/10/06
F. DEWITTE.

Mengelmare

M. *Müllejans*, van Luik, is dat een Italiaansche *de Milliano*, (overgewaaid naar Oost-Vlaanderen), of voert hij eenen dobbelen mansnaam, lijk *Coppejans, Sandrart, Pieterarents, Goossenaerts, Gillewytens, Gillisjans, Gilleroels* of *Giroul*, en meer diergelijke?
L.S.

[Nummer 23]

Aardige dingen
(*Vervolg van bladz. 347*)

LATEN we dus de zaak eens van nader bij beschouwen; en daartoe, gaan we maar seffens de uitslagen van de proefneming te rade.

Mogelijks kennen sommige lezers het tuigje niet heel wel van den Engelschen geleerde D^{r} Crookes, dat in wetenschap Radiometer heet. Toch, veronderstel ik, dat zij het, zonder het juist bij zijnen naam te kennen, misschien reeds meermalen zullen aangetroffen hebben. Dikwijls immers staat het ten toon gesteld in sommige toogladen, te midden barometers, thermometers, brillen en vergrootglazen. 't Komt voor als een glazen bol van 8 tot 10 cm. doorsnêe, aan eene rechte buis gesmolten, die op eenen houten voet is vastgesteld. Binnen in den bol staat eene loodrechte spil, die een klein molentje tot as dient. Dit molentje bestaat uit 4 of 6 mimicavlerkjes, en ieder vlerkje is op een zijner kanten lichtelijk met wat

metaalstof overdekt. Welnu, omdat het volkomen in evenwicht gebracht werd, kan het molentje zeer vlug bewegen, te meer daar de bol luchtledig is. Ook, bijna telkens wanneer men dit tuigje aantreft, is het aan 't draaien. En waarom? Ziet: we zetten 't eens vlak in de zonnestralen, en aanstonds gaat het nog vlugger aan een schijveren. Die beweging heeft immers geene andere oorzaak dan de warmteuitstraling die van buiten er op nedervalt, en ongelijker wijze de verschillige kanten van ieder vlerkje beinvloedt.

Niet meer ingewikkeld is de werking van eenen thermometer. Iedereen weet zeer wel, dat hij in graden zal stijgen, wanneer hij in de zonne ligt; en zelfs zijn er thermometers zoo gevoelig, dat men op eenige meters afstand moet blijven, wil men niet dat de lichaamswarmte hunne aanteekeningen kome stooren. Ook wordt er dikwijls rekeschap meê gehouden: zoo in het observatorium te Ukkel zijn sommige zindelijke toestellen, die belmoren altijd met dezelfde warmtegraad te werken; komen nu bezoekers of proefnemers de plaats binnen waar die gevoelige tuigen berusten, dan klimt wellicht de warmtegraad van de lucht; maar tegelijk wordt een electrisch toestel werkzaam, en brengt eenen lichten waterstraal te weeg, die de lucht verfrischt, en juist de bijgebrachte warmte opneemt.

Verders nog, is de Electrometer een zeer geriefelijk tuig, dat geschikt is om electriciteit op te vangen, en een langen tijd te bewaren. Wanneer nu dit tuig in electrischen toestand verkeert, zijn er twee goudbladjes, die aanstonds van elkander weggedwongen worden en zoo hangend blijven zoolang zij met electriciteit bezet zijn, indien men echter in de nabijheid een ander tuig in werking stelt, dat die beroemde X-stralen uitsmijt, waardoor het menschelijk lichaam zoo wonderlijk doorschijnend wordt, dan vallen aanstonds de bladjes neêr, omdat eensklaps de electrieke toestand van den Electrometer veranderd werd.

En alzoo kan ons lichaam bij het toenaderen eenen Thermometer doen stijgen, eenen Radiometer doen sneller draaien, of nog eenen Electrometer beinvloeden.

Even goed zou het lichaam van den proefnemer eenen dergelijken invloed kunnen uitoefenen op ievers eenen magnetometer, en niemand zou daarover dienen verwonderd te zijn. Daarom, moeste men beweren dat een tuig, zooals onze magnetometer, werkzaam wordt onder invloed van warmte, electriciteitsuitstraling of welk andere physische oorzaak, zoo zouden wij daar zeker niets op te zeggen vinden.

Maar... men spreekt hier heel anders.

***

Immers, beweert men, moet de beweging van den Magnetometer toegeschreven worden aan eene werking van den geest, en bovendien aan een gedacht slechts, een inzicht. 'k Peize: de naald zal rechts draaien, en niet alleenlijk draait ze, maar ze draait rechts!

Dusdanige bewering kan ik op geener wijze aannemelijk vinden. Die zulke stelling vooruitzetten, zijn menschen die gelooven dat onze hersenpan niets anders is als een uurwerkkas, en dat ons denken uitkomt op een eenvoudig tic-tac. Deze meening kan ik volstrekt niet deelen, en dus ook op ons bedoelde tuig niet aanpassen. Ziet hier waarom:

De werkende oorzaak, die van den geest uitgaat, is van natuur ofwel stoffelijk, ofwel niet.

Is zij niet stoffelijk, dan kan zij misschien wel een niet stoffelijk vermogen, zooals een geest is, aantasten; maar hoegenaamd niet een tuig beinvloeden, dat, zooals de Magnetometer, niet bezield is.

Is zij stoffelijk, (en zulks is de meening der verdedigers van het materialismestelsel, omdat zij ertoe genoodzaakt zijn), dan nog zijn de uitwerksels, die zoogezeid bekomen worden, volkomen buiten haar bereik; want, dan zou aan den Magnetometer een zeker bewustzijn moeten toegekend worden: 't geen niemand zal durven.

In 't korte wil ik dat bewijzen.

Wanneer we erop uit zijn, om de oorzaak vast te stellen van een verschijnsel, moeten wij ons niet tevreden houden,

vooraleer wij eene genoegzame en voldoende oorzaak gevonden hebben. Een wijsgeer, zonder heel lastig te zijn, zou vragen naar de ‘ratio sufficiens’.

Welnu, die voldoende oorzaak ontbreekt hier ten volle.

Immers, (en wij moeten hier spreken in den zin, of liever met de woorden van dezen die wij bekampen), gaat het voortbrengen van een gedacht samen met het ontwikkelen van eenig werkkracht of energie. 'k Weet wel, dat die voortgebrachte werkkracht of energie bijna algemeen verworpen wordt; maar toch zijn er, die wanen dat het zóó is, ofschoon zij die werkkracht omtrent op niets doen uitkomen. Maar moesten we die energie van kante laten, dan zouden we nog duizendmaal meer moeite hebben om er uit te geraken.

Zoodus, moet die oneindig kleine energie toch verschillig zijn bij verschillige gedachten, om verschillig een uitwerksel te kunnen hebben. Diensvolgens, zal zij noodzakelijk in verhouding staan met de gedachten, en wel gewijzigd volgens dat men denkt: rechts; wat min rechts; links of meer links.

Welnu, 'k zou wel benieuwd zijn om te vernemen, hoe men daaruit eene voldoende oorzaak zou kunnen opdoen! Immers, deze twee gedachten, *wat min rechts* en *links*, duiden een en 't zelfde inzicht aan; en toch, bij 't ontleden dezer gedachten, is het wel klaar dat de geesteswerking niet dezelfde is, daar in 't eerste niet enkel eene richting wordt aangeduid, maar bovendien eene vergelijking gemaakt met de tegenoverstelde richting. Daaruit zou volgen, dat 't eerste gedacht meer energie in 't werk stelt dan 't tweede; wat genoegzaam ware om den magnetometer op dool te brengen. En moeste men, tegen alle reden in, zulks staande houden, dan zou ik met evenveel gelijk mogen verzekeren, dat ik de naald van den Magnetometer rechts of links zal doen draaien, volgens ik in 't Vlaamsch of in 't Fransch peize, dat ze moet blijven stil liggen. 't Is het besluit, dat rechtstreeks uit de aangenomen stelling vloeit, en dat ze, mijns achtens, tot stukken slaat.

Men kan er niet uit, of men moet zeggen dat de magnetometer bewust is, om in die kleine door hem opgevatte energie te lezen, welk eigenlijk het inzicht van den denker mag zijn.

Hier ben ik in bezit van verschillige Crookes' buizen, waaronder een die bijzonder merkweerdig is. Zijn dienst is van klaar te maken, dat de grondstof niet uitsluitelijk vast, vloeibaar of gasvormig is, maar nog in eenen vierden toestand kan bevonden worden, namelijk den stralenden toestand (in 't Engelsch: radiant matter). Die glazen buis heeft den vorm van eenen gesloten cylinder of rol met 25 cm. lengte en 5 cm. doorsnee. Aan de twee uiteinden zitten door en door het glas vast twee platinadraadjes, die, zoo zij met een inductieklos verbonden worden, eene electrische uitstraling de rol laten doorvlieden. Een molentje, zooals bij de Radiometer, is te midden aangebracht, en staat vrij beweegbaar op zijn asje. Verders is de buis luchtledig gemaakt, bij zoover dat de gasdrukkìng op min dan 1 millioenste gebracht werd.

Welnu, dit tuigje ware geschikt, meen ik, om 't verschijnsel van den Magnetometer te beproeven, immers, wanneer het werkzaam wordt, begint het molentje te draaien met ongelooflijke snelheid. Breng ik nu den noordpool van eenen zeilsteen op eenen kant van het molentje, zoo schijvert het nog sneller voort; integendeel, is het de zuidpool dien ik bijbreng, 't molentje vertraagt, blijft staan en zet op eens aan 't draaien in omgekeerde richting.

Ehwel, wat ik alzoo teweeg breng met verwisselde polen van eenen zeilsteen, zou ik eens willen zien gelukken, door enkele verandering van een inwendig inzicht: want de menschelijke uitstroomingen, zoo men beweert, staan gelijk met de uitstralende kracht van zeilstein.

Zulk eenen proef heb ik nog niet gewaagd, omdat ik meen mijnen tijd daarbij te verliezen; maar toch, blijft het tuigje ter beschikking voor dezen, die ernstig zouden meenen in de proef te kunnen gelukken.

Men zal misschien zeggen, dat ik aan 't wegen ben met ongelijke gewichten, juist omdat ik hooger de mentale suggestie heb aangenomen. Zoo kan het ook wel schijnen, want mentale suggestie als feit neem ik aan. Maar, heb ik toegegeven dat geest op geest misschien wel vermag te werken, toch weet ik dat dit feit meestendeels voor eenen anderen uitleg vatbaar is. Als wet in physiologie geldt het volgende: ‘'t Gedacht van eene lichamelijke beweging werkt op het zenuwgestel, en zet aanstonds de spieren in de naaste gesteltenis om die beweging voort te brengen’. Even als een doofstomme op uwe lippen zal lezen, wat gij hem zeggen wilt; zoo kan niet zelden een gehypnotiseerde iemands gedacht op diens lippen lezen. Want, wij denken bij middel van woorden; en 't gedacht van 't woord stelt, buiten onzen wil en wete, op onze lippen eene lichte samentrekking, die het woord kan afschetsen. Daartoe is natuurlijk overgevoeligheid van noode. Doch hier nogmaals, zal men den Magnetometer bij geenen overgevoelige mogen vergelijken, zonder eenigzins bewustzijn aan het tuig toe te kennen.

Daarom ook is het, dat ik hooger meende de zaak te kunnen uitleggen, met de gissing dat bij den proefnemer de kop zou aan 't draaien zijn. In die bewering, zat er meer ernst dan men misschien gemeend heeft. En ware 't niet, dat ik het zou moeten te lang trekken, hier ware 't de plaats om te spreken van wat gekend is onder den naam ‘Cumberlandisme’. 't Is een spel, dat dikwijls dient om een gezelschap te verlustigen, en dat de Engelschen noemen ‘willing-game’ of duidelijker nog ‘muscle-reading’. Daar ontstaan immers lichte onvrijwillige spierbewegingen, die bekwaam zijn om het gedacht te verraden, en met zóó veel zekerheid voorkomen, dat ze bij middel van een opnemend toestel kunnen vastgesteld worden.

En evenwel is het niet onmogelijk, dat de begeerte van eene beweging te zien ontstaan, zinsbegoocheling verwekke bij den proefnemer, of nog, eene lichte beweging van zijn

hoofd veroorzaake, die hij te goeder trouwe aan zijn tuig zal toeschrijven, zooveel te meer daar bij beweging alles toch maar betrekkelijk is.

Tegenover alle beredenering, zal men misschien nog opwerpen, dat feitelijk de beweging van den Magnetometer, zoo ze niet uitlegbaar is, toch onloochenbaar blijft.

Daartegen, nog een laatste woord.

***

We hebben het dus over feiten; en, de proefnemingen die tot nu toe gedaan werden ingezien, stellen we de vraag: Wat is er van die menschelijke uitstroomingen te gelooven?

Dezen, voor wie het bestaan ervan geen twijfel lijdt, zullen u spreken van menschen, die ze met allo zekerheid bestatigd hebben. Zoo zagen die menschen uit vingers en oogen van dengene, die ze gemagnetiseerd had, iets als een lichtdamp uitvloeien: in den duister, was dezelfde uitstraling ook verneembaar, daar zij min of meer lichtend was, en zelfs rood of blauw gekleurd volgens aanleg der gedane proeven. Hetzelfde waren zij bij machte te bestatigen op levenlooze wezens, die het menschelijk magnetism hadden opgevangen. Daartoe was het genoeg de vingers samen te vatten, en alzoo de hand boven een glas te houden, dichtbij het water waarmede het gevuld was. Dan gingen de menschelijke uitvloeiingen in het water over, en werden er om zeggens in opgelost. Men mocht dan verscheidene glazen, alle uiterlijk dezelfde, maar waarvan één slechts die werking ondergaan had, op eene tafel neêrzetten; en een gevoelig persoon, geenszins op voorhand verwittigd, kon het bedoelde glas uit duizende verkennen, om.... zijn uitstralend magnetism.

Zóó wordt verhaald, omdat er zóó over geschreven werd voor een vijftigtal jaren door bekende geneesheeren, die hen met die wondere zaken onledig hielden. Toch vergete men niet, dat ze te dien tijde ook niet allen van eender meening waren. Natuurlijk werd de bemerking opgeworpen, dat die overgevoelige menschen altijd in hypnotischen

slaap verkeerden, en zij alléén waren om die wonderheden te zien. Immers diegenen die er omtrent stonden vermochten niets te vernemen, en moesten den slaper op zijn woord gelooven. Bovendien baarde het wonder dat die zoogezegde sensitieven vooraf eenen bepaalden tijd in volkomen duisternis moesten geweest hebben.

Geheel de zaak scheen toch nog maar weinig trouw te verdienen, toen een Oostenrijker, Baron von Reichenbach, het op zich nam, die wonderen aannemelijk te maken, Hij waagde eene verklaring; en alsof zijn stelsel meer waarheid moest bevatten, daar het onder meer wetenschappelijken vorm zou voorgedragen worden, noemde hij ‘od’ die magnetische uitstroomingen, of ook nog odische uitstralingen. En hij meende met zekerheid de zaak vastgesteld te hebben, daar hij op sensitieven was gevallen, die blauwe lichten vernamen op den noordpool van een zeilsteen, en roode lichten op den zuidpool. Wat meer is, bij 't aanwenden van electro-zeilsteen, die door omwisselingen van electrischen stroom in zijne twee uiteinden afwisselend noord- en zuidpool aanneemt, had hij ondervonden dat zijne sensitieven nooit en faalden: zij gaven immers juist de kleuren op, die met de vóórgebrachte polen moesten overeenstemmen; en nochtans al de stroomverwisselingen waren buiten hunne wete geschied.

Anderen nog werden hier of daar gevonden die hem bijstonden, en zelf erin slaagden door hunne sensitieven handteekeningen te bekomen van die wonderlijke lichtstralen.

Nu scheen de zaak wel meer geloofbaar te zijn.

Doch het noodzakelijk inslapen waardoor de sensitief uiterst gevoelig en suggestief werd, en diensvolgens opperbest geschikt om zelf bedrogen te worden en zoo anderen te bedriegen, was niet om alle achterdocht en mistrouwen te verdrijven. En zoo kwam men tot het gevoelen, dat de wetenschappelijke aard dier natuurverschijnsels niet mocht erkend, vooraleer zij door een of ander levenloos tuig zouden kunnen opgevat worden of neêrgeschreven.

Zoekers echter schoten hier ook niet te kort; en algauw, te Parijs, kwam D^{r} Baraduc met een tuig voor den dag en liep ‘Eurêka’. 't Was eigentlijk het zijne niet; maar wel de Magnetometer van eenen geleerden priester Fortin, die gemeend had ermee te kunnen slagen om weervoorspellingen te doen. Nu dat het er min of meer in gelukt had om den verleden tijd te voorzeggen, was het in Baraduc's handen gevallen, en het duurde niet lang of het verrichtte wonderen.

Wanneer Baraduc een zeilsteen naderde tot de naald, die in den Magnetometer opgehangen was, roerde zij niet. Maar hij wist dat de aanhouder wint, en hij bleef alzoo twee tot drie minuten staan met zijn zeilsteen in de hand. Wanneer hij hem dan weggenomen had, en een even langen tijd was blijven wachten, begon op eens de naald lichtelijk te draaien. Hij hernam dezelfde proef zonder zeilsteen, enkel zijne vingers toenaderend; en hij ondervond, dat het uitwerksel juist hetzelfde was.

Het valt in 't oog dat die bestatiging niet beter geschikt was als het tuig zelf, om aan de vereischten van de proefondervindelijke wetenschap te voldoen. Baraduc nochtans bleef daar niet op steken. Hij noemde zijn tuig ‘Biometer’, omdat hij waande ermêe de menschelijke levenskracht te kunnen meten. Een droomstelsel, doorzaaid met biometrische formulen volgde daarop; en, niet minder dan die zoogezeide verschijnsels, is het te verwonderen dat zulk een stelsel kou niet ernst verdedigd worden.

Onlangs werden opnieuw pogingen aangewend met een soort galvanometer, die wel is waar buitengewoon gevoelig was, maar daarom ook voor physischen invloed van warmte- of electriciteitsuitstraling niet vrij bleef. Graaf de Puyfontaine, die hem beproefde voor een achttal jaren, was, mijns wetens, de eenige die beweren dorst, dat hij de naald met zijn enkelen wil kon bewegen. Sedert, hebben anderen gepoogd zijne proefnemingen te herhalen: maar vruchteloos; onder hunne handen was het menschelijk magnetism koppig geworden en ongewillig.

Intusschen waagde het een fijne proefnemer, de Rochas, de menschelijke uitvloeiingen opgevat door een gypsekristaal op photographische platen te doen werken. Doch hij lukte niet.

Maar een Russisch geleerde bij name Jodko hernam de proef; en ditmaal slaagde hij zóó wel, dat hij op zijne photographiën den gezondheidstoestand van eenieder lezen kon, en zelfs verschillige dagen op voorhand eene opkomende ziekte kon ontdekken. 't Was al te wel reeds, en toch vond hij nog meer. Twee personen legden hunne vingers, de eene tegenover de andere op dezelfde plaat in het photographische bad. De menschelijke uitstralingen beeldden zich duidelijk af op de plaat; en bovendien, lagen zij nevenseen, wanneer de twee personen tegenover elkander onverschillig waren; integendeel waren zij vaneen gestooten of aangetrokken, volgens den wederzijdschen afkeer of liefde die de twee personen beheerschte.

Zoo waren toch eindelijk die herhaalde pogingen tot eenen schoonen uitslag gekomen, ongelukkiglijk in 1898 kreeg D^{r} Guébhard van Parijs het kwalijk gedacht te bewijzen, dat die beelden voortkwamen van onopgeloste stoffen, die in het photographisch bad hangend gebleven waren, en door het beweegloos houden van het bad op de plaat neêrsloegen. Tot overschot van bewijs maakte hij vingers uit caoutchouc, die hem zonder veel moeite al de beelden van Jodko leverden.

Zoo stonden de zaken voor acht jaar; en 'k weet niet dat er sedert iets bijkwam of aan veranderd werd.

Daarom zullen wij besluiten uit voorgaande schets: hier nogmaals heeft het spiritism den bal gemist.

Men zal dus ook verstaan hebben, dat ik niet zeer genegen was om de gezegden van D^{r} A.S. te aanveerden: want geen Magnetometer, of welk ander tuig hoe het ook heeten moge, zal ooit bekwaam zijn om onder den enkelen invloed van onze inwendige inzichten werkzaam te worden; en aan eenen anderen kant, die stoffelijke uitstralingen, door onze hersenen uitgeworpen en bekwaam om physische

tuigen in werking te brengen, zijn slechts kinderachtige uitvindsels.

Daarenboven in geheel die zaak, liggen gedachten gewikkeld, die op philosophisch gebied te verderfelijk zijn, om ze te laten voordragen zonder eenige tegenspraak.

Kortrijk

J. EGHELS

Vroegmorgen

ZOOLANGE is 't nacht en dood
omtrent mij al gebleven
dat noopte mij weleer
tot lieve en lustig leven,
Vereenzaamd lag en star
als wijde woestenijen
de barre wereld mij.
Niets dat mij mocht verblijen,
geen treurnis praamde mij
de stille ziel tot zuchten,
geen zachte dauw en zeeg
van uit de dorre luchten.
Versteend was mijn gemoed:
geen teerheid die mocht breken
door zijn gevoelloosheid,
geen stemmen lief genoeg
voor hem die konden spreken,
't geheugen droeg 't om hem
van schoon' verleden dagen
zoo peersche wingerdloof
te najaar puinen dragen.
De nacht had geen geheim
de morgen had geen glansen,
de dag neeg zonder zon
te navonde aan de transen.
De vogel had geen lied
de bloemen geene geuren
en 't vale loovergroen
stond derf en zonder kleuren.

Zoolang was 't nacht en dood!
En 'k liet, in stil berusten,
op 't ongerepte blad,
voldaan, de veder rusten.
Doch 't schemerlichtte, en weer:
na lang geduldig wachten
brak 't schuchter daglicht door
het duister van de nachten.

CAES. GEZELLE

Van vier Linden
(*Schets uit het Collegeleven*)

DAT was een erg jolig leven. Een open groote werf, groot genoeg om een heel bosch op te zetten. Dat was hun eigendom. Daar zagen ze over heen als vier groote heeren over hun landgoed. Ze groeiden weelderig kloek op en sloegen hun breede bladeren wijd uit.

Als het dag werd en de dikke nevels wegtrokken bachten de groote bleekerijen, opgezogen door 't jeugdig rood zonnelicht, schudden ze de nattigheid van hun lijf, en als verschgewasschen kinders loechen ze om hun lieve groenigheid en zagen welgedaan naar boven op. De zonnestralen vielen hun te gemoet, en eerlijk deelden ze de deugddoende warmte, tot 't minste bladje rilde en prevelde van voldaanheid. Den dag door klapten ze en babbelden samen een geheime taal, en windekens luisterden ze af arglistig, en droegen als harmonie de babbelende vezelende tongskens over tot ver ... heel ver. 't Werd soms wel een ritsepeeuwen, want ze waren nog zoo bitter jong, in volle groeizaamheid, en 't was een vitten om wie de grootste worden zou. En als de wolken laag dreven, als een vervolgde kudde, en de nachtrazer de wind hitsigheid en geweld uitblies, dan bromde de groote lindekere naar een halfvernepen jongske dat een tien stappen verder

stond, en dan was 't een morren en schelden, een stuur opzien naar malkaar, soms een week lang. Nooit toch deden ze als de hooge populieren, die ginds ver de lucht op hun schouders droegen. Die vochten soms onder elkander. Ze zweepten met hun takken malkaar in 't gezicht dat ze huilden van de pijne, de takken kraakten en afbraken, en de blaren gelijk sneeuwvlokken neêrregenden. - Neen, nu en dan eens om de broederlijkheid te versterken een klein aanstootje. Van zoo de zon weer loech, hadden ze vreugd om te bersten en ze knikten en groetten en vezelden dat 't gedaan was en vergeten. 's Avonds zagen ze de toppen der populieren in gloeiblakend rood vlammen en branden en de zon plompen en verdrinken in al dat rood, ken streep purper-blauw lag tot boven de linden, en soms mocht de grootste haar kop gepurperd zien en blauwe tikjes op haar hoogste bladeren zien wiegelen als fliefloddersin den voormiddag. Ze knikten dan en zonden fluisterend een groet, zij kleine jonge linden, naar de oude populieren, en 't gebeurde dat de spelende wind op een klein ademken zoetjes, zoetjes een klein lief antwoord bracht.

Als ze maar eventjes wilden opzien lag de groote baan open voor hun blik. Menschen, wandelaars traag genietend een hoekje reine lucht buiten de muffe stad, zwaarrollende wagens met slapende voerlui en doodmoeslepende peerden automobiles snorrend over 't opstuivende zand.

Waarachtig wel een mooi boomenleven, bizonder voor jong-nieuwsgierige linden. Maar buiten dat heel-intiem even leefden ze mee het guitig spel, het bloedvol, diepgeweldig omspringen van een honderd knapen, die heele dagen zottendans hielden op de werf.

Knapen en linden groeiden samen. De knapen aan 't worden stoere mannen die dan heentrekken zouden. De in en toch moesten blijven, en al de oude tradities overleveren aan de nieuw-binnenkomenden. En dan een tijd at ze gezapig stil het geweldig buitenleven zouden aanschouwen lijk een grijze grootvaar het luimig woelen van

jong spetterend snakenvolk, maar dat was nog zoo ver af, zoo ver. Alleen de groote linde kon soms eens ernstig nederzien wijl de andere giechelden.

Van zoo de verlofdagen op een einde kwamen voelden ze 'n zekere angstige verwachting oprijzen. Nu kwam weer koren op den molen, en babbelen mochten ze uren op uren en vertellen hoe het er ging de eerste dagen.

Jongens die voor de eerste maal binnenkwamen, en hun lijf over de speelwerf sleepten wijl ze met hun gedachten nog t'huis op een perelaar aan 't schommelen waren. De oudsten philosofeerden statig onder de boomen van nieuwe boeken, en oude en nieuwe wetenschap, en de linden ritselden van voldoening, dat zij al die ernstig-diepe wetenschap zoo gemakkelijk aanleerden. Hooge wetenschap... en dan zonk stilaan de hooge dracht der gesprekken. Als vogels wier vieren afgemat zijn van de hoogsnelle vlucht - tot ze wederom tot de dood-banale vacancepraatjes kwamen. En de linden luisterden als vinken, en ze hoorden soms spreken over de anderen die waren heengegaan, want al die namen, oude en nieuwe werden toch wel eens in de boomen aangebracht, en hingen daar te zweven in de bladjes, sommige minder vaag, andere al heel aan 't verzwinden, en dan werd het geheugen weer opgefrischt. En als ouderen en jongeren reeds volop aan 't spel waren, werd er onder de linden nog een oud portret geteekend met hier en daar een trekje op kin of neus waarom ze wederom gul lachen moesten.

Nooit hoorden ze 't gezang van een vogel, maar voortdurend hoorden ze als een jubelpsalm het levenslied der knapen, breed ontgolvend, altijd breeder naar mate de rakkers nieuwe krachten wonnen. Soms kwam een halfschuwe, armpiepende musch door de takken heengevlogen, snel ontwijkend het luid gedreun. Eens toch was er een 'n halve stonde in de takjes gebleven... Roeff! een bal... en de takjes kletterden van pret, dat 't er zoo maar een heel klein handje af was. Die snorrende ballen die ronkten langs hun blaren tot ze kletsend ievers een luien wandelaar

in de beenen kwamen nijpen. Ze gevoelden soms ook wel eens het bijten dof hard van die zoevende ballen op hun eigen lijf. Maar dan voelden ze als de knapen een aangename frissche kitteling in 't bloed, en als er in 't spel een guit zich bachten hen ging verduiken, hadden ze al zoo liefst de pijn op hun eigen vel. Ze waren dan zoo wat meer in 't stoeien der bloedvolle knapen meêgesleept. Ze speelden meê. - 't Gebeurde ook wel dat droomers, teer pieterig opgeschoten, met zwak waterige oogen daar hun praatjes hielden, flets rondloerend of ze niet gezien waren, traag voortstappend hun oudewijfsgang. - Bloedloozen scholden ze de linden en ze waren in-blij als ze aan 't spel moesten gaan met 'n hard woord, een erge berisping, of 'n strafje op hun luiaardsnek.

Met den herfst liepen de jongens hard tegen den wind op, hun haar losgewaaid, en 't deed hun zoo'n deugd, aan de linden die ook te strijden stonden en te kappen met wiegend-kletsende arms tegen den ruwen geweldigaard. Stug en stevig hielden ze 't hard uit.

Dan kwam de voorwinter. De bladeren voeren in woelwarrelenden kolk over de speelwerf in dollen zottendans, en als kaalkoppen stonden de linden na den langen strijd den langen winterslaap af te wachten. Maar ze droomden nog van de jongens in hun uitspattend dolle winterdrift met gloeiwarme kaken en rood dikopgezwollen handen. En als de zotte boel om hen heen droei, werden ze soms een hoekje leven gewaar, ze gevoelden dat het leven weder zou keeren met nieuwe kracht, en dat de knapen hen wekken gingen.

Lange droevige dagen... Regen, eeuwige regen. De werf was een zompe. Derf-bleek zagen de jongens treurig op naar den grijzen, dof grijzen hemel. 't Water pletste neer of zijpelde eentonig langs de verwlooze boomen, gestadig, lijk langs een dakgoot. Binnen zaten de jongens zich te verdrieten - 't leven was er uit.

En dan op eens de zon, de groote heerlijk- herlevende zon. Naar buiten in 't volle zonnelicht dreef hen 't jagend frisch nieuw bloed. Leven, wild leven bruischte "door

armen en beenen. De boomen schoten los met 'n wondere gewaarwording van innige, groeiende voldoening. Van beneden steeg een stroom, en vloeide breed, breeder, geweldig en brak los in een macht jong versch groene blaarkens die beefden en rilden in 't voelen van lucht en licht rondom hen. Springend hutsten de jongens op en neêr, uittierend hun spertelende dartele lustigheid. Daarboven loech en speelde de zon en kletterde goud op de sprietelende groenigheid. Licht gestemd zongen lieve windekens meê den heerlijk galmenden verrijzeniszang, het nieuw lentelied.

Met de hondsdagen bouwden de linden hun handbreede blaren en hun lange takken tot een koele tent en 's avonds nog in frisch koele lucht wandelden de jongens onder 't donker groen looverdak tot het avondklokje lood. Dan gingen weer de linden aan 't vezelen, onhoorbaar bijna tot ze ook indoezelden.

Opnieuw groote beweging. Een gewoel, een geharrewar, een vage onrust, een overwrochtheid, zweetende gezichten, vuil bestoven kleederen; koffers in gereedheid brengen, gromde een linde met de gedachte aan de zware, doodsche alleenigheid die er op volgen moest. Eindelijk: kraaknieuwe kleederen, blinkend blijde gezichten, met toch een angstigheid om de soms wondere teleurstelling of verrassing die een prijsuitdeeling al medebrengt... en dan was 't gedaan. Dan zagen ze binst lange weken niets meer dan hun eigen schaduw op den bruin grijzen grond en nu en dan een knecht die over de werf ging. Stilte!... Kerkhofstilte.

Dat was het buitenleven der linden, maar zoo erg intiem geworden dat ze er maar zelf niet wijs uitgerochten. Als de jongens naar klas gingen overladen met boeken zwaar van deugd en papier, loerden ze nieuwsgierig in de klas binnen en knikten en nijgden, omzichtig, in 't geniep. Ze kenden al de professors, die de een zóó, de andere zóó over de werf of naar de klas gingen, en als er ievers om een ongewoon iets gelachen werd, dan loechen ze van voldoening om de joelende guitige snaken.

Maar Düren is een schoone stad. Met het verlof was 't een overendweergeloop geweest van heeren, met groote papierrollen onder den arm. Werklieden hadden gemeten, palen en staken aangebracht. Dan 'n ernstig wijze samenspraak. In nieuwsgierige angst wachtten de boomen. Ze klapten er over, verschillende avonden, tot een gat in den nacht, en vrees kwam op, erge vrees, onzekerheid. Niet lang echter. Groote wagens donderden over de werf, en ruw stoere lieden met groven gang en zwaar logge stem hoopten bergen, steen en zand op. Dan was 't een helsch gerucht geweest, 't kleunde en 't ketterde als op een schipswerf. Diep in den grond kapten vliemscherpe houweelen, en nu en dan sneden ze dwarsdoor de wortels der linden. Dan was 't een gesleur van een heele ploeg werkers, met wit panen broeken, wit gevlekte schoenen, wit beplakte handen. Een vlijtig werken, een nijdig, onverpoosd geslaaf. Akelig werd het op de werf. Om de linden lagen bruin roode steenen, de grijze grond was plakkerig wit geworden. Ze werden bang om die ruwe grofbespraakte werklieden.

Hooger gingen de steenen. Ladders werden bijgeschoven. Op en neer gingen mannen met zwaar vuile bakken. Op en neer gingen kloeke koorden. 't Was er. Het dak werd opgetimmerd, de gebinten aan een geslagen. 't Was of de lange scherpe nagels door de linden hun lijf boorden. Ze zagen niets meer aan dien kant. De zon was voor eeuwig weg aldaar. De grootste reikhalsde... nutteloos, en klagend vertelden ze dat zo nu versmachten gingen en traag, traag dood gaan. En de kleinste die soms al dien kant eens heel en gansch door de zon aangegrepen werd, treurde en weende om de lieve zon die nooit meer haar bestralen zou, als een kind dat van zijn moeder afgerukt wordt. 't Was een heel lange doodstrijd. Eindelijk ging een treurzang op door de bladeren harer drie zusters, die beefden en treurden en weenden binst lange bange regennachten.

Maanden was de witte vuiligheid aan hun voeten blijven liggen. Moortel, steenen, zand. Een laag onhebbelijk stof

was tot binnen takken en bladeren gekropen. Noch glans, noch glinster op de blaren. Vaal groen. De takken hingen laag gebogen. De jongens speelden langs daar niet meer. Balken, planken, plompe stukken arduin waaronder de grond zuchtte, en die vetachtig grijswitte steen- en moortelbrokken joegen hen al den overkant. De drie boomen huiverden en kloegen, niets dan klagen hun zielenood. En geen warmte, geen zonnezoen, geen zonnetroost.

Het leutig zangerig gerucht was verdoofd door 't doofmakend hamergebons en 't scherp krijschend schrepen van snijdend ijzer langs botte steenen. 't Werkvolk, was hun een gruw, barsche, onhebbelijke lui, vuil morsige beulen. Heel de omheining was als een hel waar ze voortdurend maar gepijnigd werden, hun bloed vergiftigd door stof en vuiligheid, dringend al dieper door takken en vezels, hun adem afgesneden door 't stuivend kalk dat langs bul en bast, hun in vol gezicht aanvloog.

Twee drie knapen waren komen zien, en hadden met hun vingers een laag kalk van den bast gevaagd. Die moeten er aan, dat meenden ze, en waren droogjes weggegaan. De linden hadden den moed niet meer om malkanders leed te troosten. Ze kloegen hun laatste lied en lieten moedeloos hun kop neêrhangen en meêsleuren door den wind, werklieden waren gekomen en hadden een boom afgezaagd. Eenige dagen speelden de jongens, en zwierden rond met droog dorre takken... En 't was nogmaals het zelfde: Brandhout en gebroken takken die de wind over de werf joeg.

Een linde stond er nog, de groote. Een razernij ging door haar op. Een woedende wanhoop die nieuwe kracht ingoot. Geen hoop op leven maar een niet willen-doodgaan, een protest van jeugdig vreugdig leven tegen doodnijpenden dwang.

Dagelijks nog mocht ze een halve stonde licht genieten. Ze zag op als door een trachter naar een klein lapje lucht waaruit soms een halfverdoofde zonnestraal viel. Een hardnekkigen strijd hield ze door; 't spel en 't oude leven om haar was als iets uit vervlogen jaren waar ze niet eens

naar nederzien mocht noch wilde. Alleen waren haar blikken omhoog.

Afgebeuld van den last zon ze toch blijven en voort opschieten tot boven den bouw. Dan wilde ze dood gaan, maar eerst moest ze daar hoog een laatsten zegegroet kunnen werpen naar de populieren, een laatste maal in vrijheid de groote zon toelachen, en dan sterven met de overheerlijke voldoening in den doodstrijd de levensvrijheid herwonnen te hebben.

En eenige weken was alles rustig geweest. Geen geklop, geen geschreep, het vroeger gegons alleen keerde terug, en ze gevoelde 't ernstig zwaar maar toch vroom gezapig leven aankomen vol belofte. Opeens brak al haar kracht, de hoop was vernield. De beulen keerden nog eens weêr. De razende wanhoop week, ze viel als een bloem door een windslag. Ze zag niet eens meer hoe steen na steen een scherp hoekje afbeet van het nietig lapje blauw. Ze gevoelde niet eens het leven uit haar weggaan.

Als de studenten na 't verlof over de werf aan 't ketsen en stoeien gingen, liepen de nieuwen rond met takken, die daar, ze wisten niet hoe, links en rechts gebrokkeld en gesmeten lagen, wijl de ouderen het nieuw glimmend gebouw bezagen en ernstig philosofeerden, klagend dat er geen boomen meer waren. De lijkstatie en de lijkrede van de laatste linde.

F. DEWITTE

Een oude kloosterpand

ZE waren heengegaan... in zoet-heel-zoete kalmte
gelijk een heiligenstoet, stil preevlend hun gebeên
En van hun vasten sprak en van hun kloosterleven
op blauwen schorrengrond nog hier en daar een steen.

In kille kerkhofstilte droomden de oude gangen,
een reuzengraf. Soms zong de wind een lied van leed

door d'hooge boomen lijk 't geklaag van bange zielen
of huilend luid de looden raamtjes daavren deed.

Mijn stappen klonken klaar en vulden de ijdelheid
der brêe gewelven, daar de galm 't geruchte droeg,
geregeld, traag, als of 't een hangklok was die droevig
in bange alleenigheid haar zware tikken sloeg.

In 't grauwend avondduister druilden grauw de wanden
en deinden eindloos ver... tot dat zo vaag uit 't oog
verdwenen; lijk een nare geest met zware zwaaien
in 't somber zwarte diep een vledermuize vloog.

De mane rees, melkwit van bachten hooge daken
en goot haar vloeiend licht naar binnen, zacht, zoo zacht
bij druppels op den grond: De witheid golfde verder
tot op een hoekje muur, tot op een zuilenschacht.

Een aardig leven steeg. De beelden op de wanden
geschilderd zagen op met mat dood-bleeken blik;
ze roerden in het golven van de zilveren stralen:
De maan had ze gewekt met wonderen toovertik.

De paters gingen eenzaam traag in lange reien
en 'k hoorde dof hun stappen sterven door den gang,
van uit de wijde plooien van hun witte mantels
ging wuivend-ruischend op een mysterieus gezang.

De klokke galmde helder uit den hoogen toren;
Bleek licht vloeide uit de kerk; gestalten schoven heen;
Door d'hooge populieren zongen zoele winden
lijk lispelende orgelstem bij stille psalmgebeên.

De maan schoof weg. Nog zweefden, als op wolken,
mystieke zangen, geurige wierook door den pand;
Nog stierf een doffe stap, en 'k hoorde 't lijze ruischen
van lange witte mantels langs den ruwen wand.

F. DEWITTE

[Nummer 24]

Kerels en Blauvoeten
(*Zie Biekorf bladz. 209-217.*)

II. De Kerels

IN het westelijk deel van Vlaanderen, langs de zeekust, leefde een afzonderlijk volk, onderscheiden van de naburige bewoners door eigen afkomst, aard en zeden; door eigen recht, eigen maatschappelijke inrichting, eigen karakter en levenswijze. 't Waren Saksen, onedele doch vrije heden, eigenaars van den grond dien ze bewoonden en bewerkten, woest en wild, onwankelbaar getrouw aan hunne vrijheid, aan hun oorspronkelijke instellingen, aan hun voorvaderlijke heidensche gebruiken; en daarom altijd bereid zich te verzetten, met fierheid en geweld, tegen al wie het waagde de hand te leggen op wat hun eigen was: christen zendelingen, leenheeren, graven, Fransche koningen. De eenlingen nu van dezen volksstam heetten *Kerels*, en waren *Kerels*, 't is te zeggen afstamme-

lingen van de aloude Saksische *Karls*, die in het stamland, in Skandinavië te weten, den stand der vrije lieden uitmaakten. Ziedaar de stelling, zooals ze bij Kervyn voorkomt en na hem vrij algemeen aanveerd werd[1].

Deze stelling bevat eigenlijk twee deelen, die niet onderling mogen verward worden: vooreerst, dat de Vlaamsche kustbewoners een eigenaardig volk uitmaakten; dan, dat die kunstbewoners *Kerels* waren. En toch, *Kervyn* zelf en zijn volgelingen verwarren beide beweringen, daar zij in den eigen aard van dit volk een voornaam bewijs vinden van het bestaan der Kerels. Evenwel mag men, in het onderzoek over de Kerels, niet uit het oog verliezen dat, zoo dit onderzoek uitkomt op het niet-bestaan van de Kerels, daardoor het eerste deel van de geheele stelling niet omvervalt. Nog blijft dan de vraag over, te weten: of het kustvolk van vlaanderen niet een *bizonder* volk was, een volk met *eigen aard*, onderscheiden van de andere bewoners van ons land. Als we zeggen *een volk met eigen aard*, is dit niet naar den zin van Kervyn en anderen, een afzonderlijke ethnische en maatschappelijke volksgroep; uit hetgene volgt, zal reeds blijken dat deze schrijvers dien *eigen aard* al te scherp afgeteekend, overdreven en naar hunne opvatting verwrongen hebben.

Niettemin, het blijkt dat het Vlaamsche kustvolk zekere eigen kenmerken had, in een bizonderen toestand leefde, verschillend aldus van het overige gedeelte van Vlaanderen. Waarin nu die eigenaardigheid bestond en hoe zo uit te leggen is, dit kan, op zijn eigen en onafhankelijk van het onderzoek over het wezen der Kerels, nagegaan worden.

(1) Z.E.H. kan. A. Duclos schrijft ons dat de twijfel dien hij in zijn boek: *Geschiedenis van den Z. Karel de Goede* opperde nopens het bestaan der Kerels niet zóo ‘bedeesd’ was als wij het schenen te beweren (z. bl. 217.) Wij bekennen heel geerne, om de waarheidwille, dat dit woord slecht gekozen was, althans wat *Z.E.H. Duclos*' meening betreft, integendeel, 't is Z.E.H. Duclos die den eersten slag gericht heeft tegen de geschiedenis van de ‘zoogezeide Kerels van Vlaanderen’, door de broosheid aan te toonen van den grond en van de bewijzen, waarop geheel de geschiedenis gesteund gaat.

Nu ter zake.

Hebben de *Kerels*, zoo ze door Kervyn opgevat en voorgesteld werden, bestaan? Deze vraag is door HUB. VAN HOUTTE, *Les Kerels de Flandre. Contribution à l'étude des origines ethniques de la Flandre*. Leuven 1898, op meesterlijke wijze opgelost geweest.

Sinds lang was het algemeen aanveerd dat de Vlaamsche kustbewoners, - de Flandrenses - van Saksischen oorsprong waren en behoorden ofwel tot de Saksische gezinnen, zoogezegd door Karel den Groote uit het land van over den Rhijn alhier verplant, ofwel tot de Saksische zeeschuimers die op onze kust aanlandden. Kervyn volgde deze laatste meening, te meer dat hij bij de Romeinsche schrijvers melding vond van deze Zee-Saksische volkzetting alhier en dat de namen van dit land en van zijn bewoners, - Fleanderland en Flaming, - zuiver-Saksische namen bleken te zijn, met de beteekenis van *vluchteling* en *land der vluchtelingen*, te weten van deze vluchtelingen, die uit hun stamland verbannen, op zee ronddwaalden en eindelijk alhier een veilige haven vonden. Het toeval wilde nu dat omtrent dien tijd - 't was in 't jaar 1845, - Kan. Carton te Brugge een handschrift ontdekte uit de XIV^{e} eeuw behelzende onder andere het zoogenaamd *Kereslied*, een spotlied van de '*ruters*' tegen de woeste, weêrspannige '*Kerels*'. Dit woord '*Kerels*' was voor Kervyn een lichtstraal. In dit lied immers komen de *Kerels* voor als wild en ontembaar, weêrspannig tegenover alle overheersching; 'si sijn van quader aert; si willen de ruters dwinghen,' vrije boeren: zij 'gaan ter plouch' maar dragen hun 'zeeuschen knive', strijdlustig: hij wil ''t al omneslaen'... Het lied dagteekent uit de XIV^{e} eeuw; dus wijst het ongetwijfeld op den oproer van de vrije boeren uit Zee-Vlaanderen, uif de kasselrijen Brugge, Veurne Bergen, die in 't begin van deze eeuw, onder 't geleide van Zannekin, opstonden tegen de verdrukking der Leliaartsgezinde ridderheeren. Het kon niet anders of de kerels uit de XIV^{e} eeuw waren de Saksische kustbewoners

afstammelingen van de Saksische zeeroovers die in de IV^{e} eeuw alhier waren aangeland. Dit bewijzen én hun opstand zelf, én hun maatschappelijke toestand, én hun aard, én... hun naam. Immers, was het woord *Kerel* niet hetzelfde als het Saksische *Karl*, dat te vinden is in de Noorsche talen en voorkomt in de Angel-Saksische wetten onder de gedaante van *Ceorl?* Welnu de *Karls*, zoo het nog verhaald wordt in de Edda's, maakten een maatschappelijken stand uit, den middenstand tusschen *Jarls*, de edellieden, en de *Troelle*, de laten. De *Karl* evenals de *Kerel* was dus een onedele vrijman. De inwijkelingen, die zich in de IV^{e} eeuw op onze kust hadden gevestigd, waren dus Saksische Karls en de Kerels uit de XIV^{e} eeuw waren hunne afstammelingen. Aldus was vastgesteld het bestaan van de *Kerels*, dat is van een bizonderen etnischen volksstam en teven bizonderen maatschappelijken stand, te weten: Saksische onedele vrije lieden.

Doch, tusschen de Karls en de Kerels lag er een tijdruimte van tien eeuwen. 't Was dus zake beide uiteinden te verbinden en in het verleden de sporen op te zoeken van het onafgebroken bestaan van de Kerels, met éen woord de geschiedenis op te maken van den Kerelenstam. Dit heeft Kervyn gepoogd te doen. We zeggen *gepoogd*. Immers, vele van de bewijzen en feiten, door hem aangehaald, zijn enkel gesteund op een ‘t schijnt’, een ‘misschien’, een ‘wellicht’. Carausius uit de IV^{e} eeuw, het Karlingsch stamhuis uit VII^{e} en VIII^{e}, Krangrok en de Colve-Kerli uit de XI^{e}, de Erembouten uit de XII^{e}, Herbert van Wulfringhem en de Blauvoeten uit de XIII^{e}, de Kierrels op Groeninghe in 1302, Janssone, Peyt, Zannekin, Sporkin uit de XIV^{e} eeuw zijn allemaal Kerels. Het dragen van de stameigen wapenen: de schermsax en de kolve; de stameigen inrichtingen en gebruiken als: gilden en malen, en 't minnedrinken, en 't dadsisavieren; de veeten en onderlinge twisten, de woeste levenswijze, hun weêrspannigheid tegenover de christen zendelingen; de talrijke opstanden om vrijheid en onafhankelijkheid tegen de Karlingsche

vorsten, tegen graven, leenheeren, Fransche koningen zijn al zooveel bewijzen van het eigen bestaan van den Kerelenstam.

Het is er ons niet om te doen, al die feiten en bewijzen één voor een te beschouwen en te bespreken. Het meerendeel ervan zijn grondig onderzocht en weêrlegd in het boek van Hub. Van Houtte. Enkel willen we wijzen op het standpunt van waar Kervyn is uitgegaan, en dat dan ook aanleiding gegeven heeft tot de dwaling waar hij is terechtgekomen. De oorsprong van deze dwaling ligt in het misverstaan van het woord *Kerel* en van deszelfs beteekenis. Het woord *Kerel* is niet, zooals Kervyn het meent, uitsluitelijk eigen aan de Westvlaamsche gewestspraak en aan de Noorsche talen; men treft het aan in al de Germaansche talen. Daarbij wijst het niet op een bizonderen maatschappelijken stand; het heeft eerst de algemeene beteekenis van: *manmensch*, dan beteekent het *echtgenoot, held*; en nog: een *beroepsman van geringen stand*. Aldus verdwijnt een der hoeksteenen waarop Kervyn's stelling gebouwd is. Aldus is het niet meer mogelijk de Kerels te verbinden met de *Karls* uit de IV^{e} eeuw. Wat nu deze *Karls* betreft, Kervyn beweert zonder dieper onderzoek, dat er in dien tijd een volkzetting heeft plaats gehad van Saksische Karls. Maar hij had moeten bewijzen dat het woord *Karl* uitsluitelijk Saksisch Is en met algemeen-Germaansch; dat de Vlaamsche kustbewoners allen en uitsluitelijk Saksen zijn; dat die Saksen bebooren tot de Skandinaven, van wie er ergens vermeld staat dat ze verdeeld waren in Jarls, Karls en Troelle. Hij had moeten uitleggen hoe enkel één dezer drie standen, de *Karls*, tot hier zijn gekomen. Dit alles heeft Kervyn niet bewezen en dit kon hij ook niet. Niets dus blijft over van de grondvesten waarop de geschiedenis der kerels rust.

Wat gezegd van de namen, zeden en feiten die, volgens Kervyn, als zooveel schakels uitmaken van den onafgebroken keten die de Karls uit de IV^{e} eeuw verbindt met

de latere Kerels? Hoeft het aangetoond hoe ze met opzet uitgekozen zijn om tot bewijs te dienen van een voorafaangenomen stelsel? De namen Carlos (!), Karlings, Kerli, enz. hebben geen bewijskracht, zoo 't blijkt uit hetgeen hier boven gezegd is. Het woord Kerlingaland beteekent het land der Karlingsche vorsten, dus Frankrijk evenals vlaanderen. De schermsax en kolve, de gilden, de oudheidensche gebruiken, zijn wapenen, inrichtingen en geplogentheden gemeen aan alle Germaansche stammen. De woestheid van zeden, de beschavingstoestand, door Kervyn beschreven, worden daaromtrent overal aangetroffen in dien tijd. Zeker is het aan te nemen dat de bewoners van Zee-Vlaanderen meer en langer dan deze van het binnenland hun woestheid van zeden en hun oorspronkelijke Germaansche vrijheden behouden hebben; dat het leenstelsel bij hen weinig of geen wortel geschoten heeft; dat de volksopstanden talrijker en bloediger waren daar méer dan elders. Doch, is dit enkel en uitsluitelijk te wijten aan een aldaar bestaande afzonderlijk ras? Is dit alles niet uit te leggen door andere faktoren, als zijn de aardrijkskundige ligging van de streek, de gesteldheid van den grond, bijzondere staatkundige verhoudingen en huishoudelijke toestanden?

Het bestaan van de *Kerels*, zooals ze door Kervyn zijn opgevat en voorgesteld, is van allen grond, van alle bewijs ontbloot, is dus louter verzinsel.

***

En toch hebben er *Kerels* bestaan, deze te weten waarover, onder andere het veertiendeeuwsch kerelslied gewaagt. Wie waren ze?

Het woord *Kerel*, dat sedert lang in de Germaansche talen bestond, heeft omstreeks de XIV^{e} eeuw, zoo 't blijkt uit de litteratuur van dien tijd, een bijzondere beteekenis gekregen. Het wijst op den man van te lande, 't zij vrij, 't zij onvrij, den dorper, met een zweem van lompheid en geringheid en weêrbarstigheid tegenover de eischen der

ridderheeren. Het kerelslied geeft een wederzijdsche oneenigheid, een wederzijdsche verbittering te kennen tusschen de arme landelijke bevolking aan de eene zijde en de rijke grondeigenaars aan de andere. Nu rijst de vraag of hier een geweldige opstand bedoeld wordt, een ware omwenteling door de kerels teweeggebracht. V. Fris[1] antwoordt bevestigend en schijnt zijne meening te steunen op 'het sombere en wilde karakter van dien zang'. Is het zoo dan geldt het hier den opstand van Zee-Vlaanderen van 1323-1328. Aldus oordeelt Pirenne en met hem V. Fris[2], juist omdat die opstand van zoo een maatschappelijken aard was als bedoeld schijnt in het Kerelslied. H. Van Houtte daarentegen, loochent dit maatschappelijk karakter van den strijd van 1323-1328 en ziet er enkel een louter-politieken oproer in van vrije fiere burgers om uitbreiding van hun onafhankelijkheid en van hun voorrechten[3]. Hierin heeft hij ongelijk; de maatschappelijke kant van deze omwenteling is niet meer te loochenen na Pirenne's merkweerdige studie over '*Le soulèvement de la Flandre maritime de 1323-1328*'[4].

Doch H. Van Houtte brengt andere redenen bij om te bewijzen dat de twist tusschen 'ruters' en 'Kerels' niets te maken heeft met Zannekin's opstand, maar moet gesteld worden *op het einde* der XIV^{e} eeuw. Immers, de vermoedelijke opsteller van het kerelslied, Jan van Hulst, dichtte eerst op dit tijdstip; daarbij het woord 'Kerel', als spotnaam gegeven aan de kleine landelijke volksklas, is in de Nederlandsche schriften niet aan te treffen vóór de laatste jaren van de XIV^{e} eeuw[5]. Hierop kan wellicht worden geantwoord vooreerst dat het niet vaststaat dat Jan van Hulst waarlijk de dichter is van het Kerelslied; en dan, dat eenerzijds de bestaande geschriften niet talrijk

(1) *Z. Vlaanderen*. 1906. bl. 481.
(2) *Aldaar*.
(3) Bl. 64-68.
(4) Brussel, 1900. Ziet ook: PIRENNE, *Hist. de Belg.* II, bl. 78-92.
(5) Bl. 42-50.

genoeg zijn om het in-zwang-zijn van het woord vast te stellen en anderzijds dat dit woord reeds sedert eenigen tijd in het spraakgebruik kan bestaan hebben, vooraleer het in de letterkunde - de volksliederen daargelaten - overgenomen werd.

Eindelijk, den aard nagaande van het Kerelslied, besluit H. Van Houtte dat het niet is een strijdzang van overmoedige ‘ruters’ verwoed te velde trekkend tegen tergende, uitdagende boerenbenden; maar ergens een gelegenheidsdicht, voorgedragen op een vergadering van edelen, dat een maatschappelijke crisis laat kennen. En die crisis is uit te leggen door den toenmaligen toestand van de maatschappelijke standen. Al den eenen kant zien we de edelen, door verkwisting en krijgsuitgaven ten onder gebracht, hunnen toevlucht nemen tot allerhande buitengewone belastingen, die ze met geweld van hunne hoorigen afpersen; al den anderen kant, de boeren, door rampen, oorlogen, strooptochten in ellende gedompeld, zoekende door lijdzamen tegenstand zich aan de uitbuiting te onttrekken, doch al te onmachtig om een openlijken, gewapenden strijd te voeren tegen hunne verdrukkers(1).

We deelen deze zienswijze van den geleerden schrijver; we gaan zelfs verder, of liever we gaan zoo ver niet. Naar ons bescheiden oordeel, schijnt men te veel belang te hechten aan het Kerelslied. Zeker, daaruit leeren we wat de Kerels waren in de XIV^{e} eeuw, en welke de gemoedstemming was van de landelijke bevolking in dien tijd, namelijk dat er een wederzijdsche vijandschap bestond tusschen de edele grondbezitters en de boeren. Doch men verlieze niet uit het oog dat hier enkel een alleenstaande schrift voorhanden is, en dan nog een spotschrift, een hekeldicht; en daarom betwijfelen we of het mogelijk is daaruit met zekerheid te bepalen den aard, de uitgestrektheid, de hevigheid van den strijd tusschen ‘ruters’ en

(1) Bl. 59-75.

‘Kerels’ en het juiste tijdstip en het gewest vast te stellen, waarop dit lied betrekking heeft[1].

E. VAN CAPPEL

Bloemen

ER daalde op 't jonge land
Een bloemenregen;
Kom, gaan wij hand in hand
Naar zomerwegen.

O, laat ons beide gaan
In stil verblijden.
Vol madelieven staan
De blanke weiden;

Als reuzentuilen zijn
De hooge boomen;
De hagen zijn zoo fijn
In bloei gekomen.

Rood tusschen 't korenlisch
Staan kollen open;
De koolzaadbloesem is
Geel uitgeloopen.

Wij treden door die pracht
Met trage voeten
En zullen blij en zacht
De menschen groeten.

Wij zullen onzen God,
Ons liefde opdragen,
En danken om 't genot
Dier bloemendagen.

G.V.

(1) De opstel over de Blauvoeten zal volgen. Op dit oogenblik wordt over de geschiedenis van de Blauvoeten onder sommige geleerden nog al fel geschreven en getwist. We wachten den einduitslag van dezen belangwekkenden redetwist af, om hem dan, alsmede ons oordeel daarover, aan Biekorf mede te deelen.

Koren

O zie op 't wijde land dat golvend koren,
En hoor zijn zomervreugde op luwen wind!
Het loopt in verre verten als verloren
Zoo diep dat 't oog er nooit een einde aan vindt,

Daarboven hangt zoo licht de blauwe hemel
Met blanke wolkjes aan den horizon.
De vlakte baadt in 't laaiend straalgewemel
Der smachtend-heete, groote Julizon.

Door al dien gloed ga ik langs smalle wegen,
Omruischt door stillen zang van 't korenland.
Uit is mijn Vlaandrens rijkdom en zijn zegen:
Het gouden graan, dat rijpt in zonnebrand!

Hoor! 't koren zingt zijn zachte, grootsche zangen
En rijpend kraakt het in den zomergloed.
Hier voel ik ruimte voor mijn groot verlangen
En vrede voor mijn afgetobd gemoed.

G.V.

Najaar

DE winden slaan hun wilde klacht
Door nevelige dagen;
Er ruischen in den najaarsnacht
Verwoede regenvlagen.

Verduisterd is de zonneglans,
De zwaluwen zijn henen;
De sterren aan den hemeltrans,
De bloemen zijn verdwenen.

Straks zal de wreede wintertijd
Met koude en droefheid komen;
Reeds zijn zij al hun blaren kwijt,
De schoone zomerboomen.

Toch wil ik gaan met sterkte en moed
Den bangen winter tegen;
Want ieder lijden brengt ons goed:
De winter, lentezegen.

G.V.

Wilde Kastanjen

WAAR ben ik hier?
Op 't oorlogsveld?
En is 't een kogelregen
die bonzend en
met bot geweld
rond mij komt neergeslegen?

Ze beuken af,
ze bonken op,
ze kaatsen weg en weder,
ze knotsen me, oei,
op rug en kop
op schonk- en schouders neder.

Houdt af, gij daar,
van krijgsgerucht;
houdt af, gijliên, daarboven!
'k en herde 't niet,
en op de vlucht
ik wegmoet, heengestoven!

Tot waar ik eens,
't gevaar voorbij
kan schouwen, zonder schromen
van wie, van waar
die aanval mij
zoo plotsling is gekomen.

O wilde wind,
genoeg gegooid,
genoeg hebt ge al geschoten,
genoeg rondom
't al volgestrooid
met bruin kastanjenoten!

Zoo zijt ge dan
weerom gegaan
aan 't vechten, woeste roover,
met zomerweer,
met zomerblaân,
met vrucht en vreugdig loover?

Valt neder, gij,
al bruin en rood,
ontbolsterd uit uw pelen,
kastanjen! Komt,
op de aard' beur schoot
laat vallen u met velen.

't Is uit met u,
met wit geblomt,
met groene stekelkwasten,
met dansgedeun:
de winter komt
uw vreugd, en de onze, ontvasten!

Nog kunnen u
de kinders wel
een' tijd, al spelend rapen;
nog dient gij hun
in 't oorlogspel
tot werpsteen en tot wapen.

Maar spoedig moet
uw glans vergaan,
uw gladheid en uw kleuren,
en slibrig zal
u slijk, voortaan
besmoddren en besmeuren.

Dan sterft gij weg,
dan heerscht de dood,
dan vliegen onweersvlagen;
dan moet uw boom,
ontblaard, ontbloot,
en sneeuw en ijzel dragen!

O wilde wind,
gij vecht, en smijt
dees kogels voor mijn voeten?
Maar 't beeld mij, van
hun' blommentijd
den winter zal verzoeten!

September 1906.
AL. WALGRAVE

Snoeierslied

KLIK-klak!
De spaander springt!
De bijle wringt
in 't hout, heur bete aan 't bijten;
en, zwart op wit.
de snoeier zit
zijn' rijzels neêr te smijten.
Klik-klak!

Klik-klak!
Hij stampt en drijft
den boom in 't lijf
het stompe staal der sporen,
en houwt en hakt,
dat 't klikt, dat 't klakt.
De stille bosschen hooren:
Klik-klak!

Klik-klak!
De sperel springt!
De snoeier wringt
zijn taaien leest, al wenden
de takken op,
den boom zijn top,
zijn schoonheid gaat hij schenden.
Klik-klak!

Klik-klak!
Hij fluit, en slaat
zijn bijle op maat
in 't veege vleesch der boomen;
in 't boomgebied
laat hij 't verdriet
tot aan zijn hert nooit komen.
Klik-klak!

Klik-klak!
En als een held
hij hooger snelt

en rept den vogelen steden:
   en klik, en klak,
   hij velt den tak
en wipt hem naar beneden,
      Klik-klak!

      Klik-klak!
   - ‘Nu rusten laat
   uw bijle, en staat
van 't schoon gewaai te krenken,
   gij zelf, klik-klak,
   die zijt 'nen tak,
o snoeier, wilt gedenken!’
      Klik-klak!

      Klik-klak!
   ‘'nen tak zijt gij,
   twee takken wij,
vast aan den stam van 't leven:
de dood heeft al
   heur snoeiend staal
   in onzen voet gedreven.’
      Klik-klak!

      Klik-klak!
   ‘Hoelang nog zal 't,
   aleer gij valt,
aleer ik val, gedeuren?
   Wat zal er dan
   met u, me man,
en, wat met mij gebeuren?’ -
      Klik-klak!

      Klik-klak!
   - ‘Wij kunnen noch
   wij moeten toch
niet eeuwig blijven leven,
   zorgt dat niet veel
   verdord kateel
zij op uw stam gebleven.’
      Klik-klak!

Klik-klak!
‘Geen tijd gespaard!
gekandelaard!
en als ze eens bussels binden
van u en mij,
zorge elk dat 't zij
groen hout al wat ze vinden.’
Klik-klak!

CAESAR GEZELLE

Zoo werd hij rijk!

DE Potteblomme'n zijn nu welstellende, ze hebben een goê handtje boven water, heeft mijn oom me dikwijls verteld; maar, voegde hij erbij, ze mogen den Heere danken dat Seven, hun vader, er in den tijd voor gezorgd heeft.

Seven Potteblomme had best ievers... in Amerika gewoond. Waarom? Men zou het zien: hij ging weêrekeeren en 't einde van zijn goed niet meer kennen. Zoo neerstig was hij, zoo doorslepen en zoo spaarzaam. De opene lucht was het eenige wat hij tekort kwam. Hij had deswegen entwat van de bloemen. Ook zijn name gaf het lijk uit. En in die wijde opene streken, - neemt eens van Amerika daar, - waar dat het alles groeit en grootwordt dat gedeugen wilt, daar ging hij opengaan in alle zijn geweld, schieten met zijnen kop en zijn herte in den wind, krevelen en kritselen en kraken van gezondheid, staan blinken in de zonne met zijn armen wijd en los, en op een milden taaien wortel een stevigen stam stichten.

Och Heere! 't En was den braven man's schuld niet, maar Seven 'n woonde maar in een onzer oude vlaamsche steên. Daar slachtte hij van vele van Gods rijke en groeidulle potbloemen. Gedogen omzeggens met zijn neuze tegen 't groene glas van een werkmansvenster, overdrongen onder de stijve strijkplooitjes van 't raamgewaad dat altijd net en ongekraakt wil hangen, staande magertjes in een

pot eerde maar en levende over dat 't ging van de slakke slooie spijze eruit, Seven 'n had geen spel genoeg en zat opgestopt in de nauwe lucht van zijn klein bakkerijtje.

Toch wrocht hij daarbinnen als een leeuw! En 't en was waarlijk maar de rook die eruit mocht.

De vreemde jongens riepen achter hem: ‘Wisse!’ dat hij zoo lang en zoo mager stond. Maar Seven loech toen, en zei: ‘De wissen zijn de taaiste!’... Seven!... met zijn wezen in was, in oud verkorven en geschoten geluw was. Zijn dikke knorte knevels waren zwart geweest, nu echter stonden ze grijsde: ‘'t is vijftig jaar, zei Seven, dat ze bestoven zijn geworden door 't meelstof uit mijn trog... en 'k en had nooit den tijd om ze af te borstelen!’ Ook, hoe of ze waren, hij was nog blij van ze te hebben, voegde hij erbij. Hadden ze vanboven op zijn hoofd gestaan, dan waren ze reeds met 't meestendeel van zijn ander haar aan zijn mutse blijven plakken,... immers van 't danig loszweeten ervan, en van 't verschuiven eraan, daar hij zoo dikwijls voor de muile van zijnen heeten oven stond.

Poer zat er in den ouden Seven wel, en 't was zijn geluk. Zijn zwarte oogen glinsterden en 'n stonden nooit stille; hij had vuisten lijk voorhamers t'einden zijn mager bloote armen; en met zijn tonge, daarmeê was hij duist man sterk. Hij kon drukken, - anderen zeggen: liegen, - lijk zeven peerden trekken. Maar alles in 't brave.

Seven was een uitvinder. Hij wist met alles weg. Men zag het aleen maar aan zijn verblijf. Enkel de gevel van zijn doeninge stond er, toen hij erin kwam: maar heel de ziele van 't huizekottjen had hij zelf opgeschaveeld, namelijk met leem en pompstokken. De balken in de zolderingen waren wel slonk en bot, maar 't waren de goedkoopste geweest, en ze 'n begaven niet. Van nagelswegen: Seven zwom erin, want de jongens uit 't gebuurte mochten hem de kromme brengen die ze vonden, en... ‘met een kloptjen erop, zei Seven, allen waren ze hem weêrom fraai!’

Viel er een leekske groene verve op de ramen te strijken, Seven streek het zelve, alle tiene-twaalf jaar: hij had

daartoe een heel traptje blink- en kreeftedozen staan; daarin konden de klikken verve, die iederen keer overwaren, zorgvuldig met water overgoten, blijven staan totdat er nogeens - tien jaar later - ging moeten geklakpot worden. Met een kluite nieuw groen, een halve kluite krijwit, en een halve kluite geluwsel erbij, stak hij alsdan iederen keer geheel zijn bakkerij in 't nieuwe, ‘Nu ook, vertelde Seven soms, ge zijt hier wel geschilderd! Vanzoohaast ik mijn palet en mijn patronen uithale, zijn oprecht de menschen lijk bezeten... Is het dat ze hunnen honger sparen, totdat ze zien dat ik tijd overheb? - 't Is vele goedheid! - Maar één dingen is zeker, 't is dat ze dan lijk van onder de eerde komen. Ze vliegen mijn huis op. 't En staat niet meer van 't volk. En 'n was ik dan niet zeere weg met mijn leere en mijn latte, en mijn stellinge en mijn staken, en mijn haken en mijn spaken, en met geheel 't zoodtje, 'k gerocht - mijn ziele! - onder de voeten eer dat 't een duivel wist, en Seven ware dood... en zooveel menschen zonder brood!

't Was eentwat van. Seven moest den dag-door bakken en klakken. Trouwens hij trok het alles zelf en aleene door zijn lijf; nagel en vel was hij toen, zoo driftig. 't En was geen doen aan. 't Is verloren. De menschen wilden bij hem zijn.

Hij was ten anderen van den ouden tijd, wat voorheen veel in de smake viel. Geen oud gebruik, of Seven hield ervan ... en won erachter! Zoo was hij een van de bezonderste leveraars van ‘patakons’ voor heel de stad. De vormen ervan, alsook deze van den ‘massepin’, viggelde hij zelve, immers dat kon hij ook en zijn kunstwerken gaven nogal niet-kwalijk eenen bisschop weêr, of eenen man-te-peerde, of een melk wijf, of een roze, of veel ander dichterlijke en geschiedkundige zinnebeelden. Veertien dagen vŏór nieuwjaar, vochten de knapen uit het ronde om te mogen komen helpen aan de ‘patakons’; immers om ze te schilderen onder 't bestier van Seven.

De meester, in de schole, bemerkte met voldoeninge dat deze knapen veel braver waren dan naar gewoonte, nooit meer moesten blijven overtijd, kortom ... dat ze hen wel bereidden voor den schoonen hoogdag van Kerstdag! Maar eenmaal de klas uit ... roef: Gart! Guift! Ga-weg! 't was één vlucht in den dumsteren naar het bakkerijtjen, het poortje binnen, het bachtentje over, en: ‘Seven, we zijn hier! Moet er nog gefijnschilderd worden?’ - ‘Hier bij de tafel, stille! en geen anderen als de kunstenaars,’ schermde Seven. Inderdaad een oogenblik later, lagen onze Pre-Raphaelite-Brothers dobbeltoe over de breede tafel, hunne oogen uit te malen bij een smokend olielamptjen, en hunne tonge te wringen links en rechts, van 't danig kunstig-werken aan hunne groote en kleine witte-pijpeerdene patakons. En Seven, met een aanzichte lijk een berd en met een bril erop, bevool wat en hoe; want opgelet! 't werk eischte aandacht en kunstgevoel: de broeken moesten in 't geluw gestoken worden, de vesten in 't hemelsblauw, en de mutsen in 't bloedrood; de peerden liefst in vossenkleur; dan hier end daar soms een boomtjen in 't groen waar dat 't Seven, al scheefkijkende, goedvond; rond alles een band in steenrood. ...Elk had zijn penseelen. Te weten een stoksken, en daarop een borstelken van Domientje's haar, met een draadtje vastgebonden. - Domientje Potteblomme, dat was Seven 's zone. 't Droeg altijd zijn haar in trappen. Seven sneed trouwens dat haar ook zelve. En 'n diende 't knipsel niet voor penseelen, dan kwam het te passe om in moortel te verwerken. Koeihaar zou daartoe te diere geweest zijn. Met dezen moortel was 't dat Seven de muren van zijn kottjen te vermaken plag. - Zoo, als de jongens moegeschilderd waren, dan kregen ze afschreepsel van ‘knol’ of ander sneukelgebak, ook afval, afzichtsel van krenten met steenen erin dat hun tanden erop braken. Maar 't was voor hen al een belooninge aleene, van te kunnen naderhand vóór het winkelraam haperen en zeggen aan al die 't hooren wilde: ‘Ziet! deze patakon is nog een van mij

geschilderd!' Moeder kocht hem dan soms,... met 't brood erbij; en medeen was Seven ook voldaan.

Sevens broeder, Ferden, was Zwaaf geweest, Zwaaf van den Paus. Seven vermonde er dikwijls van, namelijk meest aan de menschen die veel in de kerke draaiden, en die met Congregatiën, met den disch en... met brooddeelingen ommegingen. Ferden was een kerel die voorzeker door de Italiaanders zal ontzien geweest zijn! Hij heeft er velen gekaduind! 'Weet-je hoe hij dat deed, zei Seven? Hij liet de Italiaanders afkomen! Een stuk twee drie met één keer, in volle geweld! Dan: wippe! Ferden sprong achter eenen boom. De anderen stekten alle drie met hun geweer erin, en binst dat ze wroetelden om deruit, Ferden stak ze dood!'

't Wordt aleens gezeid:

> Een rakel en een spriet
> is altijd iet,
> maar twee sprieten
> zijn twee nieten.

Voegen we er dapper bij:

> doch ook twee rakels
> doen mirakels.

Hier was het toch zoo. Seven 's grootste geluk was van een wijf te hebben... eene voor hem gemaakt, ook een rakel zooals hij. Jachtig evenveel, maar die aan haar woorden woeg en ze weigerlijk bedeelde. Ze hielp zij sparen en spijkeren, en ze 'n verlapte 't aan geen kleêren. Begaafd en begeest zoo was ze, een fijnoore. En beide, man en vrouw, ze pasten lijk 't pottjen en 't hulletjen. Geviel er een gaaibollinge in de 'Cantine', langs 't hunne, ze ging zij voren, koos al de beste bollen uit, stak ze in heur schorte, en gaf ze effenaan aan Seven als hij schieten moest. Seven, met zijn goê ooge en zijn sterken arm, deed het overige; en zoo geriefde hij 't huis met Strasburgsche tellooren en met Delftsche kannen... en met nog 't een en 't andere dat hij niet maken en kost.

En zoo kwam het dat boven Seven's schouwe, onder 't kruisbeeldeken een teele stond, een oude teele met een oudewetsch woord op:

> Die teleene niet en gheert
> en es tgroote niet weerdt.

Seven wees daar dikwijls naartoe als zijn doopkind hem een nieuwjaar kwam wenschen, en dat hij daar iets in den jongens hand ging futselen, dat hij hem ‘uit beleefdheid’ had leeren pakken met zijn oogen toe. ‘Ziet, me man, sprak hij toen plechtig, in afwachting dat ik verslokere, en dat ze me komen verpotten, horkt naar mijn woord; onthoudt die spreuke daar, uw leven lang, doet ze uiteen aan al die ge tegenkomt; ...ze verleent den meesten troost ìn 's menschen leven! ... en het zekerste kroos ook!’

Oprecht Seven mocht dat zeggen. Met zijn zeggen en zijn doen is 't geweest dat Seven een stuiverken heeft kunnen wegleggen.

Maar we zouden blijven vertellen ... 't ware zonder einde.

Nu kunt ge de Potteblomme'n zien wandelen in de groote strate, opgezet lijk koningen en koninginnen.... Ach!... maar den ouden Seven - nog een stuk van ons oud Vlanderen - hebben ze eerst voorzichtjes in 't graf geleid.

JAN HAGEL

Mengelmare

WIJ vernemen, dat Karel Lateur, Stijn Streuvels' broeder, kunstbeeldhouwer, Vlamingstraat 64, te Brugge, de beeltenis heeft gemaakt van onzen Berten (Albrecht Rodenbach). Het stuk, een kop in halfverheven beeldhouwwerk of medaillon, en levensgrootte, is in den handel en kost 7 frank.

Dat Karel Lateur een leerling is van meester Jules Lagae, geldt als waarborg voor de degelijkheid en de kunstweerde van zijn werk; en dat hij wezenlijk een kunstwerk heeft voortgebracht daarvan kan elk zich bij der ooge gaan overtuigen ten huize van den beeldhouwer zelf, hij houdt het ter beschikking voor elk die wil gaan zien.

Bladwijzer van woorden en zaken 1906

Boeken

	Bladz.
De Reiskameraad	240
Dwerg Neuze	240
Hans Onversaagd	239
Het leelijke Eendvogeltje	240
Hoe Sinte Odrade ter bedevaart reed	239
Kleine Klaus en Groote Klaus	240
Mieken Kool	240
Rijmende paarwoorden	116
Sloffen-Moeske	240
Spreekwoorden en zegswijzen	115
Uit Wonderland	240
Van 't Korenmanneken	240
Verzen, door Jan van Nylen	320

Gedichten

Aan de belasterde Geloofsboden	112
Aan een dichter	357
Aan Hugo Verriest	78
Avonddeuntje	26
Bij maneschijn	264
Bloemen	409
Brief uit Frankrijk	338
Den eerw. Heere Leo Van de Walle	130
De Pikkers	338
De Teerlingen	265
De Trekzak	318
Durendale	249
Een oude Kloosterpand	399
Een reiezichtje	27
Koren	410

Kraaien 288
Gelegenheidsversjes van Guido Gezelle 254
Herfst 336
Het Sinakerliedje 267
Het Zweerd 144

	Bladz.
In 't needrig rijk	143
Landsonnetten	142
Liederen van te Lande	118
Lied ter eere van Sinte-Aarnoud	223
Lied van te Lande	338
Lofzang van Debbora	162
Lucifer	266
Marietje	143
Miniatuur	144
Najaar	410
Op den naamdag	129
Op d'inhalinge	65
Op Pastor Leo's feest	207
Pangermanen	77
Pastor Leo's feest	206
Ridder, dood en duivel	56
Seringen	204
Sint Hieronymus	113
Snoeierslied	413
Sursum corda	131
Tafelrijmen voor de vuist	27
Van Trezeken	319
Vergetelheid	266
Vroeg morgen	391
Wee	25
Wiegeliederen	26
Wilde kastanjen	411
Winterzicht	24
Zeeliederen	354

Geplogentheden

Paescheboom	48

Geschiedenis

Abt van Middelburg	214
Ardres	211
Baldwyn Hapken	212
Balthasar Dubois	96
Bartholomeus Noël	96
Bartholomeus de Blende	96
Belgische Jezuieten die stierven voor hun geloof of hunnen roep	96
Blauvoeten	211, 213
Bersekirs	209
Bertulf	213
Broekburg	213
Carausius	210
Ceorl	404
Eene ‘cluseneghe’ te Nieupoort	110
Colve-Kerli	212
Colve-Kerlie	212
Erembouten	213
Ethelings	210
Eustaas Sporkin	214
Filippus Nottin	96
Flamings	210
Fleanderland	210

	Bladz.
Forestiers	211
Fransine Michiels	111
Friesland	210
Frilings	210
V. Fris	407
Gilden	210
Goedendag	214
Groeninghe	214
Guines	211
Heer van Aspremont	214
Herbert Van Wulfringhem	213
Herred	211
Iarl	210
Ignaes Toebast	96
Isengrins	213
Jacob Peyt	215
Jacobus Vander Zyppe	96
Jacques de Châtillon	214
J.-B. Boddens	96
Jan Sporkin	216
Jan Van Hulst	407
Josef Cortyl	96
Karl	210
Karls	402
Karel Deflou	216
Karel de Goede	212
Kerels	215, 401
Kerels en Blauvoeten	209, 401
Kerlingaland	216
Kervyn de Lettenhove	209
Kierrels	214
Kierrels op Groeninghe	404
Kolve	211
Koningin Mathilde	213

Krangrok	211, 404
Lambrecht Bouwin	215
Lambrecht van Ardres	211
Lazte	210
Leliaarts	214
Lenteleven	222
Liederik	211
Lied ter eere van Sinte-Aernoud	223
Littus saxonicum	210
Lodewijk van Nevers	214
Male	210
Manmensch	405
Menapiers	210
Meunickereede	211
Minne	210
Morinen	210
Niklaas Montagne	96
Niklaas Zannekin	215
Over natuurvolken	305
Pieter Coomans	96
Robrecht de Vries	212
Rudolf van Guines	211
Ruters	403
Richilde	212
Saksen	210

	Bladz.
Scharmsax	210
Seekongars	209
Sint Arnold	212
Slag bij Cassel	212
Sterrenwijsheid	218
Theodoor Mantels	96
Thor	211
Tot mijn kijkglas	222
Troelle	210
Uit de Reistesch	224
Ver sacrum	210
Veurne	213
Vlaamsche beweging	217
Wasconingawala	211
Willem van Gulik	214
Zeger Janssone	215
Zuster Grietken	111

Eigennamen

Camillus	94
Ghémar	94
Godsmond	94
Goemar	94
Goymond	94

Kinderwereld

Avonddeuntje	26
Wiegeliederen	26

Kunst en Wetenschap

Aardige dingen	289, 341
Aflezer	8
Afwisselende stroom	4
Atlasceder	186
Albert de Rochas	343
Amiral Baudin	99
Andrea del Sarto	353
Appendix vermicularis	20
't Araabsch woord Arz	44
D^{r} Baraduc	389
Baron von Reichenbach	388
Benoit	242
Mijnheer Bérard	252
Bernhard Jussieu	188
Beschavingsmensch	307
Beschutting	98
Beuken	107
Beuling	17
Biometer	389
Het blockhaus	100
Boabab	185
Borstelbie'n	39, 40
Brotherwood-machien	140
Brugge-kunstnieuws	79

	Bladz.
Butomus umbellatus	301
De Ceder	184
De eederboom	44
Ceders van Libanon	45
Cerceris	40
Citisus Laburnum	31
Cyprès, faux Thuya	31
Copieermachienen	11
Jufvrouw Couëdon	253
D^{r} Crookes	381
Cumberlandisme	386
Dasypoda	40
David en Goliath op zee	97, 133
Derm	19
De Rochas	390
De Vreese	242
Dokke	301
Dreadnought	98
D^{r} Eeltje H. Halbertsma	337
Eerste voorjaarsdag	106
Emmanuel Swedeborg	253
Electro	5
Electrometer	382
Erez der Hebreeuwen	44
Euryale Amazonica Pöpp	302
Fra Angelico	354
Fra Filippo Lippi	348
Ferrari	353
Flammarion	294
Fonograaf	8
Galvanometer	389
Guazuma	31
D^{r} Guébhard	390
Génévrier	31

Gepolariseerd electro	5
De gewone torpedo	136
Gezelle's geboortehuisje	256
Graaf de Puyfontaine	389
Graafwespe	41
Grammofoon	9
Gruyer	348
De gyroscope Obry	141
H. Hieronymus	46
De houwitsergranaat	136
Hymalayaceder	186
Italiaansche Hergeboorte	348
Jodko	390
Juniperus oxycedrus	46
Kallemoeie	302
Kanonballen	105
Kanons	103
Karel Lateur	420
Katakomben	352
Kniaz Souvaroff	101
Kniaz Fotemkine	101
Lagae	242
Layard	47
Lever	19
Le Lente komt	108

	Bladz.
Libanonceder	186
Liriodendrum tulipifera	30
Lorenzo di Credi	348
Loshangende niere	20
Lotus	302
De luchtontspanner	141
Maag	18
Magneetnaald	3
Magnetometer	249, 347
Maria's goddelijk moederschap	352
Menschelijke uitstroomingen	289, 387
Mentale Suggestie	344
Meunier	242
Michel Angelo	349
Mikasa	98
Milte	19
Mislin	47
Mitrailleusen	105
Mode	134
Mgr Méric	294
Mozesbeeld	349
Murillo	353
Muscle-reading	386
Natuurmensch	307
Natuur-volken	305
Nierke	20
Nymphoea	301
Nymphoea odorata rubra	302
Olof Celsius	45
Onstandvastigheid	17
O.L. Vrouwbeelden	80
O.L. Vrouw en de schilderkunst	348
Orangebie	41
Oudemans	42

Ouderdom van boomen	185
Overschrijven	4
Paescheboom	48
Pantserschip	97
Paul Janet	343
Plompe	301
Pluimpoot	40
Pluimvoet	40
Pompeblêdden	337
Poulsen	2
Priester Fortin	249
Quentin Matsys	353
D^{r} Quintard	345
Radiometer	381
Raphaël	353
Roger Vander Weyden	348
Rubens	353
Rumex patientia	301
Sequoia Gigantea	30
De slaap	298
Society for physical researches	295
Schavijster-milt	19
Schrijiftelefoon	3
Schrijver	8
Staalbrief	11

	Bladz.
Stalen pantser	99
Stoeltsjeblom	337
Stralende toestand	385
Strijdmacht der pantserschepen	101
De strijdmast	103
Swanneblom	337
Swietonia Magohomi	31
Telegrafoon Poulsen	1
Telepathische gewaarwordingen	291
Theo Botrel	33
Theodoretus	46
Thermometer	382
Thysse.	42
De Torpedoboot	133
De Torpedo Howel	135
De torpedo Whitehead	135
Tristram	45
Uitveeger	10
Van Dyck	353
Van Eyck	353
Vergevoeligheid	291
Victoria regia	302
Vigouroux	47
Vreemde gewaarwordingen	249
Washingtonia	30
De Waterlelie	300, 336
De waterlelie in Friesland	337
Waterroos	301
Wellingtonia	30
Willing-game	386
De zelfwerkende torpedo	136
Zilveren golfjes	109
Zwanebloem	301, 336

Letterkunde

Alberd. Thym	367
Anna Byns	362
Atavism	365
Athéisme	152
Bakhuizen	362
Banier	365
Hoogw. Heer Baunard	150
Binnewiertz	156, 361
Blanke duiven	373
Blauwe bloemen	371
Brizeux	150
Brom Eduard	161
Busken Huet	362
Byron	150
Het Classicisme	362
Coornhert	362
Cooperus	157
René Declercq	246
De Klerck	161, 361
Pol de Mont	246
de Musset	150
Douwes Dekker	363

	Bladz.
Anna de Savarnin Lohman	155
Diepe Wateren	373
Eenzame bloemen	370
Eckhart	246
Constant Eekels	246
Erasmus	362
Fatalisme	153
Fiore della Neve	367
Guido Gezelle	242
Godenschemering	366
Godsdienst-twijfel	153
Goedroen	245
Heine	248
Hooge bloei der letteren in tijden van opgewondenheid	362
Hypnotisme	365
Ideeën	363
Individualisme	365
De ikheid	375
Jong Holland	365
Jong-Nederland	153
Kant	364
Katholieke schrijvers	361
Kloos	155, 363
Marie Koenen	161
Uit ‘Koning Lear’	81
Fritz Lapidoth	159
Alph. Laudy	161, 361
Leopardi	150
Leuvense Tekstuitgaven	94
Liefde	373
Lilith	154, 365
Lohman	152
Marcellus Emants	154, 365
Marie Marx-Koning	156

Maria Viola	361
Marnix	362
Materialistische grondbeginselen	364
Mathilde	368
Max Havelaar	363
Moederlijk beminnen	58
Het ‘modernism’	362
Multatuli	362
Nagelaten bekentenis	366
Nanno	363
Nietsche	364
Nieuwe Lente	373
Nieuw leven	372
Nihilisme	151
De Noord-Nederlandsche school	151
Ontstaan en richting der Hollandsche school	361
Okeanos	363
Onze huidige letterkunde	149, 241, 361
De oude klokkeluider	50
Pantheisme	374
Parsival	246
Passiebloemen	372
Jacques Perk	154, 363, 367
Pessimisme	366
Poelhekke	161

	Bladz.
Potgieter	362
Prosper Van Langendonck	247
Psychologeeren	374
Quack	367
Rationalisme	364
Jeanne Reynke van Stuwe	155
Albrecht Rodenbach	242
Rouwviolen	371
Felix Rutten's eerste verzen	71
Scepticisme	151
Schopenhauer	364
Albertine-Smulders	161
Sneeuwvlokken	371
Subjectivism	371
Helène Swarth	156, 367
Teirlinck	247
Theodore Jouffroy	150
Treseke Pastors	12
Uebermensch	364
Uit ‘den levene der dieren’	58, 189, 268
Van de Woestyne	247
Lod. van Deyssel	379
Frederich van Eeden	157, 375, 378
Jacob van Maerlant	362
Van Nouhuys	160
Van nu en straks	247, 375
Verlaine	160
Vermeylen	161, 247, 379
Alber Verwey	160, 378
Verzen	247
Maria Viola	161
Vlaanderen	247, 375
Vosmaer	362
Willem Kloos	374

Waan	366
Zelfaanbidding	153
Zelfvergoding	157

Oorkondschap

Een oud vlaamsch gebedeken	340
Esopet	94
Plovysten	92
't Spel van 't Reyne Maecxsele	94
De zevencandelare	48

Schetsen

Hoe ze wijn ‘toetsen!’	117
Mowgli	174, 225, 273, 321
Uit ‘den levene der dieren’	58, 189, 268
Van vier Linden	392
Zoo werd hij rijk!	415

Taalkunde

a = o	23
a = oa	23

	Bladz.
Camillus	94
d in ander	23
der aan wij	22
e = a	23
eu-klank	22
Hoe dat Corniltje 't water broedede	21
ing = in'he	22
Keuninksvlemsch	497
Kinders = kinoels	24
Onuitgesproken n	24
o-klank	22
Or = eur	23
Wegvallende r	23
Tisje tasje's korf	21
Uw = yeu	22
Wat = wine	23
Wy = me	23
Zij = zoe	24

Verdietschingen

Syllogisme = sluitrede	95

Verhalen

In den Paaschnacht	257
Zal hij rond de landtonge geraken	145

Vlamingen-Zendelingen

Pater Bekaert	166
Edward Van Robays	169

Pater Van Hencxthoven 167
Jozef Rosseel 80

Vragen en antwoorden

Prine Pane? Wat is 272

Wangeloof

Bijgeloof 15
Boomdagen 167

Wetensweerdigheden

Automobile 64
Boomdagen 168
Duine 69
Kanonik Stroom 71
Klokken 239
O crux 360
Albrecht Rodenbach 420
Stiftheer Lecocq 69
Vreemde woorden 115

Woorden en wendingen

	Bladz.
Aanslagpen	359
Achterdeksel	358
Afvalling	359
Ankergang	359
Ankerrad	359
Ankersteenen	359
Ankervork	349
Begrippen	95
Eenige benamingen over het uurwerk	358
Beugelkop	358
Binnendeksel	358
Bruggen	359
Buis	358
Cylinderrad	358
Deksteenen	359
Dril	359
Gewinde	359
Glasrand	358
Gleuf	359
Groote lippen	358
Hefboompjes	359
Hoofdvoorstel	95
Indrukstift	358
Kleine lippen	358
Klosje	359
Knolhorloges	359
Kompassleutel	359
Kraat	359
Kroonrad	359
Kruisen van raderen	359
Lepelgang	359
Meerderbegrip	95
Meerdervoorstel	95

Middelbegrip	96
Middenrad	357
Middenradrondsel	358
Minderbegrip	96
Mindervoorstel	95
Minutenwijzer	358
Minuutpijpen	359
Ondervoorstel	95
Opwindingsas	358
Palinrichting	359
Palraderen	359
Palveeren	359
Palwerk	359
Pennehoutjes	359
Proppen	358
Rekkracht	359
Rondsel	358
Rustvlakken	359
Schakelrad	359
Scharnierdraden	358
Scharnierstiften	358
Schroefboor	359
Schroeven	359
Slinger	359

	Bladz.
Slingerbol	359
Slingerlens	359
Slingerveer	359
Snek	359
Spil	359
Spillegang	359
Spiraalveer	359
Sponning	358
Steengaten	359
Steertvijs	358
Stelplaten	358
Tapboor	359
Tapbussen	359
Tappen	350
Ton	358
Tonas	358
Tondeksel	358
Tonhaak	358
Trommel	358
Veer	358
Vliegwiel	359
Vooropstellingen	95
Wijzerplaat	358
Wisselraderen	359